

88-5

46

JĀNIS
PORIETS

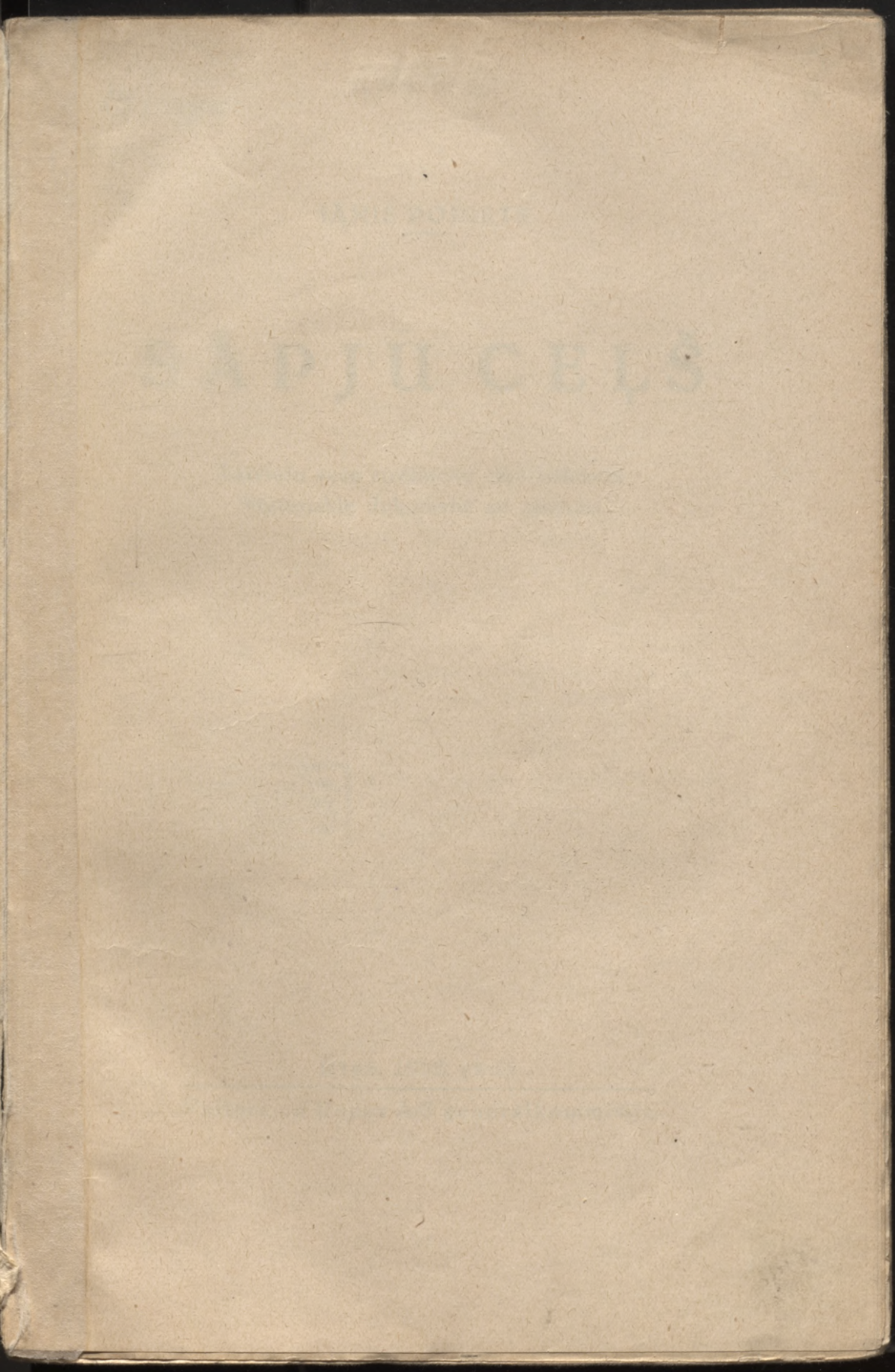
SĀPJU
CELS

J. P. 1962

193.

1984

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

88 - ~~38.364~~

0307093175

„Latvju Kultūras” spiestuve, Rīga, Tērbatas ielā 15/17.

Ievadam

Līdz šim mums vēl nav plaši un sīki sakopotu datu par svarīgo latvju veco strēlnieku laikmetu, latvju strēlnieku cīņām, uzvarām un ērkšķaino gaitu.

Atsevišķos izdevumos un žurnālos gan mēģināts apgaismot strēlnieku laikmeta dažus posmus un cīņas, bet tas viss ir izkaisīts un nedod kopēju iespaidu. Pilnīgi mums svešas un neapgaismotas ir veco strēlnieku gaitas padomju Krievijā, kuŗu tie izbradāja kruzstām šķērsām pilsoņu kara frontēs.

Šo robu grib novērst šis izdevums. Grāmatā „Sāpju ceļš“ sakopoti visi dokumenti un materiāli lielā daudzumā, no kuŗiem vairums redz dienas gaismu Latvijā pirmo reizi. Daudzi dokumenti izkaisīti atsevišķos izdevumos. Tie savākti vienkopus.

Grāmata „Sāpju ceļš“ vēsturiskā apgaismojumā aptver latvju veco strēlnieku visus dzīves posmus, sākot ar strēlnieku bataljonu nodibināšanos, līdz viņu pārnākšanai no Krievijas Latvijā, kā arī kaujas, kuŗās latvju strēlnieki ņēma dalību. Sevišķi plaši apcerētas latvju strēlnieku gaitas padomju Krievijā un cīņas pilsoņu kara dažādās frontēs. Materiāli un ziņas par latvju strēlnieku dzīvi padomju Krievijā pa lielākai daļai ņēmti tieši no latvju strēlnieku izdevumiem padomju Krievijā.

Latvju veco strēlnieku laikmets arvien aizraus un sajūsminās. Tas ir liels un plašs posms latvju tautas eposā, kas arvien paudīs varoņgaru un prasīs diženu

attēlojumu. Vecie strēlnieki ir Latvijas atbrīvošanas cīņu pamats. Šinīs cīņās bija viņu gars.

Latvju vecie strēlnieki slacinājuši savām asinīm neskaitāmi daudzus kaujas laukus. Tīrelpurvā, Ložmetējkalnā, Nāvessalā, Lielupes, Daugavas un Juglas krastos trūd viņu kauli. Aizstāvoņi Rīgu, Pēterpili un Maskavu, lijušas strēlnieku asinis. Latvju strēlnieki izkaņojuši asiņainas cīņas Dņepras, Donas, Volgas un Nevas krastos, Uralu kalnos — Krievijas dienvidos, ziemeļos, rītos un vakaros. Gājuši cīņā pret vāciem, poļiem, čekiem, angļiem, korņiloviešiem, kolčakiešiem, denikiniešiem, vrangēliešiem, eseriem, anarķistiem un latviešiem pilsoņu kara frontēs. Visas cīņas prasīja daudz upuru, un tajās latvju strēlnieks bija pašreizējais karotājs. Daudzas leģendas vijās ap latvju strēlnieku un viņu cīņu gaitām...

Katrrēiz, kad latvju strēlnieks gāja cīņā, lija asinis, plaka strēlnieku spēki un daudzi gāja bojā. Latvju strēlnieku gaita ir ērkšķaina, smaga un upuriem pilna. Tamdēļ jo vairāk cienīsim šo mūsu strēlnieku vēsturisko cīņu pagātni. Tas mūsu spēks un stiprums!

Beļ vēl daudz materiāla ir katra latvju strēlnieka atmiņās. Paiet gadi un šīs atmiņas zūd. Tas nedrīkst notikt! Lai arī uzaicinu visus latviešu vecos strēlniekus uzrakstīt un iesūtīt šīs grāmatas autoram par latvju veco strēlnieku laikmetu un cīņām savas atmiņas, uzņēmumus, dokumentus, ziņas par kritušiem latvju strēlniekiem, ģimētnes, biogrāfiskas ziņas u. t. t. Visus iesūtītos materiālus ievietos grāmatas „Sāpju ceļš“ nākošā sējumā.

Jānis Poriets.

Rīgā, 1932. g. janvārī.

**Kā radās
latvju strēlnieku bataljoni**

The following is a list of the
 names of the persons who
 were present at the meeting
 held on the 1st day of
 the month of
 1862.

The names of the persons
 who were present at the
 meeting held on the 1st
 day of the month of
 1862.

Latviešu strēlnieku bataljonu nozīme

Jo vairāk mēs attālinamies no pasaules kara notikumiem un latvju strēlnieku vēsturiskām gaitām, jo skaidrāka kļūst latviešu strēlnieku bataljonu nozīme. Paies vēl gadu desmiti un tikai tad vēsturnieks varēs visā pilnībā objektīvi apgaismot lielos vēsturiskos notikumus, kuŗos ņēmuši dalību latvju strēlnieki. Šimbrīžam kauju dalībnieki sniedz daudz personīgu iespaidu, no kuŗiem vēsturnieks varēs taisīt savus slēdzienus. Pagājušie gadi kopš dibināti latvju strēlnieku bataljoni ir nepietiekoši ilgs laika sprīdis, lai dziļo un plašo latvju strēlnieku laikmetu varētu pilnīgi izprast un apgaismot, aprādot visus tos apstākļus un iemeslus, kas izsaukuši viņu dibināšanu, nepietiekošs, lai atstāstot notikumu gaitu viņu sakarībā taisītu izsmeļošus slēdzienus par šī laikmeta nozīmi un vietu latvju tautas un vispārējā vēsturē.

Jau tagad var droši sacīt, ka latvju strēlnieki pasāka jaunu posmu latvju tautas vēsturē — **jaunāko latvju varoņu laikmetu**. Latvju strēlnieku spožās uzvaras pār vāciem pasaules karā un tā nacionālā atmoda, kas saistījās ar mūsu pirmo nacionālo kara spēku, deva latvju tautai nevien jaunu sajūsmu, patriotisma uzliesmojumu un pasaules slavu, bet arī lielā mērā sagatavoja ceļu cīņām par Latvijas republiku. Par latvju strēlniekiem, kā mūsu nacionālās atdzimšanas ceļa sagatavotājiem un radītājiem, lems vēsture. Atstājot latvju strēlnieku bataljonu sīkāku

novērtējumu vēsturniekam, jāsaka, ka interesantas un ļoti nozīmīgas ir pašu strēlnieku vadoņu un pazīstamu sabiedrisku darbinieku domas par latvju strēlniekiem.

Latvju strēlnieku bataljonu dibinātājs J. Goldmanis sekoši novērtē latvju strēlniekus: „Latvju strēlnieku bataljoni bija jauns spēks uz pasaules cīņu skatuves, kas ar spēcīgu balsi rādīja, ka šais cīņās ņem pašizliedzīgu dalību vēl nezināmā latvju tauta, kuŗa prot aizstāvēt savu godu un izkarot sev tiesības. Varēja sagaidīt, ka visām kliezsošām netaisnībām, kuŗas valdīja Latvijā, nākotnē pienāks gals un latvji gūs vienlīdzīgas tiesības, kuŗas līdz tam piederēja vācu muižniecībai.“ Bij. apvienoto latvju strēlnieku pulku divīzijas štāba priekšnieks ģen. R. Bangerskis saka: „Vēsture neatzīst pārsteigumus: visiem notikumiem ir savi iemesli un sekas. Ārī strēlnieku laikmets, tāpat kā nacionālās armijas atbrīvošanas cīņas, bija vēstures gaitas loģiskā nepieciešamība, un dziļi maldītos tie, kas to apšaubītu. Izteikto spilgti pastiprina tas, ka abi šie laikmeti saistījuši pie sevīs labākos tautas dēlus, sirdis un domas, aizrāvuši visus līdz nerasniedzamai varonībai un pašuzpūrēšanai savas tēvijas labā“. Bij. latv. strēlnieku brigādes komandiers ģen. Ā. Āuzāns teic: „Ja visi latvju dēli ar tādu pašu tautas mīlestību un pašupūrēšanos strādās savas tautas labā, kā latvju strēlnieki, kuŗi kā viens cilvēks pilnā saskaņā gāja Ziemassvētku kaujās uzbrukumā pret vācu nostiprinātām pozīcijām un šausmīgiem dzeloņu drāšu aizžogojumiem, tad mūsu dzimtene var būt droša par savu brīvību“.

Latvju strēlnieki un viņu varoņdarbi pauda latvju tautas vārdu plaši visām cilvēces kultūrtautām, aplicināja viņas dzīvības spēju un nacionālo apziņu. Ārī latvji paši skaidri apzinājās, ka viņi ir spēks, kas, labi organizēts un pareizi vadīts, var sasniegt

lielus mērķus, būt savas zemes saimnieks un tās likteņu veidotājs.

Kā izcēlās un organizējās bataljoni

Latvju strēlnieku bataljonu izcelšanās vedama sa- karībā ar mūsu tautas likteņu vissmagākām dienām — 1915. gada pavasari. Krievu karaspēks, atkāpjoties no Kurzemes, tīši postīja un dedzināja latvju zem- nieku mājas un kazaki dzina latvjus no mājām. Vai- rāki simti tūkstoši latvju kļuva par bēgļiem, kuŗiem nebija kur nolikt savu galvu. Kad vāci pēc otrā ie- brukuma Kurzemi galīgi iejēma, latvji, ienaidniekam tuvojoties, pameta likteņa varā savas labi iekoptās mājas un devās bēgļu gaitās uz Rīgu, Vidzemi un tālo Krieviju. Krievu valdība pavēlēja visiem vīrie- šiem 18—45 gadu vecumā atstāt Kurzemi un izpo- stīt laukus. Kas negribēja, tos krievu karaspēks iz- dzina ar varu. Sākās posta laiki. Krievu valdība par šo latvju postu nelikās zinot. Tūkstošiem latvju bēgļu apmira ceļmalās. Bēgļu mantas un dzīvais in- ventārs aizgāja bojā. Kurzemes bēgļi, galīgi izputināti, nonāca Krievijā. Izpostīja arī Rīgas plašo rūpnie- cību, daudzas fabrikas aizvāca uz Krieviju ar visiem fabriku strādniekiem.

Šinī drausmīgā izmisumā un posta brīdī pamo- dās latvju tautas pašdarbības un pašaiztāvēšanās in- stinkts. Steidzīgi dibinājās bēgļu palīdzības organi- zācijas Rīgā, Pēterpilī, Maskavā un citur, kuŗu priekš- galā stājās mūsu pazīstamie sabiedriskie darbinieki, skolotāji un studenti, kas centās bēgļu kustību ie- virzīt ciešamākās sliedēs, glābjot tos no galīgas iz- nīcināšanas. Bēgļus novadīja zināmās dzīves vietās, rūpējoties par darbu un materiālu atbalstu bērniem,

slimie un vecie. Daudzie emisāri apbraukāja bēgļu nometnes, sniedza palīdzību un padomus. Šinī laikā radās doma dibināt latvju strēlnieku bataljonus. Tie izauga no diviem varonīgiem latvju zemessargu bataljoniem, kuŗi 1915. g. 19. (1. maijā) un 20. (2. maijā) aprīlī ģen. Potāpova vadībā atsita vācu uzbrukumu Jelgavai. Dažus kilometrus no pilsētas, netālu Ruļļu kalniem, pie Svētes, vācus sagaidīja latvju flinšu zalves un lielgabalu rūkoņa. Jelgavas iedzīvotāji, pateicoties varonīgiem glābējiem, pasniedza ģen. Potāpovam zelta zobenu. Jelgavas aizstāvēšanā 1915. gadā arī meklējams latvju strēlnieku bataljonu pirmsākums un pirmais kodols. Sākumā domāja dibināt tikai latvju brīvprātīgo pulciņus, bet vēlāk atzina, ka dibināmi latvju strēlnieku bataljoni.

Latvju kaŗaspēka pirmo vienību dibināšanas ierosinātāji bija Rīgas politehnikuma latvju studenti, kuŗi griezās ar ierosinājumu pie Potāpova. Pēdējais ierosinājumam piekrita. Tanī pašā laikā latvju sabiedrisko darbinieku grupa ar G. Ķempeli, V. Zāmuēli, Sp. Paegli, M. Antonu u. c. griezās pie valsts domniekiem J. Goldmaņa un J. Zālīša ar lūgumu, atbalstīt latvju brīvprātīgo draužinu dibināšanu. J. Goldmanis savukārt griezās pie galvenā štāba priekšnieka ģen. Beļājeva, kas lūdza iesniegt rakstisku priekšlikumu. J. Goldmanis steidzīgi sasauca 1915. g. 28. maijā Rīgā ieinteresēto sabiedrisko organizāciju sapulci, kuŗa vienojās, ka vēlams dibināt latvju brīvprātīgo draužinas. Uzmeta iesniedzamā rakstiskā priekšlikuma pamatdomas. Rakstisko priekšlikumu par latvju bataljonu dibināšanu iesniedza armijas virspavēlniekam lielkņazam Nikolajam Nikolajevičam, ziemeļrietumu frontes virspavēlniekam ģen. Aļeksējevam un galvenā štāba priekšniekam Beļājevam. Jau pēc dažām nedēļām J. Goldmanis paziņoja, ka latvju draužinu dibināšanas jautājums izšķirts piekrītoši.

Jūlija sākumā notika sabiedrisko darbinieku otra sapulce, kurā vienojās, ka nodibināmi atsevišķi strēlnieku bataljoni, bet ne družīnas. Jaundibināmos bataljonus, kā vietējo apstākļu pazinējus, paredzēja izmantot galvenā kārtā izlūku un partizāņu dienestam. Bataljonu komanda — krievu valodā, bet **apmācībā un sadzīvē lietojama latvju valoda**. Pēc apspriedes, strēlnieku bataljonu pagaidu organizācijas uzdevumā zvēr. adv. G. Ķempels kopā ar Daugavgrīvas cietokšņa komandanta adjutantu kapt. Baltiņu izbrauca uz ziemeļrietumu armijas virspavēlnieka štāba mitekli Sedļecā, strēlnieku bataljonu štāba un noteikumu izstrādāšanai. Par bataljonu formētāju stādīja priekšā Daugavgrīvas cietokšņa komandantu ģen. Miočinski. Ģen. Aļeksējevs piekrita bataljonu štābiem un noteikumiem, nosūtīja tos apstiprināšanai armiju virspavēlniekam, lielkņazam Nikolajam Nikolajevičam.

Jau 22. jūlijā Daugavgrīvas cietokšņa komandants ģen. Miončinskis un organizācijas komitejas priekšsēdētājs J. Goldmanis saņēma no armijas virspavēlnieka štāba tēlegrammu, ka 19. jūlijā (1. augustā pēc j. stila) latvju strēlnieku bataljonu štābi un noteikumi, kā arī organizācijas komitejas noteikumi apstiprināti. Viņš uzaicināja nekavējoši stāties pie 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas latviešu strēlnieku bataljonu dibināšanas 1915. g. 19. jūlijā (1. augustā pēc j. stila). Valsts domnieki J. Goldmanis un J. Zālītis izlaida vēsturisko uzsaukumu latvju tautai: „Pulcējaties zem latviešu karogiem!”

Izcili nopelni latvju strēlnieku bataljonu nodibināšanā ir virsniekiem — Daugavgrīvas cietokšņa bij. komandantam ģen. Miončinskam, viņa adjutantam — kapt. Baltiņam, cietokšņa darba rotas komandierim, tag. tiesu palātas priekšsēdētājam Zumbergam un ģen. Potāpovam.

Vēsturiskais iesniegums armijas virspavēlniekam

Valsts domnieks J. Goldmanis iesniedza armijas virspavēlniekam Nikolajam Nikolajevičam lūgumu, atļaut dibināt latvju strēlnieku bataljonus. Iesniegums skan sekoši: „Jūsu augstā ekselence, augsti godātais kungs, Nikolaj Nikolajevič! 1914. g. 26. jūlijā vēsturiskā valsts domes sēdē man bij tas gods, no valsts domes tribīnes, tautas un lielās Krievijas valdības priekšstāvju sapulcei apliecināt augsto patriotisko savilņojumu visā latviešu tautā pēc pirmām ziņām par varmācīgā ienaidnieka nodomiem. Tomēr šis patiesais patriotisms nevarēja izpausties vienīgi vārdos; jau no pirmām šī asiņainā kara dienām visi latvieši tiecās pierādīt to darbos un aktīvi līdzdarboties cīņā par dzimtenes atbrīvošanu. Pēdējo dienu notikumi sevišķi stiprināja latviešu tautā šīs tieksmes un, lai viņas izvestu dzīvē, tautas priekšstāvji griezās pie manis ar lūgumu, darīt zināmu attiecīgām iestādēm latviešu neliekuļoto vēlēšanos piedalīties Krievijas aizstāvēšanā pret nekaunīgo ienaidnieku, formējot šim nolūkam sevišķas latviešu kaujas dražīnas no latviešu jaunekļiem — brīvprātīgiem, pēc valdības atļauto poļu leģionu un armēņu dražīnu parauga, un lūgt kara resora nepieciešamo atbalstu, lai šis patriotiskais pasākums tiktu realizēts.

Latviešu spējas kaujas dienestā, viņu izturību, briesmu nicināšanu, drošsirdību, intelligenci un patiesu vēlēšanos uzvarēt briesmīgo ienaidnieku pilnīgi pierādīja ģen. Potāpova grupas 1. un 2. Daugavgrīvas bataljoni, kuŗi sastāvēja no latviešiem. Šie bataljoni, pēc Jelgavas aizstāvēšanas vadītāja ģen. Potāpova liecības, sakaujot vāciešus, paši pārgājuši uzbrukumā. Šie divi bataljoni guva ievērību jau agrāk.

2. Daugavgrīvas bataljons 23. martā pie Andrējevas, ienaidnieka ielenkts, izlauzās pilnā kaujās apbruņojumā, nepazaudējot nevienu šauteni, bet. 1. Daugavgrīvas bataljons 13., 14. un 15. aprīlī pie Korcjanu sādžas, zaudējot 70% sastāva, izlauzās cauri apejošā ienaidnieka rindām.

Latviešu družīnu (pulku) formēšana, tiešā kara priekšniecības uzraudzībā, būtu labs palīgs karaspēkam Baltijā un citās frontēs. Bez tam jāmin arī citi labvēlīgākie apstākļi, kuŗi atvieglo projekta izvešanu. 1. un 2. Daugavgrīvas bataljoni, kas savu varonību pierādījuši pie Andrējevas, Moriānovas, Korcjāniem, Šateikiem, Popelāniem un Jelgavas aizstāvēšanā — jemot vērā to, ka viņos lielā vairākumā ir latviešu tautības virsnieku un kareivju, būtu noderīgi kā sevišķi labi kadri formējamām družīnām (pulkiem). Vienādas asinis, valoda, augstais kultūras līmenis veicinātu nevien kara zināšanu ātru un sekmīgu piesavināšanos, bet stiprinātu arī viņu vienību, stingrību un kopgaru. Daudzās latviešu velosipedistu, strēlnieku, airētāju, vingrotāju u. c. biedrības audzinājušas latvju jaunatnē labas un feicamas spējas kara dienestam. Projektējamās družīnas, blakus kareiviskiem uzdevumiem, varētu sniegt ievērojamus pakalpojumus armijai kā palīgi sakaru uzturēšanā starp atsevišķām karaspēka daļām, izlūki, lauku pasta dienestā. Družīnas varētu izmantot kā ložmetēju un vispār sakaru komandas u. t. t. Bez tam latvieši kā vietējo apstākļu un apkārtnes labi pazinēji un vietējās valodas pratēji vajadzības gadījumā varētu nopietni pakalpot armijai.

Ievērojot sacīto un iesniedzot Jūsu augstai ekseleņcei šīs manas domas un uzskatus, atļaujos cerēt, ka Jūs labvēlīgi piekritisiet šim latviešu patriotiskam pasākumam — palīdzēt pēc savām spējām dzimtenei.

Padevīgi lūdzu Jūsu augsto ekselenci, ja kara priekšniecība atļautu dibināt latviešu dražīnas, neatteikties paziņot to man un vietējai civīlvarai.

Uzdrošinos piemētināt, ka latviešu tautas interesēs un pēc kaujas notikumu gaitas, būtu vēlams šo pasākumu izvest dzīvē visdrīzākā laikā.

Gaidīdams Jūsu augstās ekselences labvēlīgo atbildi, lūdzu pieņemt manas dziļās cienības un padevības apliecinājumu.

Valsts domn. J. J. Goldmanis.

Rīgā, 28. maijā, 1915. g.

Adrese: stacija Ikšķīle, uz Rīgas-Orlas dzelzceļa.“

Tajā pašā dienā armijas virspavēlnieks, iepazīsies ar iesniegumu un tam piekrītot, uzdevis štāba priekšniekam lietas tālākvirzīšanu nodot ziemeļrietumu frontes štābam. Nikolajam Nikolajevičam iesniegtais priekšlikums nosūtīts otrā dienā uz frontes štābu ar sekošu pavadrakstu:

Slepeni.

„Ziemeļrietumu frontes virspavēlnieka štāba priekšniekam.

Uz štāba priekšnieka pavēli nosūtot valsts domnieka J. J. Goldmaņa vēstuli paziņoju, ka augstākais virspavēlnieks piekrīta latviešu brīvprātīgo dražīnu formēšanas idejai, uzdodot to izvest dzīvē, — ja tam piekrītīs frontes virspavēlnieks — pēc viņa augstās ekselences norādījumiem un rīkojumiem. Virspavēlnieka principiēlos lēmumus neatteicaties paziņot Goldmaņa kņam. Oriģinālu parakstījis armijas augstākā virspavēlnieka dežūrējošais ģenerālis-ģenerālleitnants Kondzerovskis, 29. maijā 1915. g. Nr. 809.“

Slepeni.

„Petrogrādā. Valsts domniekam Goldmannim.

Augstākais virspavēlnieks atļāva dibināt pagaidu organizācijas komiteju strēlnieku bataljonu formēšanai Jūsu vadībā, sastāvošu no 15 locekļiem, kuŗu sarakstu man iesniedza Ķempels.

Pēdējam zināmi tie pamati, uz kuŗiem komiteja tiek dibināta. Par komitejas organizēšanas atļauju paziņots ģen. Kurlovam. Noteikumi par komiteju un štatiem stādīti priekšā augstākam virspavēlniekam apstiprināšanai. Komitejas un štatu projekti tiek jums izsūtīti. Pavēli par bataljonu formēšanu frontes virspavēlnieks ģen. Aļeksējevs izdeva 19. jūlijā zem Nr. 322 — (848) 3287. Gulēvičs.“

Šai tēlegrammai sekoja virspavēlnieka štāba priekšnieka Aļeksējeva divas tēlegrammas:

„Organizācijas komitejas priekšsēdētājam.

Jūsu tēlegramma celta priekšā viņa majestātei kunģam un ķeizaram. Viņa majestātes visžēlīgā atbilde sekos. Ar lielāko prieku personīgi sīkumos dabūju zināt par latviešu strēlnieku bataljoniem viņu dienesta izpildīšanā. Novēlu laimi un panākumus. Izsaku dziļu pārliecību, ka bataljoni kā cīnītāji iekaŗos slavenu vārdu.

Aļeksējevs.“

Ģen. Aļeksējeva otrā tēlegrammā paziņota ķeizara atbilde.

„Organizācijas komitejas priekšsēdētājam.

Papildinoť savu 19. oktobŗa tēlegrammu Nr. 14929 paziņoju, ka uz vispadevīgāko manu ziņojumu par latviešu strēlnieku bataljonu pirmo kaujas kristību, bezgalīgo mīlestību un padevību ķeizaram un dzimtenei, ķeizara Majestātei labpatika uzrakstīt „Sirsnīgi pateicos“.

Aļeksējevs.“

Pagaidu noteikumi par latviešu strēlnieku bataljoniem.

1. Latviešu strēlnieku bataljoni formējami no latviešiem-brīvprātīgiem un domāti kopējai darbībai ar kaņaspēku, kas operē Ziemeļvakaru frontē, galvenām kārtām Baltijā.

Piezīme: Uz formējamiem latviešu bataljoniem var tikt pār-celti latvieši-brīvprātīgie, kas jau atrodas aktīvās armijās.

2. Jaunformējamo bataljonu galvenais uzdevums ir atvieglot Baltijā operējošam kaņaspēkam izlūku un sakaru dienestu. Latvieši, labi pazidami novadu ipatnības (valodu, topogrāfiju un iekārtu), var būt ļoti piepalīdzīgi ne vien kā izlūki, bet arī kā pavadoni un tulki.

3. Formējamie latviešu strēlnieku bataljoni nosaucami: „1-mais Daugavgrīvas“ un „2-ais Rīgas latviešu strēlnieku bataljons“.

Vēlāk formējamie bataljoni nosaucāmi sekoši: „III. Kurzemes“, „IV. Vidzemes“, „V. Zemgales“, „VI. Tukuma“, „VII. Bauskas“, „VIII. Valmieras latviešu strēlnieku bataljons“.

4. Par I. un II. latviešu strēlnieku bataljonu formēšanas vietu izraudzīts Daugavgrīvas cietoksnis un formēšanai jānotiek minētā cietokšņa komandanta tiešā uzraudzībā. Ja kaņa apstākļu dēļ būs jāizvēlas cita formēšanās vieta, tad uzraudzība par formēšanu piekrit minētā cietokšņa komandantam vai personai, kuŗu izraudzīs ziemeļrietumu frontes virspavēlnieks.

5. Pēc formējamo bataljonu savešanas kaujas gatavībā, cietokšņa komandants vai persona, kuŗai uzdots formēšana, ziņo par to ziemeļrietumu frontes virspavēlnieka štābam, no kuŗa saformētās daļas dabū kaujas uzdevumu ar pavēli ierasties kaņaspēka daļās, kas operē galvenā kārtā Baltijā.

6. Katrs jaunformētais bataljons sastāv no četrām rotām ar normālu sastāvu pēc pieliktiem štātiem.

7. Latviešu bataljonu papildināšanai ar komandējošo sastāvu uz pēdējiem tiek nozīmēti un pārvesti latviešu virsnieki un apakšvirsnieki kā latviešu, tā krievu dzimuma, kuŗi izteikuši vēlēšanos un pārvalda latviešu valodu.

Virsnieki uz šiem bataljoniem tiek izdalīti pēc vajadzības 50 procentu apmērā, bet kareivji pēc štātiem.

Bez tam no armijas var tikt pārvesti uz šiem bataljoniem, uz pašu vēlēšanos latvieši-savvaļnieki, kuŗi sastāv dienestā kaņaspēka daļās, tādā skaitā, kas nolikts šai kareivju kategorijai. Pie bataljona sastāva tiek izdalīti 160 kareivji 1. Daugavgrīvas

un 2. Rīgas latviešu bataljonu dibināšanai, 20 cilvēki uz rotu. Atzīmētais faktiskais sastāvs skaitās par 1. un 2. bataljonu kadru.

8. Ieročus, ietēru, municiju un pārējos priekšmetus, uzturu u. c. strēlnieku bataljoni saņem tieši no valsts pēc vispārējiem likumiem un štātiem.

9. Iestājušies brīvprātīgi latviešu strēlnieku bataljonos dod uzticības zvērstu viņa ķeizariskās augstības dienestam, pēc kam skaitās aktīvā kara dienestā, manto visas tiesības, kuŗas saistītas ar kaŗavīru nosaukumu un padodas kaŗa likumiem.

Līdz kaŗa beigšanai brīvprātīgie nevar atstāt dienestu uz pašu vēlēšanos. Pēc kaŗa beigšanas tie no viņiem, kuŗiem vajadzēs kalpot kaŗa dienestā, pārvedami uz kaŗaspēka daļām un laiks, kuŗu viņi pavadījuši brīvprātīgi latviešu bataljonos, tiks ieskaitīts faktiskā kaŗa dienesta laikā.

10. Atsevišķiem latviešu strēlnieku bataljoniem tiek piešķirti karogi uz vispārējo noteikumu pamata par valsts dienesta draužinām. Karogu uzraksti krievu valodā, ar tādu pat saturu, kādus lieto draužinu karogiem. Latviešu bataljonu kaŗavīri pie armijai apstiprināta apģērba nesā sevišķu krūšu nozīmi. Karogu un krūšu nozīmes zīmējumus apstiprinā virspavēlnieks.

11. Bez komandas valodas, kas pieņemta Krievijas kaŗaspēkā, latviešu bataljonos pielaiž komandēt latviešu valodā. Pedējo var atļaut arī apmācībā. Apakškareivjiem atļauts tulkot latviešu valodā reglamentus, kas tiem jāzin.

12. Latviešu brīvprātīgo pieņemšana tiek uzticēta sevišķai organizācijas komitejai pie latviešu strēlnieku bataljoniem. Organizācijas komiteja sastāv no 30 locekļiem — 30 latviešu lielāko biedrību priekšstāvjiem, kuŗus uzaicina pagaidu organizācijas komitejas priekšsēdētājs. Izstājušos komitejas locekļu vietā virspavēlnieks apstiprina jaunus locekļus, kuŗus stāda priekšā organizācijas komiteja.

Piezīme: Līdz organizācijas komitejas sastāva apstiprināšanai, šīs funkcijas izpilda pagaidu organizācijas komiteja no 15 personām, kas sastādīta no valsts domes locekļa J. J. Goldmaņa. Pagaidu organizācijas komitejas lēmumi pilntiesīgi, ja piedalās ne mazāk, kā $\frac{1}{3}$ locekļu.

13. Organizācijas komitejas pienākumi:

1) sastādīt un izplatīt patriotiskus uzsaukumus, lai latviešu jaunatne brīvprātīgi iestājas atsevišķo latviešu strēlnieku bataljonu dienestā;

2) pierakstīt un pieņemt personas, kas vēlas brīvprātīgi iestāties latviešu strēlnieku bataljonos;

3) vākt vajadzīgās ziņas par personu tikumību, kas izteikušas vēlēšanos brīvprātīgi iestāties latviešu strēlnieku bataljonos.

14. Šo pienākumu izvešanai dzīvē komitejai tiesības:

1) sapulcēties un apspriest tekošus uzdevumus, neizprasot vietējās varas atļauju;

2) uzturēt noliktavas un darbnīcas, izvest naudas un materiālu vākšanu formējamo latviešu vienību vajadzībām;

3) glabāt valsts zīmogu ar uzrakstu: „Latviešu bataljonu organizācijas komiteja“;

4) sūtīt par velti — uz kara spēka daļās pieņemtiem noteikumiem — pasta un telegrafa korespondenci, kuŗa attiecas uz komitejas darbību un sakariem ar latviešu strēlnieku bataljonu kara priekšniecību;

5) lūgt, lai attiecīgās iestādes izvestu vajadzīgās rekvizīcijas formējamo un komplektējamo latviešu bataljonu vajadzībām.

15. Brīvprātīgo pieņemšana un viņu nosūtīšana uz latviešu strēlnieku bataljoniem jāizved sekošā kārtībā:

a) Organizācijas komiteja nozīmē pieņemšanas komisiju no diviem komitejas locekļiem, viena virsnieka un viena ārsta. Pieņemšanas komisijas darbības vietu noteic organizācijas komitejas priekšsēdētājs;

b) pēc pieņemšanas bataljonos, brīvprātīgie tiek novietoti caur pieņemšanas komisijas gādību. Tani pašā laikā organizācijas komiteja ar formējamo bataljonu kara priekšnieku ziņu izsauc komplektu pieņēmējus, kuŗi arī noved tos uz bataljoniem;

c) pēc komplekta partijas nodošanas bataljoniem, pēdējie nosūta kara aprīņķa priekšniekiem dienestā pieņemto brīvprātīgo sarakstus, bet organizācijas komiteja šīs ziņas sniedz galvenam štābam.

16. Organizācijas komitejas līdzekļi sastādās: 1) no valsts līdzekļiem, 2) brīvprātīgiem ziedojumiem, 3) materiālu un naudas vākšanām, bazāriem, loterijām u. t. t. visās latviešu apdzīvotās pilsētās un vietās.

17. Pagaidu un organizācijas komitejas priekšsēdētājus nozīmē ziemeļrietumu frontes virspavēlnieks. Palīgu izraugās priekšsēdētājs no komitejas locekļiem. Organizācijas komitejas sēdes sasauc priekšsēdētājs vai viņa palīgs un tās skaitās likumīgi notikušas, ja sēdes piedalās ne mazāk kā astoņi locekļi.

18. Komitejas darbu un darbības inspicēšana piekrit vienīgi ziemeļrietumu frontes virspavēlnieka varai. Darbvedības pārziņāšanu komitejas priekšsēdētājs uzliek vienam no organizācijas komitejas locekļiem.

Komitejas sazināšanās ar kara spēka vienībām notiek priekšsēdētāja vai viņa palīga — vietnieka vārdā.

19. Ziemeļrietumu frontes virspavēlniekam tiesība pārtraukt komitejas darbību.

20. Komitejas darbību likvidējot visas lietas priekšsēdētājs nodod kara-zinātniskā archiva nodaļā pie ziemeļrietumu frontes virspavēlnieka. Iegūtais un ziedotais inventārs, tāpat arī naudas summas tiek nodotas latviešu strēlnieku bataljoniem, bet viņu izformēšanas gadījumā — Daugavgrivas cietokšņa štābam.

Oriģinālu paraksti, uši virspavēlnieka ziemeļrietumu frontes štāba priekšnieks ģen.-leitn. Guļevičs, ģeneralkorņeļmeistars Pustovaitenko.

„Pulcējaties zem latviešu karogiem“

Valsts domnieki J. Goldmanis un J. Zālītis pēc latviešu strēlnieku bataljonu noteikumu apstiprināšanas izlaida uzsaukumu latvju tautai:

„Pulcējaties zem latviešu karogiem!

Latvijas dēli, mums atļauts dibināt kara pulkus. Par pamatu šiem pulkiem tiek likti tie 2 varonīgie bataljoni, kas 19. un 20. aprīlī atsīta vācu uzbrukumu Jelgavai. Pulkus vadīs latviešu virsnieki. Latviešu pulki kalpos Latvijas atkaņošanai un aizstāvēšanai, lai tā arī turpmāk zeltu, kā nešķīrāma varenās Krievijas daļa. Šo pulku apgādāšanu uzņēms valdība, bet kā latviešu brīvprātīgi pulki un tautas lepnums, tie stāvēs mūsu tautas īpašā aizgādībā un mīlestībā.

Ienaidnieks samīn mūsu druvas; pārvērš mūsu mājas par pelniem un mūsu pilsētas par gruvekļiem. Mūsu sirmgalvjī un bērni, mātes, sievas un meitas

vienmēr vēl bēg no ļaunā vajātāja. Viņu ciešanas brēc pret debesīm, viņi gaida mūsu aizstāvēšanas.

Un mēs neesam vieni: dienu no dienas, plecu pie pleca, mēs cīnāmies kopā ar diženo krievu tautu. Ticiet Krievijas nesalaužamai varenībai, ticiet latviešu tautas gaišai nākotnei! Lai tad pulcējamies zem savas tautas karoga, zem divgalvainā ērgļa spārnēm.

Pēc 700 gadiem no jauna veidojas mūsu tautas liktenis. Pēc šiem 700 ciešanu un gaidīšanas gadiem ir jāpiepildās tautas kultūrālās atdzimšanas sapnim. Tagad, vai nekad! Kaŗa laukā jums, Latvijas dēli, jārada tagad tautas liktenis un slava. Jūs, vidzemnieki un latgālieši, kas druvās vēl izkaptis cilājat, un jūs, kurzemnieki, kam arkli jau atstāti rūsē tēvu tīrumos, — apmaināt izkaptis un arklu pret kareivja zobenu! Un visi, kas izkaisīti svešumā, bet kam sirds vēl pukst priekš dzimtenes, sniedzāt roku uz cīņu! Jo vairāk esam zaudējuši, jo vairāk mums jāatgūst. Lielajam naidu laikam jātop par lielu cerību un lielas saņemšanās laikmetu visā mūsu tautā. Brāļi, labāk cīņā doties, nekā nīkt un izputēt pa svešām ceļmalām! Kā arvienu, tā arī šinī grūtā brīdī, paliksim uzticīgi savai tēvu zemei un kalsim paši viņas likteni!

„Uz ežiņas galvu liku, sargāt savu tēvu zemi!“

Brāļi, stunda ir sītusi. Kas tic, tas uzvar. Uz priekšu ar latviešu karogu par Latvijas nākotni!

Ar savu patriotismu, savu uzticību caram un Krievijai un varonību cīņās pret mūsu vēsturisko ienaidnieku, latvieši ir pelnījuši iet kaŗā zem sava karoga. Vai tas nepilda mūsu sirdis ar lepnumu! Un kur lai latvietis ar lielāku prieku cīnītos, ja ne zem sava karoga? Kur lai viņš mīļāk noliek galvu, ja ne uz savas dzimtenes ežas! Brāļi, kaŗa pienākumi jānes visiem, bet lai stājamies zem karoga no brīva prāta savas dzimtenes labā!

Latvju dēli, atsaucaties, — pati dzimtene jūs sauc!
Un jūs, kas esat izklīduši pa tāliem svešiem liel-
ceļiem un mināt bēgļu tekas, — apstājaties: dzim-
tene jūs sauc!

„Tēvu zemei grūti laiki, dēliem jāiet palīgā!“

Pēterpilī, 19. jūlijā 1915. g.

Valsts domnieki:

J. Goldmanis, J. Zālītis.“

Latviešu strēlnieku bataljonu komiteja sāk darbu

Latvju strēlnieku bataljonu organizēšanu vadīja ba-
taljonu organizācijas komiteja, kuŗu apstiprināja se-
košā sastāvā: zvēr. adv. Ārv. Bergs, agr. J. Bise-
nieks, Liepājas pilsētas galva Breikšs, bankas dir.
J. Brumelis, stud. K. Glīdzinš, nodokļu insp. E. Kānelis,
zvēr. adv. G. Ķempelis, bankas dir. Z. Meierovics,
atvaļināts ģen. J. Plūme, inž. A. Priedītis, valsts dom-
nieks J. Zālītis, zvēr. adv. V. Zāmuēlis, bankas dir.
G. Seskovs, agr. V. Skubiņš, valsts domnieks J. Gold-
manis bija komitejas priekšsēdētājs. Organizācijas ko-
mitejā ietelpa 15 personas. Pirmā organizācijas ko-
mitejas sēde notika jau 28. jūlijā (11. aug.). Ievē-
lēja strēlnieku pieņemšanas komisiju. Tai piekrita
kaŗa klausības komisiju pienākumi un vajadzēja iz-
strādāt noteikumus par strēlnieku pieņemšanu. Pie-
jēma strēlniekus 17—35 gadu vecumā, pielaižot iz-
ņēmumus ar bataljonu komandieru piekrišanu. Or-
ganizācijas komiteja savus amatus sadalīja šādi: val-
des priekšsēdētājs — J. Goldmanis, viņa bie-
dri — J. Zālītis, zvēr. adv. G. Ķempels un zvēr. adv.
V. Zāmuēls, pārējie — valdes locekļi. Pieņemšanas
komisijā darbojās priekšsēdētājs G. Ķempels,

locekļi — V. Zāmuēls, kapt. Baltiņš (vēlāk viņa vietā — poručīks Pekka), Dr. med. J. Jankovskis (līdz viņa ierašanās Rīgā — pārmaiņus Dr. Butuls, Cimmermans u. c.) un sekretārs K. Glīdzdiņš. Organizācijas darbvedību uzticēja K. Glīdzdiņam. Pieņemšanas komisija uzsāka darbību 30. jūlijā (13. augustā) Rīgā, Tērbatas ielā 1/3, kur atradās organizācijas komitejas mitekļis.

Kā pirmo strēlniekos ierakstīja būvstrādnieku Robertu Pogu, 19. g. v. jaunekli. Pirmā dienā piejēma 17 brīvprātīgos, bet pirmās divās nedēļās brīvprātīgo skaits pieauga līdz 3370, starp tiem bija daudz pusaudžu un pat sievietes. Brīvprātīgo pierakstīšanās veicās tik sekmīgi, ka ārsti un komitejas darbinieki strādāja 12 stundas dienā, lai pārbaudītu un pieņemtu jaunos cīnītājus. Dažkārt dienā piejēma līdz 400 vīru. Sajūsma bija tik liela, ka ārstiem vajadzēja raudzīties, lai bataljonos neiekļūtu jaunekļi ar fiziķiem trūkumiem. Strēlnieku pieņemšana vērtās plašumā. Atklāja pieņemšanas nodaļas ārpus Rīgas: Cēsis, Valmierā, Valkā, Skrīveros, Smiltēnē, Pļaviņās, Limbažos, Mazstraupē, Stāmerienē, Ramkā, Jaunlaicēnē, Pēterpilī, Rēvelē, Vitebskā, Maskavā u. c. Arī nodaļās darbojās pieņemšanas komisija ārsta vadībā. Galīgo pārbaudi izdarīja Rīgā. Valmieras, Cēsu un Valkas nodaļas vadīja zvēr. adv. M. Antons. Brīvprātīgie pieteicās nevien no tājās Krievijas malām, bet pat no Meksikas un Brazīlijas.

Daudz grūtāki pāriet latvju strēlnieku bataljonos bija tiem, kas jau atradās krievu armijā. Tūkstošiem latvju karavīru, kas bija izkaisīti dažādās krievu karaspēka daļās, vēlējās pārnākt bataljonos, bet atdūrās uz dažādām grūtībām, kas nebija viegli pārvaramas. Daudzi izlietoja beidzamo līdzekli — bēgšus ieradās bataljonos. Organizācijas komitejai bija jāveic milzu darbs. Bija jāgādā arī par brīvprātīgo novietošanu.

Kad bataljoni bija nosūtīti apmācības vietā, radās dažādas rūpes. Komiteja vāca līdzekļus un ziedojumus strēlniekiem, svētku dāvanas, apkopa Brāļu kapus un vadīja strēlnieku apbedīšanu.

Pie organizācijas komitejas ierīkoja kara muzeju un vāca materiālus par strēlniekiem, kuņi, par nožēlošanu, ir gājuši bojā. Nodibināja apvienoto strēlnieku bataljonu lazareti ievērojamā speciālista Dr. med. J. Jankovska vadībā. Apvienotā lazarete bija ļoti priekšzīmīgi nostādīta, glāba daudz strēlnieku dzīvības, atdeva viņiem veselību. Viss lazaretē personāls ziedoja visu enerģiju un zināšanas tūkstošiem ievainoto un slimo strēlnieku kopšanai. Sevišķi pēc jūlija, ziemassvētku un janvāra kaujām. Lazaretē vairākas reizes pēc ievainojumiem kaujas laukā atradās Fr. Briedis, plkv. Francis, Zeltiņš u. c. Organizācijas komiteja veica ļoti svarīgu un grūtu darbu. Pašreizējā dzīvē.

Strēlniekus formē un apmāca

Brīvprātīgie pieteicās tik rosīgi, ka strēlnieku vienu partiju pēc otras nosūtīja uz bataljonu formēšanas un apmācības vietu Daugavgrīvas cietoksnī. Strēlnieku izvadīšana izvērtās neredzētā latvju tautas sajūsmas izpaudumā. Daugavmalā ļaužu jūra jūsmīgi uzgavilēja jaunajiem karavīriem, kuņi greznās laivās aizbrauca uz Daugavgrīvu. Spēcīgi skanēja mūsu tautas lūgšana. Tā tas turpinājās katru reizi, kad strēlnieki devās uz apmācības vietu. 1./13. augustā notika pirmā strēlnieku izvadīšana.

Vecmīlgrāvī brīvprātīgos sadalīja pa bataljoniem. 1. Daugavgrīvas bataljonu novietoja Cīzes kuģu būvetavā, 2. Rīgas bataljonu — A. Dombrovska „Zie-

meļblāzmā". Tādā pat kārtā sajēma un novadīja uz Daugavgrīvu arī pārējos brīvprātīgos. 15./28. augustā Rīgā ieradās valsts domnieks J. Goldmanis un izvadīja jaunos kaņavīrus ar sirsniņu un patriotisku uzrunu. Tanī pašā dienā organizācijas komiteja griezās pie armiju virspavēlnieka štāba ar lūgumu, atļaut dibināt nākošos bataljonus, jo atļauto 2 pirmo bataljonu (1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas) štati bija pārsniegti. Turpmākos bataljonus paredz nosaukt par: Līvzemes, Kurzemes, Zemgales, Bauskas u. c. vienībām. Drīzā laikā noorganizējās 3. Kurzemes un 4. Vidzemes bataljoni.

Pēc apstiprinātiem noteikumiem un ģenerāļa Aļeksējaeva rīkojuma no krievu kaņaspēka daļām vajadzēja nekavējoši komandēt Daugavgrīvas cietokšņa komandanta rīcībā 50 proc. no štatos paredzētā virsnieku skaita un pilnu skaitu instruktoru, kā nākamo bataljonu kadru. Šos rīkojumus nācās grūti izvest dzīvē. Bataljonu formēšanas laikā visas ziemeļrietumu frontes armijas atkāpās. Rīkojumi daļu priekšnieku rokās nonāca ar lielu novēlošanos. Visās kaņaspēku daļās bija liels virsnieku trūkums, sevišķi vecāko. Tos virsniekus, kuŗi iejēma atbildīgus amatus, bija grūti atvietot. Gadījās, ka dažs latvju virsnieks bija tā saaudzis ar savu kaņaspēka vienību, ka ne labprāt no viņas šķīrās.

3./16. augustā — 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas latviešu strēlnieku bataljonu dibināšanas dienā — neviens virsnieks nebija ieradies un par abu bataljonu paġaidu komandieri iecēla kapt. Baltiņu. 12./25. augustā ieradās pirmie virsnieki: kapt. Rūd. Bangerškis, kuŗam nodeva komandēt 1. Daugavgrīvas bataljonu, vēlāk poručiks Fr. Briedis, kuŗu uz paša vēlēšanos ieskaitīja 1. Daugavgrīvas bataljona 1. rotā. Drīz 1. Daugavgrīvas bataljonā pārgāja no Daugavgrīvas cietokšņa leitn. Bolšteins kā bataljona adju-

tants. 13./26. augustā dibināja 3. Kurzemes latvju strēlnieku bataljonu, kuŗa pagaidu vadību uzdeva kapt. Baltiņam. 29. augustā ieradās plkv.-ltn. J. Francis, kuŗš uzjēmas 2. Rīgas strēlnieku bataljona komandiera pienākumus. 15./28. septembrī ieradās pulkv. J. Kalniņš un uzjēmas 3. Kurzemes strēlnieku bataljona vadību. Septembra sākumā nodibināja 4. Vidzemes strēlnieku bataljonu, par kuŗa komandiera vietas izpildītāju iecēla virsltn. Pauli.

Novembrī deva rīkojumu dibināt vēl 4 latvju strēlnieku bataljonus. Viņu kadriem nozīmēja 1. un 2. Daugavgrīvas strādnieku bataljonu rotas zemessargu bataljonus, kuŗos bija ap 450 kareivju. Tos iedalīja jaunformējamos 5. Zemgales, 6. Tukuma, 7. Bauskas un 8. Valmieras latvju strēlnieku bataljonus, pirmos divus novietoja Meŗa parkā tagadējās artilērijas kazarmēs, 7. Bauskas — Bolderājā un Daugavgrīvas apcietinājumā, 8. Valmieras — A. Dombrovska „Ziemeļblāzmā“. Par bataljonu komandieriem iecēla: 5. Zemgales — plkv.-ltn. Vācieti, 6. Tukuma — plkv.-ltn. Lielgalvi, 7. Bauskas — kapt. Baltiņu, bet no 1916. g. 2. janvāŗa — pulkv. Auzānu, 8. Valmieras — kapt. Imaku, bet no 1916. gada aprīļa — plkv. Franci.

Iztrūkstošos virsniekus un instruktorus pa daļai atkomandēja, pa daļai uz paŗu vēlēšanos pārvietoja strēlnieku bataljonus no krievu kaŗaspēka daŗādām vienībām. Bataljonu papildēi vajadzēja ap 4500 kareivju, bet rezerves bataljons varēja dot tikai ap 500 cilvēku. Brīvprātīgo pieplūda samēŗā maz, jo jaunieŗi bija iesaukti kaŗa dienēŗā un ieskaitīti krievu kaŗaspēka daļās. Latvju kareivji, kuŗi atradās aizmuŗures daļās, varēja brīvprātīgi pārnākt latvju strēlnieku bataljonus. 1915. gada novembrī un decembrī iesauca aktīvā kaŗa dienēŗā Rīgas, Cēsu, Valmieras un Valkas apriņķos visus vīrieŗus 19—45 gadu vecumā, kuŗi spējīgi nest ieročus. Vajadzīgo

4000 vietā sanāca 10—12,000 vīru, ar kuriem varēja papildināt visus pēdējos 4 bataljonus un rezerves bataljonu Tērbatā. Bataljonus apbruņoja jaunām un labām „Remingtona“ šautenēm. 1916. gada marta beigās Rīgas frontē pilnā kaujas gatavībā strēlnieku bataljonos bija 10—12,000 latvju strēlnieku. Pietika arī virsnieku, — lielākā daļa karaskolu tikko beigušie leitnanti.

Virsnieku un kareivju iestāšanās bataljonos

Pirmās ziņas par latvju strēlnieku bataljonu dibināšanu drīz aizsniedza latvju virsniekus un kareivjus dažādās frontēs un karaspēka daļās. Latvju karavīri savīļņojās un tiecās nokļūt bataljonos. Daudzi iesniedza lūgumu pārcelt viņus uz latvju bataljoniem, bet tiem bija jāpārvār daudzas grūtības un šķēršļi. Visur latvji bija iecienīti kā priekšzīmīgi karavīri un karaspēka vienības ne labprāt gribēja šķirties no tiem, dažkārt pilnīgi atteicās tos atbrīvot no pienākumiem daļā. Tomēr tas latvju karavīrus nevarēja apmierināt. Organizācijas komiteja un valsts domnieks J. Goldmanis sajēma neskaitāmas vēstules, kuņās izskanēja izmisums un karsts lūgums palīdzēt nokļūt latvju strēlnieku bataljonos, lai cīnītos savos pulkos pret vāciešiem un atgūtu dzimto Kurzemi.

Virsnieks Čaka 1916. gada janvārī raksta: „Vēlēdamies iestāties savu tautiešu rindās, lai cīnītos un aizstāvētu mūsu tēviju pret senso ienaidnieku — ģermāni, lūdzu sniegt draudzīgu roku, lai drīzākā laikā varētu pārcelties uz strēlnieku bataljoniem“.

Kārlis Bīnats raksta: „Vēlēdamies kauties pret sen ienīsto un nežēlīgo ienaidnieku līdz ar tautiešiem, griežos pie jums ar lūgumu, vai nebūtu iespējams pārcelties uz latviešu bataljoniem.“

Petrogrādas gvardi 1916. gada septembrī raksta: „Mēs nodaļā kalpojam 50 latvieši un izsakām vislielāko vēlēšanos iestāties latviešu bataljonā, lai cīnītos savas dzimtenes robežās. Daudzi no mums

Latvju strēlnieks — brīvprātīgi iestājies latvju strēlnieku bataljonos

neprot krievu valodu, kamdēļ kareivja pienākumus nākas pavisam grūti izpildīt. Esam griezušies pie savas priekšniecības, bet no viņas līdz šim nekas nav darīts. Tamdēļ griežamies pie Jums, lai mēs drīzumā tiktu pārvesti uz latvju bataljonu, jo esam ļoti sajūsmināti, griezt savas krūtis pret ienaidnieku, savas dzimtenes robežās — Latvijā.“

1915. g. 10. oktobrī no Pēterpils raksta: „Griezāties ar lūgumu, vai Jūs nevarētu izdarīt pakalpojumu, mēs būtu ļoti pateicīgi. Mēs gribam braukt uz latviešu bataljoniem un cīnīties ar tautiešiem pret vāciešiem, lai atgūtu savu dzimteni — Kurzemi. Mēs pilnām cerībām gaidām Jūsu noteicošo vārdu.“ Seko 23 paraksti.

Prāporščiks Bērziņš 1917. g. 17. aprīlī raksta: „Lūdzu steidzīgi aizbildināt apvienotā korpusa komandiera priekšā manu tūlītēju pārvešanu latviešu strēlnieku rezerves pulkā. Te nevaru dzīvot un slinkot, kad tik daudz darba mūsu dārgā Latvijā. Es zinu un esmu pārliecināts, ka tur būšu derīgs un nežēlošu savus spēkus, savu darbu, lai būtu cienīgs brīvās Latvijas dēls. Gribu viņai kalpot, viņai ziedot savus spēkus un zināšanas. Ļoti lūdzu rūpēties par pārceļšanos, katra minūte ir dārga. Korpusa komandieram jau lūgumu iesniedzu.“

Lidotājs J. Sonmanis raksta: „Griežos pie Jums ar lūgumu, darīt ko nebūt latviešu lidotāju noorganizēšanai vienā eskadrilā. Daudziem mūsējiem ir karstākās ilgas strādāt dzimtenes frontē. Tad nevajadzēs vairs laikrakstos pierādīt, ka lidotājs latvietisvaronis ir tiešām latvietis, bet ne francūzis, jeb citas kādas tautības dēls, kā tas notika nelaiķa lidotāja Pulpes nāves gadījumā. Tad mēs vairs nebūsim „kā tauriņi, bet kā ērgļi...“ (Šie ir Ķeniņa kga vārdi.) Palieku gaidot atbildi.“

Daudzi žēlojās, ka dažās krievu karaspēka daļās aizliegts runāt latviski, par ko draud bargs sods. J. Goldmanis un organizācijas komiteja ne katru reizi varēja palīdzēt lūdzējiem. Tomēr latvis nav tas, kas no sava nodoma atsakās. Tāpēc daudzi latvju strēlnieku bataljonos vienkārši atbēga no savām karaspēka daļām. Bataljonu komandieri šos bēgļus ņēma savā

aizsardzībā un tos neizdeva. Strēlnieku bataljonos saplūda mūsu labākais dzīvais spēks, gatavībā ik brīdī ziedot savu dzīvību dzimtenes labā. Katrā strēlniekā bija apziņa, ka bataljoniem viss jāpārvār. Sabiedrības uzslava un daudzie cildinošie vārdi presē un atklātībā it kā radīja strēlniekos pienākumu sajūtu un gribu sevi attaisnot. Cīņas kaujas laukā strēlniekus norūdīja.

R. Bangerska izklāsts ziemeļvakaru frontes virspavēlnieka štāba priekšniekam.

Kapt. R. Bangerskis izstrādāja un iesniedza 1915. g. 25. sept. ziemeļvakaru frontes virspavēlnieka štāba priekšniekam šādu plašu izklāstu:

Saskaņā ar Jūsu ekseļences vēlēšanos tuvāk iepazīties ar to, kas pēc būtības ir latviešu strēlnieku bataljoni politiskā un kaujas ziņā, kādi vispārējos vilcienos varētu būt viņu izmantošanas gadījumi un veidi kaujā, tāpat tālākās darbības organizācijā, apmācībā un bataljonu apgādībā, ziņoju sekošo:

Latvieši un latv. bataljoni politiskā ziņā. Ienaidā pret vāciešiem un uzticībā Krievijai izauga tagadējā latviešu kustība un drīzākas uzvaras kāre pār ienaidnieku. Krievijas uzvara — priekš latviešiem ir cerība uz atsvabināšanu no vācu jūga, kuŗā viņi smaka vairāk kā 700 gadus; Vācijas uzvara nozīmē latviešiem garīgu nāvi.

Neapprakstiņu attiecības starp latviešiem un Baltijas vāciešiem, teikšu tikai — katrs latvietis izjut saites starp pēdējiem un iekārotājiem no Vācijas. Katrs latvietis tic, ka cars nezina patiesību par Baltiju, jo šo patiesību aizsedza vācieši un vāciešu līdzskrējeji.

No tā izriet latviešu ceņšanās ne vārdos, bet darbos grūtā brīdī pierādīt savu padevību un mīlestību ķeizaram un tēvijai.

Šis ceņšanās rezultāts bija latviešu prāvie ziedojami kaŗa vajadzībām naudā un materiālos, bet kad ienaidnieks tuvojās dzimtenes slietņiem, tad pienāca moments, kad visi iedzīvotāji bija gatavi ķerties pie ieročiem to aizstāvēt, bet ieroču viņiem nebija.

Pa tam ienaidnieks, iespiedies Kurzemē, tuvojās Vidzemei;

iedzīvotāji, iznīcinājuši druvas, bēga un vispārējās cīņas vietā ar ienaidnieku palika saujīņa latviešu, kas pagaidām iedalīti 4 bataljonos, bet rezerves atrodas formēšanas stadijā.

Latvieši un latviešu bataljoni kā kaujas elements. Radīti no ideālās dziņas, latviešu bataljoni glabā sevī arī visus pienākumam padota, vienota un enerģiska kaŗaspēka dīgļus, kas gatavs atdot dzīvību par ķeizaru un tēviju. Tas spilgti izpaužas katrā sīkumā: milestībā uz apmācību, sevišķi lauku, uz šaušanu; aizkustinoša viņu milestība uz saviem ieročiem (tā kā šautenes netika visiem izdotas, tad tie, kas nedabūja tās, ar skaudību un asarām acis skatījās uz laimīgiem ieroču īpašniekiem).

Kaŗā latvieši iet kā uz svētkiem, izgreznojušies puķem un dziedot kaujas dziesmas.

Jaunie cilvēki, no kuŗiem saformēti bataljoni, — brīvprātīgie vecumā no 16—23 gadiem.

Par visas latviešu masas un brīvprātīgo garastāvokli es jau augšā ziņoju; ja vēl piemetina, ka visi viņi ir rakstīt un lasīt pratēji, prot divas, bet daudzi trīs un četras valodas, ir izturīgi, centīgi, neatļaidīgi, sportsmeņi, pazist vietējā apvidus topografiju, tad dabūsim pilnīgu jēdzienu par viņiem kā noderīgu kaujas materiālu, vieglu, kustīgu kaŗa vienību formēšanai, taisni tādu, kādās arī izpaudusies tagadējo atsevišķo strēlnieku bataljonu organizācija un kuŗi būtu apgādāti ar visu, kas vajadzīgs patstāvīgu operāciju izvešanai.

Latviešu kaŗa vienību pielietošana. Ievērojot aprādītās kaŗeivju īpatnības vislietderīgāki būtu izlietot viņus darbībai mazās vienībās ienaidnieka aizmugurē un flangos, tiltu, dzelzceļu, telegrafa un telefona līniju bojāšanai, štābu saņemšanai, lamatu ierīkošanai, izlūkošanai tirā veidā un vajāšanai, sakaru dienestam grūtā brīdī, kā pavadoņus un tulkus.

Rīcības veids. Rīcības veidu katrā atsevišķā gadījumā noteiks apstākļi, vispārējos vilcienos var atzīmēt tikai to, ka bataljoni jānostāda tādos apstākļos, lai viņu darbība būtu pamatota uz iepriekšēju visu kaŗavīru sīku iepazīšanos ar pretinieku un apvidu.

No tā izriet nepieciešamība piekomandēt bataljonus kaujas divīzijām vai korpusei, kuŗi operē Baltijā, no kuŗienes tad iepazīšanās ar fronti, izlūkošana un nepārtraukta viņas novērošana sastādīs tuvākos bataljonu uzdevumus, bet tas dos iespēju noteikt katrā atsevišķā gadījumā bataljonu darbības visizdevīgāko momentu un vietu.

Uzdevumu nosaka vai apstiprina kaŗaspeka vienības priekšnieks, kuŗam bataljons padots.

Armijas frontes speciālu pētišanu, lai noteiktu vispiemērotāku rajonu bataljonu darbībai, var uzdot vienam ģenerālštāba virsniekam frontes virspaveļnieka štābā.

Bataljonu organizācijas novērtējums. Gandrīz visu minēto kaujas uzdevumu veikšanai strēļnieku bataljonu organizācija pilnīgi apmierinoša. Dažu uzdevumu veikšana (punktu ieņēšana, vaļšana) prasa arī artilērijas piedalīšanos, bet tādas pievienošana bataljoniem, pat 2—3 lauku lielgabalu sastāvā, padarītu tos smagus un neveiklus. Minētos uzdevumos vajadzēs veikt ar divīzijas artilērijas palīdzību, piedodot bataljoniem šīs gadījumos vajadzīgo vairumu lielgabalu.

Izliuku un sakaru dienesta nodrošināšanai un ziņojumu nosūtīšanai nepietiek ar velosipēdu komandu, vajaga piedot 5—6 motocikletus ar piekaramiem vāģiņiem.

Bataljonu apgādībā: 1) rokas granātas, gaismas raķetes, drēbes un apavi; 2) spridzināmās vielas, moticekletu un velosipēdu palīgu daļas. Sevišķas apgādes iestādes — bāzes nepieciešamība.

Bataljoni, pēc vajadzības, tiks ātri pārsviesti no viena frontes kaujas iecirkņa uz otru; būs gadījumi, kad bataljoni paliks uz vietas, bet zināms kaujas iecirkņa kaŗaspeks mainīs darbības rajonu. Tādā ziņā bataljonu islaicīga palikšana pie vienas un tās pašas lielākās kaŗaspeka vienības, ātra pārvietošanās no viena iecirkņa uz otru izslēdz iespēju regulēt pareizas apgādības un uzturas jautājumus no šo kaŗaspeka vienību krājumiem, jo vairāk tādēļ, ka, ar nolūku atvieglot, bataljoniem nav piedoti II. šķiras vezumnieki.

Ja vēl piemināsim, ka zaudējumu papildināšanai bataljonos ir noteikts (ierobežots) jaunu ļaužu kontingents, kas jāuztur, jāapģērbj un jāsaprotams speciālām komandām bataljonos, tad kļūst saprotams, ka nepieciešami tagad pat organizēt sevišķu apgādes un uzturas iestādi — bāzi.

Bāzes iekārta un funkcijas. Lai izsargātos no komplicētas pastāvīgas bāzes organizācijas, butu vēlams tādu organizēt pie frontes štāba, piekomandējot viņam divus vecākus adjutantus, vienu ierindas daļai, otru saimniecības daļai.

Pirmā uzdevums: 1) noteikt un ziņot ģenerālkorķeļmeistaram par izdevīgākāiem kopējās frontes iecirkņiem bataljonu darbībai; 2) apgādāt ar kartīm, paveļēm, ziņojumiem un instrukcijām, un 3) pārzināt personīgo sastāvu un bataljonu apmācību. Vissvarīgākais ir pēdējais: priekšā stāvošiem uzdevumiem atbilstoši sagatavošanai

visos bataljonos svarīga nozīme, kamdēļ nepieciešami, lai te noteikšana piederētu vienai personai.

Saimnieciskās daļas adjutanta uzdevums — izšķirt visus apgādes, uzturas un norēķinu jautājumus.

Apmācības raksturs. Galvenais uzdevums — attīstīt apzinīgu kareivi, labu strēlnieku, veiklu un drošsirdīgu izluku, sapratīgu pavadoni un tulku, noteic vispārējos vilcienos apmācības raksturu: no apmācības tiek izņemts izluku, apsardzības un sakaru dienests, izklaidēta rinda, karšu pazišana un orientēšanās uz vietas.

Labāku panākumu sasniegšanai, latvieša nacionālā īpatnība prasa, lai apmācības visās nozarēs tiktu vispirms norādīts mērķis, bet tikai pēc tam līdzekļi viņa sasniegšanai.

Apmācības virspunktā — bataljonu sūtīšana kaujas līnijā visidevīgākā momentā, lai iepazītos ar īstiem kaujas apstākļiem.

Trūkumi personīgā sastāvā un materiālā daļā. Trūkumi 1., 2. un 3. latviešu strēlnieku bataljonu personīgā sastāvā un materiālā daļā izteikti Daugavgrīvas cietokšņa komandanta ziņojumā Nr. 2571 frontes štāba dežurējošam ģenerālim, kuņam pievienoti iztrūkstošo priekšmetu saraksti.

Virsnieku bataljonos ir 50% no štātu sastāva, apakšvirsnieku vairāk, bet pavisam neapmierinošā labumā, kādēļ ar cietokšņa komandanta atļauju pie bataljoniem nodibinātas mācības komandas, no kuņam izlaišana notiks ne ātrāk, kā pēc 4 nedēļām. Galīgā bataljonu kaujas gatavība atkarājas no bataljonu sagatavošanas termiņa, viņu sakomplektēšanas ar apakšvirsniekiem un materiālu piegādāšanas.

Vispārējie slēdzieni. Savelkot kopā visu sacīto, nākam pie sekošiem slēdzieniem:

1) Latvieši politiskā ziņā pilnīgi uzticams elements, kas vēlas ņemt aktīvu daļību cīņā ar ienaidnieku.

2) Iedzimtās īpašības, apvidus pazišana un valodu prašana padara latviešus par vēlamu materiālu vieglu kustīgu kaujas vienību sastādīšanai kopējai darbībai ar kaņaspēku Baltijā.

3) Tās pašas īpašības un ierobežotais papildinājumu kontingents prasa, lai bataljoniem tiktu uzticēti speciāli izluku kaujas uzdevumi, kuņi pilnīgi attaisno ar tiem saistītos neizbegamos zaudējumus.

4) Jau saformēto strēlnieku bataljonu organizācijas īpatnības atbilst viņiem paredzētiem kaujas uzdevumiem. Sakaru dienestam ūn ziņu nosūtīšanai jāpievāc motocikleti.

5) Lai apvienotu bataljonu apmācību un izlietošanu, komplek-

tešanu un apgādību, jānoorganizē sevišķa bāze, vislabāk pie frontes štāba, ar diviem vecākiem adjutantiem ierindas un saimniecības nozarēs.

6) Kā bataljonu sagatavošanas virspunkts jāuzskata viņu obligatoriskā komandēšana, bez cita speciāla uzdevuma, uz kaujas līniju iepazīties ar apstākļiem.

7) Lai paātrinātu bataljonu gatavību, nepieciešami izsniegt vajadzīgos materiālus.

Ipašības un organizācija. 1) Latviešu strēlnieku bataljoni saformēti no brīvprātīgiem latviešiem, kas pazīst Baltijas guberņu topogrāfiju, pārējos apgabala apstākļus un pārvalda vietējas valodas, starp tām daudzi arī vācu valodu.

2. Uzskaitītās latviešu īpašības, viņu neatlaidība un centība, brīvprātīgo jaunums un veiklība padara tos par neatsveramiem kā izlūkus, ceļa rādītājus un tulkus Baltijā.

3. Pēc savas organizācijas latviešu strēlnieku bataljons ir pilnīgi patstāvīga taktiska izlūku-kaujas vienība, apgādāta ar sakaru līdzekļiem un vezumiem.

Bataljons sastāv no: 4 rotām, pa 100 rindu katrā, ložmetēju komandas ar 4 ložmetējiem, kājnieku-velosipedistu izlūku komandas (izlūku 40, velosipedistu 20), jātnieku-spridzinātāju izlūku komandas (35 spridzinātāji, 1 vezums), sakaru komandas (9 jātnieki-ziņneši, 5 telefonu aparāti ar 15 verstis vadu).

Bataljonu uzdevums. 4. Latviešu strēlnieku bataljonu uzdevums ir pildīt vienīgi izlūku un izlūku-kaujas dienestu un nodarīt pretiniekam iespējami lielākus zaudējumus, ieņemot un bojājot telegrafa un telefona līnijas, dzelzceļus, tiltus, saņemot štābus, ierīkojot laimatas un vajājot. Bez tam bataljoni izdala ceļa vadoņus un tulkus.

Bataljonu sadalīšana. 5. Bataljoni padoti tieši frontes armijas štābam, uz kuŗa rīkojuma, pēc vajadzības, piedala armijām, korpusiem vai citām kaŗaspeka vienībām.

6. Atkarībā no apstākļiem frontē un izlūkošanas uzdevumiem, bataljoni tiek sūtīti kaujas līnijā, nekādā gadījumā nesadalot bataljonu pa dažādām divīzijām un pulkiem; normāli bataljons tiek sadalīts kājnieku vai kavalērijas divīzijai, kā izlūku orgāns vai atbalsts jātnieku izlūku darbībā.

7. Atsevišķu uzdevumu veikšanai no bataljoniem var izdalīt rotas jeb speciālas komandas arī uz citas divīzijas vai vienības fronti, bet pēc viņai uzdotā uzdevuma izpildīšanas rota jeb komanda nekavējoši pievienojas bataljonam.

Uzdevumu došana. 8. Vecākais priekšnieks iepazīstina bataljona komandieri ar vispārējo stāvokli, norāda izlūkošanas uzdevumus, nenorādot līdzekļus un izpildīšanas veidu; pēdējo izvēle atstāta izpildītājiem.

9. Kaujas uzdevumu bataljonam, izņemot slazdu ierīkošanu un vajāšanu, neviens nenorāda, viņam jārodas kā sekām no pamatīgas iepazīšanās ar fronti, ar nolūku nodarīt pretiniekam pēc iespējas lielākus zaudējumus jeb ar nolūku izpildīt pašu izlūkošanas uzdevumu.

10. Bataljonu, kā izlūku-kaujas vienību, uzdevums prasa, lai viņiem netiktu doti uzdevumi, kam nav sakara ar izlūkošanu: sēdēšanu ierakumos, sargu dienests, frontāls uzbrukums u. t. t., bet ja uzdevums prasa, lai viens jeb otrs iecirknis, kuŗā bataljonam jādarbojas, tiktu sevišķi pamatīgi izpētīts, jeb droši noturēts par izlūku-kaujas uzdevumu izpildīšanas laiku, tad bataljona komandiers izprasa vecākā priekšnieka atļauju, ieņemt attiecīgo pozīcijas iecirkni ar savu bataljonu; pēc uzdevuma veikšanas bataljons jāizved no kaujas līnijas.

Instrukcijas bataljona komandieram. 12. Bataljona komandiers padots divīzijas vai citas kaŗaspēka vienības, pie kuŗas bataljons piešķaitīts, priekšniekam.

13. Ja vecākais priekšnieks nedod sevišķus rīkojumus, kuŗi prasa bataljona darbības koncentrēšanu vienā divīzijas frontes iecirknī, tad, divīzijai atrodoties pozīcijā, bataljona komandiers tura par savu pirmo uzdevumu izlūkošanu, iepazīšanos un nepārtrauktu pretinieka atrašanās vietas, darbības, pieejas, apvidus novērošanu visā divīzijas (daļas) iecirknī.

14. Dati, kas saņemti daļas štābā, un vecākā priekšnieka aizrādījumi dod pamatu pirmatnējai bataljona spēku sadalīšanai. Iepriekšējai izlūkošanai var uz kaujas iecirkņiem komandēt virsniekus, izsūtīt pie bataljoniem pastāvošās izlūku komandas jeb sevišķus izlūkus no rotām. Iepriekšējas izlūkošanas rezultāti ienesis pārlabojumus izdarītā jeb nozīmētā spēku sadalīšanā tālākam darbam.

15. Pamatīga pretinieka atrašanās vietas un darbības izpētišana un nepārtraukta novērošana dos datus uzbrukuma organizēšanai, kā nolūkā pārbaudīt izlūkošanas rezultātus, iegūstot gūstekņus, tā nolūkā ieņemt atbalsta punktus, iegūt ložmetejus, lielgabalus un lai turētu pretinieku nepārtrauktā trauksmē.

16. Labākais laiks kaujas uzdevumu veikšanai — nakts, ieroči — rokas granātas un durklis; palīga līdzekļi — apgaismošanas raķetes.

17. Kad no izlūku daļu sniegtiem ziņojumiem noskaidrosies bataljona kaujas uzdevums, bataljona komandierim personīgi jāizlūko ienaidnieka pozīcijas, pieejas un apvidus priekšā stāvošo cīņu rajonā un uz vietas jā sastāda operācijas plans.

18. Kaujas uzdevuma izvešanas planu bataljona komandiers stāda priekšā divīzijas (daļas) komandiera apstiprināšanai, pēc kam viņš tiek pirms uzbrukuma paziņots kaujas rajonu priekšniekiem, kuru frontē uzdevums tiek izpildīts.

19. Kaujas rajona priekšniekam jāizlieto visi līdzekļi, lai no aizmugures nodrošinātu operācijas izvešanu un pabalstītu izlūku daļas.

20. Visas ziņas, kas iegūtas izlūkošanas ceļā, gūstekņus un citas trofējas bataljona komandiers nodod daļas štābā. Svarīgas ziņas par ienaidnieka izlūku daļu priekšnieki nekavējoši iesniedz tuvāko kaujas rajonu priekšniekiem.

21. Pie uzbrukuma, atkarībā no spēku sagrupējuma, bataljons (rotas un komandas), nepārtraucot izlūkošanas darbus, grupējas uzbrūkošo daļu flangos ar nolūku apiet un izpētīt pretinieka atsevišķo rajonu flangus, cenšoties, kur iespējams, nokļūt ienaidnieka aizmugurē.

22. Vajājot atkāpjošos pretinieku, kā arī pie mūsu kaņaspēka atkāpšanās, bataljona darbs pāriet partizāņu darbībā, piedaloties arī vietējiem iedzīvotājiem.

23. Ja vājašanās bataljona spēki saskaldās, pie kam atsevišķām rotām un komandām jāpierāda sevišķa izveicība, attapība un bezbailība, nedodot sedzošām daļām iespēju attapties, sakārtoties, izbēgt no vajātājiem.

Ja bataljons strādā kopā, tad viņam, skatoties pēc apstākļiem, var piedot bateriju jeb dažus lielgabalus.

24. Mūsu kaņaspēkam atkāpjoties — bataljona uzdevums ir uzturēt nepārtrauktus sakarus ar pretinieku, izlūkojot un cenšoties nodarīt ienaidniekam pēc iespējas vairāk zaudējumus, ierīkojot lamas, bojājot ceļus, tiltus u. t. t.

Katrs pretinieka nekautrs un pādrošs solis, katra viņa kļūda visādā ziņā jāizmanto un jā sōda.

Kapteinis Bangerskis.

Sabiedrības vienotais darbs strēlnieku labā

Strēlnieku bataljoni bija latvju tautas vienprātības un kopības kaldinātājs kopējā darbā par tautas labāku nākotni. Mūsu tautas labākie sabiedriskie darbinieki atmeta katru šķirošanos un apvienojās ap valsts domnieku J. Goldmani un J. Zālīti. Pie J. Goldmaņa Pēterpilī saradās visi, kas bija saistīti ar Latviju. Tur bija latvju strēlnieku organizācijas komitejas centrs, latvju bēgļu centrālkomiteja u. t. t. Caur J. Goldmani nodibinājās sakari ar visām ministrijām, valsts domi, valdību un valdības iestādēm. Uzturēja sakarus ar Angliju, Franciju un latvju kolonijām ārzemēs. Ar vārdu, tur sakopojās visas latvju tautas intereses, prieki un bēdas, nākotnes ilgas un cerības. Uz J. Goldmaņa vārda no visām Latvijas un Krievijas malām plūda tūkstošām vēstuļu ar dažādiem lūgumiem.

Daudzi kareivji krievu kaŗaspēka daļās vēlējās pārcelties uz strēlnieku bataljoniem un dedzīgos vārdos izteica vēlēšanos cīnīties savu brāļu rindās. Veiktais darbs bija drudžains, toties pilns svētības un plašu panākumu. Vēl tagad tā laika sabiedriskie darbinieki ar prieku atceras šīs bijušās lielās darba dienas latvju strēlnieku bataljonu labā un ar dziļu gandarījumu kavējās atmiņās. **Tanī laikā latvji gaiši pierādīja, ko var panākt, ja tautā valda vienprātība, cēli mērķi un gaišas idejas.** Mazā latvju tauta, aizmirz-dama savstarpējās ķildas, apvienojās lielā sajūsmā. Visi domāja kā labāki veikt kopēju darbu. Tā pamazām visi darbības veidi saplūda vienkopus. Viņi, kā mazas un niecīgas urdziņas, saplūstot vienā lielā, plašā upē, beigās radīja to spēku, kas var darīt brī-

numus, un kuŗu mŗsu strŗlnieki parŗdŗja daudzŗs asiŗainŗs cŗŗas Rŗgas frontŗ.

Jau pirmŗs cŗŗas 1915. gŗda oktobrŗ un novembrŗ, kuŗŗs piedalŗjŗs latvju strŗlnieki, bija slavas vaiŗagotas. Strŗlniekus cildinŗja latvju, krievu un ārzemju prese. Franŗu un angŗļu armiju pŗrstŗvji bieŗi apmeklŗja mŗsu strŗlniekus, lai iepazītos ar viŗu dzŗvi, vispŗ latvju tautas ieraŗŗm, kultŗru, mŗkslu u. t. t. Mŗsu strŗlnieku bataljonos brŗvprŗtŗgi iestŗjŗs latvju un krievu lielŗko laikrakstu lŗdzstrŗdnieki (ŗrturs Kroders, Jŗnis Poriets, ŗrturs Tupiŗŗ, Gabriļs Buchancevs u. c.), kuŗi rakstŗja plaŗus rakstus latvju un krievu presŗ: „Jaunŗkŗs Ziŗŗs“, „Dzimtenes Vŗstnesŗ“, „Lŗdumŗ“, „Novoje Vrŗmja“, „Veŗerŗeje Vrŗmja“, „Russkoje Slovo“, „Birŗevije Vedomosti“ u. c., iepazīstinŗdami plaŗi sabiedrŗbu ar strŗlnieku varonŗbu un cŗŗŗm. Strŗlnieku bataljonos iestŗjŗs arī mŗsu pazŗstamie rakstnieki un iecienŗtie mŗkslinieki (J. ŗkurŗters, K. Skalbe, Ed. Virza, J. Kŗrkliŗŗ, J. Sudrabkalns, V. Dŗvŗds, Jŗz. Grosvalds, Ūbans, Tone, Nik. Strunke u. c.). Rakstnieki noturŗja pulkos priekŗlasŗjumus mŗkslas, kultŗras un literŗtŗras jautŗjumos, mŗkslinieki guva vielu vŗrtŗgiem darbiem. Daŗi mŗkslinieki bija asiŗaino cŗŗu dalŗbnieki (Rŗts, kritis kaujŗ, Œ. Smiltnieks u. c.).

Mŗsu strŗlnieku bataljoni izveidojŗs nevien par ārŗji stŗprŗm un disciplŗnŗtŗm kaujas vienŗbŗm, bet arī iekŗŗjŗ dzŗvŗ plauka un ziedŗja kŗ koŗŗ dŗrzs, kas varŗja lepoties visas pasaules priekŗŗ. 1916. g. rudenŗ nodibinŗjŗs apvienotais latvju strŗlnieku teŗŗrs nelaiŗķa Reinholda Veica vadŗbŗ, strŗlnieku simfoniskais orŗestrs Pŗvila Jurjŗna vadŗbŗ un strŗlnieku koris. Latvju strŗlnieku bataljonu organizŗcijas komŗteja bija galvenais centrs, kuŗŗ drudŗaini strŗdŗja visa latvju sabiedrŗba. Latvju tauta izrŗdŗja vislielŗko uzmanŗbu un sirsnŗbu strŗlniekiem. Katrŗ

latvju sētā uz laukiem un ģimenē pilsētās čakli strādāja: adija zeķes un cimdus, kuŗus sūtīja uz pozīcijām strēlniekiem. Tikpat neatlaidīgi vāca naudas līdzekļus. Ziedojumi ieplūda bagātīgi.

Nekad latvji nav izrādījuši tādu darbību kā strēlnieku laikos. Dažkārt ziedoja beidzamo naudas grasi, cimdu un zeķu pāri, lai tikai latvju, cīnītāji pozīcijās nejstu aukstumu. Daudz bija pašai dziedzīgu darbinieku, kuŗi ziedoja visus spēkus strēlnieku labā.

Prese par latvju strēlniekiem

„Jaunās Pēterpils Avīzes“ raksta: „Bataljoni apvieno latviešus. Viņus nespēja apvienot bēgļu apgādes lieta, bataljoniem laimīgāki panākumi. Bataljonus, sākot no kreisiem un beidzot ar labiem, visi sumina un pabalsta. Viņu dēļ ar mieru nest lielākos upurus, jo tie pauž sabiedrības spēku.“

„Jaunais Vārds“: „Uzaicinājums stāties zem karogiem pret ienaidnieku nāca kā jauna atziņa. Tā tad latviešu gars vēl dzīvo. Rodas jauna ticība, jaunas izredzes.“

„Līdums“: „Visdēmokratiskākā rakstura bataljoni bija viņu populāritātei nolīdzinājuši drošu ceļu. Latviešu bataljoni, tagadējā viesuļuguns kauju laikmetā, ienes kaujās jaunu — intelligenci, izveicību.“

„Jaunākās Ziņas“: „Mierīga arāju tauta, no metusi savu kalpības un grūtdieņa slogu, tagad lepnī ceļ galvu, sajūsmināta no senču varonības gara un sava tagadējā vēsturiskā uzdevuma.“

„Baltija“: „... Šie bataljoni visas mūsu tautas sūtīti pēc viņas brīvas gribas, aizstāvēt mūsu kopīgās

intereses, kādas mēs paši sajūtam un esam izvēlējušies. Mūsu bataljoni varbūt atgriezīsies mājās ar uzvaras vainagiem. Varbūt viņi arī paliks cīņas laukā. Mēs to nezinām. Bet vai būtu viens, vai būtu otrs, viņiem priekš mums ir milzīga vēsturiska nozīme, viņi ir atjaunojuši mūsu vēstures gaitu tur, kur tā bij pārtrūkusi. Viņi ir radījuši vēsturisku faktu, kuŗš paliks neizdzēšams. Un šim faktam ir neapskarama nozīme priekš mūsu apziņas, tā tad priekš mūsu pašāvēšanas."

„Dzimtenes Vēstnesis“: Šajā karā vispār un ar saviem strēlnieku bataljoniem sevišķi, latvji pierāda, ka viņi ir nevien čaklu zemkopju, mierīga darba un lirisku sapņotāju, dzejnieku tauta, bet arī drošsirdīgi, izturīgi un izveicīgi cīnītāji ar ieročiem, ka viņi var rādīt arī savu bruņniecību, kuŗā izpaužas tautas vīrišķīgās gribas un cīņas drošais spēks. Šo garīgo lielumu, diženumu un pašreizliedzību, kas top par paraugiem un piemiņu audžu audzēm, arvienu apliecina mūsu latvju strēlnieki."

„Rīgas Ziņas“: „Latviešu strēlnieku lielā intelligēnce ir tas nepārvaramais dzīves spēks, ko nespēj sadragāt pat vispilnīgākie kara tehnikas ieroči."

Ko domāja krievu sabiedrība par latviešu strēlniekiem, par to liecina tā laika dokumenti. Pirmo strēlnieku pulku formēšanu uzjēma diezgan atturīgi, pat vēsi. Pēc pirmajām strēlnieku sadursmēm ar ieņaidnieku šī atturība sāka pamazām gaist un beidzot izklīda galīgi, pārvēršoties strēlnieku un viņu varoņdarbu cildināšanā.

„Južnaja Mišl“ vārdu pa vārdam raksta: „Latvju bataljonu ceļš vainagots uzvarām. Kaujās norūdītie sibirieši nebeidz slavēt jaunus gaišmatāinos biedrus. Viņi īsā laikā iekaroja visas armijas simpātijas. Vissarežģītākos kaujas uzdevumus uztic latvju da-

lām un no visdraudošākiem apstākļiem tie iziet kā uzvarētāji.“

„Nīvā“ lasām par latviešu strēlniekiem: „Starp karaspēka daļām latvju bataljoni ieņem vienu no pirmām vietām. Laba apkārtnes pazīšana, apziņa, ka viņi aizstāv savu dzimto zemi, un stipri attīstītā savstarpējā sacenšanās — tas viss padarīja latvju pulkus nelokāmus pat visnelabvēlīgākos apstākļos. Priekšzīmīgi viņi izcīta visus pārbaudījumus, ilgstošās kaujas un nežēlīgi bija viņu uzbrukumi zem ienaidnieka viesuļuguns. Nepagāja vēl pusgads, kad latvju strēlnieku vērtība bija jau vispār atzīta. Ar viņu spēku bija iespējams noturēt neizdevīgas pozīcijas, ieņemt nepieciešamus augstumus un ienaidnieka nocietinājumus necaurejamos purvos. Vēl tagad latvji spīdoši cīnās, pievelkot savu tautiešu jaunus vīrišķīgus pulciņus. Latvju virsnieku vadībā viņi apbrīnojami ātri piesavinās vajadzīgās zināšanas un jau daudzkārt apbalvoti.“

„Petrogradskij Golos“ izsakās: „Mēs lasām ziņojumus par jūsu drošsirdību, jūsu rētas ir mūsu rētas, jūsu panākumi ir mūsu prieks, jūsu neveiksmes — mūsu skumjas. Latvju strēlnieki mūsu acīs tapuši par galveniem cīnītājiem, kas aizstāv mūsu kopīgās mātes Krievijas ikvienu zemes pēdu. Visa neģermāniskā Eiropa ar apbrīnošanu vēro jūsu laurus, ciena jūsu cēlās asinis, kas līst par pasaules atbrīvošanu no vācu bruņotās dūres, viņa gatava atzīt jūsu tiesības uz vienlīdzīgu vietu brīvo tautu starpā. Jūs sagaida slavena nākotne civilizētās cilvēces vidū. Jūs nevarat aizmirst, jo jūsu asinīm slacīti kauju lauki, jūsu kauli izsēti atdzimšanas labā. Mēs pieskaitām latvju vārdu patieso brīvības un taisnības aizstāvju sarakstam. Mēs esam tuvinājušies jums, mūsu jaunākiem brāļiem, esam nostiprinājušies uzticībā pret jūsu dižo

sajūsma, jūsu atklātību, sirsnību, godīgiem, saprāti-
giem un veselīgiem uzskatiem.“

„Russkoje Slovo“ raksta īsi un noteikti: „Lat-
vju strēlnieki ir armijas vislabākā daļa. Tie ir priekš-
zīmīgi kaņavīri, apvienoti kopīgā ienaidā pret ap-
spiedējiem — vāciem.“

„Moskovskij Listok“ papildina: „Cerībā uz
atsvabināšanos, latvji rada brīvprātīgo pulkus, kas cī-
nījās un krita savā un mūsu labā ar leģendāru va-
ronību.“

„Utro Rosiji“ kara korespondents M. Sams
tēlojumā „ziemeļu frontē“ raksturo latvju strēlniekus
kā jauneklīgi ideālus cīnītājus, kas savas dzimtās ze-
mes mīlestību pierāda varoņdarbiem. „Šī drūmā zie-
meļu dzelzsfronte prasa titānu veikumu.“

Pēc notikušām Ziemassvētku — janvāra kaujām,
„Večerņeje Vrēmja“ rakstīja: „Uzbrūkošam ka-
ņaspēkam nācās pārspēt neticamas grūtības. Vairāk
kā gadu vāci nostiprināja savas pozīcijas, raka vilku-
bedres un pārvērtā mežus nepārtrauktā dzeloņstie-
puļu pinumā. Uzbrucējiem vajadzēja pārgriezt ap 20
rindu aizžogojumu. Pirmie uzbrukumā devās latvji.
Viņi nepazīst šķēršļus. Uzbrukuma laikā viņus va-
dīja neticama varonība. Viņi ienīst vācus un, tādēļ
ir stipri. Pārdošie strēlnieki ietiepīgi turpināja do-
ties uz priekšu. Viņus nespēja atturēt pat viesuļ-
uguns. Vienā acumirkli aizžogojums bija iznīcināts.
Vēl dažas kustības — un strēlnieku lavīnes gāzās virsū
vāciem. Tā bija pārcilvēciska sajūsma. To, kas vā-
ciešiem šķita neieņemams, strēlnieki ieguva pārdošā
uzbrukumā, bez lielgabala šāviena. Šinī kaujā strēl-
nieki parādīja ārkārtēju izturību un pašaieliedzīgu
varonību. Viņus nespēja aizturēt ne dziļais sniegs,
ne vācu naidīgās sprāgstošās lodes. Neapstājoties,
viņi turpināja vajāt bēgošo ienaidnieku.“

„Odesskij Listok“: „Pēkšņo uzbrukumu taktikas dēļ vācu gūstekņi pielīdzināja latvjus kazākiem. Stāsta, ka latvjus mājot apbrīnojami ātri piemēroties apkārtnei, protot vācu valodu un to veikli izlietojot izlūkošanā. Latvju izlūki tiekot pāri tādiem purviem, kurus, šķiet, pat zaķis nepārscries.“

Saules emblema strēlnieku karogos un nozīmēs

Organizācijas komiteja izstrādāja un iesniedza armijas virspavēlnieka štāba apstiprināšanai strēlnieku bataljonu karogu zīmējumus un krūšu nozīmi. 1. Daugavgrīvas bataljona karogā attēlots: vienā pusē uz zaļa fona divgalvainais ērglis, ķeizara venzels un katrā stūrī krusts — emblēma „par ticību, caru un tēviju“. Šai pusē arī uzrakstīts: „1. Latv. Ustj.-Dvinskij strelkovij bataljon“. Otrā karoga pusē redzama uzlēcoša saule un uzraksts: „Nebēdājiet kaņavīri, sidrabota saule lēc“. 2. Rīgas bataljona karogā redzams: vienā pusē — simbols „par ticību, caru un tēviju“, otrā: pārkoņa roka sviež zibeņus uz tēvijas naidniekiem un uzraksts: „Tēvijai grūti laiki, dēliem jāiet palīgā“. 3. Kurzemes bataljona karogā vienā pusē simboli „par ticību, caru un tēviju“, otrā — „Uz ežiņas galvu liku, sargāt savu tēvu zemi.“ Šos trīs karogus pasniedza bataljoniem.

Tagad 1. Daugavgrīvas bataljona karogs atrodas pie fotografa Rieksta kundzes, kuŗa to izgatavoja, 2. Rīgas un 3. Kurzemes bataljonu karogi glabājas kaŗa muzejā. Pārējiem 5 bataljoniem izgatavoti tikai zīmējumi, kuŗi glabājas kaŗa muzejā. 4. Vidzemes bataljona karogam vienā pusē redzama uzlēcoša

saule, zobens un pār to — ozola zars, otrā — Krievijas valsts simbols. 5. Zemgales bataljona karogam — vienā pusē — zobens pār sauli ozola vaiņagā un uzraksts: „Tēvu zemes brīvestību pirksim mēs ar asinīm“; otrā pusē — Krievijas valsts simbols. 6. Tukuma bataljona karogam vienā pusē — uzlēcoša saule ozola vaiņagā, pār to zobens un uzraksts: „Dievs, svētī Latviju“, otrā — Krievijas valsts simbols. 7. Bauskas bataljona karogam vienā pusē zobens, apvīts ozola zariem, aiz tā uzlēcoša saule un uzraksts: „Naidniekam zvēroša liesma — Tēvijai saules stars“, otrā pusē — Krievijas valsts simbols. 8. Valmieras bataljona karogam vienā pusē zobens, ozola vaiņags, aiz tā uzlēcoša saule un uzraksti: „Imanta nevaids miris“, otrā pusē — Krievijas varas simbols.

Strēlnieku nozīmē vaiņags, kuŗa labā puse sapīta ozola, bet kreisā — skuju zariem. Vaiņagā redzama saules emblēma, uz kuŗa — divģalvainais ērglis un zobens, nostiprināti ar apaļu vairoģu un iniciāliem — L. S. B. krievu un latīņu burtiem. Strēlnieku virsnieku nozīmei ērglis un saule bija zeltīti, bet strēlniekiem vienkāršā izstrādājumā — balta.

Kā veidojies strēlnieku kara muzejs

Drīz pēc latvju strēlnieku bataljonu un pulku nodibināšanas radās nepieciešamība dibināt kara muzeju, kuŗā varētu uzkrāt materiālus no strēlnieku dzīves un gaitām. Jau no bataljonu dibināšanas dienas arķīvā vāca visus laikrakstos ievietotos rakstus par strēlniekiem, dažādus materiālus un priekšmetus. Darbus veica A. Laiviņš un J. Kaktiņš. Pēc Ziemassvētku kaujām nodibināja strēlnieku muzeju, kuŗa vadību

uzdeva K. Straubergam. Muzejā vēl strādāja P. Birkerts, A. Veilands, Peinbergs un R. Lapsa. Pārraudzību uzticēja M. Antonam. Pievēca daudz materiālus Ložmetējkalna pozīcijās. Izlaida uzsaukumus pulkiem materiālus nodot muzejā.

Muzejs atradās Tērbatas ielā 1/3 trijās istabīnās. Lietas numurēja, atzīmējot grāmatās vietu, no kurienes tās, un dāvinātāja vārdu. Ienāca pat lielākas kolekcijas. Muzejs sāka izplatīt uzņēmumus no strēlnieku dzīves, to cīņām un pēdējās gaitas Brāļu kapos Rīgā un frontē. Pēc revolūcijas organizācijas komitejas darbība sašaurinājās un līdz ar to arī kara muzejs. Ar kara muzeju saistīts arī mūsu valsts karogs. Sakarā ar kronikas ziņām par Cēsu latvju sarkano, balti švītrotu karogu, Jelgavas ieņemšanai, pirms Ziemassvētku kaujām 1916. g. mākslinieki, nelaiķis Jāz. Grosvalds, Tone, Ubāns un citi bija nodomājuši darināt nelielu sarkan-balt-sarkanu karogu strēlniekiem. Vēlāk tagadējo krāsu samēru (sarkans, balts, sarkans) noteica 2,1,2. Karogus pagatavoja J. Rieksts un 1917. gada 1. maijā dažas mājas Rīgā jau bija ar to greznotas.

Paredzot Rīgas krišanu, muzeju pavēlēja aizvest uz Valmieru. Izdevās izvest tikai 2 kastes, kuņas nodeva strēlnieku lazaretē, bet pārējās mantas palika Rīgā. Abus karogus K. Straubergam izdevās izvest, bet trešais palika pie J. Rieksta. Vāci par muzeju bija maz interesējušies. Tas bija pārvests Rīgas latviešu biedrībā, kur lielinieku laikā to bija uzturējis kārtībā un papildinājis šī muzeja draugs M. Gailis-Šanteklers. Kad 1919. g. maijā Rīgu iejēma ģen. Baloža brigāde, kara muzeja vadību uzticēja atkal K. Straubergam. Muzeju novietoja Pulvera tornī. Tad līdz rudenim muzeja vadību uzņēmās M. Gailis-Šanteklers, no 1920. g. janvāra par muzeja pārziņiem pēc kārtas nāca kapit. Kociņš, virsltn. Upesleja, māks-

slinieks E. Brastiņš un beidzot kara ierēdnis Jansons, kuŗam ir lielas kolekcionāra dāvanas. Viņa laikā muzejs kļuvis stipri bagātāks daudz vērtīgiem materiāliem no latvju strēlnieku cīņu gaitām un dod pietiekoši gaišu šī svarīgā laikmeta ainu.

Strēlnieku lazarete — tautas neizdzēšamā atmiņā

Latvju strēlnieku neatlaidīgās cīņas kaujas laikā prasīja lielus upurus. Līdz ar to radās vajadzība pēc ārstniecības iestādes, kuŗā uzņemt ievainotos strēlniekus. Uz organizācijas komitejas ierosinājumu latvju sabiedrība ar atsaucīgu roku deva naudas līdzekļus un mantas. Jau 1915. gada decembrī atvēra apvienoto latviešu strēlnieku bataljonu lazareti, Rīgā, agrākās Lomonosova sieviešu ģimnazijas telpās, Raiņa bulvārī. Mūsu strēlniekus, kuŗi bija izkaisīti dažādās slimnīcās, taģad varēja pārvest uz strēlnieku apvienoto lazareti. Uz organizācijas komitejas aicinājumu, turīgām personām garantēt atsevišķu gultu uzturēšanu lazaretē, atsaucās daudzi.

Lazareti ierīkoja ērti abos stāvos, kur varēja sniegt palīdzību tūkstošiem slimiem un ievainotiem latvju kaŗavīriem. Pēc katras cīņas frontē, lazarete pildījās ievainotiem. Pēc 1916. gada jūlija kaujām pie Ķekavas, vienā dienā uzjēma lazaretē 117 ievainotos: no 1. Daugavgrīvas bataljona — 42 strēlniekus un 1 virsnieku, 6. Tukuma bataljona — 57 strēlniekus un 1 virsnieku, citām kaŗaspēka daļām — 16. Tuvojās Ziemassvētku kaujas. Grūti ievainotos vajadzēja sūtīt uz Pēterpili un apvienotā lazaretē atbrīvoja vietas. Īsi pirms Ziemassvētku kaujām lazarete bija pustukša. Tad sākās strēlnieku uzbrukums Tīreļa purvos un

Ložmetējkalnā. Drīz sāka vest ievainotos, kuŗu transports sniegputeņa dēļ bija ļoti grūts. Ievainoto skaits auga. Lazarete drīz bija piepildīta.

Ārsti Dr. med. Jankovska vadībā un žēlsirdīgās māsas pavadīja daudzas bezmiega naktis pie operāciju galda un ievainoto gultām. Cīņas ieilga un no jauna nāca klāt ievainotie. Darbinieki savus pienākumus izpildīja ar lielu mīlestību un pašuzpurēšanos, atvieglot ievainoto strēlnieku ciešanas. Ar sevišķu sirsnību nodevās savam darbam žēlsirdīgās māsas, kuŗas ar sievietei piemītošo silto sirdi drīzāk piekļuva varonīgajiem cietējiem. Rūpīga kopšana dažu grūti ievainoto izglāba no nāves. Savās sargvietās bija ārsti, izdarīdami vissarežģītākās operācijas. Ārī pulkvedis Fr. Briedis te vairākkārt ārstējās no ievainojumiem. Viņu grūti ievainoja 1916. gada martā un Ziemassvētku kaujās pie Ložmetēja kalna. Ar lielu izturību Fr. Briedis panesa sāpes un ciešanas. Vispār apvienotā lazaretē ievainotos un slimos strēlniekus sagaidīja rūpīgas rokas un jūtīgas sirdis. Iedvesa mieru un uzturēja cerību arī tiem ievainotiem, kuŗiem nebija vairs glābiņa. Tie aizvēra acis bez bailēm, ka tiem jāmirst. Rīgai krītot, 1917. gada augustā lazareti izvāca sākumā uz Kauģuru muižu pie Valmieras un tad uz Tērbatu, kur tā darbojās līdz 1918. gada pavasarim, kad ienāca vāci. Apvienotā strēlnieku lazarete un tās darbinieki paliks tautas neizdzēšamā atmiņā.

Varoņu pirmās uguns kristības, upuri un bērēs

Latvju strēlnieku bataljonu formēšana un apmācība notika drudžainā steigā. Strēlnieki īsā laikā piesavinā-

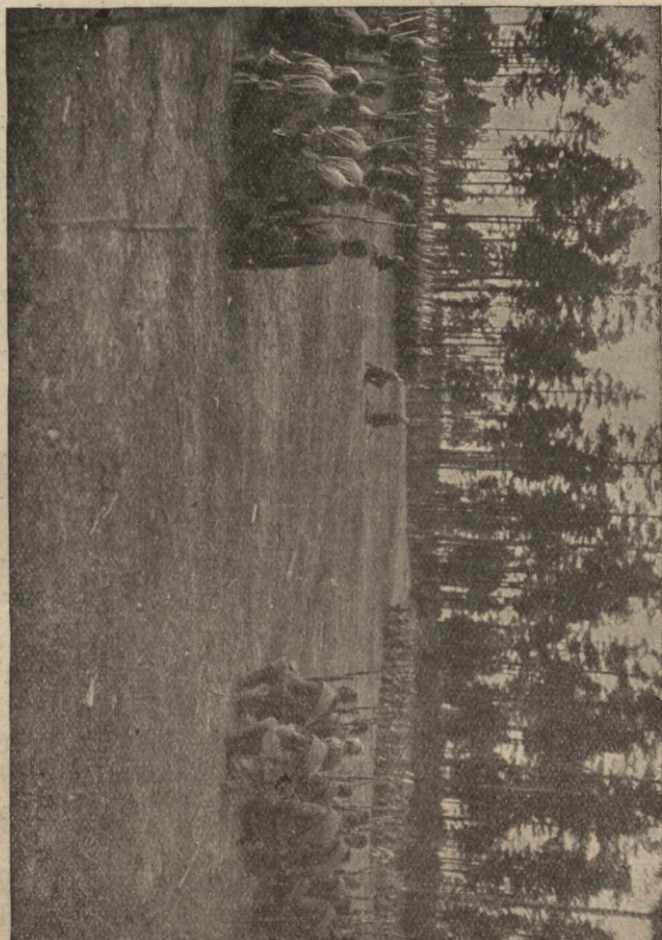
jās nepieciešamo kaujas apmācību. Tikai grūtības sagādāja nepietiekošā apgāde, apģērbi un apavu trūkums. Krievu armijas augstākie štābi uzmanīgi sekoja strēlnieku formēšanai un vairākkārt par to informējās. Izsauca uz štābu kapt. R. Bangerski, kuŗu uzaicināja iepazīstināt ar jaunām strēlnieku vienībām. 1915. gada oktobra sākumā pirmos trīs latvju strēlnieku bataljonus nosūtīja uz pozīcijām. 1. Daugavgrīvas bataljons devās līdz Olainei — 1. un 4. rotas, līdz Pūpei — 2. un 3. rotas. 1915. g. 12. oktobrī atskanēja pirmie šāvienī, un 2. un 4. rotas Fr. Brieža vadībā devās uzbrukumā. Trīs reizes pretinieks lielā pārspēkā devās pretuzbrukumā, bet katru reizi tā rindas slaucīja mūsu strēlnieku šauteņu un ložmetēju uguns. Strēlnieku rokās nāca pretinieka ieroči un kara trofejas. Šinī kaujā krita pirmie latvju strēlnieki: 19 g. v. Jēkabs Timms, 20 g. v. Andrējs Stūris un Jānis Gavenas.

15./28. oktobrī Rīgā apbedīja pirmos kritušos latvju strēlniekus. Organizācijas komiteja strēlnieku apbedīšanai izraudzījās tagadējo Brāļu kapu vietu — skaidrās, slaidās priedēs. Pirmās strēlnieku bēres izvērtās nepiedzīvotā latvju tautas sēru dienā. Milzums pavadītāju sēru gājienā devās uz kapiem. Bataljona komandiers kapt. R. Bangerskis dziļi izjustā runā cildina kritušo varonību, kas cēlusi slavā un godā nevien vecākus un tuviniekus, bet visu latvju tautu. Nelaiķu cīņas biedri noliek uz kapa krāšņus vainagus un uzrakstu: „Jo retākas kļūst mūsu rindas, jo ciešāki ap karoģu stāsim“.

Vēl nav aizmirsta pirmā sadursme, kad 16./29. oktobrī 1. Daugavgrīvas bataljona 1. rota Fr. Brieža vadībā no jauna dodas uzbrukumā un atgriežas ierakumos ar 28 vācu ģūstekņiem, pretinieka ložmetēju un 35 šautenēm. Mūsu zaudējumi: 4 krituši un 11 ievainoti. 21. oktobrī (4. novembrī) 3. rota uzbrūk

Slokas rajonā un 24. oktobrī (7. nov.) 1. un 4. rotas, mācības komanda un ložmetēju komandas Fr. Brieža vadībā izdara jaunu iebrukumu pretinieka ierakumos. Turpmākās cīņas notika 29. oktobrī, 3., 6. un 24. no-

Latvju strēlnieku aizlūgums par kritušiem cīņas biedriem kaujas laukā

vembrī (pēc jaunā stila) Ķekavas-Olaines-Ikšķiles rajonā. Šajās sadursmēs strēlnieki izrādījās par priekš-

zīmīgākiem izlūkiem, kuŗi ar savu personību darīja daudz raizes pretiniekam. Latvju strēlnieku pirmie panākumi visur radīja sajūsmu.

No mutes mutē skanēja cildinoši vārdi strēlniekiem. Laikrakstos parādījās plaši apraksti, kuŗos ar lielu atzinību un uzslavu minēja strēlniekus. Strēlnieku vārds drīz aizlidoja līdz sabiedrotiem, kuŗi atzīmēja Rīgas frontē latvju strēlnieku bataljonus kā jaunu apbrīnojamu kaujas spēku, kas stāv nelokāms un drošs savās sargvietās.

Dzīve ugunslīnijā

Latvju strēlnieki drīz saauga ar kaujas lauku un likās, ka viņi nav šķīrāmi no tā, izradīja apbrīnojamu apķērību un izveicību. Tie nevarēja mierīgi nosēdēt ierakumos, bet arvien izgudroja kādu stīķi, ar kuŗu traucēt pretinieku. Izlūkos arvien pieteicās brīvprātīgo vairāk nekā vajadzēja. Ātpūtas brīžos strēlnieki prata ienest dažādību: katrā strēlnieku bataljonā bija savi vietējie spēki: aktieri, mākslinieki, fotogrāfi (J. Rieksts), kuŗi prata apmierināt visas strēlnieku vajadzības — sarīkoja teātra izrādes, koncertus, sporta sacīkstes u. t. t. Daži bataljoni izdeva strēlnieku žurnālus. Iznāca: 1. Daugavgrīvas bataljona — „Latviešu strēlnieks“ J. Porieša redakcijā un 3. Kurzemes bataljonā — „Cīņas biedrs“. Žurnālos strēlnieki tēloja savus kaujas iesaļidus, vingrinājās dzejā. Žurnālus labprāt lasīja.

Ar sevišķu atzinību minami 1. Daugavgrīvas bataljona komandiera R. Bangerska 1916. gada 28. augustā sarīkotie sporta svētki Kukuļmuižas pozīcijās, kur strēlnieki rādīja apbrīnojamu veiklību. Piedalījās ap 200 strēlnieku, kas izpelnījās 44 godalgas.

Bija klāt korpusa pārstāvji un divizijas komandiers. Notika ātrskriešana, skriešanās ar kavēkļiem, rokas granātu sviešana, staigāšana pa baļķi, kokā kāpšana, šķēršļu pārvarēšana, futbola sacīkstes u. t. t. 120. mtr. gaŗā laukā strēlniekam kaujas gatavībā ar šauteni u. c. piederumiem bija jāpārlēc skrienot un bez roku pielikšanas 1 aršīnu un 4 veršoki augsts kavēklis, 1 aršīnu augsts zemes uzbērums, jānokrīt zemē un jāizšauj, tad no zemes jāpaķer rokas granāta, skrienot jāpārlēc 4 un pus aršīnas platam grāvim un tad, skrienot, jāiesviež granāta drāšu žogā, vai ierakumā aiz tā un beigās visgrūtākais — jāpārkāpj 5 rindu drāšu žogam, kuŗa augstums pusotras aršīnas, tad jāpārlēc divaršīnu platam ienaidnieka“ ierakumam, ar durkli jāiecērt „ienaidnieka“ modeļam un beidzot, paskrienoties dažus soļus, jānokrīt zemē un jātrāpa mērķi — kvadrātcollu lielā krustiņā. Strēlnieki izrādīja apbrīnojamu veiklību.

Bataljonos bija 9 braši kuŗa orķestri, kuŗus vadīja pazīstami mūziķi: Ā. Bobkovics, Čuncīņš u. c. Bataljonos bieži notika koncerti, kuŗos piedalījās mūsu ievērojamākie mākslinieki: Malvīne Vīgnēr-Grīnbergs, Ādolfs Ķaktiņš, Pauls Zaks, Ada Benefelds u. c. Strēlnieku izpriecas pozīcijās bieži kuplināja mūsu pazīstamie aktieri J. Simsons, M. Gailis-Šanteklers, Paula Baltābols u. c.

Latvijas strēlnieku cīņas 1915. gadā

1. Daugavgrīvas bataljona pirmā kauja 12. oktobrī Olaines rajonā

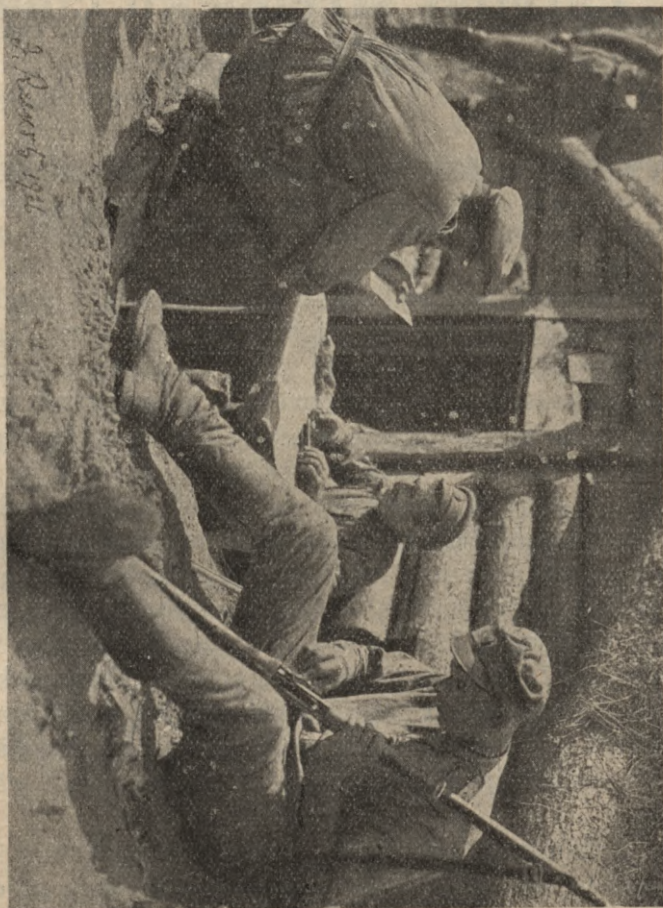
Faktisku materiālu par pirmām latvju strēlnieku cīņām 1915. g. rudenī uzglabājies ļoti maz. Tas arī dabīgi. Strēlnieki izdarīja pa lielākai daļai uzbrukuma gājienus pretinieka pozīcijās, pārsteidzot tur vācus. Šiem uzbrukumiem plašāka kaujas uzdevuma nebija, kā vienīgi — izpētīt pretinieka spēkus, ja iespējams — sajemt gūstekņus un iegūt trofejas. Šo uzdevumu strēlnieki veica spīdoši un guva pat neparedzētus panākumus. Vāci rosīgi dienām un naktīm strādāja savas jaunās līnijas nocietināšanā. Liels bija pārsteigums, kad pēkšņi gar viņu līniju sāka ložņāt latvju strēlnieki un neļāva tiem brīvi rīkoties kā agrāk. Izlūku gājieni bija saistīti lielām grūtībām, virzīšanās uz priekšu gāja gausi, krūmāji purvājā bija biezi, vajadzēja izvairīties no trokšņa, liņot pār zariem.

1. Daugavgrīvas latvju strēlnieku bataljons 10./23. oktobrī (1915. g.) atstāja Rīgu un aizbrauca pa dzelzceļu: 1. un 4. rotas — līdz Baložu (toreiz. — Rolbušu) pietātei, 2. un 3. rotas — Babītes (Pūpes) stacijai. Apmācības laiks gan bija īss, bet mūsu zēni bija pratuši iegūt vajadzīgās zinības kara mākslā.

12. armijas štābā bija sajeltas ziņas, ka pretinieks, pēc neliela pārtraukuma, paliek ar katru dienu

aktīvāks un ved rosīgu izlūku darbību frontē, Olaines rajonā pie Plakānu ciema pat atspiedis mūsu kara spēka daļas, pārgājis pār Misas upi un Dzilnas-

Atpūtas brīžos zemnīcā. Raksta vēstules piederīgiem

Manguļu virzienā cenšas iejemt vairākus nocietināšanai nozīmētos uzkalniņus purvājā, lai pārvērstu tos par cietzemes salīņām. Mūsu uzbrukuma gadījumā šie uzkalniņi varēja noderēt kā nocietināto pozīciju

priekšējais atbalsta punkts, apdraudot krievu 12. armijas aizmuguri un no turienes varēja izdarīt uzbrukumu mēģinājumus mūsu pozīcijām Olaines-Babītes rajonā. 12. armijas kara spēka daļas būtu spiestas ar laiku atvilkt savus nocietinājumus uz ziemeļiem no Tīreļa purva. Par minēto uzkalniņu likteni naktī uz 12./25. oktobri arī gāja pirmā cīņā mūsu strēlnieki un guva spīdošu uzvaru. Vāci atkāpās. 2. un 4. strēlnieku rotas Fr. Brieža vadībā nakts klusumā pārsteidza vācus, raidot uz tiem šauteņu un ložmetēju ložu krusu. Vāci neizturēja. Pameta uz vietas savus kritušos, šautenes un atkāpās. Strēlnieku rindās bija 3 kritušie.

Vācu nolūks 1915. gada rudenī bija iejemt izdevīgas pozīcijas frontē Tīreļa purvā pie Plakaniem un Slokas, nocietinoties, lai izdevīgā brīdī dotos plašākā uzbrukumā Rīgas ieņemšanai. Šos vācu nolūkus lielā mērā izjauca latvju strēlnieku bataljonu ierašanās kaujas līnijā un to lielā rosība frontes dažādos rajonos.

Fr. Brieža rotas uzbrukums 16./29. oktobrī pie Misas (Plakāņu rajonā)

Oktobra sākumā vāci Plakāņu rajonā bija pārgājuši Misas upes labā krastā un sākuši tūr nostiprināties, apdraudot krievu 12. armijas aizmuguri. Pretinieks centās jaunā līnijā izvest plašus nocietināšanas darbus, kurus vajadzēja traucēt un, ja iespējams, pārtraukt, kā arī noskaidrot to tālākos nodomus. Šim nolūkam divīzijas komandiers nosūtīja 1. Daugavgrīvas latvju strēlnieku bataljona 1. rotu virsltn. Fr. Brieža vadībā. Fr. Brieža rotas uzdevumā bija vest pastiprinātu izlūku darbību un noskaidrot pretinieka spēkus.

Mūsu strēlnieki jaunekļu dedzībā bija nevaldāmi un neapmierinājās ar izlūku darbību, bet gribēja veikt plašāku kaujas uzdevumu. Iepriekš virsltn. Fr. Brie-

Latvju strēlnieki dodas uz kaujas lauku. Atpūta ceļā

dis bija izstrādājis sīku plānu un strēlnieki izpētījuši pretinieka novietošanos. Uzbrukums bija nolikts naktī uz 16./29. oktobri.

Uzbrukumā devās klusi, pārraujot drāšu žogus priekštilta nocietinājumu galā. Daļa uzbrucēju devās gar nocietinājumiem, uzbrūkot pretiniekam ierakumos ar rokas granātām, daļa strēlnieku virzījās uz nocietinājuma tilta pusi, nodrošinot galveno uzbrucēju grupu no dienvidiem un apdraudot pretinieka aizmuģuri.

Abu spārnu nodrošināšanai bija nozīmētas atsevišķas grupas ar ložmetējiem. Drāšu žoga pārgriešana strēlniekiem izdevās spoži, tomēr vāci bija strēlniekus manījuši un atklāja uz tiem šrapneļu uguni. Tiem piesteidzās klāt palīgi. Pēkšņi uzšāvās gaisā signālrakete un mūsu lielgabalu baterijas raidīja lādījumus. Pretinieks nepaspēja atjēgties un bija spiests atkāpties, pametot mūsējo rokās vērtīgas trofējas, ložmetēju, šautenes un 28. gūstekņus.

Slokas-Ķemeru kaujas

Kad pēc 16./29. oktobra uzbrukuma pie Misas Plakāņu rajonā vācu rosīgāku darbību sāka manīt Slokas-Ķemeru rajonā, 2. Rīgas latvju strēlnieku bataljonu pa dzelzceļu nosūtīja 18./31. oktobrī uz Sloku. Tanī pašā dienā bataljons gāja uzbrukumā. Vāci bija iejēmuši Upes Odiņu-Zilberu māju rajonu un sākuši nostiprināties. Lai atjaunotu agrāko stāvokli, 2. Rīgas bataljonam bija jāizdzen vāci no minētā rajona. 18./31. okt. plkst. 12 dienā bataljons devās uzbrukumā Upes Odiņu-Zilberu māju un Ķages-Lediņu rajonā, pie kam vāci izrādīja sīvu pretošanos. Āp plkst. 5 mūsējie uzbrukumu pārtrauca, jo vāci mēģināja uzbrukt no Ķemeriem gar dzelzceļu Slokas virzienā. 2. Rīgas bataljona 1. un 3. rotas iejēma aizsardzības līniju no Lielupes pie Pavasara muižas.

Bataljons bija zaudējis 1 kritušu un 7 ievainofus. Mūsējo darbība Slokas-Ķemeru rajonā turpinājās līdz 29./11. (nov.) oktobrim. Tad vāci 5./18. nov. pārgāja pretuzbrukumā un iejēma Pavasara muižu, Līkumciemu un Mežbildu rajonu.

21./4. (nov.) oktobrī Slokā ieradās 3. Kurzemes bataljons un otrā dienā plkst. 4 rītā devās uzbrukumā, lai izdzītu vācus no Pavasara muižas, Līkumciema, līdz pat Upes Odiņiem un Zilberu mājām. 2. Rīgas bataljons plkst. 5 rītā uzsāka uzbrukumus Mežbildu-Ķemeru virzienā: 3. rota iejēma Slokas muižu, 3. un 4. rotas pavirzījās uz priekšu un apstājās 300 soļus no Mežbildiem. Ap plkst. 3 dienā vāci devās pretuzbrukumā no Mežbildiem, bet strēlnieki to atsīta. 22. oktobra kaujās krita 1 virsnieks, 8 strēlnieki un 29 ievainoja. 3. Kurzemes bataljona 1. un 2. rotas ar 2 ložmetējiem uzbruka gar Lielupi uz Līkumciemu, Pavasara muižu, Cepli un Meža Odiņiem, 3. un 4. rotas ar 2 ložmetējiem uz Zalbi-Kūtniekiem-Degoškalniņu, izlūku komandu un 4. rotas vads saskaņoja abu galējo iecirkņu darbību. Strēlnieku uzbrukums veicās sekmīgi. Ap plkst. 7 rītā strēlnieki jau iejēma Zalbi un vāci atkāpās, apšaudot mūsējos aiz Kūtniekiem. Ložmetu un lielgabalu uguns turpinājās. Vācu smagā artilērija apšaudīja Slokas-Tukuma dzelzceļu un šoseju, bet pretinieka kājnieku grupas mēģināja apiet mūsu labo spārnu, virzoties starp Slokas muižu un Zalbi. Likvidējot šo pretinieka apiešanas mēģinājumu, strēlnieki devās pretuzbrukumā, bet 2. Rīgas bataljons — gar Slokas-Tukuma šoseju un dzelzceļu. Pēc īsas sadursmes vāci steidzīgi atkāpās. Pie Zalbes krita 4. rotas komandiers ltn. Zīverts un smagi ievainoja ltn. Leiškalnu.

Pie Pavasara muižas 3. Kurzemes bataljona virsl. Klinsonam izdevās izsist pretinieku no Līkumciema, bet tālākā uzbrukumā uz Pavasariem strēlnieki ie-

kļuva vācu viesuļugunī. Vāci bija nometinājušies Pavasara muižas rajonā un apšaudīja mūsējos ar ložmetēju krusu, kuŗu strēlniekiem nebija iespējas apturēt, viņi cieta smagus zaudējumus. Lai apklusinātu pretinieku, krievu artilērija atklāja uz Pavasara muižu uguni, bet tās lādiņi krita mūsu strēlnieku rindās, nesot 3. Kurzemes bataljona 1. un 2. rotai zaudējumus.

Krēslā strēlnieki vēl reiz mēģināja iejēmt Pavasara muižu, bet vācu ložmetēju viesuļuguns nodarīja strēlniekiem lielus zaudējumus, pie kam krita ltn. Meldriņš, brāļi ltn. un virsseržants Bergi, kontūzēja virsltn. Klinsonu un ltn. Jurēvicu. 22. (4. nov.) oktobra kaujās pie Slokas Kurzemes bataljons zaudēja ap 300 kritušo un ievainoto. Vissmagāk cieta 1. rota. Bataljonu atvilka Frankendorfā. Pirmie strēlnieku lielie zaudējumi rādīja, ka strēlniekus cenšas izmantot nevien izlūku darbībai, bet plašākiem kaujas uzdevumiem. 2. Rīgas un 3. Kurzemes bataljonu kaujas un uzbrukumi turpinājās ar nelieliem pārtraukumiem līdz 29. (11. nov.) oktobrim.

Naktī uz 25. (7. nov.) oktobri 2. Rīgas bataljona 4. rota devās izlūku gājienā uz Ķemeriem, bet pēc apšaudīšanās ar pretinieku, bija spiesta atkāpties, zaudējot 2 kritušos un 8 ievainotos. Tanī pašā dienā izlūku komanda ltn. Jankovska vadībā uzbrukumā iējēma Mežbildus, saņemot gūstā 7 vācus un trofējas. 27. (9. nov.) un 28. (10. nov.) oktobrī izlūku komanda, pastiprināta no rotām, dodas izlūku uzbrukumā Ķemeru virzienā, pie kam zaudē: 3 kritušos, 20 ievainotos un 4 bez vēsts pazudušus. 29. (11. nov.) okt. tomēr mūsējiem kaujā izdodas iējēmt Ķemerus, saņemot gūstā 7 vācus un daudz trofējas. Tāpat 3. Kurzemes bataljona pastiprināta izlūku darbība notika Degoškalniņa — Meža Odiņu — Pavasara — Bezbaržu — Upes Odiņu — Meža — Zilbēru rajonos,

pie kam nopietnākas sadursmes notika pie Upes Odiņiem, kurus strēlnieki iejēma 26. (8. nov.) oktobrī. Laikā no 22. (4. nov.) līdz 30. (14. nov.) oktobrim 3. Kurzemes bataljons zaudēja līdz 370 kritušo un ievainoto strēlnieku, no kuriem — ap 300 — 22. oktobrī, ap 200 — pie Pavasara muižas un ap 120 — pie Slokas. Šajās kaujās zaudēja ap 36 proc. no ierindas strēlnieku skaita. 29. (11. nov.) okt. 3. Kurzemes bataljons iejēma rajonu no Babītes ezera līdz Kūtniekiem, kur veda izlūku kustību, ļoti smagos apstākļos, staigājot pa purviem, ūdeni un mežiem, pie kam bieži nāca sadursmēs ar pretinieku, cieta zaudējumus.

2. Rīgas bataljons, izņemot 3. un 4. rotas, kuŗas 10./nov. pārgāja uz dienvidiem no Babītes, palika Slokas-Ķemeru rajonā līdz 26. (8. febr.) janvārim 1916. g., veicot rosīgu izlūku darbību, pie kam lielākā sadursme notika 14. (27.) novembrī pie Tukuma šosejas. 1915. gada rudenī 2. Rīgas bataljons zaudēja kritušus — 1 virsnieku un 25 strēlniekus, ievainotus — 52 strēlniekus, kaujas laukā — 25 strēlniekus.

Uzbrukums pie Veisa mājām 10./23. novembrī

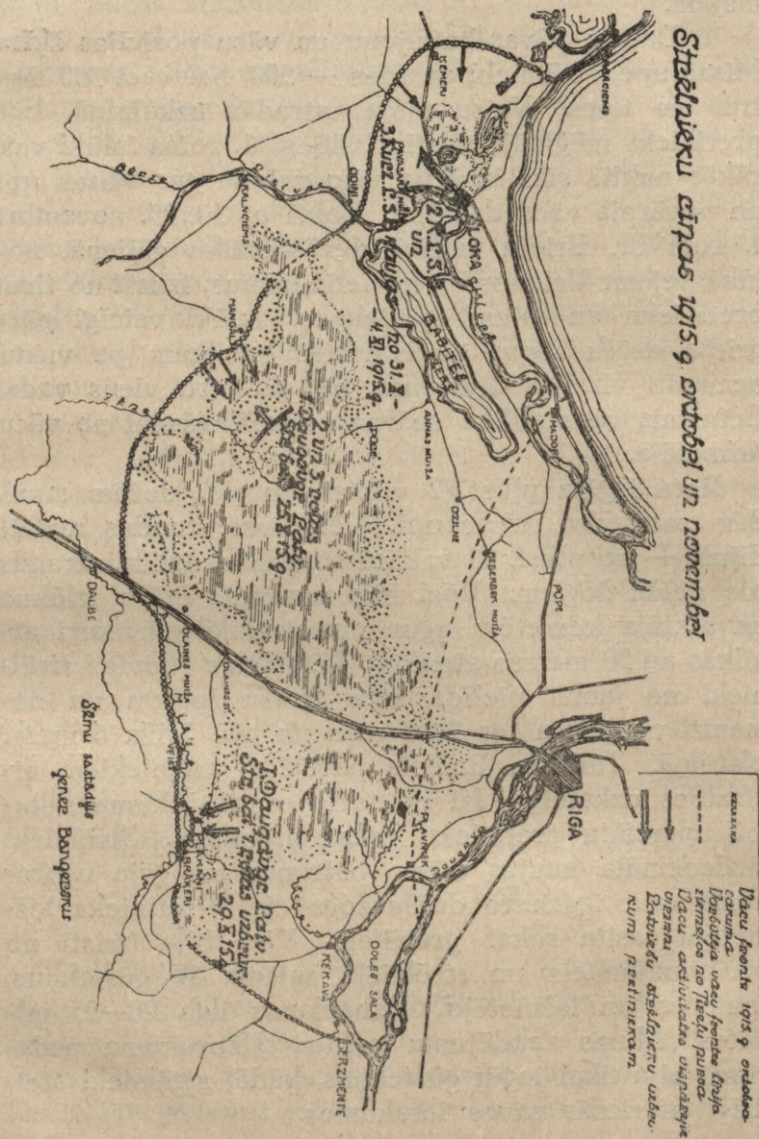
Tanī laikā, kad 2. Rīgas un 3. Kurzemes strēlnieku bataljoni veda aktīvu izlūku un kaujas darbību Slokas-Ķemeru rajonā, 1. Daugavgrīvas bataljons atradās Olaines rajonā, kur izdarīja vairākus pārdrošus izlūku gājienu ienaidnieku ierakumos. Parasti šo izlūku gājienu plānus izstrādāja ļoti sīki. Tādu uzbrukumu vācu pozīcijām izdarīja 1. rota Fr. Brieža

Strēlnieku cīņas 1915. g. oktobēl un novembrī

Latvju strēlnieku cīņas 1916. gadā

1916. gada 8./21. marta kaujas pie Franču mājām

Pēc noteikumiem, kuŗus bija apstiprinājis krievu armijas virspavēlnieka štābs, latvju strēlnieku bataljonus varēja izmantot tikai izlūku un partizāņu darbībai. Tomēr jau Slokas kaujas 1915. gada rudenī rādīja, ka šos noteikumus neievēro un latvju strēlniekiem uzdod plašākas un nopietnākas kaujas operācijas. Kaujas pavēlē, kuŗu sajēma 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas latvju strēlnieku bataljoni 6./19. marta vakarā no 51. Sibīrijas strēlnieku pulka komandieera, tiem bija skaidri norādīts plašs kaujas uzdevums; 8./21. martā — labam spārnam izdarīt uzbrukumu pretinieka nocietinātām pozīcijām starp Franču mājām un klajumu, nodrošināt iegūtās teritorijas noturēšanu un straujā triecienā iejemt Pulkarnus, paaugstinājumu ar dzirnavām un Rebuļus; kreisam spārnam — iejemt pretinieka nocietinājumus meža ziemeļu pusē starp klajumu un ceļu, kas ved no Seruļiem uz Rebuļiem, nodrošinot iegūtās teritorijas noturēšanu un iejemt Žagus, Repes krogu un Klaugus.

8./21. martā plkst. 5 rītā 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas latvju strēlnieku bataljoni apvienotā plkv. Franča vadībā iejēma ierakumus starp Ņekavas upi un Bauskas šoseju — dienvidos no Sūnupes starp Franču

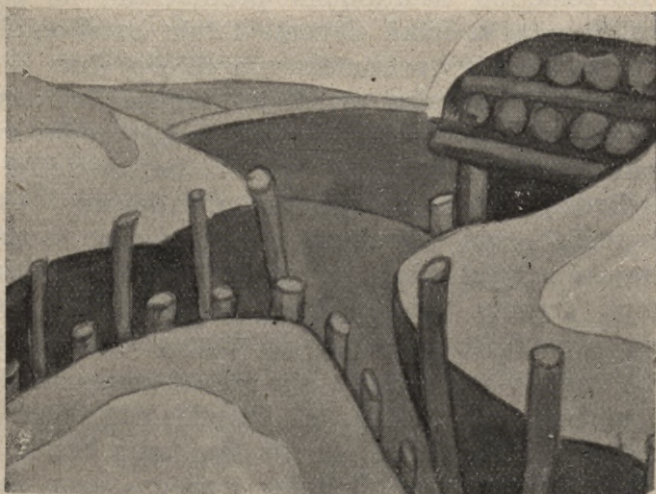
un Seruļu mājām, lai uzbruktu pretinieka pozīcijām no klajuma līdz ceļam no Seruļiem uz Rebuļiem. Latvju strēlnieku uzbrukumā sākums bija sekmīgs. Strēlnieki iejēma norādīto līniju — vācu ierakumu 1. līniju. Drīz pretinieks atpazina un uzsāka pretuzbrukumu 51. Sibīrijas pulka 1. bataljona kreisam spārnam. Sibīrieši neizturēja, atstāja vācu ierakumus un nokļuvuši zem vācu artilērijas, šauteņu un ložmetēju uguns, bija spiesti atgriezties atstātos pretinieka ierakumos. Tas stāvokli pasliktināja, jo sajauca latvju un krievu karaspēka daļas, apgrūtinot kaujas vadību.

Lai stāvokli uzlabotu, 1. Daugavgrīvas bataljona 2. rota un 2. Rīgas bataljona 1. rota pārgāja uzbrukumā un iejēma vācu otro un trešo ierakumu līnijas pie Juzēnu muižas, dodot iespēju sibīriešiem pārvīzties uz priekšu. 1. Daugavgrīvas bataljona 1. rota Fr. Brieža vadībā palika uz vietas un uzbruka pretiniekam no spārna pirmā līnijā. Tā kā sibīriešu daļas nebija guvušas panākumus un varējušas nostiprināties, 1. Daugavgrīvas bataljona 2. rota un 2. Rīgas bataljona 1. rota bija spiestas atiet uz pretinieka otro līniju, kur nocietinājās. Tomēr pretinieka artilērijas viesuļuguns nerimstas, un vāci izlieto visus spēkus, lai atgūtu zaudēto. Pēkšņi ievaino 1. rotas komandieri Fr. Briedi. Strēlnieku bataljonu rindās kritušo un ievainoto skaits strauji aug. Strēlniekiem grūti turēties. Ievainoti arī sanitāri, nav kas novāc kritušos un ievainotos. Stāvoklis paliek arvienu traģiskāks. Ievainotie paliek bez palīdzības. Bet strēlniekiem pavēlēts turēties un neatstāt ieņemto pretinieka rajonu. Vācu artilērijas uguns loks savelkas arvien ciešāk. Latvju strēlnieku trīs rotās palikuši tikai 150 karavīru, kurus pretinieks apmētā no satiksmes ejām granātām.

Vāci mēģina pāriet uzbrukumā starp Ķekavas upi

un šoseju, lai atgrieztu strēlniekiem ceļu uz Bundi, bet 3. un 4. rotas šos uzbrukumus atsit. Sīva cīņa ilga visu dienu līdz vēlam vakaram, kad strēlniekiem vajadzēja atstāt arī pretinieka nocietinājuma otro līniju. Katrā rotā (1., 2. un 3.) palikuši dzīvi ap 20 strēlnieku (2. un 3. rotās vairāk). Visvairāk zaudējumu 2. Rīgas latvju strēlnieku bataljonā, jo tas turējās līdz pēdējam. Drausmīgās šrapneļu, šauteņu un ložmetēju uguns dēļ kritušos un ievainotos nevarēja novākt un tie palika kaujas laukā. Tomēr latvju strēlnieki savu uzdevumu bija veikuši kaut ar milzu zaudējumiem.

Ierakumi

Tik pat nesekmīgs bija 51. un 52. Sibīrijas pulku uzbrukums. 8./21. martā plkst. 8 vakarā 5. Zemgales latvju strēlnieku bataljons atvietoja abus kaujās cietušos 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas latvju strēlnieku bataljonus. 1. Daugavgrīvas bataljons novietojās Ut-

levina-Kūtis rajonā, 2. Rīgas — Kauču zemnīcās. Drīz nomainīja arī 5. Zemgales bataljonu. Latvju 3 bataljoni palika rezervē.

Latvju strēlnieku Golgāta—Nāves sala

Nāves sala bija latvju strēlnieku Golgāta, kurā tie vairākus mēnešus, šķirti no pārējās pasaules, izturēja titānisku cīņu pret ienaidnieku, varonīgi aizstāvēdami nelielo zemes stūrīti Daugavas kreisā krastā Kurzemē un neatdodami pretiniekam ne pēdas zemes. 6 mēnešu laikā slavenie latvju bataljoni izturēja vairākkārtējus pretinieka smacējošo gāzu vilņus. Varonīgo Nāves salas aizstāvju saujīņas rindas ar katru dienu kļuva retākas. No nāvīgās indes cieta un mira simtiem latvju strēlnieku, bet pacietīgi un paš aizliedzīgi tie nesa savu sargu uzdevumu. Pretinieka indīgo gāzu uzbrukumi pauda nāvi un šausmas. Ko nevarēja veikt gāzes, to panāca ienaidnieka šrapnelu un granātu viesuļuguns. Te nāvei bija bagāta plauja. Tūkstošiem varoņu dzīvības aizgāja bojā.

Kā radās Nāves sala? Viņa nebūt nav sala vārda tiešā nozīmē. Nāves sala, jeb Ikšķiles priekštilta apcietinājums ir Kurzemes stūrītis Daugavas kreisā krastā dienvidvakaros no Ikšķiles stacijas, starp Doles salu un Ogrī. Nāves salā bija vesela apcietinājumu sistēma, vērsta no Daugavas pret dienvidiem 3 verstis dziļumā (no krasta līdz pirmiem drāšu žogiem) ar sekošiem apdzīvotiem punktiem: Līves muižu, Lāčiem, Nabiņiem, Lauriem. Krievu armijas pirmā ierakumu līnija gāja caur Līves krogu-Dāviem-Bunčiem-Brēķiem, bet vācu — caur Pilveriem-Tilta Ķikušiem-Pekšiem. Nāves salas apcietinājumi Daugavas kreisā

krastā kā ķīlis iespiedās vācu novietojumā, draudot ar pārrāvumu un iespiešanos — viņu aizmuģurē.

1915. gada vasarā, krievu armijai atkāpjoties un atstājot Kurzemi, viena kaņaspēka grupa pārgāja Daugavas labā krastā pie Ikšķiles tilta. Kad krievu kaņaspēks bija laimīgi pārvācies Daugavai, tiltu iznīcināja. Tomēr izrādījās, ka kreisā krastā vēl palikušas divas rotas. Pāri upei viņas nevarēja tikt. Vāci tuvojās. Lai nekristu gūstā vai neapslīktu upē, abām rotām bija jāpieņem kauja ar pretinieku. Tās steigā izraka ierakumus un gatavojās aizstāvēties. Vāci, nebūdami skaidrībā par krievu armijas spēku daudzumu, neiesāka izšķirošu kauju, bet sāka ierakties tuvējos, mežiem apaugušos pauguros. Kad krievu armijas stāvoklis noskaidrojās, nolēma 2 rotu ieņemt rajonu aizstāvēt un viņas spēkus palielināt līdz bataljonam (4 rotām), kuŗš, krietni izbūvētos apcietinājumos un no labā krastā artilērijas pabalstīts, varētu atsist vācu uzbrukumus un noturēties.

Krievu armijas uzbrukumu operācijās Nāves salai vajadzēja būt par placdarmu, kur, sakoncentrējot pietiekoši daudz kaņaspēka, varēja cerēt uz sekmīgiem panākumiem, vēršot galveno triecienu vācu aizmuģurē Jelgavas vai Bauskas virzienos.

1915. gada rudens un ziema pagāja izlīdzinot fronti un nocietinot ierakumus. Ziema Ikšķiles rajonā pagāja mierīgi. 1916. gada pavasarī vāci saprata, ka Ikšķiles priekštilta apcietinājums ir ķīlis viņu aizmuģurē, vienmēr apdraud viņus ar frontes pārrāvumu un triecieniem aizmuģurē. Vāci pieveda savās pozīcijās daudz artilērijas, kuŗa visāda kalibra lādiņiem sāka ik dienas apšaudīt Nāves salu. Krievu armijas štaba ziņojumos gandrīz ik dienas bija lasāms: „Pretinieks atklāja viesuļuguni uz Ikšķiles priekštilta apcietinājumiem.“ Lai tos aizstāvētu, Nāves salas garnizonu pastiprināja. 12.

armijas štābs nolēma salas aizstāvēšanai sūtīt latvju strēlnieku bataljonus.

1916. gada marta beigās Nāves salā ieradās 2. Rīgas un 3. Kurzemes latvju strēlnieku bataljoni. Naktī uz 1. aprīli 3. Kurzemes bataljons pārcēlās pār Daugavu Nāves salā un uz trim nedēļām novietojās Ikšķi-

les priekštilta apcietinājumu ierakumos. 2. Rīgas bataljons palika rezervē Daugavas labā krastā, lai pēc trim nedēļām atvietotu savus cīņas biedrus. Latvju strēlnieki arvien iejēma pozīcijas salas rietumu pusē, kur vācu pozīcijas atradās tikai dažus desmitus soļu no mūsu ierakumiem. Krievu bataljons novietojās pa-

rasti salas austrumu pusē, kas bija mazāk bīstama, jo pretinieka ierakumi atradās tālāk. Ar latvju strēlnieku bataljonu ierašanos Nāves salā sākās drudžaina pozīciju nostiprināšana un jaunu apcietinājumu ierīkošana. 6 mēnešu laikā Nāves sala pārvērtās par cietoksni, kurā latvju strēlnieki cīnījās kā lauvas. Cīnījās un krita kā varoņi. Daudzos mēnešos ilgās un grūtās cīņās aizstāvot Ikšķiles priekštilta apcietinājumus, latvju varoņi tos nosauca par Nāves salu. Tas ir raksturīgs un zīmīgs nosaukums Kurzemes mazajam stūrītim Daugavas krastā, kas izskatījās it kā no pārējās pasaules atšķirta sala. Visapkārt to ieslēdza vācu kaņaspēka dzelzs ķēde un varenu apcietinājumu labirints ar ložmetēju ligzdām un lielgabalu pozīcijām, draudot katru brīdi noslaucīt no zemes virsus mūsu drošsirdīgo aizstāvju mazo saujiņu, kurai aizmuģurē plūda platās Daugavas tumšie viļņi. Ātkāpšanās nebija iespējama — vajadzēja aizstāvēties un mirt. Ienaidniekam nepietika ar lodēm, šrapneļu un granātu lādiņiem, no tiem strēlnieki bija iemācījušies slēpties ierakumos un blindāžās. Vāci laida darbā smacējošās gāzes. Strēlniekiem bija aizliegts staigāt Nāves salā bez pretgāzes maskām. Varoņīgiem salas aizstāvjiem visur draudēja nāve.

Nāves salas garnizona dienestā parasti piedalījās trīs bataljoni: viens latvju bataljons — labā spārnā un viens krievu — kreisā spārnā, bet viens latvju bataljons — rezervē. Latvju strēlnieku bataljoni ik pēc trīs nedēļām iejēma apcietinājumu pozīcijas, šķirti no visas pasaules. Tikai dažas stundas, īsajā vasaras naktī pirms rīta ausmas, tie varēja sazināties ar pārējiem cīņas biedriem. Šāīs stundās tiem piegādāja patronas un rokas granatas nākošai dienai. Tie strēlnieki, kas atradās rezervē, parasti atsūtīja pāri Daugavai uz Nāves salu dažas rotas palīdzēt nostiprināt dienā pretinieka izpostītos apcietinājumus. Uz salu

laivās pieveda uzturu un papildspēkus, bet atpakaļ — neskaitāmus ievainotos un kritušos. Kritušos strēlniekus apbedīja kopējā kapsētā, kuŗa vēl tagad uzglabājusies.

Latvju strēlnieku bataljoniem ierodoties, nocietinājumi Nāves salā atradās nolaistā stāvoklī: tranšeju grāvji bija sekli un ne visur caurejami, satiksmes ejas nepabeigtas un blindāžas neizbūvētas. Salas pozīciju nostiprināšana un paplašināšana prasīja pārcilvēcīgus spēkus. Vajadzīgos materiālus nocietinājumiem vajadzēja pievest pār Daugavu zem ienaidnieku šrapneļu uguns. Vācu pozīciju tuvums (daži desmiti soļi) apgrūtināja katru mūsu strēlnieku kustību. Katrs neuzmanīgs strēlnieka solis prasīja viņa dzīvību. Tomēr apbrīnojama bija strēlnieku neatlaidība — mūsu nocietinājumi kļuva nepārvarami — ar daudzām apakšzemes ejām, mīnu galerijām un dzeloņdrāšu žogiem.

Sevišķu uzmanību vajadzēja piegriezt aizsardzībai pret ienaidnieka uzbrukumu ar smacējošām gāzēm, kas, ievērojot pozīciju tuvumu un atkāpšanos neiespējamību pār Daugavu, varēja prasīt daudz strēlnieku dzīvības. Ik brīdi varēja sagaidīt gāzu uzbrukumu. Strēlnieki bija uzmanīgi, nostādot sevišķus gāzu sargus un izpētīja vietas, no kurienes var tās sagaidīt. Līdz ko strēlnieki pamanīja pretinieka pozīcijās gāzu uzbrukuma sagatavošanas darbus, gāzu balonu un aparātu nostādīšanu, nekavējoši mūsu artilērija atklāja uz norādītām vietām viesuļuguni un sašāva šos balonus.

Nav pretgāzes masku!

Gadījās, ka Nāves salas aizstāvjiem nebija pietiekoši pretgāzes masku. Šādā liktenīgā brīdī smagi cietā Kamaņeckas krievu pulks 1916. gada septembrī.

Tāpat cieta no gāzēm Romaņas un Perevoločenkas krievu pulki. Vācu nāvīgo gāzu uzbrukumā smagus upurus nācās nest arī latvju strēlniekiem. Kad septembrī 1916. g. 2. Rīgas strēlnieku bataljons atradās rezervē Kaparāmūrā, vāci izdarīja trīs gāzu uzbrukumus. Nāvīgās gāzes plūda pāri Daugavai un gāzu viļņi aizsniedza arī 2. Rīgas bataljona strēlniekus. Bataljons steidzās palīgā Kameņeckā pulkam uz tilta vietu. Iet nācās pa ieleju, krūmiem un bedrēm, kur bija sakrājušās nāvīgās gāzes. Mutē sajuta saldu mandeļu garšu. Oda pēc chlova. 2. Rīgas bataljonā no gāzēm mira ap 20 un saindējās — ap 120 strēlnieku. Nāvīgā gāze dedzināja kareivju plaušas un biezas baltas putas nāca no mutes. Šausmīgas sāpes cieta Nāves salas aizstāvji. Kameņeckas pulkā no gāzēm mira ap 300 kareivju. 23. sept. bija **nobeigušies no gāzēm ap 2000 cilvēku.**

2. Rīgas bataljonā **nebija masku** un marles lupatiņas ar pudelītēm nederēja. Doties uz Nāves salu bez maskām nozīmēja iet drošā nāvē. Uz bataljona komandiera vairākkārtīgiem pieprasījumiem maskas beidzot atsūtīja. Tomēr bija jau par vēlu. Nāvīgās gāzes bija jau iedarbojušās un **simtiem kareivju mira** šausmīgās sāpēs. Krievu garnizons aizgāja bojā. Latvju strēlnieki steidzās palīgā, lai gan pretinieka artilērija bija nesaudzīga. Nakts tumsā pārpildītās laivās labā krastā nogādāja kritušos un smagi ievainotos, bet atbrīvotās laivās strēlnieki devās Daugavas kreisā krastā. Virs galvām kauc un plīst ar negantu troksni šrapneļu lādiņi, sējot visapkārt nāvi. Drīz viņi otrā krastā, steidzās uz labo spārnu, kur visas ejas un ierakumi pilni no gāzēm mirstošiem un ievainotiem krievu kareivjiem. Palīdzība vajadzīga, jo vāci sagatavojuši nāvīgu triecienu. Kauja turpinājās visu nakti. Smacējošās granātas kauca un plīsa bez apstājās. Vāci

vairākkārt mēģināja tuvoties mūsu ierakumiem, bet arvien tos saņēma strēlnieku ložmetēju un šauteņu viesuļuguns. Gaismai austot priekštilta apcietinājums bija izglābts. Latvju strēlnieki uzelpoja vieglāki. Tikai visas ejas bij pārpilnas liķu. Viss bija apklāts ar nāvīgo indi: šautenes, apģērbs, zābaki. Tie, kas bija palikuši dzīvi, lēni un šausmīgās sāpēs mira. Ārstu palīdzība bija velta, jo nevarēja atvieglot saindēto ciešanas un glābt tos no nāves. Visu dienu novāca kritušo liķus otrā krastā.

Ko stāsta Nāves salas aizstāvis

Kāds Nāves salas aizstāvis par dzīvi Nāves salā raksta: „Nāves salā simtiem latvju krita un tos kroplēja bez žēlastības. Nāve tur atrada īsto plaujas lauku. Nepietika ienaidniekam ar lodēm un bumbām, no kuŗām kareivji bija mācījušies slēpties ierakumos un zemnicās. Bija iedomājušies izmēģināt laimi ar smacējošām gāzēm. Tas bija 1916. g. 25. septembrī. Mēs, latvju strēlnieki, atradāmies rezervē Kaparāmura zemnicās, jaukā, bērziem apaugušā uzkalniņā. Visi vēl gulējām, kad ap p. 3 rītā sāka strādāt mūsu lielgabali. Mums pavēlēja būt kaujas gatavībā, jo ienaidnieks laižot Nāves salā smacējošās gāzes, kas atnesušas nāvi daudziem krievu kareivjiem. Devamies uz Daugavas krastu, kur mūs apsveica pretinieka granatu un šrapneļu kaucieni. Mums izdalīja pretgāzes maskas un tumsai metoties devāmies pāri Daugavai. Granatas un šrapneļi plīsa Daugavā. Drīz bijām kreisā krastā, kur steidzāmies nomainīt un stāties nogurušo, ievainoto un nonāvēto krievu kareivju vietā. Sākās vācu viesuļuguns. Simtiem dažādu kalibra lielgabali spļāva uz mums savu pekles uguni. Gar Daugavas

krastu grēdās sakrauti gulēja gāzēs nosmacēti cilvēki. Visas ejas bija pilnas gāzēm nosmacētu kareivju. Nonākuši pirmā līnijā atklājām uz pretinieku viesuļuguni, atbildot uz katru šāvieni trīskārtīgi. Astoņas dienas pavadījām šai ellē.“

27. (9. okt.) septembrī latvju strēlniekus kreisā spārnā nomainīja 175. pulks. Latvji palika tikai labā spārnā, kur pavadīja 8 dienas. Bet tās bija daudz grūtākas nekā trīs nedēļas. Katru dienu vāci atkārtoja nāvīgo gāzu uzbrukumu un apšaudīja strēlniekus ar šrapneļu un granātu viesuļuguni. Tikai 1916. gada oktobrī abus latvju strēlnieku bataljonus pārvietoja citā frontē, pārformējot tos pulkos.

2. Rīgas un 3. Kurzemes latvju strēlnieku bataljonu vēsturē Nāves salai pieder izcila vieta kā varonības visaugstākam piemēram.

Nāves salu krievu karaspēks atstāja labprātīgi 1917. gada jūlijā, jo pēc krievu revolūcijas, aktīvas operācijas vairs nebija izvedamas un aizsargāt pāreju Nāves salai nebija nozīmes.

3.—9. jūlija kaujas pie Ķekavas un Smerdukļa purva

Pēc neizdevīgām 1916. gada 8. marta kaujām pie Franču mājām, kurās latvju strēlnieku bataljoni cieta smagus zaudējumus, pagāja laiks bataljonu savešanai kārtībā. 1. Daugavgrīvas bataljons novietojās pie Ķekavas, 2. Rīgas un 3. Kurzemes bataljoni atradās Nāves salā, 4. Vidzemes — Ķemeru-Slokas pozīcijās, 5. Zemgales — Olaines rajonā, 6. Tukuma un Bauskas — iejēma pozīcijas pie Katrīnas muižas starp Ķekavas upi un Lielo Smerdukļa purvu, kur palika līdz jūlijā

kaujām. 8. Valmieras bataljons novietojās tanī pašā rajonā.

Bataljoni sīki izpētīja kaujas pozīcijas Ķekavas rajonā. Jau maijā 12. armijas vadība bija nolēmusi plašāku uzbrukumu Rīgas frontē, izmantojot latvju strēlnieku bataljonus. Galvenais trieciens bija domāts Katrīnas muižas rajonā. Šinī rajonā naktī uz 22. jūniju pavēlēja 7. Bauskas bataljonam, kopīgi ar 12. Sibīrijas pulka 3. bataljonu, izdarīt mēģinājuma kauju, pārejot uzbrukumā starp Katrīnas muižu un L. Smerdukļa purvu, lai ieņemtu vācu pozīcijas. Apvīdus starp strēlnieku un vācu ierakumiem bija atklāts, vietām muklains ap 600—1500 soļu atstatumā.

Vācu pozīcijas bija nostiprinātas dzelzsbetona ložmetēju ligzdām un blindāžām, augstiem uzbērumiem un daudzām dzeloņdrāšu aizžogojumu rindām. Vietvietām nolaistie koki bija sapīti dzeloņdrātīm. Tik pat labi bija nostiprinātas pretinieka otrā un trešā ierakumu līnijas. Vācu pozīcijas Ķekavas upes labā krastā bija sevišķi labi nocietinātas.

22. (5. jūl.) jūnija mēģinājuma uzbrukumā 7. Bauskas bataljons pārvarēja pretinieka daudzus drāšu aizžogojumus un ielauzās vācu ierakumos, kur saņēma gūstā 2 vācu virsniekus un 38 kareivjus. Strēlnieki nostiprinājās ieņemtās pozīcijās, atsītot vairākus vācu pretuzbrukumus un tikai gaismai austot tiem zem ienaidnieka pārspēka vajadzēja atiet savos ierakumos. 7. bataljons zaudēja kritušos: 1 virsnieku un 49 strēlniekus; ievainotus 5 virsniekus un 320 strēlniekus. Bataljonā komandās un 6 rotās bija ap 1500 strēlnieku. Armijas vadība pārliecinājās, ka pretinieka stipri nostiprinātās pozīcijas tomēr ieņemamas.

3./16. jūlija strēlnieku kaujas uzdevumā bija pārņemt vācu fronti gar Ķekavas upes abiem krastiem un, dodoties Iecavas-Bauskas virzienā, piespiest pretinieku atstāt Daugavas krastus un atkāpties uz dienvidiem.

Šais kaujās vajadzēja piedalīties visiem latvju strēlnieku bataljoniem, izņemot 4. Vidzemes bataljonu, kurš stāvēja Ķemeru-Slokas rajonā. Latvju bataljonus jau atradās ap 12.000 durkļu. Kaujas triecienu grupās bija nozīmēti tikai 1. Daugavgrīvas, 6. Tukuma un Bauskas bataljoni. 2. Rīgas un 8. Valmieras bataljoni bija domāti kaujas attīstīšanai un novietoti Katrīnas muižas un Smerdukļa purva rajonā. 3. Kurzemes bataljonam bija jāizved demonstratīvas kaujas Nāves salā, 5. Zemgales bataljonam — pie Olaines. Uzbrukuma sākums bija nolikts 3. (16.) jūlija rītā.

1. Daugavgrīvas bataljons, kuram vēl bija pievienoti 2 krievu bataljoni, uzbruka virzienā no Klāva kalna uz Staķu mājām.

3. Sibīrijas divīzijai, apsargātai kreisā spārnā no 6. Tukuma un labā — 7. Bauskas bataljona, bija uzdots pārraut vācu fronti starp Lielo Smerdukļu purvu no labās puses un Ķekavas upīti — no kreisās. Pirms kaujas vācu pozīcijas pamatīgi izlūkoja. Naktī pirms uzbrukuma strēlnieku izlūku un spridzinātāju komandas saspridzināja vairākās vietās pretinieka pirmās līnijas drašu žogus. 3. (16.) jūl. plkst. 8.05 min. iesākās artilērijas sagatavošanas uguns, kuŗa ilga līdz plkst. 12. dienā. Tad latvju strēlnieki un sibīrieši pārgāja uzbrukumā. 6. Tukuma bataljona uzdevums bija ārkārtīgi grūts. **Uzbrukums dienas laikā pa atklātu pļavu** bija saistīts milzu zaudējumiem. Pretinieka ložmetēju uguns no frontes, sāniem un pat aizmugures noslaucīja strēlnieku rindas, jo mūsu artilērija nebija iznīcinājusi vācu ložmetēju dzelzsbetona ligzdas.

Uzbrukuma 1. grupā gāja 1. un 2. rotas, otrā — 4. un 5. rotas, trešā — 3. un 6. rotas. Pirmai grupai vajadzēja pārvarēt vācu žogus un iejemt pirmo vācu ierakumu līniju, otrai grupai — 2. vācu ierakumu līniju un trešai grupai — trešo līniju. Uzbrukumam sākoties krievu artilērijas smagā granāta sprāga strēl-

nieku pusrotas ķēdē, kuŗā smagi ievainoja ltn. Otten-
deru, krita virsseržants Āvotiņš, vada seržants un ap
15 strēlnieku. 1. un 2. rotas gribēja ātrāki pārskriet
pa atklāto lauku līdz mežam, kas atrodās vācu pusē,
**bet ģandrīz visus strēlniekus noslaucīja vācu ložme-
tēju un artilērijas uguns.** Krita rotas komandiers Ven-
ners, ltn. Jegorovs, ltn. Brannfelds, ltn. Pržeciševskis,
ltn. Pētersons, ltn. Zēmans. Kapt. Jurevičam ar at-
likušiem 1. un 2. rotas strēlniekiem tomēr izdevās
pāriet atklāto lauku, drāšu apcietinājumus un iejēmt
vācu ierakumu pirmo līniju, lai ģan priekšā atradās
drāšu aizsprostojumu trīs joslas. Pēdējā joslā drātis
bija novietotas ne augstāk par 1 pēdu un piesietas
nozāģētiem priežu celmiem, joslu sēdza bieza zāle.
Strēlnieki, domādami, kā priekšā vairs šķēršļu nav,
nokļuvuši šinī joslā, klupa pār drātīm, tos nošāva
un ievainoja pretinieka ložmetēju un šauteņu uguns.
Tomēr pirmā vācu līnija bija ieņemta. Lielus zau-
dējumus cieta arī otrā uzbrucēju ģrupa — 4. un 5.
rotas, kuŗās ievainoja ltn. Dravnieku un ltn. Pīliti,
kontuzēja ltn. Andersonu un krita ltn. Zālīts. Uz-
brukumu nebija iespējams turpināt. Kapt. Jurevičs
tikai sakārtoja pirmās 4 rotas. Trešās uzbrucēju ģru-
pas — 3. rotas pusrota ltn. Zodjijeva un kapt. Krustiņa
vadībā sasniedza vācu pirmo līniju bez sevišķi jū-
tamiem zaudējumiem. Uz otro vācu līniju devās lož-
metēju komanda ltn. Ligģera vadībā, bet to saņēma
vācu ložmetēju uguns. Krita ltn. Ligģers.

Tad strēlnieki nocietinājās pirmā vācu ierakumu
līnijā. Sevišķi apdraudētam kreisam spārnam vāci
vairākkārt uzbruka, bet vienmēr tos atsīta. Kapt. Kru-
stiņa rīcībā nosūtīja 6. rotas pusrotu, kuŗas rotas
komandieri ltn. Bruņinieku kontuzēja jau pašā sā-
kumā. Rezervē bija palikusi tikai 6. rotas pusrota,
kadēļ 6. Bauskas bataljonam deva palīgā 10. Sibiri-
jas pulka 1. rotu rezervē. Apģrūtināta bija patruņu

piegādāšana, ievainoto un kritušo iznešana. Daudzi ievainotie tikai tamdēļ mira, ka nebija iespējams tiem laikā sniegt palīdzību. Vāji savu uzdevumu izpildīja divīzijas artilērija. Visu nakti uz 4./17. jūliju un dienu vāci apšaudīja 7. Bauskas bataljona ieņemtās pozīcijas, mēģinot tās atgūt, bet strēlnieki visus uzbrukumus atsita. Bez atpūtas pagāja arī nakts uz 5./18. jūliju, kad vāci sāka lietot mīnometējus. Otrā vācu ierakumu līnija atradās 90—100 soļu attālumā no pirmās līnijas un mīnometēji pastāvīgi nodarīja strēlniekiem zaudējumus. Kādreiz no mīnometēja sprādziena kādu strēlnieku uzsvieda 4—5 asis un, kritot zemē, kareivja kājas aizķērās priedes žuburā, kur palika karajoties visu dienu, jo piekļūt klāt nebija iespējams.

Naktī uz 6./19. jūliju ierakumu priekšā pretinieka lode ķēra kapt. Jureviču taisni labajā acī, un viņš bija uz vietas beigts. 7./20. jūlija vakarā ieņemto pozīciju iecirkņa priekšnieka pienākumus uzņēmās kapt. Krustiņš un vadīja iecirkņa aizstāvēšanu līdz 9./22. jūl. rītam, kad viņu nomainīja 7. Bauskas bataljona 4. rota kapt. Berķa vadībā. 6. Tukuma bataljons no 3./16. līdz 9./22. jūlija kaujās zaudēja kritušos un ievainotos 65—75 proc. no sava sastāva. Bataljonu 9./22. jūlijā nomainīja un novietoja atpūtai divīzijas rezervē Katrīņa muižas rajonā. Pēc pāris dienām bataljons dabūja rīkojumu izdarīt jaunu uzbrukumu, bet vairs to nespēja ne fiziski, ne garīgi. 6. Tukuma bataljona virsnieku sastāvs 3./16.—9./22. jūl. kaujās bija: batalj. komandiers — plkv.-ltn. Lielgalvis, adjutants — ltn. Čablis, sakaru priekšnieks — ltn. Brakmans, 1. rotas komandiers — kapt. Jurevičs, jaunākie virsnieki — ltn. Ottenders, ltn. Pržeciševskis, un ltn. Pētersons, 2. rotas komandiers — virsltn. Venners, jaunākie virsnieki — ltn. Jegorovs un ltn. Klembergs, 3. rotas komandiers — kapt. Krustiņš, jaunākie virsnieki — ltn.

Zodjjevs un ltn. Puciruss, 4. rotas komandiers — virsltn. Klipsons, jaunākie virsnieki — virsltn. Dravnieks un virsltn. Pīlīts, 5. rotas komandiers — ltn. Andersons, jaunākie virsnieki — ltn. Zālīts un ltn. Braunfelds, 6. rotas komandiers — ltn. Bruņinieks, jaunākie virsnieki — ltn. Burbe un ltn. Poruks, ložmetēju komandas priekšnieks — ltn. Graudiņš, jaunākais virsnieks — ltn. Liggers, izlūku komandas priekšnieks — ltn. Velps, jaunākais virsnieks — ltn. Sidorovs, saimniecības daļas p-ks — kapt. Zemīts, jātnieku un spridzinātāju komandas p-ks — ltn. P. Ozols, jaunākais virsnieks — ltn. Jāzeps Grosvalds, vezumnieku komandas p-ks — ltn. Katterfelds.

3./16. jūl. ap plkst. 12 naktī pēc īsas artilērijas sagatavošanas, arī 7. Bauskas latvju strēlnieku bataljons kopā ar 12. Sibīrijas pulka 4. bataljonu pārgāja straujā uzbrukumā. Uzbrukuma vieta bija gluži atklāta, pretiniekam labi pārrēdzama, un vāci to no savas pirmās līnijas varēja viegli apšaudīt ložmetējiem. Strēlniekus varēja viegli aizsniegt pretinieka artilērija. Tamdēļ bataljona uzbrukums varēja dot tikai zaudējumus. Pēc neilgas kaujas, neskatoties uz pretinieka viesuļuguni, 7. Bauskas bataljons ielauzās vācu pozīcijās un durkļu cīņā iztīrīja tās no pretinieka, saņemot gūstā vienu virsnieku un 26 kareivjus. Pa kreisi no 7. Bauskas bataljona stāvēja pozīcijās 12. Sibīrijas pulka 3. bataljons. Ābus spārnus pretinieka pozīcijās iejēma latvju strēlnieki un sibirieši. Tikai centra kolonnas uzbrukumā 9. Sibīrijas pulks cieta neveiksmes un iejēma vācu ierakumus tikai 5./18. jūl., pateicoties 11. Sibīrijas pulka atbalstam. Kad 3. divīzijas labais spārnš, kuņā atradās 7. Bauskas bataljons, iejēmtās pozīcijās bija nostiprinājies, 6./19. jūlijā 7. Bauskas bataljonu nomainīja sibirieši. 8./21. jūlijā 7. Bauskas bataljonu pārvietoja 3. divīzijas kreisā spārnā, kur tas naktī uz 9. jūliju nomainīja 6. Tukuma

bataljonu un vēl 7 dienas aizsargāja iejemtās pozīcijas, vadot nocietināšanas darbus, un atsīta visus

Strelnieku kapi frontes joslā

vācu mēģinājumus atgūt zaudētās izdevīgās pozīcijas. Tikai nakti uz 16./29. jūliju 7. Bauskas bataljonu no-

mainīja sibirieši. Jūlija kaujās tas zaudēja kritušus 23 strēlniekus un ievainotus — 8 virsniekus un 204 strēlniekus, kontuzētus — 72 strēlniekus. Visas 12. armijas zaudējumi 3./16.—9/22. jūlija kaujās bija kritušo un ievainoto ap 30.000 vīru.

1916. gada jūlija kauju neveiksmes izskaidrojamas ar to, ka nostiprinātu pozīciju ieņemšanai krievu armijai nebija pietiekoši daudz tehnisku līdzekļu un armijas komandējošām personām nebija pietiekošas prakses un vajadzīgās pārliecības par uzvaru.

Latvju strēlnieku kauju dalībnieki ģenerāļi Āuzans un Krustiņš, savās atmiņās par jūlija kaujām uzsver starp citu, ka pirms latvju strēlnieku uzbrukuma L. Smerdukļu purva un Ķekavas upes rajonā krievu artilērija nebija iznīcinājusi ļoti svarīgu vācu ložmetēju līgzdu, kuŗa apdraudēja strēlnieku kreiso spārnu, un ģen. Trikovska nelabvēlīgo izturēšanos pret latvju strēlnieku bataljoniem. Jūlija kaujas visumā nebija izdevušās, kadēļ 2. Rīgas un 4. Vidzemes latvju bataljonus, kuŗi bija domāti jūlija uzbrukuma attīstīšanai, darbā nelaida un tie zaudējumus necieta. Tikai 3. Kurzemes bataljons Nāves salā izdarīja 5./19. jūlijā iebrukumu pozīcijās, nodarot pretiniekam zaudējumus un iegūstot vienu vācu smago ložmetēju. Bataljons zaudēja 6 kritušos un 3 ievainotos.

Latvju strēlnieku bataljonus pārveido pulkos

Latvju strēlnieku bataljoni pamazām izveidojās un kaujās norūdījās par stiprām kaŗaspēka vienībām, kuŗas, kā piedzīvojumi rādīja, varēja izpildīt plašākus kaujas uzdevumus frontē. Jau pirms, jūlija kaujām

daži strēlnieku bataljonu komandieri un organizācijas komitejas atbildīgās personas ierosināja bataljonu pārveidošanu pulkos un brigādēs. Sākumā katrā bataljonā bija tikai 4 rotas, vēlāk 6 un beidzot 8 rotas. 1916. gada vidū mums bija jau 8 strēlnieku bataljoni, kurus oktobrī apvienoja divās brigādēs pa 4 pulkiem katrā. Ārī latvju rezerves bataljons Tērbatā pārformējās. Viņā pirms Ziemassvētku kaujām bija 10 līdz 15.000 strēlnieku.

Latvju bataljonu komandieros nebija vienprātības bataljonu pārorganizēšanas jautājumā. Daži komandieri aizstāvēja pulkus un brigades, bet daži, to starpā R. Bangerskis un Fr. Briedis, uzsvēra ka strēlnieku bataljoniem jāpaliek pie izlūku un partizāņu darbības, kas prasīs daudz mazāk upuru, jo strēlniekiem nevarēs uzlikt plašākus kaujas uzdevumus frontē.

Tomēr uzvarēja doma, ka jādibina latvju strēlnieku pulki un brigades. Cik jau tagad var spriest, tad latvju strēlnieku bataljoni būtu bijuši svētīgāki un prasītu mazāk upurus nekā pulki. Bet par to lai nākotnē spriež vēsture.

Par pirmās latvju strēlnieku brigādes komandieri iecēla ģen. Ā. Misiņu ar štāba priekšnieku — kapteini G. Grinbergu, otrās brigādes komandieri — pulkvedi (tagad ģenerāli) Ā. Āzānu ar štāba priekšnieku — kapteini (tagad plkv.-ltn.) V. Ozolu. Pirms 1916. gada Ziemassvētku kaujām abās latvju strēlnieku brigādēs bija 30—35.000 strēlnieku un 1000 virsnieku, bet rezerves bataljonā vēl 10—15.000 vīru. Starp latvju virsniekiem daudzi bija ar augstāko militāru izglītību un beiguši ģeneralštāba akadēmiju, kā: ģenerālis Ā. Misiņš, pulkveži: Ā. Āzans, M. Peniķis, Karlsons un Vācietis, plkv.-ltn. Suchodoļskis, kapteini — V. Ozols un G. Grinbergs, divi intendantu-akadēmiķi (plkv. Dambīts), 44 piedzīvojuši miera laika virsnieki, 17 ārsti, starp tiem tādi speciālisti, kā Dr. med. J.

Jankovskis, Dr. med. P. Sniķers, Dr. med. E. Jansons, 5 mācītāji: (P. Āpkalns un Šmitčens), 2 pareizticīgie (Jansons) un 1 katoļu priesteris.

Šai laikā latvju strēlnieku pulkus komandēja: 1. Daugavgrīvas — plkv. Karlsons, viņa palīgs — plkv. Fr. Briedis, bet līdz 1916. gada oktobrim — plkv. R. Bangerskis — beidzamā kursa kara akadēmiķis. 2. Rīgas latvju strēlnieku pulku līdz 1916. gada jūlijam komandēja plkv. Francis (jaunākais), bet no 1916. gada decembra — plkv. M. Peniķis, 3. Kurzemes — plkv. Kalniņš, 4. Vidzemes — plkv. Zeltiņš, 5. Zemgales — plkv. Vācietis, 6. Tukuma — plkv. Lielgalvis, 7. Bauskas — plkv. Goppers, bet līdz latvju strēlnieku brigāžu nodibināšanai — plkv. Āuzans, 8. Valmieras — plkv. Francis (vecākais).

Kā redzams, latvju strēlnieku rindās atradās vislabākie speciālisti un kara lietpratēji, kas, būdami katrs savā vietā un speciālitātē, sakuzdami kopējā darbā nevis vārdos, bet darbos, neviļus vērsa uz sevi visu uzmanību.

Daudzi latvju strēlnieku pulku virsnieki piedalījās Latvijas atbrīvošanas cīņās nacionalā armijā, daudzi vēl ieņem atbildīgus amatus, starp tiem minami ģenerāļi: M. Peniķis — armijas komandiers, K. Goppers — Vidzemes divīzijas komandiers, Krustiņš — Kurzemes divīzijas komandiers, K. Berķis — Latgales divīzijas komandiers, Kurelis — tehniskās divīzijas komandiers, R. Bangerskis — vairākas reizes bijis kara ministrs un komandējis īsāku vai ilgāku laiku visas mūsu divīzijas, Ā. Āuzans — armijas topogrāfiskās daļas vadītājs. Pulkveži: Puriņš — bij. 2. Ventspils pulka komandiers, Dombrovskis — 3. Jelgavas pulka komandiers, Kļaviņš — 4. Valmieras pulka komandiers un Vidzemes divīzijas komandiera palīgs, Šepko — bijušais Rēzeknes pulka komandiers, Vītols — bij. Daugavpils pulka komandiers, Kalniņš —

10. Aizputes pulka komandiers, Klinsons — bij. kara-
skolas priekšnieks — kara tiesas priekšsēdētājs, Dam-
bīts — bij. kara galv. intendantūras priekšnieks, ie-
jem atbildīgus posteņus pulkveži: Malcenijs, Gros-
valds, Matens, Pencis, A. Plensners, Skroderēns, Kel-
lers, Buks, Ozols, plkv. Kārklis — kara skolas priekš-
nieks u. c.

Latvju strēlnieku 1916. gada Ziemassvētku kaujas

XII. armijas frontes Rīgas placdarms

XII. armijas labais spārns atbalstījās uz Rīgas jūrmalu, vakaros no Kangeru ezera, centrs atradās uz dienvidiem no Olaines, kreisais spārns — Daugavas labā krasta pie Ogres. Labā spārnā un centrā bija tā sauktais Rīgas placdarms, kuŗa uzdevums bija sargāt Rīgu.

Kreisais spārns (Doles un Ogres rajons) kopā ar Ikšķiles tilta apcietinājumiem aizsargāja Ikšķiles-Ropažu-Inčukalna virzienu. Šis virziens bija pats bīstamākais visai XII. armijai, jo fronti šeit pārraujot, vāci aizietu aizmuģurē visai Rīgas grupai. Tamdēļ XII. armijas komandiers arvien baidījās par armijas kreiso spārnu un aizmuģuri, tikko uzbrukumi Jelgavas virzienā beidzās nesekmīgi.

Rīgas-Jelgavas šoseja dalīja Rīgas placdarmu divās — austrumu un vakara daļās. Austrumu daļa — paaugsta, klajāka (mazāk mežu), visur pieejama. Vakaru daļa — zema, purvainā. Lielu daļu šeit iejēma Babītes ezers un plašais staīgnais Tīreļa purvs, pa kuŗu visur var pāriet tikai ziemā pēc stingra sala. Vietāms mežs un krūmi tik biezi, ka bez ceļa grūti tikt uz priekšu. Šinī rajonā vēl vesela kāpu ķēde, kuŗa sākas dienvidos no Babītes ezera un aizlokās pa Lielupes labo krastu līdz Skanģāļiem.

Vācu spēki Rīgas frontē

Rīgas frontē lielie purvi un muklāji kavēja kaujas daudzās frontes daļās. Tāpēc vāci pulcēja karaspēka daļas tikai tanīs vietās, kurās uzbrukums bija tiešām iespējams. Savas pozīcijas visur pretinieks bija lieliski nostiprinājis vairākkārtīgiem drāšu žoģiem, ložmetēju ligzdām un artilēriju. Arī krievu armijas neveiksmes 1916. gada vasarā visās frontēs iesakņoja vācos pārliecību, ka viņi Rīgas frontē var būt pilnīgi droši. Tamdēļ viņu spēki Rīgas frontē nebija lieli. Visas vācu armijas rezerves bija pārsvietas uz citām frontēm, atstājot Rīgas frontē tikai nelielus garnizonus pirmās apcietinājumu līnijas aizstāvēšanai. Apņemot XII. armijas daļas puslokā un iespiežot krievu karaspēku purvos, vāci noorganizēja aizstāvēšanos, pārejot uz pozīciju karu. Pretiniekam pirms 1916. g. Ziemassvētkiem Rīgas frontē bija palikuši vairs tikai 64 bataljoni, kamēr krievu 12. armija bija trīs reizes lielāka — ap 180 bataljonu. Frontē Lielupe-Mangaļi-Sarkanais pret krievu 6. korpusu vāciem bija tikai 8—9 bataljoni (6. landšturma brigāde). Vāci aizsargāšanās cīņā atbalstījās uz pārāku tehniku un moderniem pozīciju nostiprinājumiem.

XII. armijas gara stāvoklis

Rīgas fronte līdzinājās vulkānam: operācija sekoja operācijai un kaujas drāšu aizžogojumos nemitējās.

Šajās lielās un mazās asiņainās kaujās pulki cieta smagus zaudējumus. Tādas bija arī 1916. gada marta un jūlija kaujas Ķekavas rajonā. Nepalīdzēja iznīcinošā artilērijas viesuļuguns un latvju strēlnieku va-

ronība. Jau no 1915. gada oktobra līdz 1916. gada Ziemassvētku kaujām XII. armijas zaudējumos bija vairāk kā 100,000 kritušu, ievainotu, bez vēsts pa-

Ierakumos uzbrukumu laikā. Nāvīgo gāzu dūmakā.

zudušu un sagūstītu. Neskatoties uz šiem smagiem zaudējumiem, bija iegūta vācu pozīciju viena kvadrātverste liela. Tamdēļ, visu pamatīgi apsverot, 12. armijas vadībai nācās atsacīties arī no nodomātā uz-

brukuma Smārdes rajonā 1916. gada augustā, lai gan tur bija veikti sagatavošanas darbi un uzbrukumam izbūvēts plašs placdarms pēc franču frontes parauga.

Vispārējais iespaids bija tāds, ka nevar iejēmt pamatīgi nocietinātās un dzeloņdrātīm apītās vācu pozīcijas bez viņu pilnīgas iznīcināšanas. Tomēr iznīcināt visas paslēptās dzelzsbetona ložmetēju ligzdas un blindažas artilērijai nebija pa spēkam, vai arī prasīja daudz laika, kas pretiniekam deva iespēju pievilkt rezerves.

Pozīciju ieņemšanai bija jāmeklē citas metodes. Šis jautājums sevišķi nodarbināja 12. armijas komandieri ģen. Radko-Dmitrijevu.

Ģen. Radko-Dmitrijevs, jemdams vērā sekmīgos Fr. Brieža uzbrukumus, pēc apstākļu vispusējas novērtēšanas un pārrūnām ar kaujas dalībniekiem, guva pārlicību, ka vislielākie panākumi un vismazākie zaudējumi varētu būt, ja pilnā mērā izlietotu nejaušības principu. Šo principu arī jēma par pamatu Ziemassvētku kaujas plāna izstrādāšanai. Uzbrukumus nolēma izvest bez artilērijas sagatavošanas, pie kam latvju strēlniekiem pašiem vajadzēja pārvarēt pretinieka nocietinājumus un izlauzties viņa aizmugurē. Šis uzdevums prasīja no strēlniekiem stipru gribu un lielu varonību.

Pēc neizdevīgām 1916. g. vasaras kaujām XII. armijas štābā bija manāms lūzums un sāka jau runāt par armijas nogurumu. Tamdēļ pacēlās jautājums par Ziemassvētku kaujām, kurām vajadzēja atsvaidzināt armijas garu, gūstot panākumus. Šajā nolūkā Ziemassvētku kaujās bija nodomāts pārraut pie Rīgas pretinieka fronti, un, izlietojot kara spēka pārsvaru krievu pusē, iejēmt Jelgavu, piespiest vācus atstāt Daugavas krastu un izdzīt tos no Kurzemes.

Tā ka, neskatoties uz pierādīto varonību un lieliem zaudējumiem, visiem 1916. gada krievu armijas

uzbrukumiem pret nostiprinātām vācu pozīcijām (izņemot ģenerāļa Brusilova uzbrukumu dienvidu frontē), nebija nekādu panākumu, tad izvēlēties jauno uzbrukuma metodi — pārraut pretinieka nostiprinātās pozīcijas bez artilērijas sagatavošanas un izdarot uzbrukumu pēkšņi, varēja sagaidīt labus panākumus.

Latvju strēlnieku gara stavoklis

Latvju strēlnieku astoņos pulkos, neskatoties uz jūtamiem zaudējumiem marā un jūlija kaujās 1916. g., gara stāvoklis bija mošs. Brīvo laiku atpūtā arvien izmantoja apmācībai. Pulkos galvenām kārtām bija tikai latvieši un latgālieši. Pacēlās pat jautājums par 9. latgāliešu pulka formēšanu. Bet latgālieši neizrādīja sevišķu interesi tāda pulka dibināšanai un tamdēļ no tā nekas neiznāca. Frontes pulku papildināšanai Tērbatā atradās latviešu rezerves pulks.

Materiālā ziņā latvju daļas bija pietiekoši apgādātas, lai gan latvju brigādēm nebija savas intendantūras iestādes aizmuģurē. 1916. gadā latvju strēlnieku pulki norentēja zemes gabalus Vidzemes, Vitebskas un Pleskavas guberņās, kur pulku saimniecības pārzīņi dēstīja strēlnieku vajadzībām kartupeļus un dažādas saknes. Pārtiku iepirka arī Sibīrijā, Vidusāzijā, Turkestanā un Kaukazā, bet dzelzsceļu nekārtīgas darbības dēļ to bija grūti pārvest uz fronti.

Kaŗa apmācībā un drošības ziņā latvju strēlnieku pulki stāvēja daudz augstāki par krievu kaŗaspēku daļām. To liecināja visas kaujas, kuŗās piedalījās latvju strēlnieki. Sekmes bija gandrīz tikai tur, kur cīnījās latvju strēlnieki, kaut gan skaita ziņā tie sastādīja tikai vienu piekto daļu no visa krievu kaŗaspēka, kas gāja uzbrukumā.

Ziemassvētku kauju operācijas plans

1916. gada Ziemassvētku kauju organizētāji Rīgas frontē bija ģenerāļi Ruzskis un Radko-Dmitrijevs. Ģen. Ruzskis paredzēja paplašināt šo operāciju līdz VIII. vācu armijas sakaušanai. Ģen. Radko-Dmitrijevs turpretim domāja apmierināties ar sīkāku uzdevumu — iejemt vācu, uz priekšu izvirzīto, pozīcijas daļu Lielupes labā krastā Ložmetēja kalna rajonā un Klīves-Skangaļu līniju. Tā radās divi uzbrukuma plāni: ģen. Ruzska — maksimālais un ģen. Radko-Dmitrijeva — minimālais.

Dodams 12. armijai tik lielu uzdevumu, ģen. Ruzskis iedomājās Rīgas frontē izvest kaut ko līdzīgu ģen. Brusilova frontes pārrāvumam dienvidos, aizmirstot dot ģen. Radko-Dmitrijevam vajadzīgos palīgspēkus no frontes rezervēm (apm. 2 korpusus) un saskaņot operāciju ar virspavēlnieka štāba rīkojumiem. Jelgavas operāciju nevarēja noslēgt, lai aizsniežot Jelgavas-Tukuma līniju, nedomātu par tālāku uzbrukumu visā frontē. Citādi sekmes Jelgavas rajonā novestu tikai pie 12. armijas frontes pagarināšanas (2 reizes), kas prasītu jaunus spēkus aizstāvēšanai. Bez kauju operācijas paplašināšanas visā ziemeļu frontē Jelgavas operācijas sekmes zaudē katra nozīmi.

Lai slēptu operācijas sagatavošanu, ģen. Ruzskis nedeva vajadzīgos 2 korpusus, bet aprobežojās ar 1 divīzijas apsolīšanu. Salīdzinot ar 8. vācu armijas spēkiem Rīgas frontē 12. armijas spēki bija ļoti lieli: kājnieku — 4 reizes un artilērija — 2 reizes vairāk, nekā vāciem. Teorētiski šo spēku pilnīgi pietika, lai sakautu 8. vācu armiju, bet nepietika, lai iegūto paturētu.

Lai par nākošās kaujas vietu un laiku nebūtu

ne mazāko ziņu, visu iepriekšējo izlūkošanu un uzbrukuma sagatavošanu izdarīja vislielākā apdomībā. Līdz pašam kaujas laikam neviens nezināja, kur un

No strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas izdotā kara pastkaršu cikla (J. Tillberga zīmējums).

kad uzbrukums notiks. Pēc Radko-Dmitrijeva izteiciena, par uzbrukuma sagatavošanu zināja viņš, ziemeļu frontes virspavēlnieks, ģenerālis Ruzskis un 2. latviešu strēlnieku brigādes komandiers ģen. Ā. Āuzāns. Līdz pat pēdējai dienai par to nezināja arī armijas un frontes štābi. Pie uzbrukšanas bez artilērijas sagatavošanas, vislielākā nozīme ir negaidītam triecienam. Tas bija pilnīgi sasniegts Ziemassvētku kaujās, jo vēlāk izrādījās, ka pretiniekam par mūsu uzbrukumu nebija jausmas.

Pēc ilgākas izlūkošanas, pretinieka spēku novērtēšanās un svārstīšanās starp dažādiem uzbrukuma plāna variantiem, beidzot 12. armijas komandiers ģen. Radko-Dmitrijevs piejēma sekošu operācijas plānu:

Uzbrukuma galvenais mērķis — 8. vācu armijas sakaušana. Galvenais trieciens: centrā — Kalnciema-Klīves muižas virzienā.

Izšķirošām cīņām vajadzēja notikt sekošos virzienos:

- 1) Odiņu-Kalnciema-Jelgavas;
- 2) Vismaņu-Lediņu-Kalnciema;
- 3) Krastiņu - Mangaļu-Skangaļu- Kalnciema-Klīves muiža-Jelgavas;
- 4) Sarkanais (6 klm. uz austrumiem no Mangaļiem) — Zeltiņu (6 klm. uz dienvidiem no Mangaļiem) — Jelgavas;
- 5) Olaines-Jelgavas (14. un 5. Sibīrijas divīzijas).

Šai uzbrukuma fronteī (no Odiņiem līdz Olainei) pa labi (uz Lielupes kreisā krasta, lielā Tīreļa purvā) un kreisi — aktīva demonstrācija. Galvenās trieciena vietās (uz dienvidiem no Ložmetēja kalna) uzbrukumam vajadzēja notikt pilnīgi negaidot — bez lielgabala šāviena.

Kaujās piedalās: 1) visi 8 latvju strēlnieku pulki,

kuŗi bija apvienoti divās brigādēs; 2) 3. Sibīrijas divīzijas 11. un 12. pulki; 3) 5. un 14. Sibīrijas divīzijas un 4) 6. atsevišķā brigāde, kuŗa bija saformēta no sevišķi labiem kuŗavīriem un skaitījās par vienu no vislabākām kuŗaspēka daļām. Ziemassvētku uzbrukuma veikšanai bija pulcināti 16 latvju strēlnieku un 34 krievu labākie bataljoni, neieskaitot korpusu un armijas rezerves. No visiem šiem spēkiem sagatavoja 6 atsevišķas uzbrucēju grupas, pie kam 1. un 2. latviešu brigādes sastādīja atsevišķas triecienu grupas. Šo grupu uzdevums bija izlauzties cauri nostiprinātām pretinieka līnijām, iedziļināties viņa aizmuŗurē, ar savu darbību piespiest pretinieku atstāt visas savas pozīcijas, sakaut un vajāt to. No krievu kuŗaspēka četrām daļām, kuŗas gāja uzbrukumā, sekmes bija tikai vienai — 14. Sibīrijas divīzijai, kuŗa iejēma divas pretinieka līnijas, bet kad latvju strēlnieku pulki izcīnīja vissīvākās kaujas, 14. divīzijas panākumus vāci jau sākumā likvidēja. Abas latvju brigādes ar lielu varonību pārrāva vācu nostiprinātās līnijas un iedziļinājās pretinieka aizmuŗurē 3—4 klm. dziļi.

Ziemassvētku uzbrukuma plana izvešanai izdeva sekošu 12. armijas operatīvo pavēli:

XII. armijas operatīvā pavēle

20. (2. janv.) decembrī 1916. gadā pulkst. 22 un 30 min.

Nr. 01052¹/₂. Karte 2 verstes collā.

Pēc iegūtām ziņām pretinieks ievērojami samazinājis savus spēkus mūsu armijas rajonā un viņa nocietinātās pozīcijas sargā necīgas kuŗaspēka daļas, bez ievērojamām rezervēm aizmuŗurē. Man uzticētai armijai pavēlēts uzbrukt pretiniekam Tīreļa purva,

Kažu, Neinu, Mangaļu mežsargu māju, Olaines muižas rajonā ar nolūku izsist to no iejēmtām pozīcijām, pārraut tā fronti, un, manevrējot atklātā laukā, atspiest viņu pār Iecavu un Lielupi.

Tamdēļ pavēlu:

1) 43. korpusam, bez diviem 110. kājnieku divīzijas pulkiem, aizsargāt frontes rajonu no jūras krasta līdz Tīreļa purva rīta malai, nodrošinot ģen.-maj. Lebedinska kaŗaspēka daļu labo spārnu. Naktī no 22. uz 23. (4. uz 5. janv.) decembrī starp plkst. 2—6 (rītā) uzbrukt ienaidnieka pozīcijām Bļodnieku-Katļāpu rajonā ar nolūku saistīt pretinieka uzmanību korpusa rajonā; bet ja iespējams, iejēmt daļu no pretinieka ierakumiem.

2) Ģenerālmajora Lebedinska kaŗaspēka daļām, sastāvošām no 6. sevišķu uzdevumu brigādes, 140. kājnieku pulka un pulkveža Meļņicka artilērijas grupas, uzbrukt pretinieka pozīcijām starp Tīreļa purva austrumu malu un Lielupes kreiso krastu, ar nolūku atsviest pretinieku uz dienvidiem, iejēmt pāreju pār Lielupi pie Kalnciema muižas un, aizsargājot labo spārnu, būt sagatavotām attīstīt uzbrukumu dienvidu virzienā gar Lielupes kreiso krastu uz Jelgavu. Turēt ciešus sakarus ar 43. korpusa kreiso spārnu, bet pēc Kalnciema pārceltuves sasniegšanas nodibināt sakarus ar latviešu daļām. Uzbrukuma sākums 23. decembrī plkst. 5 rītā.

3) 6. Sibīrijas korpusam, ar tam pievienoto smāgo artilēriju un divām latviešu strēlnieku brigādēm uzbrukt pretinieka rajonā no Neinu kapiem līdz 2. Sibīrijas korpusa labajam spārnam. Rajonam Nein-Ložmetēju kalns uzbrukt ar visas smāgās artilērijas palīdzību, pēc pietiekošas artilērijas sagatavošanas. Bet pretinieka pozīcijas uz dienvidaustrumiem no Ložmetēja kalna mēģināt iejēmt ar pēkšņu, strau-

ju triecienu, pabalstītu no vieglās un pa daļai arī no smagās artilērijas aizkaru uguns. Uzbrukuma sākums 23. (5. janv.) decembrī plkst. 6 rītā.

4) 2. Sibīrijas korpusam ar pievienoto smago artilēriju aizsargāt frontes rajonu no Bumbieru mājām līdz Daugavai pie Doles salas (saistīšanās punkts ar 21. armijas korpusu) un, saistot šeit pretinieka uzmanību, koncentrēt Grenhofa-Bumbiēru-Stūrīšu rajonā kaņaspēka grupu, no ne mazāk kā 16 bataljoniem, nosaucot to par Olaines grupu. Ar 6. Sibīrijas korpusa darbības sākumu šī grupa ar spēcīgu artilērijas uguni sagatavo pretinieka pozīciju ieņemšanu gar Jelgavas šosejas abām pusēm. **Pēc tam, kad 6. Sibīrijas korpus ir pārrāvis fronti Mangaļu rajonā, Olaines grupa pāriet uzbrukumā ar nolūku atvieglināt 6. Sibīrijas korpusa kaujas darbību Jelgavas virzienā, aizsedzot pēdējā kreiso spārnu no Misas puses un saskaņojot kaujas darbību ar to.**

5) 21. armijas korpusam, cieši aizsargājot savas pozīcijas uz Daugavas krasta, mēģināt ar vietējā rakstura aktīvu darbību no Ikšķiles puses, bet ja ledus stāvoklis Daugavā atļauj, arī citās vietās saistīt pretinieku tagad ieņemtās pozīcijās, neļaujot viņam pārsviet spēkus uz Jelgavas rajonu. Divus kājnieku pulkus atstāt armijas rezervē Skriptu-Ānnas muižas rajonā, tā kā tos vajadzības gadījumā, uz manu pieprasījumu varētu nekavējoši pārsviet uz Rīgas nocietināto rajonu. Pulkiem, kuņi atrodas armijas rezervē, uzturēt sakarus ar armiju caur 21. korpusa štābu.

6) Armijas rezerve: 21. armijas korpusa divi pulki, 438. kājnieku pulks, atsevišķa kavalērijas brigāde bez baterijas un divizona bez zirgiem un 4. Donas kazāku divīzija bez artilērijas divizona. 438. kājnieku pulkam, paliekot tagadējā vietā, un, uzturot sakarus ar armiju caur 43. korpusa štābu, uz pirmo manu pavēli būt sagatavotam iziet. 4. atsevišķai ka-

valērijas brigādei, uzturot sakarus caur 6. Sibīrijas korpusu (Majoros), pilnā kaujas gatavībā salasīties 23. (5. janv.) decembrī plkst. 8 rītā pie Ķīšu tilta. 4. Donas divīzijas pulkiem salasīties 23. (5. janv.) decembrī ar saules lēktu Torņakalna, Zommerfelda un Katrīnes muižu, Katlakalna mācītāju muižas rajonā un būt sagatavotiem iziet 23. decembra rītā uz manu pirmo pavēli. Divīzijas štābs Torņakalnā, uzturēt sakarus ar 12. armijas štābu.

7) Es ieradīšos Rīgā, uz kuņieni arī sūtīt visus ziņojumus.

8) Mani vietnieki: artilērijas ģenerālis Vasiļjevs un ģen.-ltn. Novikovs.

Orīģinālu parakstījuši:

Armijas komandiers, artilērijas ģenerālis

Radko-Dimitrijevs.

Armijas štāba priekšnieka v. i.

ģen.-maj. Sokovņins.

Saskaņā ar šo pavēli galveno triecienu dod 6. Sibīrijas korpuss (48 bataljoni). Armijas rezervē paliek 12 bataljoni, 24 eskadroni, no kuņiem 2 pulki atradās Ikšķiles rajonā, 1 — uz Daugavas krasta, uz ziemeļiem no Rīgas. Protams, ka armijas komandiers nevarēja vajadzīgā brīdī izmantot savas izkaisītās rezerves un nespēja vairs neko griezīt, tikko operācija bija iesākusēs.

Izpildot kaujas komandiera pavēli, 6. Sibīrijas korpusa komandiers ģen. Vasiļjevs nolēma vest izšķirošu uzbrukumu 3 virzienos:

1) Vismaņi — Lediņi — Kalnciems — 3. Sibīrijas divīzijas 2. brigāde.

2) Mangaļi — Skangaļi — Kalnciems — Klīves muiža — Jelgava — 1. un 2. latviešu brigādes (latviešu apvienotā divīzija).

3) Sarkanais — Zeltiņi — Jelgava — 14. Sibīrijas divīzijas 2. brigāde.

6. korpusa komandiers izdeva sekošu pavēli:

6. Sibīrijas korpusa pavēle

21. (6. janv.) decembrī 1916. gadā plkst. 20,30 min.

Nr. 400. Korpusa štābs Majoros (karte 1—2 verstis un 250 asis collā).

A. Pēc saņemtajām ziņām pretinieks stipri samazinājis savus spēkus mūsu armijas frontē un ieņem savas nostiprinātās pozīcijas ar nelieliem spēkiem bez stiprākām rezervēm aizmugurē. Pēc izlūkošanas ziņām, man uzticētā korpusa priekšgalā atrodas 49. landesvērīstu pulks, 4. un 16. landšturma bataljoni un 10. landšturma pulka daļas; bez tam rezervē 1. strēlnieku rezerves bataljons.

B. 12. armijai pavēlēts uzbrukt pretiniekam Tīreļa purvā, Kaģu, Neiņu, Mangaļu mežsargu un Olaines muižas frontē, ar nolūku aizsviest pretinieku no ieņemtajām pozīcijām, pārraut viņa fronti un, manēvrējot atklātā laukā, aizsviest to no Lielupes un Iecavas.

C. Manam korpusam ar piedoto smāgo artilēriju un divām latviešu brigādēm pavēlēts strauji uzbrukt pretiniekam frontē starp Neiņu kapsētu vai 2. Sibīrijas korpusa labo spārnu. Frontes gābalam Neiņi-Ložmetēja kalns uzbrukt ar visas smagās artilērijas palīdzību, pēc pietiekošas artilērijas sagatavošanas; pretinieka pozīcijas uz dienvidus-austrumiem no Ložmetēja kalna ieņemt pēkšņā straujā triecienā, pabalstot to ar vieglās un vienas daļas smagās artilērijas aizkaru uguni.

D. Pa labi no korpusa pa Lielupes kreiso krastu uzbrūk ģen.-majora Ļebedinska spēki (6. atsevišķā brigāde ar 440. kājnieku pulku) frontē starp Tīreļa purvu un kreiso Lielupes krastu, ar nolūku aizsviest pretinieku uz dienvidiem, sagrābt pārejas pār upi pie Kalnciema un uzbrukt tālāk Jelgavas virzienā; Kalnciema pāreju sasniedzot, pavēlēts uzņemt sakarus ar latviešu daļām. Izšķirošā uzbrukuma sākums 23. decembrī plkst. 5 rītā.

Pa kreisi no korpusa, gar abām Jelgavas šosejas pusēm, uzbrūk 2. Sibīrijas korpusa Olaines grupa. Pēc tam, kad 6. Sibīrijas kājnieku korpuss būs pārrāvis fronti Mangaļu rajonā, Olaines grupa iesāks izšķirošu uzbrukumu, ar nolūku atvieglināt 6. Sibīrijas korpusa manevri uz Jelgavu un, saskaņojot savu darbību ar to, segt tā kreiso spārnu no Misis upes puses.

Pavēlu:

1. Labā kaujas kolonna, ģen.-maj. Trikovskis.
  11. un 12. Sibīrijas pulki — 8 bataljoni.
  1. artilērijas divīzions (14. Sibīrijas artilērijas brigāde) — 18 vieglo lielgabalu.
  3. sapieru rota (7. Sibīrijas sapieru bataljons) — 1 sapieru rota.
- Kopā: 8 bataljoni, 18 vieglie lielgabali, 1 sapieru rota.

2. Vidējā kaujas kolonna, ģen.-maj. Mišinš.
- Apvienotā latviešu divīzija (1. un 2. latvju strēlnieku brigādes) — 16 bataljoni.
3. Sibīrijas artilērijas brigāde — 30 vieglie lielgabali.
  6. Sibīrijas artilērijas divīzions — 12 haubices.

1. Strauji uzbrukt ienaidnieka pozīcijām no Neinu kapšetas līdz Ložmetēju kalnam. ar nolūku vispirms pārraut pretinieka pozīcijas šai rajonā, pēc tam — turpināt uzbrukumu uz Lediņiem un Kalnciemu. Uzbrukuma sākums pēc ģen.-ltņ. Ivašinceva grupas artilērijas sagatavošanās. Divīzijas štābs — Trenčos.

2. Strauji un pēkšņi uzbrūkot, pārraut pretinieka pozīcijas abās pusēs gar Mangaļu mežsargu māju un tālāk: 2. latviešu brigāde uz Kalnciemu, 1. latviešu brigāde uz Klīves muižu, ar nolūku aizsviest vācus no Lielupes un turpināt uzbrukumu uz Jelgavu kopā ar ģen. Ļebedinska spēkiem. Uzbruku-

13. smagās artilērijas brigādes
6. baterija — 4 smagie lielgabali.

7. Sibīrijas sapieru bataljona 2.
rota — 1 sapieru rota.

Kopā: 16 bataljoni, 30 vieglie
lielgabali, 12 haubices, 4
mazie lielgabali, 1 sapieru
rota.

3. **Kreisā kaujas kolonna,**
ģen.-ltn. Dovbor-Mušickis.

55. un 56. Sibīrijas pulki —
8 bataljoni.

14. Sibīr. artil. brigādes 2. di-
vizions — 18 vieglie liel-
gabali.

3. Sibīr. brigādes baterija — 6
vieglie lielgabali.

37. haubicu divizons — 12 hau-
bices.

13. smagās artil. brigādes 5. ba-
terija — 4 smagie lielgabali.

4. aplenkšanas artil. pulka 21.
baterija — 4 smagie liel-
gabali.

7. Sibīr. sapieru bat. 1 sapieru
rota — 1 sapieru rota.

Kopā: 8 bataljoni, 24 vieglie
lielgabali, 12 haubices, 8 sma-
gie lielgabali, 1 sapieru rota.

4. **Artilērijas grupa**
ģen.-ltn. Ivašincevs.

6. Kaukaza haubicu artiler. di-
vizions — 12 haubices.

10. atsevišķās lauku smagās ar-
tiler. divizons — 12 sma-
gie lielgabali.

14. smagās artiler. brigādes 1.
divizons — 12 smagie liel-
gabali.

13. smagās artilērijas brigādes
4. baterija — 4 smagie liel-
gabali.

4. aplenkšanas artiler. divizona
1., 5. un 8. baterijas — 10
smagie lielgabali.

ma sākums 23. decembrī plkst.
5 ritā. Divīzijas štābs blindāža
pie Neimaņiem.

3. Strauji un pēkšņi uzbrū-
kot, pārraut pretinieka pozīcijas
Strīdus kalna rajonā, Zeltiņa
mežsarga mājas virzienā, un
tālāk uz Jaunzemjiem—Žibus.
ar nolūku aizsviest vācus no
Lielupes un uzbrukt Jelgavai.
uzturot sakarus ar 2. Sibīrijas
korpusa Olaines grupu. Uzbru-
kuma sākums — 23. decembrī
plkst. 5 ritā. Divīzijas štābs
— Jamburga mājās.

4. a) Palīdzēt ar savu uguni
2. latvju brigādes uzbrukumam
uz Kalnciemu. Artilērijas saga-
tavošanas sākums pēc ģen.-ltn.
Ivašinceva pavēles, vienā un tai
pašā laikā ar ģen.-maj. Misiņa
artilēriju.

b) Saskaņā ar izstrādāto
plānu, sagatavot uzbrukumu
pretinieka nostiprinātām po-
zīcijām pie Neinu mājām, Lož-
metēju kalna un Mēles*).

Uguns atklāšana gaismai au-

*) Uz priekšu izbīdītais vā-
cu pozīciju gabals šai rajonā.

10. aplenkšanas artil. diviz. 1. un 2. baterijas — 8 smagie lielgabali.
  1. un 2. smag. artil. divizioni — 8 smagie lielgabali.
  11. aplenkšanas artil. divizona 2. baterija — 4 smagie lielgabali.
  2. atsevišķā lauku smagā baterija A. — 2 smagie lielgabali.
  36. atsev. smagā artil. divizona 3. baterija — 4 smagie lielgabali.
  5. atsev. smagā artil. diviz. 1. baterija — 4 smagie lielgabali.
  12. atsev. smagā artil. diviz. 3. baterija — 4 smagie lielgabali.
- Kopā: 12 haubices, 72 smagie lielgabali.

5. Korpusa rezerve

- a) ģen.-maj. Čaplins —
14. Sibir. diviz. 1. brigāde — 8 bataljoni.
- b) ģen.-maj. Ivaškevičs —
3. Sibir. diviz. 1. brigāde — 8 bataljoni.

stot pēc ģen.-ltn. Ivašinceva pavēles. Grupas priekšnieka vieta — Lāčos.

5. a) 14. Sibir. divīzijas brigādei 22. dec. plkst. 17 (kolonas galvai) pāriet pār Babītes ezera tiltu un apmesties dienvidos no Cenas muižas, Lāčus neaizskarot, saskaņā ar dotiem aizrādījumiem.

b) 3. Sibir. divīz. brigādei 22. dec. plkst. 19 (kolonas galvai) pāriet pār Babītes ezera tiltu un apmesties Cenas muižas rajonā, saskaņā ar dotiem aizrādījumiem.

6. 5. Gordžinska kavalerijas pulkam turpināt jūrmalas aizsardzību no Kangera līdz Lielupes grīvai.

28. bruņoto nodaļai 23. (5. janv.) dec. plkst. 10 rītā pāriet uz Trenčiem ģen.-maj. Trikovska rīcībā.

7. Korpusa aizmuģures iestādēm palikt savās līdzšinējās vietās.

8. Es kopā ar štāba operatīvo daļu 22. dec. plkst. 11 rītā būšu Lāčos.

9. Visiem kaujas kolonu priekšniekiem sagatavot pulkos vajadzīgo vairumu tiltiņu un dēļu pāriešanai pār grāvjiem.

10. Ceļu sadalīšana (vezumniem, sanītarām iestādēm) pēc korpusa pavēles Nr. 358.

11. Vietnieki: ģen.-ltn. Dovbor-Mušnickis un Ivašincevs.

12. Operatīvās pavēles izpildīšanai divīzijām un latvju brigādēm dodamas ne agrāk par 22. (4. janv.) dec. plkst. 12 dienā.

Par pavēles saņemšanu telegrafēt.

Korpusa komandieris ģen. Vasiļjevs.

No šīs pavēles redzams, ka 6. Sibīrijas korpusa komandieris ģen. Vasiļjevs gatavo uzbrukumu plašā frontē — „Mēle“—Mangaļi-Sarkanais, savelkot savas rezerves (4 pulki) Cenu muižas-Lāču rajonā.

Galvenie triecieni izvēlēti šādās vietās:

1) Vismaņi - Neiņi - Lediņi - Kalnciems (ģen. Trikovskis).

2) Mangaļi-Skangaļi-Kalnciems-Klīves muiža (ģen. Misiņš).

3) Sarkanais-Zeltiņa mežsarga māja - Šibus (ģen. Dovbor-Mušnickis).

Nesaprotama, liekas pavēle korpusa artilērijai palīdzēt 2. latvju brigādes uzbrukumam uz Kalnciemu un sagatavot „Mēles“ ieņemšanu. Domājams, 6. Sibīrijas korpusa komandieris jau iepriekš bija nolēmis aprobežoties tikai ar „Mēles“ ieņemšanu, jo citādi nav saprotams latvju divīzijas virziens projam no Jelgavas-Kalnciema-Klīves virzienā. Arī 22. decembra pavēlēs ne ģen. Trikovskis, ne ģen. Āuzans nemin par uzbrukuma turpināšanu uz Jelgavu, bet aprobežojās tikai ar Kalnciemu. Ģen. Vasiļjevs kaujas līnijā nozīmējis 32 bataljonus, atstādamš sev rezervē 16

bataljonus. Ar šīm rezervēm ģen. Vasiļjevs arī varēja dot operācijai tādu virzienu, kāds tam izrādīsies par labāku: sviežot šīs rezerves Mangaļu-Šibus virzienā — būtu veikts uzbrukums Jelgavai; sviežot tās kaujā pa daļām — dažādās vietās — veiktu tikai Kalnciema ieņemšanu. **Ja gribēja ieņemt Jelgavu, tad vajadzēja uz pusi samazināt ģen. Vasiļjeva rezerves, savācot visas brīvās karaspēka daļas vienā dūrē.**

Apvienotās latvju strēlnieku divīzijas un brigādes uzbrukuma plans

Ziemassvētku operāciju izpildīšanai abas latvju strēlnieku brigādes apvienoja vienā latvju (apvienotā) divīzijā ģen. Miņiņa vadībā, kuŗš reizē ar to paturēja savas (1.) brigādes komandēšanu.

Izpildot korpusa komandiera pavēli, ģen. Miņiņš deva apvienotai latvju divīzijai sekošu pavēli:

Pavēle apvienotai latvju strēlnieku divīzijai.

22. (4. janv.) decembrī 1916. gadā plkst. 12.
Nr. 3.

Karte 1—2 verstes un šēma 250 asu collā.

Punkti: A. B. C. D. — atkārtoto korpusa pavēli (Skat. 6. Sibīr. korpusa pavēli Nr. 400, punktus A, C, D.)

E. Man uzticētai latvju strēlnieku divīzijai ar tai padotām daļām pavēlēts pēkšņi strauji uzbrūkot pār-raut pretinieka pozīcijas abās pusēs Mangaļiem, virzoties tālāk: 2. brigādei uz Kalnciemu, 1. brigādei — uz Skangaļiem-Klīves muižu, ar nolūku aizsviest vācus pār Lielupi un turpināt uzbrukumu uz Jelgavu

1916. gada 23. decembra uzbrukuma plans.

kopā ar ģen.-maj. Ļebedinska spēkiem. Uzbrukuma sākums 23. dec. plkst. 5 rītā.

Pavēlu:

1. **Labā kaujas kolonna**
plkv. Auzans.
2. latvju strēlnieku brigāde — 8 bataljoni.
3. Sibīrijas artilērijas brigāde — 12 vieglie lielgabali.
7. Sibīrijas sapieru bataljona 2. rotas — pusrota.
Kopā: 8 bataljoni, 12 vieglie lielgabali, pusrotas sapieru.
  2. **Kreisā kaujas kolonna**
ģen.-maj. Mišņš.
1. latvju strēlnieku brigāde — 6 bataljoni.
3. Sibīrijas artilērijas brigāde — 12 vieglie lielgabali.
7. Sibīrijas sapieru bataljona 2. rotas — pusrota.
Kopā: 6 bataljoni, 12 vieglie lielgabali, pusrota sapieru.
  3. **Artilērija**
pulkv. Orjols.
3. Sibīrijas artilērijas brigāde — 6 vieglie lielgabali.
6. Sibīrijas haubicu divīzija — 12 haubices.
13. smag. artil. brigādes 6. baterija — 4 smagie lielgabali.
Kopā: 6 vieglie lielgabali, 12 haubices, 4 smagie lielgabali.
  4. **Plkv. Zeltiņš.**
4. Vidzemes pulka 2 bataljoni.
  5. Sakarus ar kaimiņiem uzturēt — pa labi un uz priekšu.
1. Pēkšņi un strauji uzbrukt pārraut pretinieka pozīcijas uz vakariem no grāvja, kurš iet caur pretinieka pozīcijām starp artilērijas mērķiem 18—19 (schēma 250 asis collā). Grāvis uz vakariem no ceļa Plugge-Mangaļu mežsarga māja.
  2. Pēkšņi un strauji uzbrukt pretinieka pozīcijām abās pusēs Mangaļu mežsarga mājai, uz austrumiem no grāvja, kurš iet caur pretinieka pozīcijām starp 18—19 artilērijas mērķiem Skangaļu-Klives muižas virzienā.
  3. Palīdzēt divīzijas uzbrukumam, apšaudot ar vieglo bateriju to pretinieka frontes gabalu, kuram neuzbrūk; ar smago artilēriju un haubicēm apšaudīt Mangaļu mežsarga māju, Skangaļu un ceļu starp tiem; vajadzības gadījumā būt gatavai atklāt aizkaru uguni gar visas uzbrukuma frontes aizmuguri. Uguni atklāt pēc manas pavēles.
  4. Apmesties mežā uz vakariem no Krastiņiem.

6. Apvienotās divīzijas pārsienamais punkts mežsargu māja Nr. 1.

7. Par kārtību uz ceļiem Krastiņu-Ceglišu virzienā gādāt 1. brigādei; mežsarga mājā Nr. 2 — Cenas virzienā — 2. brigādei.

8. Es 22. decembrī plkst. 19 būšu zemnīcā uz Veckrievu un Fedotovskas krustceļiem.

9. Vietnieki: plkv. Auzans un plkv. Zeltiņš.

Divīzijas komandieris: ģen.-maj. Misiņš.

Izpildot divīzijas pavēli, ģen. Misiņš, kā 1. brigādes komandieris, nolemj vest uzbrukumu 2 kolonnās:

1) **Labā:** plkv. Kalniņš: 3. Kurzemes pulka 1 bataljons, 8 ložmetēji, 6 lielgabali — uzbrūk Mangaļiem uz ziemeļiem.

2) **Kreisā (trieciena kolonna):** plkv. Karlsons: 1. Daugavgrīvas pulka 2 bataljoni, 3. Kurzemes pulka 1 bataljons, 8 ložmetēji, 1 baterija (3. Sibīrijas artilērijas brigāde), 1 vads sapieru — uzbrūk Mangaļiem no austrumiem (tos apejot) Skangaļu-Klīves virzienā.

3) **Kreisās (trieciena) kolonnas rezerve:** plkv. Peniķis: 2. Rīgas pulka divi bataljoni, 8 ložmetēji. Jāsalasās 22. decembrī plkst. 6 rītā mežā, brigādes ierakumos, kvadrātā 375 (uz ziemeļu rītiem no Mangaļiem). Uzdevums: tikko 1 latvju pulks pārrāvis pretinieka pozīcijas, rezervei jāieņem nocietinātais Mangaļu mežsarga mājas mezglis, un pēc tam jāuzbrūk Skangaļu-Klīves muižas virzienā.

4) **Apvienotās latvju divīzijas rezerve:** plkv. Zeltiņš: 4. Vidzemes pulka 2 bataljoni, 8 ložmetēji — 22. decembrī, plkst. 16 salasīties mežā pus 2 verstis uz vakariem no Krastiņiem.

Ģenerāļa Misiņa pavēlē kā uzbrukuma mērķis apzīmēts — Jelgava.

Izpildot divīzijas pavēli, 2. latvju brigādes komandieris plkv. Āuzans pavēlēja uzbrukt 2 kolonnās:

1) **Labā kolonna:** plkv. Goppers: 7. Bauskas pulks ar bateriju (3. Sibīrijas artil. brigāde). Pārraut pretinieka ierakumus (starp 13 un 15 artilērijas mērķiem) un turpināt uzbrukumu uz Kalnciema tiltu.

2) **Kreisā kolonna:** plkv. Vācietis: 5. Zemgales pulks ar 1 bateriju (3. Sibīrijas artil. brigāde). Pārraut pretinieka pozīcijas (gar grāvi no Krastiņu meža) un turpināt uzbrukumu Skangaļu virzienā.

3) 6. Tukuma pulkam: plkv. Lielgalvis (2 rotām) — pavēlēts palikt brigādes rezervē (uz ziemeļiem no Nikolaja ceļa — pretim Tīreļa purvam).

4) 8. Valmieras pulkam: plkv. Āvens — nostāties aiz 7. Bauskas pulka un pēc tam (kad 7. Bauskas pulks fronti pārrāvis) sekot pēdējam cauri vācu ierakumiem un uzbrukt Grabes mājas virzienā, uzturot sakarus ar 7. Bauskas un 5. Zemgales pulkiem.

Divīzijas un abu latvju strēlnieku brigādes štābs — Krustiņu mežā.

6. Sibīrijas korpusa štābs — Lāčos.

Uzbrukuma sākumu izšķir katrs pulka komandieris atsevišķi: 5. Zemgales pulkam — sākt griezt drāti plkst. 4,30 m. rītā, uzbrukumu sākt plkst. 7; Bauskas pulkam — sākt griezt drāti pēc pulka komandiera norādījuma, uzbrukumu sākt — plkst. 4 rītā. 8. Valmieras pulka uzbrukums domāts pa 7. Bauskas pulka pēdām.

21. decembrī Lāčos ieradās ģen. Radko-Dmitrijevs un apjautājās, vai visi latvju pulku komandieri gatavi iet uzbrukumā. Sajēmis piekrītošu atbildi, ģen. Radko-Dmitrijevs griezās pie tiem ar uzrunu: „Es esmu daudz strādājis, lai latvju karaspēku no bataljoniem pārveidotu pulkos un brigādēs. Artilēriju šo-

reiz neizdevās dabūt, bet apsolu to nākotnē. Jūs esat komandieri, kuŗu rokās ir latvju tautas nākotne. Latvju pulkos pulcēta visa latvju jaunā paaudze, kuŗa tagad apvienota un apbruņota. **Latvji kaļ savu nākotni kā varoņi ieročiem rokās.** Vēlu jums vislabākos panākumus. Uzbrukums iesāksies taisni plkst. 5 rītā 27. (5. janv.) decembrī visā frontē bez viena šāviena“.

Asiņaino cīņu priekšvakarā

20. (2. janv.) un 21. (3. janv.) decembra dienas bija dzidras un saulainas. Latvju strēlnieku 1. un 2. brigādes komandieri ģen. Misiņš un ģen. Āuzans, kā arī pulku komandieri izdarīja sīkaku uzbrukuma rajona izlūkošanu. Izrādījās, ka Tīreļa purvi vēl nav aizsauluši. Pretinieka pusē nebija manāmas pārmaiņas, izņemot parasto artilerijas apšaudīšanos. Meži sedza 12. armijas pārgrupēšanos. Aviācijas darbojās rosīgāk tikai skaidrās, saulainās dienās.

Pirmo vācu ierakumu līniju sedza augsts brustvērs un drāšu aizžogojumi. Izlūku novērošanai nebija jūtāmu panākumu. Vienīgais līdzeklis iegūt ziņas par pretinieku bija notvert vācu gūstekni vai pārbēdzēju. Tas nebija viegli, jo vācu ierakumu rinda bija nepārtraukta, pirmā līnijā vāci sēdēja tikai blindāžās. Parastī pārbēdzēju bija abās pusēs: no krievu puses bēga poļi, no vācu — elzasieši, kuŗi sniedza diezgan pilnīgas ziņas par vācu 8. armijas spēkiem. Tās liecināja, ka vāci negaida krievu uzbrukumu, lai gan 18. dec. pie tiem pārbēga kāds polis. Tas varēja sniegt dažas ziņas. Vēlāk noskaidrojās, ka vāci neticēja krievu uzbrukumam Ziemassvētkos, jo krievi parastī savus lielākos svētkus aizvien svinēja.

Latvju strēlnieku uzbrukums, kā zināms, bija nolemts divos virzienos: 1. latvju strēlnieku brigādei (1—4 pulki) uz dienvidu austrumiem no Mangāļiem,

bet 2. latvju strēln. brigādei (5—8 pulki) starp Mangāļiem un Ložmetēju kalnu. Pirmā brigādē trieciena grupas vadoņa lomu uzņēmas 1. Daugavgrīvas pulka

Latvju strēlnieki pie Ziemassvētku eglītes pozīcijas

pirmā bataljona komandieris Fr. Briedis. Tas jau bija agrāk izdarījis vairākus sekmīgus izlūku gājienus un uzbrukumus, galvenā kārtā slepeni un nejauši. Iz-

darījis sīku izlūkošanu viņš norādīja uzbrukuma virzienu un izstrādāja pirmās brigādes priekšējās grupas uzbrukuma sīku plānu. Uz aizrādījumiem, ka viņa izraudzītā virzienā vācu pozīcijas pamatīgāki nocietinātas, var prasīt daudz upuru un izrādīties par nepārvaramām, Fr. Briedis atbildēja: „Esmu izdarījis izlūkošanu un apsvēris visus apstākļus. Tamdēļ izraudzīto uzbrukuma virzienu atrodu par pareizu. Visas grūtības pārvārēsim un pretinieka ierakumus iejemsim ar vismazākiem zaudējumiem“. Tas arī vēlāk piepildījās. 2. latvju uzbrukumu kolonnas priekšgalā gāja 7. Bauskas pulks ar ģen. Gopperu. Pēdējais tikai 21. decembrī ieradās no rezerves pulka un uzjēmas pulka komandiera pienākumus. Uzbrukumus, kā vēlāk izrādījās, Fr. Briedis ar 1. Daugavgrīvas un K. Goppers ar 7. Bauskas pulkiem priekšgalā, veica spīdoši.

Pretinieks gan bija stipri nocietinājies un to sēdza plašs purvs, tomēr dienu pirms uzbrukuma tas nervozēja. Vāci bija kautko jutuši. Ārī mūsu artilērijas piešaude to varēja vedināt uz domām, ka kautkas gatavojas. Vācu novērotāji vairākkārt šāva ložmetējiem uz mūsu izlūkiem.

Pirmās latvju strēlnieku brigādes uzbrukums 23. decembrī (5. janvarī)

Pienāca uzbrukuma diena — 23. (5. janv.) decembris. Lai nodrošinātu uzbrukuma pēkšņumu ģen. Radko-Dmitrijevs pavēlēja sākt griezēt vācu drāšu aizžogojumus 23. dec. taisni plkst. 4.30 min. rītā visā frontē no Odiņiem līdz Olainei — ap 30 verstu garumā. Šī uzdevuma izpildīšanai bija nozīmēti pavisam 78 bataljoni. 28 bataljoniem nedeva tiešu uzdevumu un uzbrukumu pirmā dienā veica 50 bataljoni. Par uzbrukuma vietām izraudzīja tās, kurām vāci piegrieza vismazāk vērības, jo uzskatīja tās vasarā nepieeja-

mas staiguma dēļ, bet ziemā — par grūti pieejamām. Vācu iejemtā līnija bija pārvērsta nepieejamos nocietinājumos ar riņķveidīgiem drāšu žogiem un blokmājām — cietokšņiem. Artilērijai un ložmetējiem bija ierīkotas neiznīcināmas patvertnes no betona un tērauda, kuŗas mūsu artilērija nešpēja iznīcināt.

Mūsu uzbrukumu rajonā bija trīs šādi cietokšņi: Mangalī, vācu Ložmetēju kalns un Kalnciema pauguri. Pat pēc vairāku dienu artilērijas apšaudīšanas tos nevarēja iejemt. Tomēr latvju strēlnieku pirmā brigāde arniecīgiem zaudējumiem un bez krievu artilērijas palīdzības ar spēcīgu, neatvairāmu triecienu agrā rīta stundā pārrāva vācu drāšu žogus un iejēma nepieejamos vācu apcietinājumus. Uzbrukuma priekšgalā atradās 1. Daugavgrīvas pulks ar Fr. Briedi. Viņam sekoja 3. Kurzemes pulks, kuŗš bija sadalīts 2 grupās: pirmais bataljons kapt. Klinsona vadībā bija pievienots 1. Daugavgrīvas pulkam, bet 3. pulka otram bataljonam bija uzdots doties uzbrukumā rajonā no Mangalīem uz vakariem.

Plkst. 1 naktī Fr. Briedis kopā ar pirmās un trešās rotas izlūkiem devās izgriezt pretinieka drāšu žogus 3—4 joslās pa 4—8 vietu rindām katrā. Katram ceļam bija jāizgriež ap 20 drāšu sienas. Pret trešās rotas kreiso spārnu uzdevumu veica nemanīti, bet tās pašas rotas labā spārnā pretinieks bija ieraudzījis strēlnieku izlūkus un atklāja uz tiem šauteņu uguni. Darbu pārtrauca. Plkst. 5.20 min. Fr. Briedis signalizē ar divām raķetēm, ka ceļi ir brīvi. Zignāls ievadīja veselu rindu sīvu kauju, kuŗās jēma dalību pirmās latvju brigādes pulki. Pēc vācu apcietinātās pirmās līnijas ieņemšanas latvju strēlnieki straujā gaitā devās Skangaļu virzienā, arvien dziļāki iespiedās pretinieku aizmugurē, iznīcinot visus šķēršļus. Vāci bija pārsteigtī un vāji pretojās. 23. decembrī plkst. 10 rītā pirmās latvju strēlnieku brigādes atsevišķās

daļas jau bija sasniegušas Skangaļu nocietinājumu rajonu. Tanī laikā 3. Kurzemes pulka viens bataljons kapt. Klinsona vadībā uzsāk niknas cīņas pa labi Mangaļu rajonā un ieņem Mangaļus, no kuņiem virzīties tālāk nevar, jo vāci no otrās līnijas apšauda mūsējos ar ložmetēju viesuļuguni. Tomēr arī šie apcietinājumi krīt zem latvju strēlnieku pārspēka.

Pirmam Daugavgrīvas pulkam sekoja 2. Rīgas pulks, kuŗa uzdevums bija ieņemt Mangaļus. Tomēr šī pulka pirmais bataljons aizrāvās līdz 1. Daugavgrīvas pulkam. No kreisās puses vāci jau pašā sākumā izdarīja pretuzbrukumu, bet 2. Rīgas pulka otrā bataljona divas rotas kapt. Jankovska vadībā likvidē šo uzbrukumu, saņemot gūstekņus. Tanī pašā laikā 2. pulks iztīra pretinieka ieņemto rajonu starp abiem pulkiem. Mangaļu rajonā 3. Kurzemes bataljons kapt. Klinsona vadībā kopā ar 2. Rīgas pulka 2 rotām virsltn. Pinkas vadībā iegūst vācu bateriju. Fr. Briedis organizē tālāku uzbrukumu Skangaļu virzienā, ņemot savā vadībā 1. Daugavgrīvas pirmo un 3. Kurzemes pulka pirmo bataljonus. Fr. Briedis ļoti labi pārzināja vietējos apstākļus un uzbrukuma rajonu, jo bija sīki to izlūkojis uzbrukuma priekšvakarā. Mūsu strēlnieku uzbrucēju grupa ar Fr. Briedi jau tuvojās Skangaļiem gar ceļa malu. Uz ceļa iznāca ar savu rotu arī 2. Rīgas pulka virsltn. Jankovskis un griezās pie Fr. Brieža ar jautājumu — kādā virzienā turpināt uzbrukumu. Tanī brīdī, kad Briedis deva paskaidrojumu viņu trāpīja vācu sprāgstošā lode, kuŗu bija raidījis vācu kareivis no augstas priedes ceļmalā. Tāpat ievainoja virsltn. Jankovski krūtīs. **Fr. Briedim smagi sadragāja kreiso roku.** Ābus ievainotos nogādāja pārsienamā punktā, kur sniedza pirmo palīdzību un nosūtīja apvienotā strēlnieku lazaretē. Te Fr. Briedis vairākus mēnešus nogulēja un gandrīz zaudēja roku. Ievainojums izrādījās ļoti smags.

Fr. Brieža zaudējums uzbrukuma sākumā, kas bija vaiņagots labiem panākumiem, stipri atsaucās uz strēlnieku turpmāko cīņu gaitu. Strēlnieki vēlāk teica, ka ja Fr. Briedis nebūtu ticis ievainots, Ziemassvētku kauju iznākums arī būtu daudz labvēlīgāks. Strēlnieki fanātiski ticēja sava mīluļa uzvaras zvaigznei. Plkst. 11 rītā Skangaļus iejēma, kur ieguva pretinieka smago bateriju un daudzas trofejas. Ceļš uz Jelgavu bija atbrīvots. Latvju strēlnieku pulki pirmā uzbrukumā dziļā sniegā bija cietuši zaudējumus un sajuta stipru nogurumu. Ģen. Misinš savā pirmā ziņojumā nekavējoši lūdza papildspēkus. **Tuvojās pēcpusdiena, bet palīgspēkus nesūtīja.** Nesūtīja vairākus ziņojumus, bet rezerves nenāca. Pirmie pastiprinājumi ieradās tikai pēc 2 stundām (10. Sibīrijas pulka 2 rotas). Tikai plkst. 15.30 min. pienāca 10. Sibīrijas pulka bataljons. Bet tad stāvoklis bija grozījies mums par sliktu.

Vāci, salasījuši savus spēkus, pārgāja pretuzbrukumā pret Skangaļiem, atspiežot tanī pašā laikā 1. latvju strēlnieku brigādes daļas no Mangaļu puses. 1. latvju brigādes rezervē gan bija vēl 4. Vidzemes pulks, bet jau pulksten 7 rītā bija izsūtīts palīgā: viens bataljons — 1. Daugavgrīvas pulkam, otrs — 3 Kurzemes pulkam. Kad vāci bija uzsākuši pretuzbrukumu Mangaļiem, 4. pulka abi bataljoni pievienojas 1. Daugavgrīvas pulkam, kopīgi sakauj 16. vācu landšturma pulku un ieņem Skangaļus. Ap plkst. 14 gan 9. Sibīrijas pulks kopā ar 10. Sibīrijas pulka divām rotām un 3. Kurzemes pulka otro bataljonu iejēma Mangaļus, bet tomēr drīz vajadzēja atkāpties. Atkāpās arī sibīrieši. 2. Rīgas pulkam bija dots ļoti grūts uzdevums: pēkšņi ieņemt Mangaļu apcietinājumus, turpinot uzbrukumu Skangaļiem un Klīves muižai. Lai izpildītu šo uzdevumu, pulkam nācās vest sīvas cīņas, brīst dziļā sniegā līdz ceļiem, kur viss bija no-

cietināts drāšu žogiem un blokmājām. Jau pašā sākumā pulks nokļuva zem stipras pretinieka ložmetēju uguns un to pārrāva divās daļās. Tamdēļ 2. Rīgas pulkam arī neizdevās iejemt Mangaļus un turpināt uzbrukumu Skangaļiem; jo vāci sāka apdraudēt pirmās latvju brigādes aizmuģuri no Mangaļiem. Tikai vakara tumsā pulks varēja atvilkties tanī vietā, kur no rīta bija pārrauta vācu fronte. Vēl pirmās latvju brigādes daļas cenšas noturēt iejemtās pozīcijas. Ap plkst. 16 vācu pretuzbrukums kļūst arvien neatlaidīgāks, to neiztura sibirieši un atkāpjas. Gan latvju strēlnieki tos mēģina atturēt, bet tas nav iespējams. Mūsu nogurušie strēlnieki pamazām spiesti atkāpties no Skangaļiem un ap plkst. 19 nonāk pirmā vācu apcietinājuma līnijā, kuŗu iejēma agrā rītā. 23. dec. vakarā 12. armijas štābs dod rīkojumu, ka latvju brigādes padotas 3. Sibīrijas divīzijas komandierim ģen. Trikovskim, kuŗš tām pavēl atkāpties mūsu vecās pozīcijās 24. decembra rītā. Pirmā kaujas dienā pirmā latvju strēlnieku brigāde zaudēja nošautus: 8 virsniekus un 477 strēlniekus; ievainotus: 37 virsniekus un 1572 strēlniekus; kontūzētus: 5 virsniekus un 284 strēlniekus; bez vēsts pazudušus: 3 virsniekus un 2692 strēlniekus. Iegūtas trofējas: saņemti gūstā — 3 virsnieki un 357 kareivji. Iegūti 8 lielgabali, 1 mīnumetējs un 14 ložmetēji.

Valsts Arhivs.

Otrās latvju strēlnieku brigādes trieciens 23. decembrī (5. janvārī)

Otrās latvju strēlnieku brigādes uzbrukums 23. (5. janv.) decembra rītā bija nozīmēts virzienā uz Kalnciemu divās vietās: pirmā — 1 verstī uz vakariem no Mangaļiem, otrā — Tīreļa purvā starp Mangaļiem un Ložmetēja kalnu. Pirmā uzbrukuma vieta atradās 300—500 soļu no pretinieka pozīcijām, kuŗas bija

ārkārtīgi nostiprinātas, bet rajons starp Ložmetēja kalnu un Mangāļiem — purvains. 5. Zemgales un 6. Tukuma pulki iejēma savu izejas stāvokli jau 22. decembra vakarā. 8. Valmieras pulks palika nakti pie mežsarga mājas Nr. 1. 7. Bauskas pulks nonāca otrā ierakumu līnijā pret Tīreļa purvu pēc pusnakts 23. decembrī.

Otrās brigādes uzbrukuma priekšgalā bija nozīmēti 5. Zemgales un 7. Bauskas pulki. 5. Zemgales pulka komandiers plkv. Vācietis izvēlējās sava pulka uzbrukuma virzienu tuvāk pie Mangāļiem, bet 7. Bauskas pulks — pa labi no zemgāļiešiem. 5. Zemgales pulkam vajadzēja plkst. 5 rītā izlauzties norādītā vietā cauri vācu apcietinājumu pirmajai līnijai, iegūt vācu bateriju pusotras verstes ziemeļvakaros no Skangaļiem, un virzīties uz Skangaļiem. Plkst. 4.30 m. rītā 5. pulks sāka griezt pretinieka drāšu aizžogojumus. Pulka rīcībā bija 4 smagie un 6 vieglie lielgabali. Smago lielgabalu uzdevums bija sadragāt vācu blokmājas. Pēc īsas artilērijas sagatavošanas, plkst. 5 sāka uzbrukumu, pārraujot pretinieka pirmo ierakumu līniju un iejemojot divstāvu blindāžu grāvja malā. Drāšu pārraušana notika zem pretinieka artilērijas un ložmetēju uguns. Lai apklusinātu vācu ložmetējus, uzbruka blokmājai un to iejēma. Šinī uzbrukumā 5. Zemgales pulks cieta smagus zaudējumus — gandrīz pusi no pulka ierindas sastāva — kritušo un ievainoto bija ap 750. Visa pirmā rota palika kaujas laukā. 5. Zemgales pulka neveiksmi izskaidro ar to, ka pulks uzbruka vācu pozīcijām vietā, kuŗas izvēlei nepiekrita pārējo latvju pulku un 2. brigādes komandiers, jo pozīcijas pretinieks bija, sagaidot uzbrukumu, pārvērtis par neiejemamām. Taisni pirms uzbrukuma iecēla jaunus dažu pulka vienību priekšniekus.

Zemgāļieši tomēr gāja uzbrukumā kā varoņi. Šai uzbrukumā kā varoņi krita: 1. rotas komandiers kapt.

Tīreļa purvs

Lasmanis, leitnants Liepiņš un feldfēbels Ivanovs (visu 4 Juŗa krustu pakāpju kavaliers), vadnieks Birnis. **Pēdējie, trīs, kaujā smagi ievainoti, nošāvās.** 7. Bauskas pulks uzbruka Tīreļa purvā starp Mangaļiem un Loŗmetēja kalnu. Iepriekš pārgrieŗot pretinieka drāŗu ņogus un izlauzies cauri vācu nocietinājumam pirmajai līnijai, iejēma otru apcietināto līniju. Pretinieks gan mēģināja to apŗaudīt, bet bez panākumiem. Iejemot pretinieka pirmās nocietinājumu līnijas, 7. Bauskas pulks zaudē: 5 virsniekus un 212 strēlniekus, kuŗu starpā arī krituŗie. Paejot kādu kilometru tālāk, 2. pulku sāka apŗaudīt vācu artilērija no Silenieku puses. Neskatoties uz to, pulks noiet līdz 1 verstim attālam meŗam. Ievaino otrā bataljona komandieri plkv. Manguli. 8. Valmieras pulks plkv. Aŗeŗa vadībā pārrāvis vācu pirmo līniju, pazaudē ceļu un novirzās pa labi uz Loŗmetēja kalnu un sīkai gaismai austot uzsāk uzbrukumu plaŗā frontē, pārraujot pretinieka līniju trīs vietās. Stipra uguns no Loŗmetēju kalna piespieŗ pulku nogriezties pa kreisi.

No rīta Tīreļa purva gabals bija 8. Valmieras un 7. Bauskas pulku rokās. Pulki apstājās, nostiprinājās un izsūtīja izlūkus. Tomēr tālākais uzbrukums uz Kalnciemu un Grabes mājām bija ļoti grūts. Aŗus pulkus apŗaudīja pretinieka krustuguns no Kalnciema un „Mēles“. Bez tam cīņa vēl turpinājās gar vācu pirmo līniju. Atstājot uz vietas mazu grupu plkv. Goppers un plkv. Aŗens ar mazāko daļu turpināja uzbrukumu uz Kalnciemu un Grabes muiŗu, kā bija pavēlēts. **Ābi pulki aizvirzījās 3—4 klm. pretinieka aizmuŗurē** un ierakās ziemeļaustrumos no Grabes. 6. Tukuma pulks ar viŗam piedoto 10. Sibīrijas pulka 3. bataljonu aizsargāja 1 klm. platu pārrāŗumu ienaidnieka ierakumos, pa kuŗu izlauzās 7. Bauskas un 8. Valmieras pulki un uzturēja ar tiem cieŗus sakarus. 5. Zemgales pulks pēc neveiksmīgā

uzbrukuma ziemēļu rietumos Mangaļiem, atgāja mūsu ierakumos un aizsargāja tos. **Otrās brigādes stāvoklis bija ļoti grūts.** Pretinieks visu laiku no Ložmetēju kalna un Mangaļiem atkārtoja uzbrukumu, lai aizsietu maisu, kurā brigāde bija ielidusi. Nācās aizsargāties no visām pusēm 10 klm. garā frontē.

Bez papildspēkiem par tālāku virzīšanos nevarēja domāt. Brigādei piekomandēto 10. Sibīrijas pulku bez viena bataljona jau no rīta atdeva 1. latvju brigādei Mangaļu ieņemšanai. **Nebija papildspēku arī ģen. Trikovska un 6. korpusa komandieru rīcībā.** Viss uzbrukuma laikā bija izlietots citos virzienos. Vienīgi apvienotās latvju divīzijas rajonā atradās 53. Sibīrijas pulka priekšējās daļas. Katru brīdi varēja sagaidīt pretinieka uzbrukumu. 53. Sibīrijas pulku norīkoja Mangaļu rajonā. Bet nogājis ap 40 klm., pulks bija noguris un nespēja sākt nopietnu uzbrukumu vācu aizmuģurē. **Apvienotās latvju divīzijas stāvoklis bija bēdīgs, jo uzbrukums nebija izdevies.** Stāvoklis pie Mangaļiem bija draudošs: varēja sagaidīt vācu pretuzbrukumu Krastiņu mājas virzienā, kas apdraudēja visu latvju divīziju. Krievu divīzijas kaŗavīru gara stāvoklis arī nebija spīdošs.

Ložmetēju kalna un „Mēles“ ieņemšana

24. (6. janv.) decembrī stāvoklis frontē palika bez ievērojamām pārmaiņām. Pēcpusdienā ģen. Radko-Dmitrijevs pavēlēja laist darbā visu artileriju un 3 stundas bombardēt „Mēli“, lai piespiestu vācus to atstāt un, mūsējiem pārejot uzbrukumā, to iejemt. Uzbrukuma izvešanai ģen. Trikovska rīcībā nodeva 53. un 16. Sibīrijas pulkus. Tumsai iestājoties, pārrāvuma vietā sakopoja abus minētos pulkus, kuŗi kopā ar 2. latvju strēlnieku brigādi **uzsāka uzbrukumu Ložmetēju**

kalnam un Lediņa rajonam. Kreisās kolonnas uzbrukums sākās 25. dec. ap plkst. 2 naktī. Pulki nekur nesastapa pretošanos un ap plkst. 4 rītā kolonnas priekšpulki satikās Sviģuļu-Lediņu-Baltgaļu rajonā.

Mūsu nakts uzbrukumu caur Tīreļa purvu vāci iztulkoja citādi. 23. (5. janv.) dec. tie visus savus spēkus sakopoja pret Mangāļiem-Skangāļiem, kur tiem ar lieliem zaudējumiem izdevās apturēt 1. latvju strēlnieku brigādes uzbrukumu. 2. brigādes apturēšanai vāciem pietrūka spēku, jo tie visi bija aizņemti Jelgavas virziena aizsargāšanai. Vāci bija pārvērtējuši mūsu spēkus Tīreļa purvā dubultīgi un nākuši pie slēdziena, ka krievu virspavēlniecība gatavo triecienu divos virzienos — pret „Mēli” un Jelgavu. Lai aizsargātu Jelgavas virzienu, vāci nolēma priekšlaikus atstāt „Mēli” un pirmo apcietinājumu līniju Lielupes kreisā krastā Odiņu rajonā. 49. landšturma pulku nolēma pārsviet Klīves muižas — Mūrnieku rajonā Jelgavas ceļu aizsargāšanai. „Mēli” atstāja 24. (6. janv.) dec. ap plkst. 12 naktī.

16. Sibīrijas pulks, atstājis vienu bataljonu 23. decembra pārrāvuma vietā, ar pārējiem trīs bataljoniem plkst. 2 naktī uzsāka uzbrukumu, ieņemot Ložmetēju kalnu. Ap plkst. 6 rītā pulka priekšdaļas sasniedza Lielupes labo krastu, kur tām bija pavēlēts nogriezties uz dienvidiem. Pretošanos nepieredzēja arī 53. Sibīrijas pulks un sasniedza gaismai austot Lediņus. Tāpat līdz Oglei-Vītiņiem nogāja 5. Zemgales un 7. Bauskas pulki. **Mūsu rokās krita 36 vācu smagie lielgabali, ap 1000 gūstekņu un daudzas trofējas.** 5. Zemgales un 7. Bauskas pulki atgāja atpakaļ savā izejas vietā. Gaismai austot sākās spēcīgs vācu uzbrukums 6. Tukuma un 8. Valmieras pulkiem. Paģaidām vienā „dūrē” bija sakopotī 5. Zemgales un 7. Bauskas pulki un viens 53. Sibīrijas pulka bataljons.

25. dec. rītā izrādījās, ka vāci nolēmuši atstāt savu

pirmo līniju Lielupes kreisā krastā pie Odiņiem un aiziet uz otro līniju Pārupju rajonā. Tādā kārtā Ziemassvētku nakts uzbrukums atbrīvoja labu rajonu:

No strēlnieku bataljona organizācijas komitejas izdotā
 pastkaršu cikla (J. R. Tillberga zīmējums).

no Odiņiem līdz Lediņiem, Skudrām un Krastiņa kanālim. Tomēr šis rajons bija grūti paturams, jo vāci varēja to apšaudīt no 3 pusēm: Pārupjiem, Mūrniekiem un Skangaļiem. Bez tam pulkiem, kuŗi atradās pie Krastiņa kanāla, aizmuģurē bija plašais Tīreļa purvs, kur nevarēja novietot aizmuģures iestādes, jo to stīpri apšaudīja un pavasarī tas pārklājās ar ūdeni.

Krievu armijas pavēlniecība nolēma pavirzīties vēl uz priekšu, paplašinot tādi placdarmu vismaz līdz Mangāliem — Skangaļiem — Klīves muižai — Mūrniekiem. Šim nolūkam saformēja atsevišķu daļu, kuŗā iegāja: atsevišķā ģen. Ļebedinska brigāde, 16. Sibīrijas pulks, virsnieku kavalērijas skolas pulks, abas latvju strēlnieku brigādes un apvienotā kazaku brigāde. Tomēr šī operācija neizdevās sekmīgi un prasīja lielus upurus, jo vāci bija paspējuši aizsprostot visas meža tekas ložmetējiem un tās nebija viegli iejemamas. 1. latvju strēlnieku brigāde izgāja cauri vācu līnijas pārrāvumiem Tīreļa purvā un iejēma izejas līniju pie Krastiņa kanāla gar mežmalu. Ar to arī faktiski beidzās viņas darbība 25. (7. janv.) decembrī. Apvienotai daļai, kuŗā ietilpa 5. Zemgales, 6. Tukumā un 7. Bauskas pulku 3 rotas plkv. Vācieša vadībā, vajadzēja iejemt Virknes — Klīves muižas — Skangaļu līniju, saistoties pa labi ar krievu pulkiem, pa kreisi — ar 1. latvju brigādi. Tanī laikā ģen. Ļebedinska brigāde, uzbrukdama no Odiņiem uz Pārupjiem, jau bija iejēmusi Mūrnieku rajonu. Arī 16. Sibīrijas un kavalērijas skolas pulki steidzās izvest savu uzbrukumu Kalnciemā.

16. Sibīrijas pulks gāja uzbrukumā kolonnās — bataljons pie bataljona un tos vāci apšaudīja no trim pusēm nelielā attālumā ar ložmetēju uguni, pie kam **dažās minūtēs pulku iznīcināja**. Arī kavalērijas skolas pulku Kalnciemā iznīcināja pretinieka viesuļuguns.

Kauju gaita no 23.—29. decembrim (5.—11. janvārim)

Novājināti un noguruši 23. (5. janv.) dec. rītā meža kaujās 1. latvju strēlnieku brigādes pulki nespēja aturēt vācu pretuzbrukumu. Pretinieks skaita ziņā bija vājāks, tomēr ne tā noguris. Viņa rokās palika arī svarīgais, labi nocietinātais Mangaļu rajons, no kura ērti varēja organizēt artilērijas un ložmetēju uguns aizsardzību, pievelkot arī jaunus spēkus pret apvienoto latvju diviziju.

No Jelgavas pienāca divas vācu gvardu bataljona un divas 427. pulka rotas, bet pēcpusdienā vēl 332. bataljons. No Kalnciema uz Mangaļiem pārsvieda 34. sapieru rezerves bataljona trešo rotu (235 cilvēki). Šie papildspēki $3\frac{1}{2}$ bataljonu apmērā sāka Mangaļu rajonā apdraudēt 1. un 2. latvju brigādes aizmuguri, pie kam, izdarot pretuzbrukumu, atguva pret 2. latvju brigādi — daļu 1. līnijas purvā, bet 1. latvju brigādi atsvieda atpakaļ. 23. dec. vakarā vāci no jauna iejēma savu ierakumu pirmo līniju, izņemot Tīreļa purva vienu daļu 7. Bauskas un 8. Valmieras pulka rajonā. Kā jau minēju, 24. (6. janv.) decembris frontē pagāja bez ievērojamām pārmaiņām, bet 25. (7. janv.) decembrī latvju strēlnieki un krievu karaspēka daļas, kā zināms, iejēma Ložmetēju kalnu un Lediņu rajonu.

25. (7. janv.) decembra pievakarē 1. latvju strēlnieku brigādei pavēlēja nomainīt 2. latvju brigādi un nostiprināt fronti Ogle-Skudras-Krastiņa kanālis. Otrai latvju brigādei vajadzēja aiziet rezervē Lediņu-Silenieku-Neiņu-Bļodnieku rajonā. Sākot no 22. (4. janv.) decembra vakara neviens latvju strēlnieku pulks nebija ticis pie atpūtas pajumtē, **trīs dienas un nakts atradās stiprā salā zem klajas debess**. Zaudējumi latvju pulkos bija lieli, sevišķi — 8. Valmieras un 5. Zemgales pulkos: 8. pulkā — 180 kritušu un 600 ie-

vainotu, 5. pulkā — 150 kritušu un 500 ievainotu strēlnieku. Otrās brigādes pārējie pulki bija cietuši mazāk. 2. latvju brigādes pulki atkāpās rezervē caur Tīreļa purvu, kur tos apšaudīja vācu artilērija.

26. (8. janv.) decembra rītā, vācu līnija aizlocījās no Pārupjiem līdz Krastiņa mežam, ielikta loka veidā. Vācu stāvokli nevarēja uzskatīt par drošu, jo ceļi uz Jelgavu vēl arvien bija apdraudēti. Vācu spēki no Mangaļiem līdz Odiņiem bija vienas brigādes apmērā un tie ļoti sekmīgi cīnījās ar mūsu pārspēku. Mūsu stāvoklis bija vēl sliktāks: **bijām ielīduši maisā**, kur pretinieka krustugunis no Skangaļiem, Mūrniekiem un Pārupjiem nodarīja mūsējiem lielus zaudējumus.

27. (9. janv.) dec. ģen. Radko-Dmitrijevs pavēlēja uzbrukuma operāciju turpināt šādi: 110. divīzija un atsevišķā brigāde uzbrūk no Odiņiem uz Pārupjiem, 7. Bauskas un 8. Valmieras pulki (plkv. Auzāns) — no „Mēles“ uz Pārupjiem, 3. Sibīrijas divīzija, 16. un 53. Sibīrijas pulki — uz Kalnciemu-Klīves muīžu, 5. Zemgales un 6. Tukuma pulki (plkv. Vācietis) — uz Skudrām-Skangaļiem, 1. latvju brigāde — uz Skangaļiem-Mangaļiem. Tomēr operācijā nebija cerēto panākumu. 28. decembris pagāja bez sevišķām pārmaiņām frontē.

29. (11. janv.) decembrī ģen. Radko-Dmitrijevs norīkoja jaunu uzbrukumu, laižot darbā arī ķīmiskus lādīņus, nolūkā, aizsniegt Mūrnieku-Klīves muīžas — Mangaļu līniju. Uzbrukums sākās agrā rītā. Labas sekmes bija ķīmiskiem lādīņiem.

Ar 27. un 29. decembra (9. janv. un 11. janv.) uzbrukumiem beidzās Ziemassvētku kaujas. Ātlika nostiprināties. Pirmo latvju strēlnieku brigādi, 5. Zemgales un 6. Tukuma pulkus atstāja frontē, nododot 38. divīzijas komandiera Dovbora-Mušņicka rīcībā. 7. Bauskas un 8. Valmieras pulkus novietoja Slokā 43. korpusa rezervē. 2./15.—5./18. janvāri nomainīja arī

1. latvju brigādi, 5. Zemgales un 6. Tukuma pulkus.
 1. latvju strēlnieku brigāde pārgāja uz Torņkalnu —
 armijas rezervē, 5. Zemgales pulks — Jaundubultos,
 6. Tukuma pulks — Āsaros.

6. Korpusa zaudējumi Ziemassvētku kauju laikā no 23.—29. decembrim (5.—11. janvārim)

Karaspēka daļas	Virsnieku			Kareivju			Piezīmes
	Krituši	Ievainoti	Pazuduši	Krituši	Ievainoti	Pazuduši	
3. Sibīrijas divīzija: 9., 10., 11., 12. Sibi- rijas pulki	12	35	9	357	2029	1030	1) 23. dec.— 440 strēln. 2) 23. dec.— 1466 strēln. 3) 23. dec.— 164 strēln. 4) 23. dec.— 808 strēln.
14. Sibīrijas divīzija: 53., 54., 55., 56. Sibīr. pulki	17	74	7	547	2640	1158	
1. Latv. strēln. brigād.	10	49	3	562 ¹⁾	1897 ²⁾	398	
2. Latv. strēln. brigād.	18	41	—	390 ³⁾	1852 ⁴⁾	213	
Kopā 6. korpusa zaudējumi .	57	199	19	1856	8418	2799	
Latvju strēlnieku zaudējumi .	28	90	3	952	3749	611	

Izšautie lādiņi no 23.—29. decembrim (5.—11. janvārim)

3 — collīgo	20.077
42 — līniju	8.576
48 — „	12.344
6 — collīgo	11.853
8 — „	813

11 — collīgo	236
12 — „	955
Ķīmisko	8.170

Kopā . . . 63.024 lādiņu,

t. i. 113.990 pudu metala

Patronu izšauts:

3 — līniju	2.720.000
japaņu	8.800.000

Kopā . . . 11.520.000

Ja pieņemam, ka vāci (mēs uzbrukām, viņi aizstāvējās) zaudēja tikai 25 proc. no mūsu zaudējumiem, t. i. ap 2870 cilvēku, iznāk, ka lai izsistu no pretinieka rindām 1 kareivi, vajadzīgi 40 pudu metala, 3840 patronu un 4 kareivji.

12./25.—17./30. janvāra kaujas 1917. g.

Klusumu Rīgas frontē pēc Ziemassvētku kaujām pārtrauca 9. un 10. janvārī vācu uzbrukums 3 virzienos: 1) no Skangaļiem uz Lediņiem; 2) no Skudrām uz Lediņiem un 3) no Pārupjiem uz Lediņiem. **Vācu uzbrukums 12. armijas vadībai nāca pavisam negaidīts.** Kaut 10. janvāra uzbrukumu izdevās apturēt (vāci iejēma „Mēles“ dienvidus daļu līdz Lediņiem), tomēr 28. divīziju galīgi sakāva.

Sakarībā ar šo vācu uzbrukumu beidzās arī latvju strēlnieku īsā atpūta un abām latvju brigādēm vajadzēja doties no rezerves uz fronti Ložmetēju kalna rajonā. Ģen. Radko-Dmitrijevs bija nolēmis izdarīt **jauņu uzbrukumu pretiniekam.** Uzbrukuma plans bija sekošs: **labā kolonna** — plkv. Pimenoss: 5. Zemgales un 6. Tukuma latvju pulki, 11. Sibīrijas pulks. Kolonnas uzdevums — iejemt Klīves muižas — Grabes rajonu. 5. Zemgales un 6. Tukuma pulki plkv. Vācieša vadībā uzbrūk uz Lediņiem-Vītiņiem-Ogli-Skudrām-Grabi-Klī-

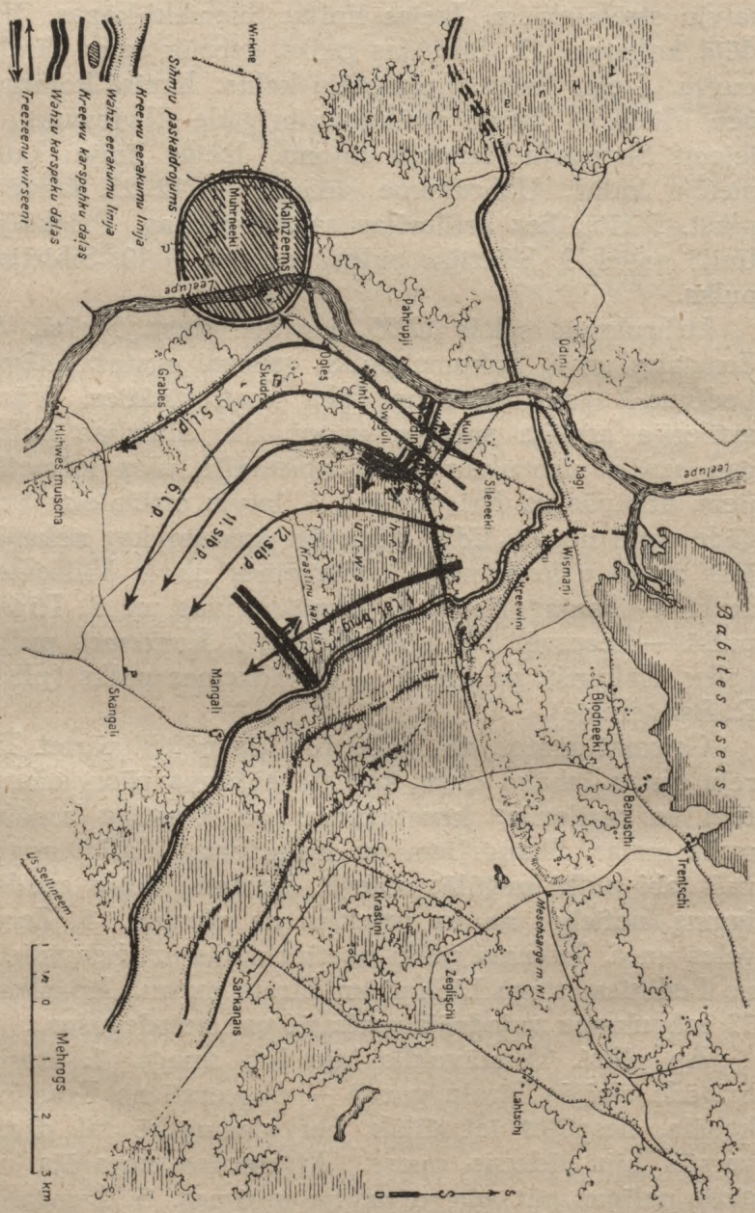
ves muižu. 11. Sibīrijas pulks uzbrūk pa kreisi no latvju strēlniekiem. Izejas līnija: Silenieki-kāpas. **Vi-dējā kolonna: 12.** Sibīrijas pulks uzbrūk caur Tīreļa purvu. Izejas līnija: Ložmetēju kalns. **Kreisā kolonna** ģen. Misiņš: 1. latvju strēlnieku brigāde. Uzdevums — iejemt Skangaļu-Mangaļu rajonu. Izejas līnija: Ložmetēju kalns. Uzbrukuma sākums — 12./25. janvārī plkst. 5 rītā, **bez artilērijas sagatavošanas.** Priekšējā līnijā paliek 9. Sibīrijas pulks, rezervē — 10. Sibīrijas pulks.

Uzbrukums sākās 12/25. janvārī plkst. 5 rītā. 5. Zemgales un 6. Tukuma pulki, gaismai austot, iejēma Lediņus-Āugsto kāpu un sāka nostiprināties. Vācu artilērija atklāja spēcīgu uguni. 11. Sibīrijas pulks gan uzsāka uzbrukumu, bet apšaudīts vācu ložmetējiem, atkāpās uz Krieviņiem. 1. latvju strēlnieku brigāde naktī nogāja līdz Ložmetēju kalnam, kur nekavējoši devās uzbrukumā: 3. Kurzemes un 4. Vidzemes pulki — kaujas līnijā, 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas pulki — rezervē. Pa labi uzbruka 3. Kurzemes pulks (plkv. Kalniņš), pa kreisi — 4. Vidzemes pulks (plkv. R. Bangerskis).

Gaismai austot, abi pulki bija spējuši pāriet Tīreļa purva labāko daļu, kad tie **nokļuva vācu ložmetēju un artilērijas krustuģunīs:** no Krastiņa kanāla, meža malas, Skangaļiem un Kalnciema. Galīgi noguruši, **abi pulki nogūlās sniegā, ciezdami lielus zaudējumus, netiekot ne uz priekšu, ne atpakaļ.** 5. Zemgales un 6. Tukuma pulki nostiprinājās uz dienvidiem no Lediņiem starp Lielupi un Tīreļa purvu. Ap plkst. 13 uzbrukumu vajadzēja uzskatīt par neizdevušos.

Ap plkst. 15 stāvoklis bija ļoti smags. 1. latvju brigāde cīnījās Tīreļa purvā — pusverstī no Krastiņa kanāla, nespējot iet tālāk, bet aizmugurē tai divas verstis bija līdzens purvs. **Ātgriezies nevarēja un sūtīt palīgus pār purvu nebija nozīmes.** 5. Zemgales

12/25. janvāra 1917. gada operācijas plans.

un 6. Tukuma pulki turējās iejemtās pozīcijās uz dienvidiem no Lediņiem, bet uzbrukumu turpināt nozīmēja līst maisā un ciest veltīgus zaudējumus. Plkst. 17 trešās divīzijas komandiers pavēlēja uzbrukumu pārtraukt, atvelkot priekšējo līniju no Kaģiem pār Āugsto kāpu — gar Tīreļa purva malu uz Ložmetēju kalnu, 1. latvju brigādei apmesties Ložmetēju kalnā, 5. Zemgales un 6. Tukuma pulkiem — atiet Silenieku-Neiņu rajonā. Tikai tumsai metoties 3. Kurzemes un 4. Vidzemes pulki varēja **atkāpties caur Tīreļa purvu** mežsarga mājas Nr. 1. virzienā. 1. Daugavgrīvas un 2. Rīgas pulki palika Ložmetēju kalnā.

Pirms atkāpšanās norādītā rajonā 5. Zemgales un 6. Tukuma pulkiem bija jāiztūra spēcīgs vācu uzbrukums gar Tīreļa purva vakara pusi, apejot Āugsto kāpu. Vācus atsvieda atpakaļ.

13./26. janvāra rītā vāci bija atjaunojuši savu **stāvokli, atsviezdami 43. korpusu uz 22. (4. janv.) decembra izejas līniju**. Pavisam Lielupes krastā bija 16 krievu pulki pret 3 vācu pulkiem.

14./27. janvārī bija nolemts laist darbā smago artileriju. Atbildēja arī vācu artilerija. 15./28. un 16./31. janvāris pagāja mierīgi.

Bija zināms, ka vāci gatavo uzbrukumu, lai atgūtu Ziemassvētku kaujās zaudētās pozīcijas. Tiem vajadzēja atgūt vēl tikai Ložmetēju kalnu. Artilērijas sagatavošanās sākās 17./30. janvārī plkst. 2 naktī, apšaudot Bļodnieku-Benušu un mežsarga mājas Nr. 1. rajonu ķīmiskiem lādiņiem. Plkst. 3 rītā 5. Zemgales un 6. Tukuma pulkiem pavēlēja visiem spēkiem aizstāvēt Sileniekus. Plkst. 5 rītā sākās vācu uguns Ložmetēju kalna-Neiņu-Silenieku rajonā. Gaismai austot vācu baterijas apšaudīja 9., 11. un 12. Sibīrijas pulku priekšējo pozīciju. Sibīrieši šo uguni neizturēja un atkāpās. Vācu uzbrukumu Lediņiem atsita 5. Zemgales pulks ar 174. pulka palīdzību.

Vāci sāka uzbrukt no Augstās kāpas divos Si-
lenieku un Ložmetēju kalna virzienos, ciedzami sma-
gus zaudējumus no mūsu ložmetēju un artilērijas uguns.
Tos atsvieda atpakaļ 1. un 2. latvju brigādes kopīgi
ar krievu pulkiem. Vāci mēģināja uzbrukt no Lielu-
pes kreisā krasta — Pārupju meža uz Neiņu mājām,
bet arī te cieta neveiksmi. 17./30. janvāra vakarā vācu
uzbrukums bija likvidēts. Pretinieka rokās palika ie-
vērojamais „Mēles“ apcietinājums — Augstā kāpa.

Arī janvāra kaujās latvju strēlnieki cieta prāvus
zaudējumus, sevišķi 3. Kurzemes pulks. Lielais auk-
stums stipri retināja latvju strēlnieku pulku rindas.
**Kauju beigās dažos pulkos bija vairs tikai ap 300
durkļu.**

Ziemassvētku un janvāra kaujās 12. armija zaudēja ap 20.000 vīru

Ziemassvētku un janvāra kaujas notika ļoti slik-
tos laika apstākļos: sals bieži mainījās ar sniegu un
atkusni. Vēl nebija pilnīgi pabeigti arī visi sagatavo-
šanās darbi. Pūri, kur vajadzēja notikt uzbruku-
mam, nebija aizsaluši.

Gaišās mēnesnīcas naktīs pretinieks ļoti labi va-
rēja priekšlaikus pamanīt karaspēka virzīšanos pa at-
klāto purvu, jo visur karavīrus nevarēja apgādāt **bal-
tiem mēteļiem**. Tāpēc latvju strēlnieku vadoni izsa-
cījās, ka uzbrukums atliekams pēc jauna gada. To-
mēr 12. armijas komandiers ģen. Radko-Dmitrijevs
tam nepiekrita.

Ja 23. decembra uzbrukumā neiejēma vācu ap-
cietināto Mangaļu mezglu un Ložmetēju kalnu, do-
dot tālāku triecienu pretiniekam un atbrīvojot ceļu
uz Jelgavu, tas izskaidrojams ar to, ka no sagatavotām
• 6 atsevišķām uzbrucēju „dūrēm“, kuŗu uzdevums bija
izlauzties cauri nostiprinātām pretinieka līnijām, ie-

dzīļinoties viņa aizmugurē un piespiest to atstāt savas pozīcijas, savu uzdevumu veica viena — 14. divīzija, kurā cīnījās abas latvju brigādes.

Neskatoties uz visiem kavēkļiem, abas latvju strēlnieku brigādes iejēma prefinieka nocietinātos ierakumus un ielauzās tā aizmugurē.

Ziemassvētku kaujās latvju strēlnieki rādīja, cik liela nozīme ir pēkšņam uzbrukumam un pozīcijas frontes pārraušanai bez artilērijas sagatavošanas.

Bez šaubām minēti kauju panākumi — 2 kvadrātverstis liela zemes gabala ieguvums un trofējas bija pārāk dārgi samaksāti.

Ziemassvētku un janvāra kaujās krievu 12. armija zaudēja ap 20.000 kritušu, ievainotu un bez vēsts pazudušu, starp tiem ap 8000 latvju strēlnieku.

Latvju strēlnieku traģēdija

1916. gada Ziemassvētku cīņas (23. decembra notikumi) kaujas dalībnieku aprakstos

Par 1916. gada Ziemassvētku cīņām 23. (5. janv.) decembrī atbildīgie kauju dalībnieki iesniedza 12. armijas komandieram plašus ziņojumus, kuŗos sīki aprādīja kauju gaitu, neveiksmes un sniedza viņu novērtējumu.

1.

Apvienotās latvju strēlnieku divīzijas komandiera ģenerāļa A. Miņiņa ziņojums.

1916. gada 23. (5. janv.) decembrī ap plkst. 12, kad pie brigādes štāba pienāca 9. Sibīrijas pulka priekšējās daļas, bija ziņas, ka vāci nelieliem spēkiem vēl turpina aizstāvēt Mangaļu apcietinājumu mezglu, es pavēlēju 9. Sibīrijas pulka komandierim bataljonu, kuŗš pienāca kolonnas priekšgalā, sūtīt uzbrukumā Mangaļiem no aizmugures.

Pieprasījis pa telefonu, kā veicas uzbrukums Mangaļiem, es pārlicinājos, ka 9. Sibīrijas pulka bataljons, neskatoties uz atkārtotu pavēli virzās uz priekšu ļoti lēnām. Es pavēlēju 9. Sibīrijas pulka komandierim izdarīt spiedienu uz bataljona komandieri, lai tas ar vajadzīgo enerģiju sāktu izpildīt tam uzlikto uzdevumu. Ģen. Kržiminskis nekavējoši nosūtīja rakstisku pa-

vēli un pēc kāda laika man paziņoja, ka bataljons iejēmis izejas līniju un pēc dažām minūtēm dosies uzbrukumā. Paziņojis par to citām kaŗaspēka daļām, es pavēlēju 3. Kurzemes latviešu strēlnieka pulka komandierim plkv. Kalniņam, kuŗš uzturēja sakarus ar šo 9. Sibīrijas pulka bataljonu, būt gatavam un doties uzbrukumā kopīgi ar 9. Sibīrijas pulka bataljonu. Gaidot uzbrukumu no jauna pagāja vairāk kā stunda, bet 9. Sibīr. pulka bataljons, kā to ziņoja plkv. Kalniņš, turpināja „mīnāties uz vienas vietas“. Tad es otru reizi griezpos pie ģen. Kržiminska, brīdinādams, ka gadījumā, ja viņa bataljons nesāks enerģisku uzbrukumu, es būšu spiests atcelt bataljona komandieri. Beidzot ap plkst. 17 pienāca ziņojums, ka Mangaļu apcietinājumu mezglis ieņemts. Pēc tam paziņoja, ka pie Skangaļiem vāci pārgājuši pretuzbrukumā un mūs atspieduši.

Lai personīgi orientētos par stāvokli un spertu vajadzīgos soļus es, štāba priekšnieka v. i. štāba kapteiņa Grinberga un vec. adjutanta Ozola pavadībā, steidzami devos caur pārrāvumu vācu ierakumos un apcietinājumos pie mūsu priekšējām daļām. Apcietinājumos starp 2. Rīgas pulka štābu un priekšējām daļām es satiku 2. latviešu pulka komandieri Peniķi. Tanī laikā visā frontē turpinājās šauteņu un ložmetēju uguns. Pēc kāda laika atklāja ložmetēju uguni arī no Mangaļu apcietinājumu puses, kas priekš mums bija pilnīgi nesaprotams, jo jau ap plkst. 17 Mangaļi bija mūsu rokās. Stāvokļa noskaidrošanai es pavēlēju izsūtīt Mangaļu virzienā izlūkus un nosūtīju turp arī jauktu rotu.

Tanī laikā sajēma ziņojumu, ka Mangaļus no jauna iejēmuši vāci... — Pārnācis brigādes štābā, es dabūju zināt, ka Mangaļu garnizons sagūstīts.

2. latviešu strēlnieku brigādes štāba priekšnieka štāba kapteiņa V. Ozola pārskats.

1916. g. 23. (5. janv.) decembrī starp plkst. 5 un 6 rītā abas latviešu brigādes pārrāva pirmo vācu apcietinājumu līniju. 1. latvju brigāde ar pirmā latviešu pulka 1. bataljonu priekšgalā (kapt. Fr. Briedis) pārrāva fronti pa kreisi no Mangaļu mežsarga mājas un virzījās uz Skangaļu pusi, bet 2. latvju brigāde ar 7. Bauskas pulku priekšgalā (pulkv. Goppers), pārrāva vācu līniju pa labi no Mangaļu mežsargu mājas un virzījās uz Grabes un Skudras pusi. Es tanī laikā atrados pie mūsu apcietinājumu galvenā punkta mūsu priekšējos ierakumos (kvadrāts 317., karte 250 asis). Mans uzdevums bija saskaņot 6., 7. un 8. latvju pulku darbību.

2. latvju brigādes komandieris pulkv. Auzāns kopā ar apvienotās latvju divīzijas komandieri ģen.-maj. Misiņu (tanī pašā laikā viņš bija arī 1. latvju brigādes komandieris) atradās blīvdāzā Stārorusas un Fedotova ceļu krustojumos, no kurienes es saņēmu pa telefonu ziņas par 1. latvju brigādes darbību. Man bija labi zināmi grūtie apstākļi, kādos nācās darboties 1. latvju brigādei. Mežainai apkārtnē un pretinieka stiprām pozīcijām (pozīciju plāns un iekārta mums nebija iepriekš zināma) vajadzēja stipri apgrūtināt sakaru uzturēšanu un kaņaspēka vadību. Tamdēļ apstākļus nākas uzskatīt par ļoti sarežģītiem un tādiem, no kā kaņaspēka daļas, kuņas gāja uzbrukumā, varēja sagaidīt daudz pārpratumu.

Tādos apstākļos sekmes drošas vien tad, ja komandieri, kuņi tieši vada kauju, izrāda pietiekošu iniciatīvi.

Bet es biju pilnīgi pārliecināts par 1. latvju brigādes sekmēm, jo viņas kolonnu veda kapteinis Fr. Brie-

dis, kuŗu pazīstu kā sevišķi spējīgu ātri un labi orientēties visādos kaujas apstākļos un ātri pieņemt aktīvus lēmumus.

Un tiešām, kamēr kapt. Fr. Briedis vēl nebija ievainots, t. i., apmēram līdz plkst. 11—12 dienā 23. decembrī, 1. latvju brigāde ieguva vairākas pretinieka baterijas un iejēma Skangaļus. Pēc tam līdz plkst. 24. naktī no 23. (5. janv.) uz 24. (6. janv.) decembri, es sajēmu par 1. latvju brigādes stāvokli ļoti nepilnīgas ziņas, kuŗas bija diezgan nenoteiktas un viņās aizrādīja, ka 1. latvju brigādes uzbrukums, neskatoties uz nosūtītiem pastiprinājumiem, (9. un 10. Sibīrijas pulki) apstājies, un, beidzot, ka brigāde atkāpjas, pie kam nācās dzirdēt dažādas muļķīgas baumas par veselu bataljonu sagūstīšanu u. t. t., kas notiek parasti pie katras neveiksmes, kad ir ne mazums mazdūšīgu, kas sēj paniku.

Šīs baumas oficiāli neapstiprinājās, un es personīgi piegriezu tām maz vērības, kaut gan 1. latvju brigādes atkāpšanos vajadzēja uzskatīt par notikušu faktu. Par to es dabūju zināt 23. dec. tumsai iestājoties no telefonistiem, kuŗi vienmēr par visu labi informēti, sevišķi par neveiksmēm. Tanī laikā es atrados kopā ar 6. Tukuma pulku un 10. Sibīrijas pulka 3. bataljonu (kuŗš bija izsūtīts palīgā 2. latvju brigādei) uz vācu pirmās līnijas un kopā ar plkv. Lielgalvi (6. Tukuma pulka komandieri) vadījām uzbrukumu pret vāciem, kuŗi, uzbrukdami no Mangaļu mežsarga mājas puses (2—3 rotas ar ložmetējiem), centās atgriezt 7. Bauskas un 8. Valmieras pulkus no pirmās vācu līnijas pārrāvuma. Enerģiskā divu tukumiešu un divu sibīriešu rotu uzbrukumā vācus atsvieda, un es kopā ar plkv. Lielgalvi un 10. Sibīrijas pulka 3. bataljona komandieri kapt. Koņjaevu, pajēmis 1½ rotas sibīriešu un tukumiešu izlūku, devos vajāt pretinieku, kas atkāpās.

Man bija vēl cits nolūks: iepazīties ar pretinieka aizmuguri un vispār iepazīties ar stāvokli. Drīz vien mēs aizsniedzām vācu šaursliežu dzelzsceļu, kuŗš iet līdztekus vācu ierakumiem. Pa šo dzelzsceļu mēs nogājām verstis 1½—2 uz Mangaļu pusi un gar abām pusēm nesastapām nekādas pretošanās. Bija redzams, ka vāci aizbēguši. Daudz noliktavu ar visādiem krājumiem bija pamestas steigā, vairākas tukšas (bez lielgabaliem) bateriju pozīcijas arī liecināja, ka vāci visu, kas iespējams, aizveduši. Beidzot mēs izgājām pie kāda diezgan liela ciemata, ar daudzām labi būvētām un aizsargāšanai iekārtotām zemnīcām. Pēc visām pazīmēm man likās, ka tā Mangaļu mežsarga māja, jo vairāk tamdēļ, ka uz ziemeļiem un austrumiem šim ciematam pievienojās ierakumi ar drāšu aizžogojumiem. Bet apgalvojot, ka tie tiešām bij Mangaļi, es neuzdrošinos, jo uzrakstu ar šī ciemata nosaukumu es neredzēju.

Ciems nebija iejemts ne no mūsu, ne no pretinieka kaŗaspēka, bet bija redzams, ka šeit atradies ne mazums kaŗaspēka (sniegs stipri samīdīts, zemnīcu iekārtojums stipri sadauzīts). Orientēšanās dēļ es pavēlēju aizdedzināt kādu ēku, un mēs devāmies tālāk gar kanāli uz Lielupes pusi. Tas bija 23. (5. janv.) decembrī ap plkst. 19.20 m. Nogājuši apmēram vienu versti Lielupes virzienā (starp Skangaļiem un Grobi) un nesatikuši neviena, izņemot mūsu 8. pulka izlūkus, man palika pilnīgi skaidri, ka vācu rindās ir panika un tie atkāpjas uz Jelgavu. Šo apstākli es uzskatīju par tik svarīgu, ka uzdevis 10. Sibīrijas pulka 3. bataljonam nodrošināt no Mangaļu puses plkv. Goppera boga (7. un 8. pulki) kreiso spārnu un aizmuguri, pats steidzot atgriesties pie plkv. Āuzāna ar ziņojumu, lai attīstītu brigādes uzbrukumu Kalnciema virzienā un „Mēlei“ aizmugurē.

Manas domas par stāvokli stipri atšķīrās no do-

mām pirmā brigādē, kur es ierados 23. (5. janv.) dec.
ap plkst. 24.

Bet ļoti var būt, ka vāci pret 1. latvju brigādi bija
savilkuši daudz lielākus spēkus. Ātrazdamies blindā
dāžā Starorusas un Fedotova ceļa krustojumos, es,
protams, dabūju zināt, ka 1. brigāde galīgi atkāpu-
sies un iejēmusi mūsu priekšējos ierakumus. Kādēļ
tas noticis un vai tiesa, ka vāci pārsteiguši dažas
10. Sibīrijas pulka daļas, — es nezīnu. Piedzērušus
kareivjus neredzēju.

Dažādām baumām, kuņas nācās dzirdēt, it kā mūsu
strēlnieki Mangaļos salīduši zemnīcās un pārdzēru-
šies vācu konjaka un ka, pateicoties tam, vāci uz-
brukuši kopīgiem spēkiem un sacēluši paniku, pat
sajēmuši gūstekņus, — es nepiegrīzu nopietnas vē-
rības, jo tamlīdzīgas tenkas vienmēr nāk priekšā pie
neveiksmēm.

Šo kauju piedzīvojumi spiež taisīt slēdzienu, ka:
1) vāci tiešām atstāj savos ierakumos lielākus reibi-
nošu dzērienu krājumus (domājams, priekš mums),
no kā virsnieki un strēlnieki stingri jābrīdina; 2)
stingri jāaizliedz ieiet zemnīcās un nodarboties ar
„trofēju“ lasīšanu, kamēr pretinieks vēl nav sakauts;
3) neaizrauties kaujas laikā ar vācu ložmetēju un
bateriju izvilkšanu, kas atvelk no kaujas daudz durkļu
un stipri demoralizē kaujas punktus, jo daudzi, aiz-
bildinādamies ar kara laupījuma izvešanu, krīt kā-
rdināšanā — izvairīties no kaujas.

Vairāk nekā nevaru liecināt.

Štāba kapteinis Ozols.

26. (8. febr.) janvārī 1917. gadā.

Sibirijas pulka komandiera ģenerāļa Kršeminska pārskats par kauju gaitu

Plkst. 10.40 es caur jātnieku-ziņnesi saņēmu divas vienāda satura telegrammas ar 6. Sib. korpusa komandiera parakstu un pavēli pāriet ģen.-maj. Mišņa rīcībā sekmju attīstīšanai, un steigšus devos uz Apvienotās latviešu divīzijas štābu.

Plkst. 12.10 pulka kolonnas galva aizsniedza Apvienotās lat. divīzijas štābu.

Ģen. Mišņš pavēlēja man (mutiski) tūlī nodot vienu mana pulka bataljonu 3. latv. pulka rīcībā Mangāļu mežsarga mājas ieņemšanai, bet pārējiem 3 bataljoniem palikt viņa rezervē. Es nozīmēju pirmo bataljonu ar 4 ložmetējiem pulkv. Novicka vadībā, kurš devās tūlī ceļā ar 3. latvju pulka pavadoni.

No latvju pulka komandiera sāka pienākt uztraucošas ziņas. Uz ģen. Mišņa mutisku pavēli pulkv. Peniķa rīcībā ar 2. latvju pulka pavadoni tika nosūtīts otrais bataljons ar 4 ložmetējiem. Uz ģen. Mišņa mutisku pavēli 3. latvju pulka komandiera rīcībā nosūtīju 9. un 10. rotas ar 2 ložmetējiem nomainīt latviešu rotu, kuŗa iejēma pozīcijas starp 14. Sib. divīziju un apvienoto latviešu divīziju, pēdējās kreisā flanga nodrošināšanai.

Uztraucošās ziņas no 2. latvju pulka komandiera turpinājās, kadēļ uz ģen. Mišņa pavēli izsūtīju pulkv. Peniķa rīcībā 11. un 12. rotas ar 2 ložmetējiem. Pēc tam saņemta ģen. Mišņa pavēle nosūtīt 2. latvju pulka komandiera pulkv. Peniķa rīcībā vēl 2 rotas un 1 rotu 6. latvju pulka komandiera rīcībā. 2. latvju pulka komandiera rīcībā tika nosūtītas 12. un 15. rotas ar 2 ložmetējiem, bet 16. rota ar 2 ložmetējiem — 6. latvju pulka komandiera rīcībā.

Ap šo laiku, t. i., 6 stundas pēc 9. Sibīrijas pulka ierašanās pie Āpvienotās latviešu divīzijas štāba, ģen. Mišņa rezervē palika tikai mana pulka 14. rota ar karogu. Pārējās pulka daļas bij izsvaidītas starp izkaisītiem Āpvienotās latvju divīzijas pulkiem. Personīgi man nekāds uzdevums netika dots.

Ap plkst. 19.30 pie manis ieradās plkv. Novickis, viegli kājā ievainots, un paziņoja, ka Mangaļu mežsarga māja ieņemta, bet ap plkst. 20 ģen. Mišņš man pateica, ka Mangaļu mežsarga māju no jauna iejēmuši vāci.

Tai pašā laikā ieradās 10. Sibīrijas pulka komandieris Pīrumjancs un paziņoja, ka vāci pārgājuši uzbrukumā no Skangaļiem un aizsvieduši latviešus un 10. Sibīrijas strēlnieku pulku, kuŗi atradās šīnī rajonā.

4.

Ģen. Mišņa ziņojums 12. armijas komandierim 1917. g. 11. martā par 1916. g. 23. (5. janv.) dec. kaujām un karaspēka vadību

Sakarā ar saņemtajām jūsu ekselences piezīmēm pie man padoto karaspēku daļu kauju darbības vadības 23. (5. janv.) decembrī pag. g. ziņojumu sekošo. Saņemot no jūsu ekselences 19. (1. janv.) decembrī noteiktas ziņas par uzbrukumam izraudzīto vietu, es to pašu dienu devos uz 2. latvju strēlnieku brigādes štābu un 3 dienas personīgi iepazīnos jo sīki ar priekšā stāvošo kauju rajonu un pieejām Bušu-Mangaļu rajonā.

Visvājākais ienaidnieka pozīciju profils bija 472. un 473. kvadrātu rajons (šēma 250 asis collā), jo sastāvēja tikai no 2 rindām drāšu žogu; pieejas bija apslēptas. Bet tā kā šis rajons atradās no vispārējā

uzbrukuma virziena (līnijas Mangaļi-Skangaļi-Klīves muiža) 2,5—3,5 verstis tālu, un, galvenais, abas uzbrūkošās brigādes atdalīja vienu no otras atklāts purvs, tad izšķīros par rajonu netālu Mangaļiem (417. un 442. kv.). Šinī rajonā pozīcijas bija daudz stiprākas, aizsargātas visās vietās ar 3 drašu žogu rindām; bet iepriekšējās apmācībās guvu pārlicību, ka drašu žogu izgriešanai nevajaga daudz laika, jāprot tikai strauji un saprātīgi rīkoties; bez tam strēlnieki gaidīja tikai jūsu ekselences pavēli parādīt savas zināšanas darbā. 23. decembrī katrs strēlnieks vēlējās piedalīties drašu griešanā un tikt uzbrūkošo kolonnu pirmajās rindās. Sākot no vecākiem priekšniekiem līdz strēlniekiem, visos bija viena doma — tagad vai nekad. Tā bija svēta sajūsma.

No izejas stāvokļa, rāpjoties pa sniegu, strēlnieki pielīda drašu žogiem. Pirmo drašu joslu, bet dažviet arī otro, pārgrieza šķērēm, nepamanīti no ienaidnieka sardzes. Tāpat klusi aizgādāja līdz drašu žogiem lādiņus un citus līdzekļus to pāriešanai.

Līdz ko vācieši pamanīja drašu griezējus un atklāja ložmetēju uguni, vienā momentā, atskanēja stipri speciālo lādiņu un bumbu sprādzieni. No caureju spārniem vienā un tai pašā laikā mūsu ložmetēji sāka apšaudīt vācu ierakumus un ložmetējus, bet visas baterijas atklāja uguni uz Mangaļiem un nocietinājumu punktu.

Drīz pēc tam spēcīgs „urrā“, pabalstīts simtiem rokas granātu sprādzieniem, tricināja uzbrukuma rajonu un dažās minūtēs strēlnieki ielauzās vācu ierakumos. Pakaļējās kolonnas paplašināja caurejas. Saticu veselus un ievainotus strēlniekus, kuņu virsdrēbes un veļa bija pie drašu žogu iznīcināšanas saplēstas skrandās.

Kad pirmā ierakumu rinda un nocietinājumu punkts bij ieņemti, pavēlēju uzbrukt gar ierakumiem,

lai iejemt Mangaļus un paplašinātu placdarmu uz rītiem.

Drīzi tika ziņots, ka daļas, uzbrūkot Mangaļu iejēšanai, nevar tikt uz priekšu, jo tās aiztura stipra ložmetēju uguns no divstāvu blokmājas. No tās var šaut visos virzienos. Lai atvieglinātu uzbrukumu, pavēlēja 5. latviešu strēlnieku pulkam enerģiskāki uzbrukt Mangaļiem no vakariem. 5. pulka uzbrukumam nebija panākumu.

Ierakumi uz rītiem no Mangaļiem līdz 19. mērķim tika no vāciešiem iztīrīti.

Pulkstens 8 sāka pienākt ziņojumi, ka no 470. kvadrāta puses vācieši iesākuši pretuzbrukumu. Pavēlēja 2. latvju strēlnieku pulka komandierim virzīt uz turieni vienu viņa bataljonu, afsist vāciešus un aizsargāt mūsu kreiso spārnu uzbrukumā Skangaļiem. Bataljons savu uzdevumu izpildīja. Ap plkst. 13, pēc 2. latviešu pulka komandiera ziņojuma, ka ievērojami pretinieka spēki uzbrūk no dienvidrītiem gar lielā grāvja abām malām un ka šai rajonā viņa vienai rotai nav iespējams atturēt ienaidnieka spiedienu, izsūtīju no rezerva 10. Sibīrijas pulka vienu bataljonu pulkveža Peniķa rīcībā. Tā paša pulka sešas rotas tika izsūtītas Skangaļu aizsargāšanai, bet divām rotām tika uzdots iejemt Mangaļus.

Pirms došanās uz Klīves muižu, vajadzēja iejemt Mangaļus; to krišanu gaidīja kuŗu katru brīdi. Karaspēka daļu aizsargāšanai tālākā uzbrukumā no Skangaļiem uz Klīves muižu bija izraudzīti 10. pulka trīs bataljoni, kuŗi (bez divām rotām) bija izsūtīti pozīciju iejēšanai un apsargāšanai no 19. mērķa 442. kvadrātā līdz Skangaļiem. 1. latvju strēlnieku brigādes daļas vajadzēja atvilkt, lai ļaudis varētu iebaudīt siltu ēdienu, pēc kam sāktu uzbrukumu Klīves muižai.

Tā kā vācieši vēl turējās Mangaļos, pieprasīju pulkvedim Kalniņam, cik rotu viņam vēl vajadzētu, lai

vienā triecienā vāciešus no turienes izsistu. Pulķvedis Kalniņš ziņoja, ka vajadzīgas divas rotas. Taisni tai laikā caur pārrāvumu vācu ierakumos gāja 10. Sibīrijas pulķa bataljons, kuŗam pavēlēju nosūtīt divas rotas pulķveŗa Kalniņa rīcībā Mangaļu ieņemšanai.

Uz jautājumiem, kāpēc aizķavējas uzbrukums Mangaļiem, pulķvedis Kalniņš atbildēja, ka neskatoties uz viņa vairākkārtējo pavēli sāķt uzbrukumu, 10. pulķa rotas turpinot „mīdīties uz vietas“; pēc tam ziņoja, ka šīs rotas, vairoties no stīpras loŗmetēju uŗguns, nogūluŗas.

Mangaļu kriŗšanai bija ļoti liela nozīme visas operācijas attīstīŗšanā. Tāpēc šī punkta ieņemšanai izsūtīju 9. Sibīrijas pulķa bataljonu (rotas — pilnā sastāvā) ar bataljona komandieri priekŗgalā, par kuŗa spējām pulķa komandiers ģ.-m. Krŗeminskis deva ierūsminoŗu atsauksmi.

Šis bataljons ietilpa trieciena grupā, kuŗai bija uzdots uzbrukt Mangaļiem, kādēļ tika nodots pulķveŗa Kalniņa rīcībā. Pats uzzīmēju uz kartes ceļu, pa kuŗu bataljonam jāiet: izejot caur pārrāvumu, gar nocietināto punktu bataljonam jānogrieŗas uz Mangaļu-Skangaļu ņosejas un no aizmuŗures jāuzbrūķ Mangaļiem. Uzdevums vienkārŗs un viegli izpildāms.

Nesaņemdams ziņojumu par izejas stāvokļa ieņemšanu uzbrukumam Mangaļiem, kaut pēc aprēķina, jemoť vērā visas varbūtības ceļā (artilērijas uŗguns nebija, jo visas pretinieķa baterijas Skangaļu virzienā bija no mums iegūtas) laiks bija to iejemt, es norādīju ģ.-m. Krŗeminskim, iespaidot sava bataljona komandieri, ja tas tūliņ nesāķs uzbrukumu. Ģen.-majors Krŗeminskis atbildēja, ka jau divas rakstiskas pavēles viņŗ nosūtījis bataljona komandierim, tā kā kuŗu katru brīdi var gaidīt uzbrukuma sākumu. Man vēl nebija noteiktu ziņu par Mangaļu ieņemšanu, kad

pa tāļruni pateica, ka 10. Sibīrijas pulka daļas, kuŗas esot iejēmuŗas pozīcijas pie Skangaļiem, atkāpuŗas, un ka kopā ar tām atiet arī atlikuŗšais kuŗaspēks. Lai uz vietas spertu attiecīguŗus soļus, es, štābskapitāna Grīnberga pavadībā, steidzos sagaidīt atejoŗas kuŗaspēka daļas. Pie pārrāvuma un it seviŗķi pie nocietinātā punkta satīku kareivju grupas, tās uzmundrināju, iecēlu viņām priekŗšniekus un sūtīju uz 64. mērķi (uz dienvidiem no Skangaļiem); no kuŗienes tai laikā atskanēja stipra ŗauŗšana. Piedzēruŗus nesatīku.

Atejoŗas daļas iejēma pozīcijas un sāka nocietināties. Uz manu pavēli tūliņ tika izsūtītas stipras izlūku nodaļas ar uzdevumu atspīest prefinieku un noskaidrot tā spēkus. Tai pašā laikā es sajēmu pa tāļruni caur 2. pulka štābu ziņojumu, ka Mangaļi atkal vācieŗu iejēmti un par viņu garnizona likteni nekas nav zināms. Es pa tāļruni sazinājos ar apvienotās latvju strēlnieku divīzijas štābu un lūdzu dot manā rīcībā 53. Sibīrijas pulku, kas bij apmeties divīzijas štāba tuvumā. Pēc atgrīeŗšanās štābā es izsaucu pie tāļruņa korpusa štāba priekŗšnieku un atkārtoju lūgumu, dot manā rīcībā ŗo pulku, lai ar to iejēmtu labā kaujas rajona pozīcijas, nomainot daļas, kuŗas nepiecieŗami atvilkt un sakārtoŗ. Man atbildēja, ka par apvienoto daļu komandieri iecelts ģ.-m. Trikovskis, kuŗam drīz jāierodas manā štābā.

Plkst. 23. ieradās ģ.-m. Trikovskis. Manu ziņojumu par daļu noŗgrupēŗanos uzklausījās arī ģ.-m. Krŗeminskis. Pēdējais prasīja nekavējoties nomainīt viņa bataljonus, norādot, ka pret bataljonu, kas atrodas kreisā spārnā, pie 19. mērķa, vācieŗi nāk uzbrukumā un apīest to no sāniem. Uz to katēgoriski atbildēju, ka spārnus neapīest, kaut pēc Mangaļu atdoŗšanas, kuŗus aizsargāja labākais 9. pulka bataljons, ar ŗī pulka kaujas spējām nevarēja rēķināties.

Ģ.-m. Trikovskis mutiski pavēlēja nekavējoties at-

stāt iejēmtās pozīcijas un atiet uz mūsu ierakumu pamatlīniju, ko es tūlīt pa tālruni darīju zināmu pulkos un arī pats devos turp. Ātiešana notika mierīgi bez spiediena no pretinieka puses.

Šķita, ka iejēmtās pozīcijas varētu noderēt jaunajam izejas stāvoklim pie otrreizēja uzbrukuma Mangaļiem no spārna un aizmuģures, bet Mangaļu iejēšanai varētu sekot visas nocietinātās līnijas, kā arī Ložmetēju kalna krišana un vāciešu atkāpšanās visā rajonā.

Es nevaru apvainot nevienu no man uzticētās brigādes kaŗavīriem par to, ka šīs dienas spīdošie panākumi bijuši gluži veltīgi. Brigāde, pārraudama bez artilērijas sagatavošanas stipri nocietinātos ienaidnieka ierakumus, iejēma trīs joslas vācu nocietinājumu, sajēma trīs baterijas Skangaļu rajonā, atsvieda pretinieku uz Brašļiem un vēl tālāk. Izdarīja to ļoti nelabvēlīgos apstākļos, jo pa labi 5. Zemgales latv. strēlnieku pulks nesniedza palīdzību, bet pa kreisi 14. Sibīrijas divīzijas daļas bij atkāpušās savos ierakumos, ar ko deva iespēju vāciešiem, mūsu uzbrukuma laikā Skangaļiem, apšaudīt spārnu un apiet no muguras uz priekšu izvīrītās daļas, pie kam tiem stipri palīdzēja uzbrukuma joslā atrodošies meži.

10. Sibīrijas pulka daļas ļoti steidzīgi bija atstājušas pozīcijas aiz Skangaļiem, kādēļ vācieši sāka apiet uz priekšu izvīrīto 4. latvju strēlnieku pulku. Lai pulks netiktu galīgi atgriezts, viņa priekšējās daļas bija spiestas atkāpties, kas izsauca visas brigādes atiešanu. Nostiprinoties līnijā no Mangaļiem uz 19. mērķi, brigādes pulki kopā ar 9. un 10. Sibīrijas pulku daļām aizturēja vāciešu virzīšanos uz priekšu. Šo līniju viņi noturēja arī pēc Mangaļu krišanas līdz pavēles saņemšanai atiet mūsu pamatlīnijā.

Zīņoju, ka visi, sākot no pulku komandieriem līdz strēlniekiem, nodevās ar visu sirdi šim darbam un

centās vislabākā apziņā izpildīt viņiem doto uzdevumu, attaisnot ar to jūsu ekselences uzticību.

Sev es arī nevaru pārnest. Brigādes pulku sagatavošanas darbi veicās labi. Pirms operācijas sākšanās es zem artilērijas un šauteņu uguns izlūkoju kaujas rajonu un pieejas pretinieka pozīcijām; kaujas laikā atrados tur, kur mana klātbūtne un vadība varēja palīdzēt kaujas gaitai. Domāju, ka esmu darījis visu, nesaudzēdams savus spēkus un dzīvību. Stāvoklis man arī bija skaidrs.

Saskaņā ar Juŗa ordeņa statūtu § 8, pantiem 3 un 6, mani par 1916. g. 23. dec. kaujām, saņemto piezīmju un pārmetumu vietā, vajadzēja apbalvot ar II. šķiras Sv. Juŗa ordeni. Nerunājot par iekšējiem pārdzīvojumiem, ziņoju tikai to, kas attiecas uz dienesta izpildīšanu. Mans tagadējais stāvoklis var manu autoritāti mazināt man uzticēto karavīru rindās, viņu pašāvība un uzticība negribot var zust, tāpēc lūdzu atbrīvot mani no manu pienākumu izpildīšanas.

Par to, ka 3. Sibīrijas strēlnieku divīzijas pulki manā vadībā 23. (5. janv.) decembra kaujās neatradās vajadzīgā augstumā, ziņoju, kā arī vēlākās kaujās, zem viņu tiešo un pastāvīgo priekšnieku vadības, kā tas redzams no šeit pievienotiem dokumentiem, tie nav parādījuši vajadzīgo drosmi un spēku.

Ģen.-majors Miņiņš.

12. armijas komandiera rezolūcija.

„Atsvabināt ģen.-majoru Miņiņu no viņa pienākumu izpildīšanas un rūpēties par to, lai tam netiktu uzticēta atsevišķās brigādes komandēšana. Brigādes komandēšanu pagaidām uzņemties vienam no brigādes pulku vecākiem komandieriem.“

Orģinālu parakstījis:
1917. g. 13./26. martā.

Armijas komandiers,
infantērijas ģenerālis
Radko-Dmitrijevs.

Pareizību apliecina: 1. latviešu strēlnieku brigādes štāba priekšnieka v. i. pulkvedis-leitnants

Suchodoļskis.

5.

**11. Sibīrijas pulka pagaidu komandiers pulkv.
Pirumjancs — vaino latvju strēlniekus**

Pēc tam, kad pulks bij ieradies pie latvju brigādes štāba, plkst. 8 pulkv. Āuzāns izsūtīja ceturto bataljonu 2. latvju pulka rīcībā, bet plkst. 9.40 trešais bataljons sajēma pavēli iet palīgā 2. latvju brigādei, pārejot vispirms 6. latvju pulka komandiera rīcībā. 23. dec. ap plkst. 12 — pirmais un otrais bataljoni tika izsūtīti 1. latvju pulka rīcībā Skangaļu — Klīves muižas virzienā sekmju attīstīšanai. Rotas, virzoties pa šauru eju starp vācu drāšu aizžogojumiem, sastapa gan ievainotus, gan latviešus, kuŗi nesa dažādas lietas no vācu ierakumiem. Pie 2. latvju pulka štāba (1. vācu līnijā) es virsnieku klātbūtnē iztaujāju šī pulka komandieri par stāvokli, bet tas nezināja, kas notiek pa labi (Mangaļi) un pa kreisi.

Piemēram, viņš apgalvoja, ka Mangaļi gandrīz mūsu rokās un tur palikuši tikai daži vācieši ar ložmetējiem. Šīs domas valdīja arī brigādes štābā pirms manas iziešanas no turienes. Drīz viņš tomēr sāka runāt citādi, kad no Mangaļiem uz mums atklāja diezgan stipru ložmetēju uguni. Bez tam pa pirmās līnijas ierakumiem bēgošie latvieši kļiedza, ka vācieši uzbrūkot. Ap to laiku otrā bataljona rotas pienāca pie 2. latvju pulka štāba. Es pavēlēju bataljona komandierim Kurošam ātri salasīt bataljonu un doties ar mani uz 1. latvju pulka rajonu, bet pagaidām mūsu spārna aizklāšanai no Mangaļu puses izsūtīt pusrotu. Viņš man paziņoja, ka 5. un 6. rotas ģen. Misiņš „iz-

rāvis" no kolonnas Mangaļu šturmēšanai, un viņš komandē tikai 7. un 8. rotas, kuŗām ļoti grūti tikt uz priekšu. Pavēlējis ātrāk salasīties un doties uz 1. latvju pulka štābu, es ar poručiku Bolochvitinovu devos turp. No 1. latvju pulka komandiera es uzzināju, ka 3 $\frac{1}{2}$ rotas ar virsnieku — pavadoni kapteiņa Saņko vadībā izsūtītas uz Skangaļiem palīgā 1. latvju pul-

Latvju strēlnieku zemnīca.

kam, bet $\frac{1}{2}$ rota praporščika Pereņeckina I. vadībā izsūtīta uz Mangaļiem kāda „pārrāvuma aizbāšanai“. Pie kam viņš pavēlēja ātrāk sūtīt tai virzienā (pārādīja ar roku uz mežu) arī pārējās rotas. Es caur skrejošo pastu izsaucu pulkv. Kurošu ar 2 rotām un devos norādītā virzienā.

Uz manu lūgumu dot uzticāmus pavadoņus, jo ne viņš pats, ne virsnieki, kas šeit atradās, (virsnieku

un kareivju pie štāba bija ļoti daudz, bet visi viņi bij aizjemti ar trofejām) tur priekšā nav bijuši un ceļa nezin, viņš apgalvoja (atsaukdamies uz virsnieku pavadoņi, kuŗš veda pirmo bataljonu), ka šai virzienā, mežam cauri izejot, katrā ziņā nonākšu Skangaļos. Biezā mežā, soļus 700—800 no pulka štāba, mēs uzdūramies uz apmaldījušos pirmo bataljonu.

Ļaudis bija nomocījušies pa purvu brizdami.

Nebija ne mazākās iespējamības orientēties.

Apjukušais virsnieks-latvietis nezināja, kur mesties. Arī manas 6 $\frac{1}{2}$ rotas izrādījās iedzītas šai bie-zoknī. Šai kritiskā brīdī es personīgi caur grūti izbrienamo sniegu atgriezpos pulka štābā ar ziņojumu ģen. Misiņam, kuŗš pavēlēja 1. latvju pulka komandierim tūliņ dot pavadoņus. Tikai pēc tam viņš deva pavadoņus un norādīja citu ceļu. Pie tam viņš pavēlēja atstāt 2 rotas pie štāba rezervē, bet pārējās sūtīt uz Skangaļiem palīgā latviešiem. Ar lielām pūlēm un veltīgi zaudējot laiku man nācās vilkt ļaudis laukā no meža, lai ietu uz Skangaļiem pa citu ceļu. Kapteini Saņko ar divām rotām (2. un 3.) es sūtīju uz Skangaļiem, bet 1 $\frac{1}{2}$ rotas no šī bataljona štāba kapt. Kļučareva vadībā atstāju pie pulka štāba, pavēlot uzturēt sakarus ar 4. bataljonu. Pēc tam ar otrā bataljona 2 rotām (6. un 7.) un pulkv. Kurošu es devos palīgā 1. bataljonam uz Skangaļiem. Skangaļiem tuvojoties, pretinieks uz mums atklāja šrapneļu uguni. Tādēļ pavēlēju pievest rotas vācu baterijām un iejemt tur pozīcijas, kamēr pagūsīm orientēties. Es pavēlēju pulkv. Kurošam un visiem virsniekiem tūliņ iepazīties ar apkārtni. Nepagūvām pāiet 200—300 soļu pa atklātu laukumu, kad vāci atklāja stipru ložmetēju un šauteņu uguni. Nevarēja galvu pacelt. Līdz meža malai vajadzēja aizrāpties. Mežā sardzē es satiku 3. rotu ar poručiku Soprikinu, kuŗš man pazi-

ņoja, ka nav orientēts apkārtņē, latvieši atkāpjas, nav nekādu sakaru u. t. t.

Pa tam pretinieka ložmetēju un šauteņu uguns no frontes un spārnēm arvien piejēmās. Es ieraudzīju netālu aizmugurē pie vācu blindāžām 1. latvju pulka latviešu virsnieku grupu, kuŗai izteicu savu pārsteigumu, ka latviešu daļas tik kritiskā brīdī, kad pretinieks taisās mums uzbrukt, stāv pie vācu blindāžām un nedomā iejemt pozīcijas, lai apturētu ienaidnieku. Mežā — priekšā stāvēja mūsu daļas, bet latvieši izlietojot šo apstākli, nemanot atkāpās. Viņi uzvedās zem katras kritikas. Virsnieki sacīja: „Mēs savu darbu veicām, tagad lai citi turpina, mēs esam piekusuši“. Un tas notika, kad vācieši mūs šai svešā vietā ielenca. Uz manu priekšlikumu, iejemt pozīcijas aiz mums, un gatavoties pretuzbrukumam, tie atbildēja: „Nē taču — vācietis nenāks, mēs neaiziesim un atbalstīsim jūs, kad vajadzēs“.

Pa tam. 1., 2. un 4. latvju pulku strēlnieki (vairāki simti) turpat virsnieku acupriekšā saplaka un grupām aizgāja aizmugurē. Trūkst disciplīnas un apziņas. Vēlēdamies drīzāk izbeigt šo stāvokli, es devos pie 1. bat. komandiera, kapteiņa Saņko, meklēt kādu atbildīgu virsnieku-latvieti, bet tur neviena no tiem neatradu. Pēc dažām minūtēm uguns pastiprinājās un nebija šaubu, ka mēs esam ielenkti. Vācu ložmetējs sāka tarkšķēt no visām pusēm.

Sākoties uzbrukumam lidoja rokas granātas. Rotas atradās bezizejas stāvoklī.

Kapteinis Saņko ar revolveri rokās metās apturēt bēgošos latviešus. Es arī to mēģināju, bet apturēt latviešus, kas paniskās bailēs bēga, nebija iespējams. Tikai tad latviešu virsnieki atpazina, bet bija jau par vēlu. Ar kāda latviešu virsnieka un poručika Bolochovitina palīdzību mums izdevās apturēt šo masu un pagriezt pret ienaidniekiem, bet drīzi vien šie sa-

lašņas izklīda mežā. Revolveriem rokās mēs virsnieki tos no jauna apturējām. Lai atstātu uz strēlniekiem lielāku iespaidu, latvju virsnieki runāja savā mātes valodā. Salasītā rota devās uz priekšu, bet nogājusi 20 soļus, izklīda. Pa tam 10. pulka rotas, zaudējušas savus virsniekus (ievainotus un kritušus) cīņā ar pārspēku, pa daļai izlauzās, pa daļai palika kaujas laukā. Viņu stāvoklis bij ļoti smags. Latvieši, ja viņi arī apstātos, tagad bija lieki.

No 1. latvju pulka komandiera nebija rīkojuma. Pulka štābs atvirzījās atpakaļ, neinteresējoties par štāba kapteiņa Kļučareva 1½ rotu likteni, kuŗas bīdamās no aplenkšanas, uz savu ierosmi pievienojās 4. bataljonam. Visā operācijā trūka plāna. Ziņojumā ģen. Misiņam pastīpoju, ka stāvoklis ļoti nenoteikts.

Visvairāk apvainoja tas, ka man brigādes štābā, kur ziņoju par notikušo un latviešu pulku uzvešanos, — neticēja un apgalvoja, ka viss labi, ieņemtas Grabes. Bet drīz vien štābā pārlicinājās par pretējo. Bez šaubām, 9. un 10. pulku atlikušās daļas šai stāvoklī sasniegtu tas pats liktenis, ja ģen. Trikovskis tās īstā laikā nepārgrupētu. Man bija jābrīnās, ka pulku komandieri, saņemdami pastiprinājumus, pēc tiem nejuta lielas vajadzības. Piem., 2. latvju pulka komandiers sacīja, ka velti tam atsūtījuši bataljonu: pietiktu ar vienu rotu kreisā spārna segšanai.

Piedzērušu strēlnieku 10. pulkā nebija un nevarēja būt. Visu paņēma latvieši. Personīgi es Mangaļos nebiju un nezīnu, cik kritiskā stāvoklī tur atradās mūsu rotas. Domāju, ka tām degvīns šai pretuzbrukumu ellē nestāvēja prātā. No 5. un 6. rotas atlikās tikai pusrota ar 3 virsniekiem.

11. Sibīrijas strēlnieku pulka komandieris
pulkvedis P i r u m j a n c s.

Neviens nezina, kurp aizklīdis sibiriešu bataljons

Poručīks Maizīts liecina:

Ziņoju, ka 1917. g. 23. (5. janv.) dec. kaujā ievainots labā kājā, atgriezos mūsu pārsienamā punktā.

Ceļā satiku mūsu pulka komandieri. Man uzdeva aizvest 10. Sibīrijas pulka bataljonu uz Skangaļiem, kur bija vajadzīga steidzama palīdzība. Kā pavadonis es kopā ar pulka izlūkiem un diviem 4. latvju pulka strēlniekiem, kas labi pazina apkārtni, gāju uz priekšu. Kauču labi zināju ceļu uz Skangaļiem, mani vairākkārt komandiers apstādināja, it kā šaubīdamies, kurp jāiet — uz Skangaļiem, jeb pa kreisi no tiem. Bataljonu viņš virzīja kaujas kārtībā, kaut arī pretinieks bija tālu. Pateicoties tam, sakari starp rotām palika aizvien vājāki, jo gājām caur biezu mežu. Sakarus uzturēja 10 Sib. pulka izlūku ķēde, es gāju ap 100 soļu bataljonam pa priekšu.

Tādā kārtībā mēs nogājām apmēram 1000 soļu, kad caur ķēdi paziņoja, ka jāvirzās vairāk pa kreisi, kaut tas pavisam nesaskanēja ar ceļa virzienu uz Skangaļiem. Es devos atpakaļ, bet bataljona vairs nebija. Izlūki teica, ka jāvirzās pa kreisi. Cerībā atrast bataljona komandieri, sāku to meklēt pa kreisi, tomēr bataljonu atrast neizdevās. Satiku tikai atsevišķās pulka strēlnieku grupas, kas klejoja dažādos virzienos, bet neviens nezinaja parādīt, kurp aizgājis viss bataljons.

Ciezdams sāpes ievainotā kājā, ierados mūsu štābā un pārsēju ievainojumu 4. latvju pulka pārsienamā punktā.

Sibiriešu bataljons nesteidzas palīgā

1. latvju strēlnieku pulka komandiers pulkv. Karls sons izsakās:

Āp plkst. 11.30 ieradās 10. Sibīrijas strēlnieku pulka divas rotas bataljona komandiera vadībā, kuŗu iepazīstināju ar stāvokli un uzdevu ātrāk iet uz Skangaļiem palīgā 1. un 3. pulkiem, kuŗi bija iejēmuši prefinieka ierakumus. Skangaļu atrašanās vietu parādīju uz kartes un pēc kompasa, bez tam devu komandiera rīcībā divus sava pulka virsniekus kā pavadoņus.

Ābi virsnieki tikko bija nākuši no Skangaļiem un labi zināja ceļu. Bet 10. Sibīrijas pulka komandiers, redzams, neuzturēja ar pavadoņiem sakarus, piepeši mainīja virzienu, un rotas, izmaldījušās mežā vairāk kā 2 stundas, atgriezās atpakaļ. Tai laikā pienāca otrs 10. Sibīrijas pulka bataljons pulka komandiera vadībā, kuŗam devu mutisku pavēli atstāt divas rotas rezervē kreisā spārna un aizmuģures nodrošināšanai, ar pārējām 4 rotām tūliņ doties uz Skangaļiem palīgā daļām.

Iziešana nokavējās, kadēļ atkārtāju pavēli rakstiski.

Komandierim aizrādīju vēlreiz, ka katra novilcināta minūte var izputināt iegūtos panākumus, parādīju uz kartes un pēc kompasa ceļu uz Skangaļiem, lūdzu viņu tūliņ iziet, pavadoņos devu no Skangaļiem pārnākušo virsnieku. Tomēr 10. Sibīrijas pulka bataljons kavējās; es personīgi ar kapteini Būriņu salašīju atlikušos un novedu tos uz Skangaļiem.

Nevien neatteicos dot 10. Sibīrijas strēlnieku pulka komandierim pavadoņus, bet devu pat 2 virsniekus, kas labi pārzināja apkārtni, un pēc tam pats ar kapt. Būriņu aizvedu bataljonu uz Skangaļiem.

9. un 10. Sibīrijas pulku rotas krīt vācu gūstā

3. Kurzemes latvju strēlnieku pulka komandiers pulkv. Kalniņš ziņo:

Pēc 1. latvju brigādes 1916. g. 22. (4. janv.) dec. pavēles mana pulka 1. bataljons tika piedalīts 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku pulkam un pārgāja šī pulka komandiera pulkv. Karlsona rīcībā uzbrukšanai Mangaļu pozīcijām. Otram bataljonam 2 $\frac{1}{2}$ rotu sastāvā manā vadībā bij uzdots iejemt pozīciju posmu vakaros no Mangaļu mežsargu mājas.

Kreisā grupa (1., 2. un 4. latvju pulki un 3. latvju pulka 1. bataljons) pārrāva pretinieka pozīciju joslu un devās tālāk uz Skangaļiem. Otram bataljonam pārraut apcietinājumu joslu neizdevās, jo tam bij jānoiet soļus 500—600 pa klaju lauku, kur tas nokļuva pretinieka ložmetēju un šauteņu un artilērijas ugunīs. Nonākot līdz pretinieku ierakumu joslai, bataljons bija pazaudējis $\frac{2}{3}$ strēlnieku un virsnieku sastāva.

Viss vācu pozīciju posms uz vakariem no Mangaļiem atbalstījās uz vairākām stiprām blokmājām, ap plkst. 11, uz brigādes komandiera ģen. Mišina pavēli, pa caureju, ko bija iztaisījušas mūsu nodaļas austrumos Mangaļiem, tika sūtītas 10. Sibīrijas pulka 5. un 6. rotas uzdevumā iejemt Mangaļu mežsarga māju un ierakumus ar blokmājām. Pēc dažām stundām šīm rotām palīgā nosūtīja vēl 9. Sibīrijas pulka bataljonu pulkv.-leitn. Novicka vadībā ar katēgorisku pavēli iejemt Mangaļus.

Ātrados mūsu ierakumu pirmā līnijā, pretīm Mangaļu mežsarga mājai, un visas daļas turp gāja man gaŗām. Man brigādes komandiers pavēlēja iepazīstināt viņas ar stāvokli un nodot tām komandiera pavēles. Nododams pulkv.-ltn. Novickim ģen. Mišina

pavēles, vienojamies, ka pēc Mangaļu ieņemšanas viņš uzvilks sarkanu karogu. Otrā bataljona komandierim štāba kapt. Elsim pavēlēju tūlī tikko viņš ieraudzīs sarkano karogu, censties ar savām atlikušām rotām saistīties ar pulkv.-ltn. Novicki no Mangaļu vakaru puses. Ap plkst. 16 no Mangaļu puses atskanēja „urrā“ saucieni un otrā bataljona komandieris, nenogaidījis norunāto signālu, ar 100 strēlniekiem (atstādams ap pusrotu aizsardzībai no labās puses) devās uz Mangaļiem. Ap plkst. 17 pie manis ieradās pulkv.-leitn. Novickis un paziņoja, ka Mangaļi ieņemti, bet viņš jūtoties nevesels (varbūt ievainots — labi neatminu), atstājis Mangaļos savu vietnieku, bet pats vēloties par yisu ziņot personīgi.

Viņš nosēdās rakstīt ziņojumu, bet tāi laikā mana pulka praporščiks Elsis paziņoja, ka vāci no jauna iejēmuši Mangaļus un sagūstījuši 9. un 10. Sibīrijas pulku rotas. Pēc tam pulkv.-leitn. Novicki vairāk neredzēju.

Par notikušo tūlī paziņoju ģen. Mišņam. Sīkumi attēloti 2. bataljona komandiera ziņojumā un klāt pieliktā vienīgā dzīvā aculiecinieka praporščika Elša liecība, jo visi pārējie virsnieki krituši vēlākās kaujās.

3. Kurzemes latvju pulka komandieris,
pulkvedis Kalniņš.

9.

Vāciet nešauj — padodos!

Izraksts no 3. Kurzemes latvju strēlnieku pulka 2. bataljona komandiera kaujas ziņojuma.

... „Ap plkst. 6 es pa tālruni sajēmu ziņu, ka kreisā kolonna (1. Daugavgrīvas latvju un 3. latvju pulka 1. bataljons) ir uzsākusi uzbrukumu Mangaļiem. Neskatoties uz to, ka bija izgriezta tikai viena caureja, nolēmu sākt uzbrukumu, pārvarot divās pā-

rējās vietās otro drāšu žogu rindu ar Novicka rokas granātām un ātru griešanu.

Rotas atradās šādā kārtībā. Katrs vads bij sastādīts rindā, strēlnieks no strēlnieka vienu soli tālu un viens vads otram aiz muguras. Es devos uz priekšu. Vācieši mūs tūlīņ pamanīja, jo vieta bij pilnīgi atklāta — purvs, sniega apklāts; no neskaitāmām raķetēm bija tik gaiši kā dienā. Vāci atklāja spēcīgu šauteņu, ložmetēju un artilērijas uguni.

Taršķēja pieci ložmetēji. Strēlnieki gāja kā parādē, bet to rindas palika retas. Apmēram 700 soļu nācās iet pa atklātu lauku. 100 soļu no vācu ierakumiem no pirmajiem diviem „viļņiem“ nekas vairs nebija atlicis, arī 3. un 4. „viļņu“ kareivju lielākā daļa bija ievainota un krituši. No 13 virsniekiem bija palikuši tikai 5. Ziņoju pulka komandierim un sajēmu pavēli salasīt ļaudis birzes malā, izejas stāvoklī. Salasījās pavisam ap 80 cilvēku. Palika gaišs. Ap plkst. 9 sajēmu pavēli pusi 5. rotas izsūtīt 3. rotas komandiera rīcībā. Ar pusrotu un vienu ložmetēju aizsūtīju praporčiku Rutkeviču. No 6. un 8. rotas 80 cilvēku un 5. rotas pusrotas — 70 cilvēku, kopā ap 150 cilvēku ar vienu ložmetēju izstādīju sargposteņus.

Pulksten 11 es sajēmu ziņu, ka Mangaļu uzbrukumam izgājušas 10. Sibīrijas pulka divas rotas un ka pēc viņu ieņemšanas uzvilks sarkano karogu. Ap plkst. 13 pa tālruni tika ziņots, ka šādam nolūkam izsūtīts arī 9. Sibīrijas pulka bataljons. Plkst. 15 sajēmu pavēli, pēc tam, kad 9. un 10. Sibīrijas pulku 6 rotas būs ieņēmušas Mangaļus un ierakumus pa labi no tiem, nodibināt ar tām sakarus. Ap pulkst. 17 no Mangaļiem un pa labi no tiem atskanēja ilgstoši „urrā“ saucieni. Sapratu, ka Sibīrijas pulka rotas uzsākušas uzbrukumus no spārna un aizmugures. Izsūtīju atnākušo mācības komandu no 25 cilvēku, praporčika Elša vadībā uz vācu ierakumiem uzzināt, kas tur notiek,

bet ar atlikušiem strēlniekiem, atstājot sargpostenus, gāju tiem pakaļ. Purvā, vācu drāšu žogu priekšā, atradās daudz ievainotu un kritušu kareivju un es pavēlēju podporučikam Kamolam tos aizvākt, kā arī šautenes un apbruņošanās piederumus, bet ar atlikušiem 60 cilv. caur vācu drāšu žogiem iebruku to ierakumos.

Tur redzēju šādu ainu: ierakumi bija pārpildīti ļaudīm, kuŗi bez kādas kārtības grupās staigāja šurp un turp, spiedās zemnīcās, daži nesa vācu segas, kasas, bundžas, dzēra konjaku, ēda vācu kaltēto maizi, kļiedza un lamājās. Daudz bija piedzērušu. Ar pūlēm atradu kādu štābskapitanu, kuŗš man ziņoja, ka iejēmuši Mangaļus, sajēmuši 200 gūstekņus un dažus ložmetējus. Viņš esot palicis bataljona komandiera vietā, kuŗš kaut kur aizgājis, un ka viņš nezin tālākos uzdevumus.

Pēc kāda laika — ap pulksten 18 — no Mangaļu puses atskanēja šāvieni. Daļa ļaužu devās turp. Kāds izsaucās: „Atpakaļ! Vācieši! — Pēc tam: „Uz priekšu! Urrā!“ Visi sāka kliegt: „Urrā“ un stāvēja uz vietas. Vācieši atklāja uguni no mežmalas aizmugurē. Tas sacēla paniku. Viena daļa slēpās zemnīcās, citi — ierakumos. Gar zemnīcu durvīm un ierakumu aizsargātā pusē saradās ļaužu pūlis, daži paklupa un citi krita pār tiem. Daļa kareivju metās pār malu, bet tur viņus apšaudīja vācu ķēde no Mangaļu puses. Tā centās apiet ierakumus. Daļa muka atpakaļ, daļa atklāja uguni.

Daži kļiedza: „Nešaujiet, tie mūsējie!“ — Arī es sākumā domāju, ka tie nevar būt vācieši, jo vācieši taču nevar parādīties aizmugurē, neitrālā joslā, starp mūsu un vācu drāšu žogiem.

Pārlicinājies, ka tā tiešām vācu ķēde, komandēju: — „Uz caureju!“ — Turp skrēja ar dažiem kareivjiem podporučiks Lāva un prāporščiks Vein-

bachs. Viņiem sekoja apmēram 50 cilvēki, bet tai laikā kāds izsaucās: — „Uz kuŗieni! Ātpakaļ!“ Lielākā daļa atskrēja atpakaļ, bet daļa sapinās caurejā un tos vācieši nošāva.

Sajaucās mani ļaudis ar Sibīrijas strēlniekiem. Beidzot satiku štābskapitānu — bataljona komandieri. Tas man jautāja, ko darīt. Es atbildēju, ka nepieciešami nodalīt grupu kareivju, kas atsistu vāciešus, un ievest kārtību. Viņš sāka kliegt, rīkoties, bet nekas neiznāca.

Tad es sacīju:

— „Mēs esam daudz virsnieku, stāsimies katrā caurejas starpā pa vienam un atsitīsim vāciešus.“

Štābskapitāns plātīja rokas.

Dzirdēju dažus 9. Sibīrijas pulka kareivjus sarunājos:

— „Ja esam apieti, tad jāpadodas.“ —

Prāporščiks Elsis gribēja vienu no tiem ar durkli nodurt, bet tas atvainojās un teica, ka izrunājis muļķības. Es paziņoju, ka esmu latviešu bataljona komandiers un gūstā nepalikšu. Kas grib, lai nāk man līdz, un sāku iet mežmalas virzienā. Man sekoja 40—50 cilvēki.

Kāds atkal izsaucās:

— „Ātpakaļ! Šurp!“

Vispār, kļiedza visi, nevarēja atšķirt virsnieku rīkojumus no kareivju kļiedzieniem. Redzot, ka jāsteidzas, jo vācieši nāk arvien tuvāk, sāku kārtot pret tiem ķēdi.

Novietoju vienu blakus otram apmēram 10 kareivjus un pavēlēju šaut. Šai brīdī 9. pulka štābskapitāns izsaucās:

— „Ātpakaļ, pie brustvēra!“

Redzēju un jutu, ka būs jākrīt gūstā, jo, ja pācels rokas, es viens nekā neizdarīšu. Āpjēmos izvest kauču savus ļaudis un izsaucos:

— „Latvieši, man līdz!“ — un devos pār brustveru uz vācu drāšu žogu pusi. Man sekoja Elsis un 5 mani ziņneši.

Caureju nebija; gāju gar vācu drāšu žogu. Beidzot atradu kādu grāvīti, pa kuŗu izgāju caur drāţīm. Vācieši mūs apšaudīja no labās puses. Man sekoja nevien mani, bet arī Sibīrijas strēlnieki. Meţmalā atradu podporučiku Lāvu, kas jau agrāk bija izgājis caur pirmo caureju.

Šeit salasīju apmēram 30 kareivjus, kas bija iznākuši man līdz. Tiem pievienoju tos, kas nāca vēlāk. Pēc pavēles saņemšanas atvedu ļaudis mūsu ierakumos. Sibīriešu strēlnieku bija iznācis apmēram 80—100 ar diviem loţmetējiem. Strēlnieki tika aizsūtīti uz pulkiem. Pēdējais virsnieks, kas ieradās, bija poručīks Bergs. Tas ziņoja, ka pirms ierakumu atstāšanas tas saticis 9. pulka štābskapitānu, kuŗš vislielākā panikas laikā iegājis zemnīcā un aizsmēķējis cigāru, atstādams savus ļaudis likteņa varā. Poručīks Bergs tam atgādinājis, ka vajagot kaut ko darīt. Uz to štābskapitāns atbildēja, ka durkļu kaujā viņš neskries, jo ir apiets. Kad poručīks Bergs, atstājis ierakumus, sibīriešu strēlnieki klieguši: — „Vāciet, nešauj, padodos!“ —

Orģinālu parakstījuši 2. bataljona komandiers, štābskapitāns Elsis un pulka komandiers pulkvedis Kalniņš.

10.

Praporščika J. Elša liecība par notikumiem pie Mangāļu meţsargā mājas

3. Kurzemes latvju strēlnieku pulka jaunākais virsnieks Elsis ziņo:

Pagājušā gada 23. (5. janv.) dec. uzbrukuma laikā mācības komanda atradās pie pulka štāba sarkaru uzturēšanai. Ap plkst. 18 komanda uz pulka

komandiera pavēli pārgāja otrā bataljona komandiera rīcībā. Bataljona komandiers pavēlēja mums izzināt, vai mūsējie iejēmuši vācu ierakumus otrā bataljona priekšā. Kad komanda izgāja, bataljona priekšā bij dzirdami „urrā“ saucieni, kuŗi apklusā tikai tad, kad mēs gājām pa caurejām vācu drāšu aizžogojumos.

Kāds no brustvēra mums uzsauca: „Stāvi! Kas nāk?“ Es atbildēju, ka latvieši un gribēju iet tālāk, bet tur bij dzirdamas vairākas balsis, kuŗas draudēja šaut. Piegājis pie augstā brustvēra, es nevarēju uz tā uzrāpties un izstiepu roku, man pasniedza šauteni, un es uzrāpos uz brustvēra. Uz jautājumu, kur atrodas virsnieki, man norādīja pa labi. Ar norunātu signālu (ar elektrisko lukturīti) paziņojū 2. bataljona komandierim, ka ierakumos mūsējie, pats, pavēlējis komandai saiet ierakumos, gāju meklēt virsniekus, bet neatradu. Kāds apakšvirsnieks paskaidroja, ka tie sajēmuši ap 200 gūstekņu un 2 ložmetējus. Tiešām, man garām aizveda ap 150 gūstekņu.

Tanī laikā ierakumos ienāca 2. bataljona komandiers. Uz viņa jautājumu, kur atrodas virsnieki, nevarēju noteikti atbildēt. Pēc tam, kad 2. bataljona ļaudis bija sakārtoti, pie 2. bataljona komandiera pienāca Sibīrijas pulka štāba kapteinis, kuŗam bataljona komandiers paskaidroja, kas viņš ir un norādīja uzdevumu — uzjemt sakarus ar tām daļām, kas iejēmušas vācu ierakumos, iziet caur Mangāļiem un atgriezties savā vietā. Štāba kapteinis atbildēja, ka viņa bataljona komandiers to atstājis savā vietā un saņēmis ap 200 gūstekņu un vairākus ložmetējus.

Uz komandiera jautājumu:

„Bet ko jūs tagad domājat darīt?“ — viņš atbildēja, ka tam it kā nekas neesot sacīts, ko darīt pēc tam, kad ierakumi iejēmti.

Komandiers pavēlēja saviem ļaudīm iet uz Mangāļu mežsarga mājas pusī. Bija grūti tikt uz priekšu,

jo visur klīda Sibīrijas pulku strēlnieki, ložņadami pa zemnīcām, iznesdami dažādas lietas. Daudzu rokās redzēju pudeles.

Vienmēr prašņāju, kur atrodas virsnieki. Viens norādīja man kādu zemnīcu, kuŗā esot virsnieki.

Durvis atvēris, paguvu saskatīt tikai 3 nepazīstamus virsniekus, kuŗi sēdēja pie galda un sarunājās. Tiem priekšā uz galda bija vairākas pudeles un krūzes, no kuŗām virsnieki dzēra.

Te kāds iesaucās: „Vāci uzbrūk!”

Izskrēju no zemnīcas. No Mangaļu mežsarga mājas puses atskrēja vairāki kareivji un paziņoja, ka no turienes nākot vāci. Otrā bataljona komandiers pavēlēja uzzināt, kas notiek. Mēs nepaguvām paiet ne 50 soļu, kad uzdūrāmies ļaudīm, kuŗi skrēja uz mūsu pusi un kaut ko vāciski kļiedza. Ar komandu nogūlos pie caurejas un atklāju uguni. Vāci aizskrēja atpakaļ.

Par notikušo paziņoju komandierim. Tai laikā aiz drāšu aizžogojumiem parādījās vācu ķēde un vāci sāka šaut pār brustvēru no Mangaļu mežsarga mājas puses. Vairāki Sibīrijas strēlnieki, izvilkuši ložmetēju uz brustvēra, iesaucās:

„Kurp šaut?”

Komandiers pavēlēja šaut uz vācu ķēdi aiz drāšu aizžogojumiem, pēc tam uz Mangaļu mežsarga mājas pusi. Drīz ložmetējnieki paziņoja, ka ložmetējs samaitājies. Ar mācības komandu vēl reiz biju tai vietā, kur pirmo reizi uzdūrāmies vāciem, bet nekas nebija redzams, tikai šauteņu uguns palika stiprāka. Ļaudis skraidīja uz visām pusēm — sākās panika. Cauri kareivju kliegšanai virsnieku komanda nebija dzirdama.

Atskanēja saucieni: „Āplenkti, vajaga padoties!” Otrā bataljona komandiers sāka rīkoties, bet tik-

ko viņš mēģināja ievest kārtību, lai vācus atsistu, kad visi izklīda, saukdami:

„Kurp? — Atpakaļ!“

Redzēdams, ka kārtības ievest nevar, bet vācu spiediens paliek stiprāks, 2. bataljona komandiers iesaucās:

„Kas negrib padoties gūstā — man pakaļ! Latvieši, man pakaļ!“ un metās uz drašu aizžogojumu pusi.

Kāds kareivis parādīja caureju, kuŗa vēl nebij pilnīgi izgriezta. Komandierim pakaļ devās vispirms 2. bataljona ļaudis, pēc tam arī Sibīrijas strēlnieki.

Pie vecās 2. bataljona izejas līnijas meŗa malā komandiers salasīja visus iznākušos. Vēl arvien pieņāca jauni. Uz bataljona komandiera pavēli par visu ziņoju pulka komandierim. 2. bataljons aizgāja savos izrakumos. No 2. bataljona iznāca pavisam ap 40—50 cilvēku, manu skolnieku — 18 (pavisam bij 37), Sibīrijas strēlnieku — 80. Pēdējos uz 2. bataljona komandiera pavēli sadalīja mūsu ierakumos pa kreisi no 3. Kurzemes latvju pulka. Tiem vēl vienmēr pievienojās citi Sibīrijas pulku strēlnieki, beidzot salasījās ap 150 sibirieŗu. Pie komandiera ieradās arī 7 loŗmetējnīeki ar diviem loŗmetēju ķermeņiem. Loŗmetējnīekus noveda ŗtābā, no kuŗienes tos nosūtīja uz pulku.

Sibīrijas pulku virsniekus pēc mūsu aizieŗanas no Mangaļu meŗsarga mājas es netīku redzējis. Starp iznākušiem Sibīrijas strēlnīekiem bij ap 10 apakŗvirsnīeku.

Praporŗčīks E l s i s.

Latvju strēlnieki nodevības un intrīgu asiņainā tīklā

Pasaules kara archīvos atrastie materiāli liecina, ka latviešu strēlnieki bijuši dažādu tumšu intrīgu objekts krievu reakcionāro ģenerāļu un vācu spieģu rokās. Tagad pilnīgi noskaidrojies, ka latvju strēlnieku bataljonu lielie zaudējumi 1916. gada 8. marta kaujās, Tīreļa purvā un pie Ložmetēju kalna ir stiprā mērā nodevības sekas. Vācu muižniecībai nekādā ziņā nevarēja būt pa prātam latvju strēlnieku bataljonu organizēšana. Tamdēļ viņa pielika visas pūles, lai strēlnieku bataljoniem kaitētu. Kā galma aprindās Pēterpilī, tā Krievijas armijas galvenos štābos, izrādās, ne vienreiz vien runāts par latvju strēlniekiem un reti kādas no krievu valdošām aprindām (izņemot liberālās), tos ar labpatīku minējušas, uzskatot viņu organizēšanas pielaišanu pat par lielu kļūdu.

Tā 1915. gada 28. novembrī Vidzemes muižniecības landmāršāls Pilārs fon Pilchaus raksta pazīstamajam ģenerālim fon Dīterichsam uz galveno nometni garāku vēstuli, kurā minēti arī latvju strēlnieki:

„... Latvju strēlnieku organizēšanas atļauja ir pēc manām domām, pilnīgi lieks un nevajadzīgs solis, kas var radīt ļoti nepatīkamus sarežģījumus vietējā dzīvē. Ļaunākais tas, pēc manām ziņām, ka to sastāvā apzinīgi ieplūdina elementus, kam ciešs sakars ar valsti graužošām organizācijām. Jūs, mans draugs, sapratīsiet, cik bīstami tas ir nevien priekš armijas, bet arī šejienes miera un kārtības. Manas domas būtu tādas, ka jums tur, galvenā nometnē, vēl pie laika jāspēj soļi, lai bataljonu tālāko kārtošanu apturētu, jeb arī viņus saistītu ar krievu daļām.“

Pulkvedis Spiridonovs, galvenās nometnes darbinieks, vēlāk sniedzis Dīterichsam par latviešu strēlniekiem datus, kurus tas sajēmis no vietējās muižniecības

cības slepeniem aģentiem. Tāpēc arī nav jābrīnās, ka latvju strēlniekiem kaujās nācās ciest smagus zaudējumus. To ziņo arī ģen. Radko-Dmitrijevs tēlegrammā par 8. marta kaujas neveiksmēm Bauskas šosejas rajonā:

„Papildinot savu 11. apr. tēlegrammu 1411, ziņoju, ka izmeklēšana 8. marta uzbrukuma neveiksmju noskaidrošanai tiek pabeigta. No savāktiem materiāliem redzams, ka kaujas gaitā pielaiestas apzinīgas un nodevīgas nepareizības no personām, kas piedalījās plāna izpildīšanā. Latvieši stāv augstāk par katru kritiku un ne dēļ viņu vainas operācija netika izvesta līdz galam. Pēc materiālu galīgas apstrādāšanas tos nosūtīšu jums.“

Archīvos glabājas vēstule, ko rakstījis ģenerālim Aleksējevam kāds viņa draugs, rotmistrs kņazs Golcicins. Pēdējais raksta:

„Vakar ilgi terzējām ar mīlo Pēteri Nikolajeviču. Viņš ļoti sašutis par ļaudīm, kādu vidū nākās strādāt un apgalvo, ka Rīgas rajonā sēd nodevējs pie nodevēja un spiegs spiegu dzenā. No ticamiem avotiem viņam ziņots, ka pat armijas štābā atbildīgu posteni ieņemot vācu aģents, trūkstot tikai pierādījumu. 8. marta uzbrukumā stipri cietuši latvju strēlnieki. Žēl viņu bataljonu, — braši puīši, tikai pret tiem sistēmātiski sāk strādāt vietējie vācieši, stipri iespaidodami pat mūsu ģenerāļus. Aizvakar Pēterim Nikolajevičam kāds no šejienes redzamiem muižniekiem izteicās, ka tikšot sperti visi soļi, lai šīs kaujas vienības sakausētu kopā ar krieviem, jeb pat galīgi likvidētu. Tas tamdēļ, ka latvieši ienesot dezorganizāciju Baltijas dzīvē.“

Krievijas valsts domes loceklis V. Puriškēvičs 20. jūlijā 1916. gadā nosūtījis kara ministriem sekošu tēlegrammu:

„Esmu spiests griezties pie jūsu ekselences ar at-

kārtotu lūgumu griezt nopietnu vērību uz nenormāliem apstākļiem ziemeļrietumu frontē. Nodevība pilnos ziedos un par vācu grašiem vārda pilnā nozīmē tiek upurēta mūsu skaistā, brašā armija. 3. jūlijā šai nodevībai tika ziedoti latviešu strēlnieku bataljoni. Rīt vai parīt viņiem sekos citas kaujas daļas. Griežat augstākā armijas virsvadoņa vērību uz šo frontes apgabalu. „Nežēlojiet lodes mūsu tēvijas un armijas nodevējiem.“

V. Puriškēvičs raksta ģenerālim Daņilovam uz galveno nometni 1916. gada 20. jūlijā:

„Sirds sažņaudzās, iepazīstoties ar stāvokli Rīgas frontē. Kur vien skatu pamet, visur dveš pretim netīrs, samaitāts gaiss. Žēl mūsu armijas, žēl upuru, kas šeit tiek nesti, salašņu pulciņa personīgo tieksmju un interešu apmierināšanai. Pulkvedis Vjasmitjmovs man nodeva veselu kaudzi pierādījumu tam, ka daži mūsu ģenerāļi uzskata kaŗu par iedzīvošanās avotu, aizmirstot, ka viņu maki pildās ar naudu, kas gājusi pār liķu kaudzēm un iegūta ar apzinīgu tēvijas nodevību. Pat vecais Pāvels Aļeksandrovičs nav spējis izbēgt kārdinājumam un caur slīpētā Kazārinova gādību sajēmis no Tomina labu žūksni kreditbīlešu kā kompensāciju, pēdējam izgādājot siltu vietīņu ziemeļrietumu frontes apgādē. Nu, kas šo cilvēku nepazīst kā lielāko blēdi, baņķiera Rūbinšteina labo roku, saistītu tumšās aferās, sakarā ar 1915. gada spekulācijām rubļa kursa pazemināšanai! Rīgā sarunājos ar dažiem latvju sabiedriskiem darbiniekiem. Viņu garastāvoklis ļoti nospiests, raugoties traģēdijā, kāda apzinīgi ļaunprātīgi tiek gatavota brašajiem latviešu strēlnieku pulkiem, no kuriem daži kādas nedēļas atpakaļ gandrīz galīgi iznīcināti operācijā, kuŗu citādi nevar nosaukt, kā par nodevību. To atzīst arī Radko-Dmitrijevs un iekšēji par notikušo ļoti sašutis. Bet, jājautā, kur bija viņa acis tad, kad vajadzēja sankcio-

nēt šīs neveiksmīgās operācijas iepriekšējo planu? Man stāstīja kāda ļoti pazīstama un uzticama persona, ka lietā iemaisīts, arī jums labi pazīstamais, ģenerālis „Vaņka-Vstaņka“, **kuŗam vieta ģan sen būtu pie karātavām.** Taču, ko darīt, — pats kara ministrs viņu protežē... Kad par to minēju Radko-Dmitrijevam, — tas tikai rokas noplātīja. Un tad tā spiegošana! Dievs Kungs, kas tik ar viņu Rīgas frontē nenodarbojas! Ech, negribas nemaz runāt: sirds sāk asiņot un žults līst ārā!..“

Nodevībai par upuri kritā latvju strēlnieki arī tā sauktajās vēsturiskajās Ziemassvētku kaujās, kā tas redzams no sekošiem dokumentiem.

Ģenerālis Dīterichs tēlegrafē ziemeļrietumu frontes virspavēlniekam 1916. gada 25. decembrī:

„Viņa Majestātes uzdevumā lūdzu jūs informēt galveno nometni par stāvokli Rīgas rajonā. Pēc ienākušām ziņām, nav ieteicams turpināt 23. dec. Babītes ezera rajonā sākto uzbrukumu, jo tas var beigties katastrofiski. Rezerves mums jātaupa labākai operācijai, bet ja apstākļi cīņu turpināšanu prasītu, tad **jāizlieto vienīgi latviešu pulki.**“

Tā tad pat armijas galvenās nometnes ģenerāļi deva mājienu apturēt labi iesākto uzbrukumu, jeb arī to uzvelt vienīgi latvju strēlnieku pleciem!

Grāfiene Pālens griezās pie Badajeva 1916. g. 25. dec. ar sekošu tēlegrammu:

„Vakar sajēmu vēsti no labi informētiem cilvēkiem, ka Rīgas frontē sācies uzbrukums vācu pozīcijām. Mani draugi saka, ka jau iepriekš paredzamas neveiksmes. Tamdēļ, lai neradītu armijai veltus zaudējumus, jāspēr visi iespējamie soļi tā apturēšanai. Un kas ģan to vislabāk spēj, ja ne jūs un mūsu Grigorijs Jefimovičs (Rasputjins)! Visu putru ievārījuši kādi tur latviešu zemnieku pulki. Ne viņu žēl, bet ģan to, kas tiks sūtīti tiem palīgā, krievi, jo nekur ie-

naidnieks nav tik spēcīgi nostiprinājies, kā Rīgas frontes rajonā. Izlietojiet, mīlais, savus sakarus un mēģiniet šo riskanto lietu likvidēt, kamēr vēl laiks. Es un mani draugi būsīm jums bezgala pateicīgi.“

Pēc šīs vēstules ķeizariene Aleksandra Feodorovna nosūtīja Nikolajam 2. sekošu tēlegrammu:

„Pie manis šodien bij mūsu sargeņģelis (Grigorijs Rasputjins) un lūdza tevi brīdināt no kādas neizdevīgas operācijas Rīgas frontē. Pēc viņa domām, tā jāaptur, kamēr vēl laiks. Pretējā gadījumā sekas priekš mūsu varonīgiem zaldātiņiem var būt ļoti bēdīgas. To visu, liekas, uz savu galvu dara Ruzskis ar Radko-Dmitrijevu. Pieprasi, lai tevi iepazīstina ar lietas apstākļiem un nekavējies spert soļus nelaiemes novēršanai.“

Tādos apstākļos, saprotams, nekādu panākumu vēsturiskajām Ziemassvētku kaujām nevarēja būt...

1916. g. 28. dec. žēlsirdīgā māsa kņ. Gaгарina, kuŗa darbojās kādā Rīgas lazaretē, raksta savam vīram uz galveno nometni:

„Jau piecas dienas mūsu frontē norisinās svarīgi notikumi. Tu par viņiem, bez šaubām, zini. Ko nēsīs nākamās dienas, — grūti spriest, un mēs visi ar bažām sekojam notikumiem Jelgavas virzienā. Klīst visraibākās baumas. **Bažas rada tieksme pamest latviešu strēlnieku pulkus viņu liktenim.** Ja tas tā, tad nekā šausmīgāka un nesaprotamāka nevar iedomāties, jo sekmes, ko viņi ar savu straujo triecienu guva, ir apbrīnojamas. Pie manis aizvakar bija atnācis Fedja. Nabadziņš trīs naktis pavadījis bez miega, jo vecais Pēteris Karpovičs atgādinot ārprātīgo un trakojot štābā. Tas vedams sakarībā ar pleskaviešu rīkojumu taupīt rezerves.

Skaidrs esot viens: tādā gadījumā 23. decembra panākumi tikšot pielīdzināti nullei. Ko tas viss nozīmē? Vai šeit neož pēc kaut kā riebīga?

Mana dežūrbiedre baronese Volfs smaida kā sau-

līte. Kauču savas domas viņa neizteic, tomēr tās noslēpt nespēj. Šorīt viņa sarāvās ar ārstu Podbeļinu. Pēdējais nevarēdams valdīties, nosauca to par hamleonu žēlsirdīgās māsas tērpā.

Iedomājies, Miša, viņas raksturu: pirms divām dienām pie mums ievietoja dažus ievainotus latviešu strēl-

1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku bataljona karogs.

niekus. Iznāca tā, ka baroneses dežūrīkā tos atsūtīja no vietējā izdalīšanas punkta. Vienam strēlniekam bija smags ievainojums vēderā, iekšas nāca redzamas. Tādos gadījumos vienmēr jāziņo dežūrārstam. Bet baronese šo nabaģa zaldātiņu notureja bez pārsiešanas līdz otram rītam. Tad jau bij par vēlu un tas no asiņu saindēšanās briesmīgās mokās nomira.

Vecākais ārsts gan solījās spert soļus pret šo savādo māsu, bet tas tikai tā ar muti.

Viņas vīrs ir galma Frēderiksa labā roka. Nesa-protu, kā tas var būt, bet klīst baumas, ka armijas komandieris esot bezspēcīgs kaut ko darīt pēdējās kaujās gūto panākumu sargāšanai un paplašināšanai. Vai Tu, Mišņ, par šo lietu galvenā nometnē nevarētu painteresēties? Man neizsakāmi žēl brašo latvju strēlnieku. Stāsta, ka pie Ložmetēju kalna viņi rokām un zobiem rāvuši vācu drāšu aizžogojumus un dziedādami triekuši vācus projām. Vietām ar ienaidnieka gūstekņiem rīkojušies diezgan mežonīgi, bet ko tur lai dara: nevar šī apbrīnojama tauta vācus ieredzēt.

Vakar pie armijas komandiera bijusi apspriede, kā rīkoties turpmāk. Lielākā daļa dalībnieku izteikusies, ka uzbrukums jāturpina, bet galīga lēmuma neesot, jo kā jau teicu, **tumši spēki maisās pa vidu.**"

Galvenās nometnes sevišķu uzdevumu virsnieks Āgafonovs 30. decembrī tēlegrafē lauku štāba priekšniekam:

„Apstākļi Kalnciema rajonā prasa nekavējošu rezerves spēku izmantošanu. Pēc saņemtām ziņām ienaidnieks pievelk spēcīgas palīgdaļas, tā kā gaidāms nopietns prettrieciens. Viņa sekas var būt ļoti nopietnas. Ārmijas štābā atsaucās uz frontes virspavēlnieka rīkojumu ieturēt nogaidošu stāvokli. Latviešu daļas cietušas lielus zaudējumus un drīz kļūs cīņas nespējīgas. Viņu atbalstam nepieciešama vismaz viena brigāde.“

1917. g. 2. janvārī pulkv. Āgafanovs atkal tēlegrafē:

„Uz jūsu tēlegrammu 13681 ziņoju, ka frontes virspavēlnieks ar pavēli Nr. 450 no 31. decembra kategoriski noliedzis turpmāko rezerves spēku izlietošanu. Ārmijas štābā iemesli nav zināmi. Nepieciešams jūsu augstās ekselences pieprasījums. Ienaidnieka pārbēdzēji un gūstekņi apstiprina ziņas par vācu gatavoša-

nos triecienam. Jelgavā gaidot princi Heinrichu. Domājams, ka viņš uzbrukuma vadīšanu jems savās rokā.“

Kņaziene Oboļenskaja raksta ģenerālim Aļeksējevam 1917. g. 18. janvārī:

„Jūs, ģenerāl, labāk zināsiet to smago traģēdiju, kas norisinas Rīgas frontē. Tiešām nesaprotamas lietas notiek mūsu armijā, un sirds asiņo, tās iedomājoties. Ja man būtu tā vara, kādas nav, nezinu, ko izdarītu, bet daudziem smagi atbildēt gan nāktos. Šķiet, nekur salašņu bars nav tik liels, kā šeit. **Nelietīgi ienaidniekam upurētas labākās vietējās kaujas daļas. Runa iet par latviešu strēlnieku pulkiem, kas uz saviem pleciem iznesa visu šo laikmetu, sākot no 23. decembra.** Es viņus redzēju mēnesi atpakaļ un redzēju šodien: no bijušā frontes rajona zieda atlikuši pāri skeleti, kas ilgi nebūs cīņu spējīgi. Kas vainīgs? Nu, jūs jau arī, ģenerāl, zināsiet. Tīrīšana, tīrīšana un atkal tīrīšana nepieciešama! Tad tik varēsim cerēt uz pozitīviem panākumiem.

Tikai tad nomocītā armija spēs gūt taustāmas sekmes. Zinat, ko runā latvieši? Mēs, krievi viņus atklāti pārdodot ienaidniekam! Un sava daļa patiesības, tur, bez šaubām, ir. Kā gan lai citādi izskaidro pēdējā laika notikumus?

Vakar kopā ar jūsu brālēnu Michailu Feodoroviču apmeklējām kaujas rajonu. Samaitājās auto, nakti pavadījām kādā vietējā mežsarga mājā, pārsienāmā punktā.

Māsas stāsta un apbrīno ievainoto latviešu aukstasinību. Daži pat palīdzot izdarīt sāpīgas operācijas. Viegļāki ievainotie nevēloties braukt uz aizmuģuri, bet pa kauju laiku centušies nokļūt atpakaļ pozīcijās. Viens pat ar varu bijis jāattura. Un tādus varoņus upurēt ienaidniekam! Tā ir mežonība, kauns, nelietība! Dariet taču jūs kaut ko ar savu kristalla sirdi, ģenerāl! Izlietojiet savu iespaidu pie viņa Majestā-

tes, atdarat caram acis, teiciet patiesību, citādi būs par vēlu!

Jau tā šejienes fronti sasniegušas ziņas par galma lietām sakarā ar Rasputjina nelabo, bet vēlamo galu. Kareivji visu šo notikumu apspriež no sava īpatnējā viedokļa un daudzkārtīgi es esmu dzirdējusi sarunas, kuŗu saturu negribu šeit atstāstīt. Mēs ejam dienu no dienas atpakaļ un ar katru stundu stāvoklis top ļaunāks.“

Viņa raksta 1917. g. 22. janvārī:

„Nosūtu jums dažus interesantus dokumentus. Man viņus nodeva labs pazīstams armijas štābā. No tiem, jūs, ģenerāl, redzēsiet, kur **slēpjas decembra un janvāra kauju traģēdija**. Tik, lūdzami, neteiciet nevienam, ka es šīs paciņas jums nodevu. Kamdēļ — sapratīsiet. Ja vien iespējams, ievadiet visstingrāko izmeklēšanu, bet vainīgos nav ko žēlot. Karātavas tiem pārāk liela laime. Pēc nedēļas uz galveno noietni brauks Michails Feodorovičs. Viņš arī kaut ko aizvedīs.“

Krievijas pilsētu savienības darbinieks Z. Z. Ščukins 26. janvārī raksta valsts domes priekšsēdētājam Rodzjanko:

„Jau nedēļu atrodos frontē. Tas, ko redzu, var modināt vienīgi sēras pārdomas un sašutumu. Mēs, krievi, gan laikam, paši nezinām, ko darām, un šī sajūta arvien vairāk nostiprinās, ieskatoties dziļāk pēdējā laika notikumos. Jums jau būs zināms, cik bēdīgi beidzās latviešu strēlnieku pulku sāktais uzbrukums vāciem. Būs jau zināms, cik spoži viņš iesākās pirmajās dienās un kādas izredzes solīja. Bet patlaban mēs stāvam pie sasīstas siles. Dievs zin, vai kādreiz vairs dabūsim viņu veselu! Jā, izsīkst viena pēc otras mūsu armijas labākās daļas. Paliek pāri morāliski un fiziski satriektas divīzijas, brigādes, pulki, rotas, jo katra neveiksme tās nobeidz vairāk, ne-

kā ienaidnieka lodes un šķēršļi. Šādā stadijā patlaban atrodas latviešu strēlnieku pulki. Un es šaubos, vai viņi vairs būs cīņu spējīgi.

Kādā pazīstamā ģimenē es sastapu vienu viņu virsnieku, Juŗa krusta kavalieri, apbalvotu zelta ieročiem. Cilvēku ar varonīgu kaujas pagātņi. Mēs iesākām runāt par janvāŗa neveiksmīgām kaujām Rīgas rajonā. Ziniet, ko viņš man teica:

„Mūsu, t. i. latvju pulki savu dziesmu izdziedājuši. **Mēs esam nevien pārdoŗi un nodoŗi, bet briesmīgā inkvizīcijā sakropŗoti.** Sakropŗoti savās viscēlākās jūtās. Sakropŗoti pie miesas un dvēseles.“

Un šim virsniekam taisnība. To liecina viss tas gaiss, kas dveš pretim no šejienes frontes. Bet vai ģan vienīgi no šejienes? **Vai šī drausmīgā traģēdija nav apsēdusi armiju no vienas malas līdz otrai? Vai mēs ik dienas nelējām varonību un kaŗotāju asinis caurā mucā?**

Vai neesiet vainīgi arī jūs, kas sēdīet Taurijas pilī? Runas un skaļas frazes laba lieta. Bet vēl labāki ir, ja viņām seko arī darbi. Un tos mēs neredzam, nejutam. Ir pienācis beidzamais brīdis celt trauksmi. Pretējā ģadījumā būs par vēlu.

Vispirms jāiztīra no nevēlāmiem elementiem ziemeļrietumu fronte. Šeit sēd ģenerālis pie ģenerāļa, kam vieta ne kauju laukā, bet ģan aiz restēm. Pat, ja vēlaties, zem karātavām.

... Pēdējo dienu Pēterpils notikumi te radījuši visdzīvāko atbalsi. Vakar man rādīja proklamācijas ar uzsaukumiem, sviest durkļus pret tautas un armijas nodevējiem. Kā ģan tas viss beigies?“

Pulkvedis A. Fetīševs raksta valsts domes loceklim Šingarevam 1917. ģ. 26. janvārī:

„Nosūtu jums, mans labais draugs, paciņu ar ļoti interesantiem dokumentiem. Kad viņu saturu izlasīsit, sapratīsīet, ap ko lieta ģrozās. Vispirms ģribēju

tos nodot armijas štābam, bet apsvēru, ka ar to pakalpošu ne armijai, bet gan vīriem, kam virsnieku uzpleči ļoti nevietā, t. i. cilvēkiem, kas turpat štābā sēd.

Šie papīri slacināti mūsu zaldātiņu velti lietām asinīm. Ar tiem iepazīstoties, gūsiet slēdzienu par pēdējām neveiksmēm Rīgas frontē, kad veselu pulku spējas pielīdzinātas nullei. **Man žēl brašo latviešu strēlnieku. Viņi bij tie, kas 23. decembrī pārņāva fronti, radīja vācos pilnīgu apjukumu. Nu tas viss no apzinīgiem neģēļiem iznīcināts, padarīts par jaunu lapas pusi mūsu nodevības vēsturē!**

Ir pilnīgi skaidri: vajadzīga stingra pātaģa, pātaģa un atkal pātaģa! Varbūt tad vēl būs kas veicams. Viss šejienes armijas štābs pilnīgi nevietā. **Pļēģuri, žūpas un izvirtuļi nevar vadīt nopietnas kaujas operācijas.** Tīšiem nodevējiem vieta jāģādā citur. Un cik daudz viņu šeit! No piesūtāmiem papīriem jūs tādus redzēsiet. Tad salīdziniet klātpielikto dispozīciju un paskaidrojumu ar dokumentiem.

Kas notiek Pēterpilī? Die mums klīst visraibākās baumas. Protams, tās stipri pārspīlētas. Vai nepalīks tīrāks gaiss? Mana divizona kareivji tiktāl notīkumos ieīnteresēti, ka jāpieliek lielas pūles, lai viņu domas novīrzītu uz citām lietām. Visvairāk par notīkumiem īnteresējas mūsu kaimiņi — latvju strēlnieku pulks. Tas pats, kas pirmais ģāja 23. decembŗa uzbrukumā. Tas diezģan simptomātiski un nekā laba nevēsta.“

Arī armijas ģalvenā nometnē, redzams, īerosināts īecelt īpašu kommisīju, kuŗai būtu jāīzpēta janvāŗa kaujas neveīksmes Rīgas frontē.

25. janvārī 1917. ģ. ģenerālis Aleksējēvs tēleģrafē kaŗa ministŗim:

„Sakarā ar ķeīzara rīkoģumu, lūģdu nekavēģoši spert soģus tēleģgrammas Nr. 1218 pīldīšanai. No savas puses ģalvenā nometne īecels 2 locekģus. Pārēģie

divi jādod jums un viens nāks iekšā no ziemeļrietumu frontes štāba. Komisijai jāpiegriež vislielākā vērība pēdējo Rīgas frontes rajona kauju noskaidrošanai, iepazīstoties ar vissīkākiem materiāliem un apstākļiem, kas stāv ar tiem sakarā. Nozīmētā locekļa vārdu paziņošu.“

28. janvārī ģen. Aleksējevs ziņo kara ministram:

„Lūdzu informēt galveno nometni, kādi soļi no jums sperti Rīgas frontes notikumu izmeklēšanas komisijas iecelšanai. No mūsu puses par locekļiem nozīmēti pulkveži Hitrovs un Karpovs. Jūsu pārstāvju uzdevums iepazīties ar apgādes un intendatūras jautājumiem. Tamdēļ nepieciešami attiecīgi speciālisti. Taktisko pusi veiks Hitrovs, pārējo Karpovs.“

Tomēr rīkojums palika tikai uz papīra. Rīgas frontes notikumu izmeklēšana būtu atklājusi, pa daļai, Ziemassvētku un janvāra kauju neveiksmju iemeslus. Tomēr pievestie dokumenti pietiekoši skaidri rāda tos drausmīgos apstākļus, nodevību un intrigas, ar kādām nācās cīnīties latvju strēlniekiem.

Pulkveža Fridricha Brieža varoņa seja

Pakavējoties atmiņās latvju veco strēlnieku cīņu notikumos, atdzīvojas daudzas gaišas un dārgas varoņu sejas, starp kurām kā gaišākais un spilgtākais latvju strēlnieku varonības simbols izceļas pulkvedis Fridrichs Briedis. Daudzas leģendas vijas ap šo vārdu. Fr. Briedis ir dzīvs mūsu sirdīs. Viņš bija strēlnieku dvēsele un taģad ir kļuvis latvju tautas varonis.

Pulkveža dzimtene ir Latgales milzu mežos, uz kurieni viņa tēvs bija aizgājis no Vidzemes, atzīdams Vidzemes muižnieku varu par pārāk netaisnu un sūru.

Šajā līdumnieka būdā meža vidū 23. jūnijā 1888. gadā piedzima Fridrichs Briedis.

Bērnības gadus pavadīja vecāku mājās, kur mīlās mātes glāsti ieaudzināja zēnam dziļas reliģiskas jūtas. Sekmīgi beidzis pagasta- un draudzes skolas, jaunais censonis grib vēl apmeklēt skolu, bet vecāki trūcīgo līdzekļu dēļ nespēj to tālāk vadīt. Tomēr zēns nav apmierināms un ar lielām grūtībām pabeidz Daugavpils sešklasīgo pilsētas skolu, atrazdamš pajumti pie radiem. Viņa sapnis — palikt kādreiz par mācītāju. Lai to sasniegtu, grib iestāties klosterī. Bet satiekot ceļā uz klosteri divus piedzērušus mūkus, jūtas vīlies un atmet šo nodomu.

1905. gada rudenī censonim rodas jauns mērķis — kara dienests. Visu ziemu viņš cītīgi mācās un 1906. gada pavasarī pēc pārbaudes Orlas kadetu korpusā iestājas Pēterpils Vladimira junkuru skolā. Šeit sākas jauna dzīve, gluži pretēja viņa bērnības un pirmās jaunības sapņiem. Jaunā dzīve ir bargā un atbildīga. Skolā viņš labākais audzēknis. Skolu nobeidz ļoti sekmīgi 1909. gada vasarā.

Fr. Briedi iedala 99. Ivangorodas kājnieku pulkā, kur tas ar savu aso prātu iegūst virsnieku un kareivju nedalītas simpatijas. Pulkā nebija labāka šāvēja par viņu un 1910. g. šaušanas sacīkstē B. ieguva visas trīs godalgas. Neapmierinājās tikai ar karavīra darbu, brīvo laiku ziedoja pašmācībai, iedziļinādamies kara mākslas jautājumos un reliģiozi-filozofiskās problēmās.

Jaunā, apdāvinātā virsnieka spējas ievēroja un atzīmēja. 1912. gadā viņu ieceļ par poručiku. Tad pat viņu uzaicina lasīt virsnieku sapulcē par „vācu kara taktikas principiem un varbūtējo karu.“ Panākumi bij lieli. Pirms parastā laika viņu paaugstina par rotas komandieri.

Jauno rotas komandieri visi augsti ciena. Viņa

kaŗa bauslis — mācīties pazīt ienaidnieku un uzvarēt to nevis ar spēka vairumu, bet spēka raksturu, ar niecīgu upuru skaitu gūt lielus panākumus un  zvaras.

1914. gada vidū Fr. Briedis noliek iest shan s eksāmenu kaŗa akadēmijā. Ies kas pasaules kaŗ , un viņš dodas uz kaŗa lauku, kur izdevība darbos pārvērtēt sevi un iegūtās kaŗa zinības. Jau 11. novembrī 1914. g. Fr. Briedi par bīstamu izlūkošanas gājienu ienaidnieka aizmuŗurē pie Vilkovi  kiem —  oti svarīgām zinām un v rt giem materiāliem par ienaidnieku — apbalvoja ar 4.   iras Juŗa ordeni un ieročiem. Ar zelta zobenu apbalvots par to, ka 17. augustā, iek jus ienaidnieka aizmuŗurē, dabūjis sīkus planus par ienaidnieka pozicijām.

Kad 1915. gada 1. augustā nodibin j s latvju strēlnieku bataljoni, Fr. Briedis atsauc s viens no pirmajiem. Atstāja pulku un devās uz Rīgu, kur jau pulcējās latvju strēlnieku brīvprātīgie. No pasaules kaŗa sākuma līdz p rn k šanai latviešu strēlnieku bataljonos, Fr. Briedis piedalījies 19 lielās kaujās un kont z ts galvā tikai 1914. gada decembrī.

17. augustā viņ  jau 1. Daugavŗr vas latvju strēlnieku bataljonā rotas komandiers. Bataljonu komandēja tik pat enerŗisks, spējīgs un pa aizliedz gs virsnieks — Rūdolfs Bangerskis. Pat grūti sacīt, kuŗ  no viņiem stāvēja augstāk. R. Bangerska darbs ritēja klu-sum , viņam pagāja nemanot gaŗām, piegrie ot visu vērību vienīgi Fr. Briedim. Laikrakstos visur skanēja Fr. Brieža vārds. R. Bangerskis veica milzu darbu, organizēja bataljonu, apmācīja strēlniekus un nor d ja viņos nelok mu dzelzs gribu iet c n  pret katru pārspēku un uzvarēt. Bet Fr. Briedis bija pilns apŗarot bas, sajūsmas un tādu iedvesa strēlniekiem. Vidēja auguma, patievs, gai iem matiem, zil m acīm. Vienmēr bērna smaidu uz l p m. Enerŗijas bija tik

daudz, ka tā plūda pāri robežām. Dzīvē vienkāršs, bet saistīt saistīja ap sevi strēlniekus, guva uzticību un palāvību. Skatoties viņa acīs, strēlnieki it kā atbildēja:

„Vadi mūs — mēs esam gatavi, ja vajadzīgs — mirt!“

Viņa dvēseles maigums, kas atstarojās acīs, apbūra katru, kam nācās kopā ar viņu darboties. Tiešām Fr. Brieža iespaids uz citiem bij liels. To pierādīja visas cīņas, kurās piedalījās strēlnieku varonis. Pirmās strēlnieku bataljona kaujas kristībās Fr. Briedis ar mazāk kā simts strēlniekiem sakāva veselu vācu bataljonu, saņemot daudz gūstekņu un trofēju. Tā notika 25. (12. okt. pēc vecā stila) un 29. (16.) oktobrī.

Ar pulkvedi Fr. Briedi kopā cīnoties latvju strēlnieki nejuta bailes un bij pārliecināti par uzvaru. Viņš nekad neizrādīja nogurumu un arvien centās būt strēlnieku vidū. Skaidroja strēlniekiem jaunus, modernus kaujas pajēmienu, naktīs devās izlūku gājienos, bīstamākās vietās.

Fr. Brieža aukstasinība un apķērība viskritiskākajos brīžos bija taisni apbrīnojama.

Tuvojās latvju strēlnieku pirmā lielākā kauja — 8. martā. Šai kaujā strēlnieki cīnījās kā lauvas, nezdami apjukumu un zaudējumus pretinieka rindās. Fr. Briedi smagi ievainoja žokļa kaulā. Strēlnieku jaunvadoņi nosūta slimnīcā. Laikrakstos daudz jūsmīgu tēlojumu par kauju. Fr. Brieža ievainojums bij smags, bet varoņa organisms uzvarēja un, pēc dažu nedēļu ārstēšanās, tas atveseļojās. Jau maijā viņš dodas uz Pēterpili, kur nolasa vairākas lekcijas par jaunākiem kara pajēmieniem un taktiku. Armijas augstākā vadība uzmanīgi uzklausa latvju strēlnieku vadoņa domas.

Fr. Briedis atgriezās bataljonā pēc jūlija kaujām

pie Ķekavas 1916. g. Viņš ar lielu aizrautību nodevās strēlnieku apmācībai un kopā ar bataljona komandieri ziedoja visu brīvo laiku darbam. Strēlnieku apmācība notika tādā veidā, ka grūti bija saprast, kur beidzas kara apmācība un sākas sports. Fr. Briedis labprāt stāstīja par notikušām cīņām un saviem kaujas piedzīvojumiem, kuŗos netrūka arī īpatnās romantikas. Turpmāko uzbrukumu ainu tēloja vienkārši, šķīta, ka nodomātais uzbrukums ir maza rotaļa, bet ne spēle „Va banque“.

Nostāsti par Fr. Brieža drošsirdību bija dzirdami visā frontē. Strēlnieku paļāvība un uzticība Fr. Briedim bij tik liela, ka ejot kopā ar viņu uzbrukumā, neviens neticēja, ka viņu varētu ievainot.

Sākās gatavošanās Ziemassvētku kaujām. Izstrādāja uzbrukuma planu, piedaloties arī Fr. Briedim.

Fr. Briedis kaujas mākslas modernos pajēmienu piemēroja latvju strēlnieku īpatnai psiķei. Viens no tiem — uzbrukuma izvešana bez artilērijas sagatavošanās. Pēc izstrādātā plana, latvju strēlniekiem bija jāiespiežas pretinieka līnijās, bez artilērijas uguns palsta. Speciāli apmācītiem drāšu griezējiem vajadzēja izgriezt vairākas ejas, nereti ap 100 soļu platā dzeloņdrāšu joslā. Pretim vietām, kur grieza ejas, nemanīti vajadzēja sagrupēties trieciena daļām.

Pirmais uzbrucēju vilnis pēc ielaušanās pretinieka ierākumos nedrīkstēja apstāties, iekams nebūs aizvēlies līdz vācu baterijām. Uzbrukumam varēja būt cerētie panākumi tikai tad, ja viss ienaidnieka nocietinātais placdarms pēķšņi kristu mūsu rokās.

Šādu uzbrukumu sagatavoja ļoti vispusīgi. Strēlnieku pulku nometņu tuvumā sapieri uzcēla apcietinājumus pēc vācu armijas fortifikācijas noteikumiem. Pēc vairākkārtīgiem mēģinājumiem šos apcietinājumus strēlnieki iejēma. Šādai apmācībai bija liela praktiska nozīme.

Uzbrukumam varēja būt gaidītie panākumi, ja drāšu izgriešanu pretinieka priekšā izdarīja ļoti uzmanīgi un veikli, vācu sargposteņiem nemanot. Pēc Fr. Brieža aizrādījumiem, izdarot drāšu griešanu, dzeloņdrāts posmu abās pusēs griešanas vietai aptina lupatu strēmēlēm, lai griešanas troksnis tiktu klusināts.

Ziemassvētku kauju sagatavošanas laikā Fr. Briedis apbraukāja vairākus pulkus, kur nolasīja referātus par nākošā uzbrukuma īpatno raksturu un viņa atsevišķām fazēm, uzsākot darbību sakautā pretinieka aizmuģurē. Savus panākumus kaujā Br. dibināja uz latvju strēlnieku pārākuma apziņu pār vāciem; dienu no dienas strēlniekiem iedvešot, ka priekš viņiem nav nekā neiespējama.

Šādaī masu iedvesmai bija ļoti liela nozīme kaujas laikā, jo strēlniekos valdīja pārliecība, ka viņi ir nepārvarami un nav tādu pretinieka nocietinājumu, kuŗi nebūtu ieņemami.

Tā latvju strēlnieki visā klusībā gatavojās Ziemassvētku kaujām. Gan neviens nezināja par uzbrukumu, bet tie nojauta, ka sagaidāmi lieli notikumi, kuŗos latvju bataljoni rādīs savu spēku.

Tad pienāca Ziemassvētku priekšvakars. Atdzīvojās noslēpumainie Tīreļa purvi un Ložmetēju kalna apkaime. Tumšā decembra naktī, ziemas salā, iesākās veco latvju strēlnieku vēsturiskais uzbrukums. Pulkvedis Fr. Briedis gāja sava bataljona priekšgalā. Izveicīgie izlūki un drāšu griezēji dažās minūtēs pārgriezā dzeloņdrāti un ceļš uzbrukumam bija brīvs. Latvju strēlnieki devās uzbrukumā. Īsā laikā bija iejēmtas vairākas nocietinātas pretinieka līnijas.

Tanī brīdī, kad latvju strēlnieki uzvaras priekā devās uz priekšu — pretinieka lode vārīgi ķēra Fr. Briedi rokā. Bija veikts liels darbs un gūta spoža uzvara, bet strēlnieku dievinātam varonim cīņas kar-

stumā vajadzēja izstāties no rindām. Tas sāpināja Fr. Briedi, un lazaretē, gulēdams uz operācijas galda, viņš izsaucās skumjās: „Velti upuril..“

Slavenās Ziemassvētku kaujas bija beidzamais un spožākais atspīdums Fr. Brieža dzīvē. Pēc Krievijas februāra revolūcijas viņš atveseļojās un atgriezās pulkā. Viņu paaugstina par pulkvedi un vēlāk ieceļ par 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku pulka komandieri. Fr. Briedis atkal savu iemīļoto strēlnieku vidū. Bet revolūcijas vilnis aizrauj arī latvju strēlniekus. Kaujās norūdītam kara vadonim grūti izprast šo strēlnieku psiholoģiju: smagās asiņainās cīņas prasījušas tik lielus upurus, ka agrāko varonīgo latvju cīnītāju pārjēmis pagurums un naids pret karu. Šo lūzumu strēlniekos izmantoja politiskos savīļojumus, kas augsti vēlās pāri arī latvju strēlnieku bataljoniem un tos mētāja kā sabangotā jūrā.

Tumšā 1917. gada novembra naktī Fr. Briedis ar grūtu sirdi atstāj iemīļoto pulku un strēlniekus. Slavas un nopelniem bagātais kara vadonis bija aizmirsts un vientuļš. Klīst pa plašo Krieviju. Tad uzsāk aktīvu darbību pret lieliniekiem. Pārlicināts, ka uzticamie latvju strēlnieki viņu neatstās kritiskā brīdī.

Sarkanais negaiss plosās visā Krievijā. Revolūcija prasa jaunus upurus. Nav žēlastības. Šai cīņā krīt arī latvju strēlnieku vadonis: uz sevišķas kontrevolūcijas un spekulācijas apkarošanas komisijas lēmumu Fr. Briedis nošauts Maskavā, naktī, uz 28. augustu 1918. gadā. Fr. Brieža dzīves beigu cēliens vēsta sāpes un ciešanas. Butirkas cietums Maskavā — latvju strēlnieku vadoņa sāpju Golgata... Tomēr Fr. Brieža varoņgars, kas iedvesmoja latvju strēlniekus varoņdarbiem neskaitāmās cīņās Daugavas krastos, Nāves salā, Ložmetēju kalnā, Tīrelpurvā un pie Ķekavas, latvju tautā no paaudzes paaudzē būs gaišākais ceļa

rādītājs un aicinājums sargāt savu brīvību, kuŗa dārgām asinīm pirкта.

Pulkvedis Fr. Briedis par saviem varoņiem

Mūsu tautas un latviešu veco strēlnieku cīņu laikmeta nacionālais un leģendārais varonis pulkvedis Fridrichs Briedis, kuŗš 8./21. marta kaujā 1916. gadā piedalījās kā 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku bataljona rotas komandiers, savā piezīmju grāmatā daļās savos kauju iespaidos un tos attēlo šādi:

Garlaicīgais ziemas kuŗa laikmets tuvojas beigām un latviešu strēlnieki ar sajūsmas un cerību pilnām sirdīm sajēma pirmās marta mēneša siltās dienas.

Rezerves rotās viss instinktīvi sāka kustēties: dažs apskatīja ieročus un rokas granātas, cits lāpīja apģērbu, cits pārbaudīja municiju, bet brīvā laikā visi vienprātīgi saulītes staros dalījās piedzīvojumos un iespaidos, apsprieddami labākos cīņas pajēmienu. Cīņas tieksme izpaudās spilgti un, kad negaidot tika dota pavēle pāriet uz citu rajonu, ceļā doties, katra sejā bij redzams priecīgs smaids: mēs gājām pie tūkama un ilgi gaidīta darba.

Priežu mežs, kur novietojās latviešu strēlnieku bataljona rota, bij noderīgs kā laba aizsargu maska pret ienaidnieku, kādēļ, neķerdamies pie zemes būdu ierīkošanas, strēlnieki ierīkojās ap krūmiem. Dūmi un stipra migla no K. upes pārklāja visu apkārtni un padarīja mūsu, kaut arī tuvo, atrašanos vēl nepamanāmāku un drošāku. Dabūjām zināt, ka vienā no tuvākām dienām jāsākās uzbrukumam.

Pagāja viena diena, otra... viss bija sagatavots, bet pagaidām pavēle pāriet uzbrukumā netika dota... 8./21. martā ap plkst. 11. vakarā, kad lielākā daļa strēl-

Apmēram versti attālu no ienaidnieka pozīcijām, rotas slepeni iejēma vienu no mūsu otrās līnijas rezerves tranšējām; te tika paziņots viss, kas bij jāzin katram strēlniekam, bet pēc tam, kad vēl dažas minūtes bijām patriekušies, es ielīdu blindāžā ar ārkārtīgi zemiem griestiem un norīkojos pie tālruņa.

Blakus novietojās prāporščiks K.; viņš bija kluss, atturīgs un varbūt pārāk skumīgs; bij viņā manāms kaut kas jauns, līdz šim pie viņa nenovērots. Un — pēc dažām stundām viņam arī bij lemts mirt varoņa nāvē...

Laiks ritēja nemanot, un drīz iestājās brīdis, kad, iesākot pa retai, bet pēc tam veseli spieti lielgabalu granātu sāka dūkt pār galvām. Savādais dažādu kalibru, veidu un ātrumu granātu rekords pildīja gaisu — iesākās artilērijas gatavošanās... Svinīgs, spīgtumu iedvesošs un līdz pašai zīmei aizraujošs brīdis...

Strēlnieki pulcējās ap mani un kārtīgi, spriestošām acīm vēroja, ka katra minūte nes ienaidnieka tranšējās simtiem pudu svina un tērauda; visi bij sajūsmināti par to, cik sekmīgi trāpa granātas. Redzējām, ka vācieši skraida panikā: no viņu puses šāvienu nebija. Gaidījām brīdi, kad nāks zīme uzbrukumam, bet lielgabalu nebeidzamā dūkoņa bij varēnāka par jebkuŗu pārkoņdimdošu „urrā“!..

Gaidītais brīdis pienāca; pa tranšēju izplatījās ziņa par ienaidnieka pirmās līnijas ieņemšanu... Vācieši desmitiem padodoties gūstā... Gaidām ar nepacietību, kad pavēlēs pabalstīt biedrus, bet galvenais: jemt aktīvu dalību kaujā. Pavēle drīz nāca. Vads pēc vada devās uz priekšu. Ļoti mākslīgi piemērodamies apkārtnei un rīkojoties pēc ienaidnieka artilērijas un ložmetēju uguns, rota bez zaudējumiem aizsniedza noteikto robežu. Debesis bij no vienas vietas pārklātas dzelteniem dūmiem — no vācu smagajiem šrap-

neļiem; ložu un šķilu mutuļi šņāca pār galvām, bet mūs visus vadīja viena doma, viena vēlēšanās: palīdzēt biedriem pārciest visu attīstošās kaujas grūtumu.

Pulkvedis Fr. Briedis Apvienotā latviešu strēlnieku bataljonu lazaretē pēc ievainojuma Ziemassvētku kaujās.

Vācu tranšejās ieraudzījām mūsu artilērijas uguns darbības un sekojošās durkļu cīņas seku ainu: simtiem vācu, ar durkļu brūcēm, no granātu šķīlām sakropļotu liķu gulēja tranšeju šaurajās ejās un tuvākā rajonā aiz tranšejām; tie kas vēl varēja kustēties, līšus līda uz mūsu pusi, meklējot patvērumu; daudzi grūti ievainotie lūdza izbeigt viņu ciešanas, bet mums nebija laika — vajadzēja dot ienaidniekam vēl triecienu, lai viņš nedabūtu atgūties. Piesteidzās apakšvirsnieks K. un sīki orientēja mani par to, kas norisinās: bij vajadzīgs ārkārtīgas uzņēmības un darbības ātrums; paš aizsardzības sajūta jau bij notruelinājusēs; sprāgstošo granātu briesmīgais troksnis, lo-

žu šķilu nerimstošā dunoņa nedarīja nekāda iespaids; kuŗš bij aizsniedzis tranšejas, bij zaudējis jebkuŗas bailes un gāja pie noliktā mērķa, pilnīgi un skaidri apzinoties, ko dara, un pārliecināts par savu morālisko pārakumu.

Uzbrukums vāciešu vēl iejēmtām pozīcijām bija sekmēm kronēts: ienaidnieks nespēja atturēties pretim durķļu uzbrukumam un bēga, jau trešo tranšeju līniju atstādams. Ātlika iejēmt vēl vienu pozīciju gabalu, kuŗš noderēja par visa rajona galveno atspaidu. Uz šīs vietas tad arī tika koncentrēta visa mūsu uzmanība. Kā atbilde uz mūsu uguni gaisā parādījās baltas drāniņas — zīmes, ka ienaidnieks padočas. Bet mēs zinājām, ka tas ir teitoņu parastais pajēmiens, kuŗu viņi izlieto, lai atvieglotu bezizejas stāvokli.

Neviens neticēja vāciešu padošanās signālam; visi, apzinādamies tiešo nepieciešamību — atgriezt ienaidniekam vienīgo atkāpšanās ceļu uz K. upi, vienprātīgi devās apiet spārnus, bet no turienes — uzbrukumā, pie kam es tiku ievainots galvā. Turpmāko rotas vadību es uzticēju apakšvirsniekiem un strēlniekiem. Te pilnīgā mērā parādījās visu, kā arī dažu atsevišķu strēlnieku enerģiskā kaujas varonība. Vācieši, trīs tranšeju līnijas zaudējuši, ap pusdienu koncentrēja vētrainu artilērijas uguni iejēmto apgabalā un viņa aizmugures iecirknī un izdarīja veselu rindu pretuzbrukumu. Tomēr ne smagās artilērijas uguns, ne pretuzbrukumi nevarēja salauzt drošsirdīgo saujīņas gara mošumu un lielo paļāvību. Rindas pa tam kļuva retākas: ievainotie apakšvirsnieki Grikmans un Cervinskis turpināja kareivju vadīšanu, bet „jaunais lauva“, 18 gadus vecais Kūlbergs, grūti ievainots, rūgti raudādams, ka maz palicis aizstāvju, pats tomēr neatstāja savu vietu. Visi bij vienādi drošsirdīgi; pašuzupurēšanās un nesalaužamais gars latviešu strēl-

niekos liecināja par viņu dziļo naidu uz ienaidnieku. Piemēra dēļ varu aizrādīt uz gadījumu, kad **strēlnieks A.**, pretuzbrukumā ievainots, **nevarēdams aturēties pret ienaidnieka ķēdi un nespēdams rīkoties ar šauteni, uzlika rokas granātu uz krūtīm un uzspriecināja sevi gaisā, lai tikai dzīvs nekristu gūstā.** Tā, iznīcinādama veselu rindu uzbrūkošu vācu ķēžu, rota turējās līdz beigām. Zaudējumi bij ievērojami, bet morāliskā varonība un kāre pēc turpmākās cīņas palika neaizskārtas.

Otrā dienā es, būdams lazarētē, dabūju lielu pulku vēstulu no rotas, kuŗās tika izteikts mošums, ciešs, nesalaužams gars un vēlēšanās, atriebt kritušos biedrus. Starp citām bij ievainotā strēlnieka Gailīša vēstule; viņš lūdza piejemt viņu atpakaļ rotā, kaut arī ar mākslīgu kāju. Vēloties turpināt cīņu pret ienaidnieku kopā ar biedriem.

Nāca arī kaujā kritušo radnieki. Es apbrīnoju viņu mierīgu izturēšanos pret savu dēlu — daudzos gadījumos vienīgo gādnieku — nāvi; viņi ar lepnumu teica: „Mūsu dēls jau nu nebija no tiem, kas dzīvs dodas ienaidniekam rokās“ un „Paldies Dievam, ka viņš izpildīja savu pienākumu!“

Jā, šī diena dažai labai mātei, māsai, dažam labam tēvam nesa sērīgu ziņu par viņu lielākās cerības bojā iešanu. Mūžīga slava Latvijas cienīgajiem dēliem, kuŗu vārds netiks aizmirsts! Gods viņu vecākiem, kuŗi pratuši izaudzināt tēvijai uzticamus varoņus!

8./21. martā kaujā no latviešu strēlniekiem izrādītā lielā pienākuma apziņa un drošsirdība lai noder mums par labāko mierinājumu un piemēru! Lai stiprināmies ticībā, ka vienprātībā — spēks un ka pilnīga uzvara nodrošinās Latvijai zelšanu un brīvību.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is difficult to decipher due to its low contrast and orientation.

**Liels lūzums
latvju strēlnieku pulkos**

Lielais lāzums
latvju strēlnieku pulkos

Pēc 1917. gada revolūcijas latvju strēlnieki nokļūst lielinieku pavadā

Ziemassvētku un janvāra kaujas Rīgas frontē bija smags un rūgts pārbaudījums latvju strēlniekiem.

Jau no pirmām cīņu dienām 1915. g. rudenī latvju strēlnieki guva lielus panākumus kaujas laukā un tapa slaveni visā pasaulē. 1916. g. marta un jūlija kaujās strēlnieki gūst jaunas uzvaras, bet cieš arī neveiksmes, jo uzbrukuma ieguvumus neizdodas izmantot — latvjiem nedod palīgspēkus. **Ziemassvētku kaujās latvju strēlnieki veic to, ko slavenie kara strateģi uzskata par neiespējamu — pārrauj pretinieka nocietināto fronti un nostiprinātās pozīcijas bez artilērijas sagatavošanas.** Jauna slava gan vaināgo latvju strēlnieku uzvaras, bet prasa arī milzīgus zaudējumus, daudz zalogšņa spēka — ap 30 proc. no pulka sastāva.

Strēlnieki cīnījās varonīgi, nesaudzēja sevi, karsti un pašai ziedzīgi mīlēja savu dzimteni, ziedoja tai savu dzīvību un veselību.

Pēc Ziemassvētku un janvāra kaujām strēlnieku pulku rindas bija stipri saplakušas un tās nācās papildināt ar visu, kas pagadījās. Pēc papildinājuma februārī daudzus strēlnieku pulkus vairs nevarēja pazīt: jaunu brašu zēnu vietā, kuņģi bija krituši un ievainoti, viņos redzēja vecus bārzdainus vīrus un pat kropļus. Tāds papildinājums tikai vājināja latvju pul-

kus. Ātzinības vietā par strēlnieku pašreizējību nāca pārmetumi. Strēlnieku nopelnus Ziemassvētku kaujās krievu armijas vadība neatzina un centās tos noklusēt. Strēlniekiem, kuŗi nāca pulkos papildinājumam pēc kaujām, bija samērā sveša un maz saprotama veco kadru pašuzturēšanās. Viņi ilgējās tikai pēc miera.

Apstākļi bija tādi, ka pēc 1917. gada Krievijas revolūcijas latvju strēlnieki pamazām pievērsās kreisām partijām un arvien vairāk nokļuva lielnieku iespaidā. Latvju strēlnieku bataljoni vienoja latvju tautu kopējā idejā par tautas labāku nākotni; bet tad lielu un nepārredzamu plaisu un nesaticību ienesa viņu rindās februāra revolūcija. Latvju strēlnieki no stiprā, nacionālā kaŗaspēka pārgāja revolūcijas avangārdā 2—3 mēnešu laikā. Šo darbu lielā neatlaidībā veica komunistu-strēlnieku šūniņas dažos strēlnieku pulkos.

Krievijas februāra revolūcija radīja savilņojumu arī krievu armijā. Katra diena sniedza jaunus pārsveigumus. Dažādi Kerenska valdības rīkojumi nāca viens pēc otra. Frontē dzīve daudz nemainījās. Uz mācībām bija jāiet tāpat kā agrāk un jāizpilda visi pienākumi. Tad Kerenska pavēle Nr. 1 grozīja pastāvošo disciplīnas jēdzienu armijā. Sasveicināšanās — goda atdošana priekšniecībai vairs nebija obligātoriska un bija katra personīga lieta.

Pavasars bija auksts, dzīve zemnīcās un barakās diezgan slikta. Strēlnieki laiku pavadīja diezgan brīvi, strīdoties par jaunākiem notikumiem un politiku. Strēlnieku pulki armijas rezervē Torņakalnā bija pavisam brīvi un laiku izmantoja vairāk politikai. Strēlniekos jau revolūcijas sākumā meta ļoti vilinošu domu dzirksti par kaŗa izbeigšanu, ko tie labprāt uzķēra.

Papildinājumiem no rezerves pulka vairs nebija

vecā morāliskā spēka un tiem bija diezgan svešs strēlnieku kaujas gars. Strēlnieki bija kaujās smagi cietuši un ļoti sarūgtināti. Šo sarūgtinājumu bija viegli izmantot revolūcionārām idejām. Strēlnieki atradās krustceļos.

Nelegālie lielnieku pulciņi strēlnieku pulkos izmantoja šo nenoteiktības stāvokli un centās iejemt vadošu lomu un attīstīja rosīgu darbību strēlnieku vidū. 1917. gada marta otrā pusē 12. armijai un Rīgai bija savas revolūcionāras organizācijas. Dažu nedēļu laikā, kā uz burvja mājienu, izauga strēlnieku pulku, rotu un komandu komitejas. Blakus viņām — pulku, rotu un komandu komunistu šūniņu tīkls. Noorganizējās Rīgas strādnieku deputātu padome, kuŗa apvienoja galvenā kārtā 12. armijas rajona tranšēju strādniekus. Radās 12. armijas zaldātu deputātu padome ar savu izpildu komiteju „Iskosolu 12“, kuŗa gan atradās sociālrevolūcionāru un mazinieku rokās. Paraleli „Iskosolam“ organizējās 12. armijas virsnieku padome ar „Iskomofu“ priekšgalā. Vēlāk šīs abas organizācijas apvienojās. Latvju strēlnieku pulki noorganizēja savu izpildu komiteju — „Iskolastrēlu“.

1917. gada 13. martā Valmierā sapulcējās pirmā visu latvju strēlnieku pulku delegātu (virsnieku un strēlnieku) saeima, kuŗu vadīja kapt. V. Ozols. Saeima bija noskaņoti nacionāli un piejēma lēmumu, ka ar revolūciju brīvās Krievijas pastāvēšana un attīstība vēl nav nodrošināta, ka kareivju plašo masu vadītāja un domu izteicēja ir strādnieku un kareivju padome, kaŗš jāved pret ārējo ienaidnieku un gāzto reakcionāro valdību un beigās: „galvenajam mūsu lozungam jābūt — autonoma Latvija demokrātikajā Krievijas republikā“. Uzdeva strēlnieku pagaidu komitejai stāties sakaros ar strādnieku un zaldātu padomi Petrogrādā, lai uzzinātu, kas tiek darīts Krievijas un it sevišķi Latvijas dzīves atjaunošanai. Strēlnieki vēl ne-

atsakās arī no goda atdošanas virsniekiem. Latvju strēlnieku pulku nacionālā vienība vēl bija stipra.

Tomēr lielinieku nelegālās šūniņas strēlnieku pulkos neatlaidīgi mēģina gūt vadošo lomu strēlnieku dzīvē. 27.—29. martā Āgenskalnā, Pavasara biedrībā, notiek apvienoto latvju strēlnieku pulku 2. saeima. Saeimā piedalās 176 latvju strēlnieku un 14 virsnieku ar balss tiesībām. Jautājumā par latvju strēlnieku organizācijas sastāvu jau izceļas domstarpības.

Nacionālismam strēlniekos vēl liels iespaids. Iesniedz saeimai priekšlikumu, ka strēlnieku pulku virsnieki un strēlnieki apvienojas kopīgiem latviešu mērķiem. Šo domu karsti aizstāv dzejnieks Kārlis Skalbe, uzsverot, ka latviešiem vajadzīga vienošanās, kā **vienu tautu nedalāmai tautai.**

Tomēr strēlnieki-komūnisti Gricmanis un Petersons uzstājas pret to un jau mēģina „kurināt“ strēlniekus pret virsniekiem. Beigās tomēr pieņem ar 10 balsu pārsvaru priekšlikumu, ka latvju strēlnieki un virsnieki apvienojās kopējiem mērķiem, strīpojot vārds latviešu“. Saeima atzīst, ka **jāturpina aģitācija par kara vešanu** līdz tam laikam, kad būs iespējams noslēgt starptautisku mieru bez aneksijām un kontribucijām, dibinātu uz tautu pašnoteikšanās principiem un apsolās pabalstīt pagaidu valdību tik tālu, kamēr viņa izved dzīvē izsludināto programmu un darbojās saskaņā ar strādnieku un kareivju deputātu padomi.

Bet jau 28. martā lielinieku ideologi gūst pārsvaru saeimā, kuŗa uzdod savai izpildu komitejai griezties pie latvju tautas ar uzaicinājumu nepabalstīt pastāvošo latvju strēlnieku pulku organizācijas komiteju ne materiāli, ne morāliski, 29. martā nosoda valstsdomnieku J. Goldmaņa un J. Zālīša darbību, izteic viņiem neuzticību. Āizmirsta gādība un pūles, kādas strēl-

nieku labā nav taupījuši organizācijas komiteja un abi valstsdomnieki. Drīz sāka iznākt strēlnieku pulku orgāns „Brīvais Strēlnieks“ Margēra Skujenieka vadībā. 1917. g. martā un aprīlī latvju strēlnieki vēl arvien nav izšķīrušies, kurp virzīties: pa kreisi vai līdzšinējā nacionālā garā. Lielinieki tomēr neatlaidīgi strādā, lai pakļautu strēlniekus pilnīgi savā iespaidā. „Iskolostrela“ 21. aprīļa sēdē uz kapt. V. Ozola priekšlikumu uzdod „Brīvajam Strēlniekam“ uzstāties pret lieliniekiem. „Brīvais Strēlnieks“ daudzus rakstos vērsās pret Ļeņinu un lieliniekiem.

Maija sākumā pārvēl strēlnieku pulku un rotu komitejas, kuŗas zem lielinieku aģitācijas iespaida ievēl daudz revolūcionāras. Latvju strēlnieku pulku apvienotās padomes darbība iesākās 12. maijā Rīgas Interimteātrī. Ieradās arī ģen. Radko-Dmitrijevs. Lielinieki organizējuši visus spēkus sēdē, lai varētu pieņemt lielnieciskus lēmumus. Viens pēc otra uzstājās lielinieku vadoņi (J. Daņiševiskis, P. Stučka u. c.) ar demagoģiskām runām. Runātājus, kuŗi bija noskaņoti citādi, mēģināja visādi traucēt. 16. maijā jau noskaidrojās, ka lieliniekiem būs pārsvars. Nacionāliem runātājiem J. Akuraferim, K. Gopperam u. c. ņem vārdu, jo tie runājot par pagaidu valdību un par uzbrukumu.

17. maijā padome piejēma vēsturisko rezolūciju, kuŗā latvju strēlnieki nostājās pret Kerenska valdību, par organizētu brāļošanas aģitācijas nolūkā, pret kuŗu un aktīvu aizsardzību frontē, par mieru bez aneksijām un kontribucijām, pret sociālistiem, kas slēdzot līgumus ar buržuāziju un beigās — par visu varu strādnieku, zaldātu un zemnieku padomēm.

Ar to latvju strēlnieki nostājās revolūcijas avangardā, sacelot protesta un sašutuma vētru latvju sabiedrībā, virsniekos, pat strēlniekos un presē. Tas bija pārsteigums, kādu neviens negaidīja. 19. maijā

M. Skujeniņš atsakās no „Brīvā Strēlnieka“ rediģēšanas, nepiekrītot strēlnieku jauniem lēmumiem. 4. jūnijā no redakcijas izstājās Fr. Menders. Vislielāko rūgtumu par latvju strēlnieku ievirzīšanos lielniecisma ūdeņos izjuta latvju virsnieki, kuŗi savās apspriedēs piejēma asus lēmumus pret 17. maija rezolūciju, paredzot, ka tā latvju tautu ved pretīm postam un iznīcībai. 19. maijā 1. latvju strēlnieku brigādes virsnieku, ārstu un ierēdņu sapulcēs piejēmtā rezolūcijā nosoda 17. maija strēlnieku rezolūciju, aicina pievienoties „Iskosola“ rezolūcijai par kaŗu, pret brāļošanos, par pagaidu valdību un atsauc savus pārstāvjus no „Iskolastrela“. Kāda latvju strēlnieku grupa „Brīvā Strēlniekā“ prasa, lai J. Daņiševiskis un viņa domu biedri visdrīzākā laikā paši atstāj Rīgu kamēr vēl nav par vēlu!

23. maijā Rīgā ieradās kaŗa un jūŗas ministrs Kerenskis, kuŗu 12. armijas „Iskosols“ un „Iskomofs“ sajēma ar lielu godu un daudziem apsveikumiem Ēsplānades laukumā. Latvju strēlnieku delegātus „Iskosols“ nepielaiž Kerenski apsveikt. Lielinieki neatlaidīgi turpina musināt pret kaŗu, pagaidu valdību un par brāļošanos frontē. Sevišķi asu aģitāciju dzen komunistu „Okopnaja Pravda“. Parādās daudzi lielinieku uzsaukumi.

Pēc 3.—5. jūlija nemiera dienām Petrogradā, kur notika sacelšanās mēģinājums pret pagaidu valdību, notika bruņotas sadursmes arī Rīgā starp 3. Kurzemes pulku un „nāvenieku“ bataljonu. Pamazām prāti norima. Izdara kratīšanas „Okopnaja Pravdas“ un „Cīņas“ telpās. Notika atkal sadursmes. Āpstākļi palika pavisam draudoši. Kerenska valdība gan izdarīja kratīšanas un arestus, bet tas nelīdzēja. 12. augustā Rīgā notika bruņota sadursme starp „nāveniekiem“ un latvju strēlniekiem Maskavas priekšpilsētā. Bija daudz kritušu un cietušu. „Nāvenieku“ rotas un ba-

taljonus nodibināja vecie frontenieki, kuŗi bija daudzās kaujās norūdīti un nevarēja ciest armijas sabrukumu. 2. Rīgas pulku aizsūta no Rīgas, kur paliek „nāvenieki“ un kazaki. Šis sadursmes sakrita ar Rīgas pilsētas domes vēlēšanām, kuŗas notika 13. augustā. Vēlēšanās sociāldēmkrafi kopā ar lieliniekiem gūst 49 domniekus no 100. Tad sekoja Vidzemes zemes padomes vēlēšanas. Sadursmes Rīgā ar „nāveniekiem“ sākās sakarā ar strīdu par domes vēlēšanu plakatiem.

Dezorganizācija latvju strēlnieku pulkos turpinājās. Virsnieki gribēja pozīcijās piepaturēt parasto frontes kārtību, bet lielinieki visiem spēkiem centās iegalvot strēlniekiem, ka, lūk, tas notiekot imperiālistu valdību labā. Dažas latvju strēlnieku kuŗaspēka daļas Bērzmēntes un Grengofas pozīcijās uzsāka brāļošanas ar pretinieku. Ātmiņā raksturīgs notikums Ķekavas pozīciju rajonā 1917. gada 1. maijā.

Ierados 2. Rīgas pulka štābā ar kuŗa biedri Arturu Tupiņu. Griezamies pie pulka komandiera plkv. Peniķa ar lūgumu atļaut mums apmeklēt pirmo ierakumu līniju. Devāmies turp ar kapt. Ozoliņu un vairākiem strēlniekiem. Pa ceļam kapt. Ozoliņš, kas mēģināja pieskaņoties lieliniekiem, mums drūmi tēloja strēlnieku zaudējumus. Siltā un saulainā diena bija izvilinājusi uz ierakumu vaļņa daudzus strēlniekus. Ārī vācu pozīcijās bija klusums. Mūsējie sāka vīcināt cepurem un saukt vācus. Vāci parādījās. Mēģināja sarunāties, bet neveicās. Tad no abām pusēm devās neitrālā joslā. Mēs bijām kādi 8, bet vāci 5—6, starp kuŗiem gandrīz visi virsnieki. Latvju strēlnieki atgādināja, ka 1. maijs vēsta pasaules mieru un kuŗš jāizbeidz, lai vāci tikai atstāj Kurzemi — latvju dzimto zemi. Vāci izvairījās no atbildes un, cik varēja nojaust, to arī nedomāja darīt. Nofotografējamies kopīgi.

Lai apmainītu 2. Rīgas pulku, bija pavēlēts 1. Dau-

gavgrīvas pulkam iziet uz Olaines rajona pozīcijām — Grengofu. Kad 1. Daugavgrīvas pulks nonāca līdz Rolbušas (Baložu) stacijai, tas atteicās tālāk iet. Visas pūles pierunāt palika veltīgas. Uz pozīcijām aizgāja virsnieki ar plkv. Fr. Briedi priekšgalā. Tikai otrā dienā izdevās strēlnieku stūrgalvību lauzt un tie iejēma Grengofas pozīcijas. Pulku apmainīja tikai augusta vidū. Strēlniekiem ienāca ziņas no pārbeģušā vācu kareivja, ka vāci nolēmuši iejemt Rīgu, kam tie ne visai ticēja.

17. maija lielnieciskā rezolūcija.

Apvienoto Latviešu strēlnieku pulku padomes Interimteātri, Rīgā, 17. maijā, pieņemtā rezolūcija skan sekoši:

„1) 5. maija ritā sastādītā pagaidu valdība ir sīkpilsoņu un vienas strādnieku daļas mēģinājums izlīgt ar mēreni imperiālistisko buržuāziju un zemes īpašniekiem.

2) Šis izlīgums pierāda: a) ka Anglijas, Francijas un citu „sabiedroto“ valstu un Krievijas imperiālisti pārliecinājušies, ka Krievijas revolucionārā armija nav vairs piespiežama aizstāvēt neaizmaskotu iekarošanas politiku, ka jāapmierinās ar „aktīvu aizsardzību“, izdevīgos apstākļos pārvēršot to uzbrukumā, ko izmantot arī iekarošanas nolūkos; b) izlīgums liecina, ka sīkpilsonība un viena daļa strādnieku tic, ka buržuāzija un zemes īpašnieki spēj atsacīties no savām šķiras interesēm, savas šķiras saimnieciskās politikas un piejēmt demokrātijas platformu.

3) Mēs, turpretim, esam tai pārliecībā, ka „aktīva aizsargāšanās“, ja arī, kas nav ticams, tā neizvērstos aktīvā uzbrukumā, tomēr visādā ziņā kļūtu par imperiālisma aktīvu aizsargāšanu, jo Anglijas, Francijas u. c. „sabiedrotie“ no iekarošanas neatsakās un viņu armijas uzbruk iekarošanas nolūkā, ar savu „aktīvo aizsardzību“ mēs balstītu viņu politiku, balstītu iekarošanu; Krievijas kaŗavīri ietu nāvē „sabiedroto“ valstu un arī Krievijas kapitāla labā.

4) Bet mēs uzsveram arī to, ka no iekarošanas un pretinieku sagraušanas neatsakās arī Vācijas-Anglijas savienības valdības. Mēs esam pārliecināti, ka politiski un stratēģiski izdevīgā brīdī Vācijas-Austrijas laupīšanas politikas vadītāji dzīs savu armiju pret Krieviju.

5) Mūsu armijas un revolucionārās tautas rīcība šai traģisma pilnā stāvoklī, pēc mūsu domām, var būt tikai šāda: jāpamudina „sabiedroto“ un „naidīgo“ valstu demokrātijas, piejēmt un uz-

stāties par Krievijas revolūcionārās demokrātijas miera platformu — bez aneksijām, bez kontribūcijām, par tautu pašnoteikšanos — un trenkt projām imperiālistiskās valdības; spiest revolūcionārās Krievijas valdību piedraudēt gluži nošķirties no „sabiedrotiem“, ja viņi nepieņem demokrātijas miera platformu. Vācijas armijas revolūcionārīzēšanas un miera idejas stiprināšanas nolūkā jāturpina brāļošanās un aģitācija, pie kam tās noorganizējamās zem kareivju padomju uzraudzības, lai brāļošanās neizlietotu neķitriem nolūkiem, kā mūsu, tā arī pretejās puses štābi. Paredzēdami imperiālistiskās Vācijas uzbrukumu Krievijai, mēs uzdodam padomēm uzmanīgi sekot pretiniekam un nostiprināt armiju, lai mēs spētu atsist uzbrukumu.

6) Miera politika izvedama vienīgi tad, ja revolūcionārā demokrācija noteikti nošķīras no savas zemes dažādu novirzienu imperiālistiem un uzstājas str., kareivju un zemnieku padomju nedalītā vadībā.

7) Tālāk mēs esam pārliecināti, ka buržuāzijas un zemes īpašnieku pārstāvji pagaidu valdībā traucēs un neļaus izvest dzīvē nevien revolūcionārās demokrātijas ārlietu politiku, bat arī — iekšējo politiku; vecās varas palieku laušanu, zemnieku saimnieciskā stāvokļa nodrošināšanu, strādnieku likumu izvešanu dzīvē, nodokļu uzvešanu mantīgo šķīrām, rūpniecības, banku u. t. t. uzraudzības nokārtošanu. Buržuāzija un zemes īpašnieki visu to traucēs tādeļ, ka šīs reformas un pasākumi vērsti pret šo šķīru patīgām interesēm.

8) Tādeļ mēs atzīstam: koalīcijas ministrija nespēj atsvabināt ne mūsu armiju no asiņu liešanas un kropļošanas kapitālistu, baņķieru — visu iekaņotāju labā — ne arī izlietot visus iespējamos un nepieciešamos līdzekļus glābšanai no saimnieciskā sabrukuma un kontrrevolūcijas uzliesmojuma.

9) Sociālisti, kuņi piedalās tagadejā pagaidu valdībā, tieši vai netieši atbalsta imperiālistu politiku un aizkavē Krievijas atsvabināšanu un glābšanu.

10) Par mūsu lozungu paliek līdzšinējais revolūcionārās demokrātijas uzaicinājums: Visu varu strādnieku, kareivju un zemnieku deputātu padomēm!

11) Šai virzienā mums jāturpina aģitācija un propaganda strādniekos, armijā un zemniekos, uzsveņot, ka revolūcijas ieguvumi nodrošināmi un tāļāk attīstāmi tikai nošķīroties no kapitālistiem un lielgruntniekiem, no visu zemju imperiālistiem un apvienojoties ar visu zemju strādniekiem, un pastāvīgi jāaizrāda, ka kaņš izbeidzams tikai revolūcionārā ceļā, visu zemju proletāriešiem cīņā pret visu zemju kapitālistiem.

12) Lai nedeorganizēto revolucionāro armiju, latviešu apvienotā strēlnieku pulku padome atzīst, ka atsevišķiem pulkiem un armiju daļām jārikojas kara taktikā, demokrātiski izvēlēto vietējo armijas iestāžu aizrādījumu robežās.“

Balsis pret 17. maija rezolūciju.

Latviešu strēlnieku brigādes virsnieku, ārstu un ierēdņu 1917. g. 19. maija vispārējās sapulces protokola izvilkums.

Dienas kārtība: 1) prezīdija vēlēšanas; 2) brigādes virsnieku, ārstu un ierēdņu attiecības pret latviešu strēlnieku apvienotās pulku deputātu padomes 17. maija rezolūciju; 3) jautājumi un atbildes; 4) priekšlikumi.

Sapulci atklāj 1. latvju brigādes komandiers pulkvedis Goppers un uzaicina izvēlēties sapulces vadoni, tā palīgu un 2 sekretārus, par kādiem ievēl: prap. Ramatu, štābskapitanu Bolšteinu, poručiku Cauni un poručiku Siliņu.

Pie dienas kārtības 2. punkta ņem vārdu prap. Ramats un paziņo par bij. izpildu komitejas darbību, kas viscaur norisinājusēs latviešu strēlnieku deputātu padomes 27., 28. un 29. marta sapulcēs pieņemtās programmas robežās. No līdzdarbības tagadējā izpildu komitejā viņš atsacījies aiz tā iemesla, ka pēdējā padomes sapulcē izstrādātā darbības platforma nesaietas ar viņa pārliecību.

Uz sapulces priekšlikumu, sapulces vadonis prap. Ramats, nolasa „Cīņā“ iespiesto strēlnieku deputātu padomes rezolūciju.

Štābskapitāns Dardzans izsakās, ka bijis visās apvienotās padomes sēdēs un var teikt, ka visiem bijis viens mērķis, kopējs strēlniekiem un virsniekiem. Tikai līdzekļu izvēlē, krasi nošķīrāmies. Visu vēlēšanās bija nostiprināt iegūto brīvību, kā arī ātrāk

Napoleoniem Vāciju uzvarot. Liela izšķirība starp toreizējo Franciju un tagadējo Krieviju. Mērķis arī cits. **Mūsu mērķis — miers.**

Iespaids no padomes sēdēs izteiktām domām un motivējumiem bij tāds, ka lielākā sapulcē kauns par to runāt — tas bija pašaizsardzības jautājums“, kas izskanēja cauri visam. No latviešu tautas viedokļa, apvienotās padomes rezolūcija ir brauciens grāvī. Mūs ierobežo lielās tautas, kuŗu cīņu ceļi iet pāri mūsu zemei jau gadu simteņus ilgi. Mūsu tautas vēsturiskais uzdevums ir atbīdīt vienu no akmeņiem, lai paši netiktu samalti. Tur mūsu nākotne un patstāvība. Ja mēs šo kuŗu nobeidzam uz dēmoniskiem pamatiem, tad mūsu nākotne nodrošināta. Katra valdība revolūcijas laikā ir uzurpatoriska. Mēs nekā nezau-dējam, ka līdz Viskrievijas strādnieku, zemnieku un kareivju deputātu kongresam pabalstam pagaidu valdību. Bet ja paliekam bez centrālās izpildu varas kaut arī tikai 2 nedēļas, tad var celties anarchija. No teiktā jāsecina, ka strēlnieku padomes rezolūcija ir nepārdomāta. Lai vēsture mums nepārmestu, ka esam bijuši akli un kurli, mums pret to jāieņem noteikts stāvoklis. Ja tamlīdzīgas rezolūcijas sāk parādīties, tad jāsaka, ka revolūcija briesmās.

Štābskapitāns Skrabbe aizrāda, ka uzstāties padomes sēdēs pret lielnieku rezolūciju nevarēja tādēļ, ka lielnieku vadoņi masas bija tā saāģitējuši, ka katras pretējās domas tika sajemtas svilpieniem, kā-sēšanu un saucieniem: buržujs!“ Viens no āģitātoriem — Daņiševiskis veikli izmantojis masu psiholoģiju, kas bija noskaņota pret karošanu, kadēļ nav jābrīnās, ka katrs viņa vārds atrada dzīvu atbalsi.

Pulkvedis Goppers saka, ka trūkst politiskas apziņas. Vieglāki brīvību iekārot, nekā to paturēt. Ejot rezolūcijā norādīto ceļu tuvojamies anarchijai. Mūsu darbībai turpretīm jābūt tādai, ka brīvībai bojā

ejot neviens mums nevarētu pārnest viņas kapa rakšanu. Lai iegūto brīvību nostiprinātu, vajadzīga centrālā izpildu vara un tāda ir tagadējā pagaidu valdība, kuŗa jāpabalsta.

Ierēdnis Dreifelds izteicas, ka tautai brīvību iedeva; viņa nebija to iznēsājusi sevī. Tāpēc nomaņā zināma vieglprātība revolūcijas ieguvumu nostiprināšanas jautājumā. Lielinieki pārvērtē apzinīgi vai neapzinīgi to slāņu spēku attiecības, kas jem dalību revolūcijā. Tāpēc kampaņa pret pagaidu valdību norit cerībā, ka proletariāts spēs sagrābt varu savās rokās. Visiem zināms, ka mūsu revolūcijai buržuāzisks raksturs. Bet lielinieki jau ievada cīņu pašu revolūcijas spēku starpā. Mūsu prāts diktē tikai vienu pārliecību un tā ir: tikai ejot kopā ar visas Krievijas revolūcionāro demokrātiju, iespējama revolūcijas uzvara. Tā saprot un dara sociāldemokratijas maziņu grupa un šis taktikas pareizību apstiprina visdažādie demokrātijas pārstāvju kongresi un konferences. Padomes sapulces rezolūcija ir aģitācijas produkts. Par viņas pielaišanu sapulcē zināmā mērā atbildīgs sapulces prezidijs, kuŗš pretim pieņemtai kārtībai, pielaida debatēs uzaicinātus viesus, kuŗu pienākumiem būtu jāizbeidzas ar apsveikumiem.

Prap. Ramats nožēlo, ka lielākā daļa virsnieku delegātu nejēma dalību jautājuma noskaidrošanā, bīdamās no izsvilpšanas. Runātājs brīnās, par netaktisku padomes sapulču vadīšanu un pierāda, ka padomes pieņemta platforma runā pretim visas Krievijas revolucionārās demokrātijas taktikai.

Izpildu komitejas loceklis strēlnieks Dozīts norāda, ka pieņemto platformu atzinusi arī Krievijas demokrātija, kā pierādījumu citēdams Pēterpils strādņu un kareivju deputātu padomes „Ziņotāju“, kuŗā no Anglijas un Francijas tiek prasīta skaidrība jautājumos par miera noslēgšanu bez aneksijām un kontri-

būcijām. Aizrāda, ka kapt. V. Ozols kooptēts izpildu komitejā vadīt tikai tehniskus darbus.

Ierēdnis Dreifelds izsakās, ka citētais raksts nebūt nerunā, ka nav jāmin pagaidu valdība, bet aizrāda tikai ārzemju presei nopietnāk apsvērt Krievijas revolūcionārās dēмократijas prasības.

Uz sapulces vadoņa priekšlikumu, padomē pieņemto rezolūciju nobalso. To noraida vienprātīgi, 6 balsīm atturoties.

Savas rezolūcijas iesniedz pulkv. Goppers, ārsts Rubins un ierēdnis Dreifelds. Nolēma rezolūcijās izteiktās domas apvienot, ko uzdod iesniedzējiem. Kopējo rezolūciju pieņem ar 12, pret 1, atturoties 4 balsīm.

Pie 3. dienas kārtības punkta izceļas debātes par to, vai tagadējā izpildu komitejā ievēlētos virsniekus var uzskatīt kā virsnieku pārstāvjus un viņu uzskatu izteicējus. Vienprātīgi, atturoties 16 balsīm, nolemj:

„Tā kā latviešu strēlnieku pulku izpildu komiteja saistīta savā darbā ar 17. maija padomes sēdē pieņemto platformu, kas pilnīgi pretēja vispārējās 1. brigādes virsnieku sapulces platformai, sapulce atzīst, ka virsnieki nevar ieiēt komitejā kā latvju strēlnieku brigādes virsnieku pārstāvji“.

Ierosina jautājumu, ko darīt, lai novērstu disciplīnas trūkumu pulkos.

Por. Ulmans min gadījumus, kad nav izpildītas virsnieku pavēles iet mācībās.

Por. Siliņš: Esmu stāvējis pie latvju strēlnieku pulku šūplā, bet tagad man šķiet, ka stāvu pie šo pulku kapa. Strēlniekus satura kopā tikai tas, ka pulkos tomēr var dabūt maizi un apģērbu. Par apziņīgu disciplīnu acumirkli nevar runāt.

Por. Skujiņš izsakās, kā strēlnieki bieži cenšas atrast taisnības iemeslu virsnieku pavēļu neizpildīšanai.

Prap. Kociņš domā, kā jāiet roku rokā ar strēlniekiem. Pretējā gadījumā virsnieki rok paši sev kapu.

Prap. Ramats ir tajās domās, ka nevar iet ar strēlniekiem roku rokā, ja skaidri redzams, ka ceļš, kuŗu strēlnieki grib iet, ved bezdibenā.

Por. Ulmans saka, ka strēlnieki vārdos bieži gan piekrīt virsnieku uzskatiem un aizrādījumiem, bet darbībā izturas pilnīgi pretēji, pie kam visbiežāki šādas izturēšanās cēlonis ir daži kliezdēji, kas baidās no pozīcijām. Virsnieki centīsies pielikt visus spēkus, lai saprastos ar strēlniekiem, bet virsnieku darbības neatzīšana var spiest tos aiziet uz citām karaspēka daļām, kur viņu darbam būtu sekmes.

Štābskapitans Rubis norāda, ka virsnieki sākumā pielika visas pūles, lai saprastos ar strēlniekiem, būtu tiem skolotāji un vadoņi. Bet kad virsnieku pamācības neatrada atbalsi un gandrīz katrs viņu vārds tika uzņemts neuzticīgi, bieži vien tāpēc, ka runāja virsnieks un ka viņš nesacīja to, kas patika strēlniekiem, tad dažam labam darba griba atslāba. Neraugoties uz to, virsnieki nekādā ziņā nedrīkst atstāt savas vietas, savus pulkus. Cīņa vēl nav izbeigta un tāpēc neviens nedrīkst mest šauteni krūmos. Jābūt gataviem atdot visu priekš brīvās Latvijas, jāstrādā līdz pēdējai iespējai, lai vēsture mums nevarētu pārmest.

Štābskapitans Šteinhards konstatē, ka strēlnieku starpā ir daudzi padomes piejēmtās rezolūcijas pretinieki, kuŗi ar īgnumu izsakās par lielinieku dezorganizējošo aģitāciju.

Strēlnieks Dozīts atzīst, ka apzinīgas disciplīnas tiešām nav, vainīgi arī virsnieki. Apzinīga disciplīna prasa, lai mazākums padotos vairākumam.

Podpor. Malcinieks aizrāda, ka pie vecā režīma virsnieki un kareivji bija divas grupas; tagad

tās cenšas saplūst vienā. Bet ir radušies ļaudis, kas rīda kareivjus pret virsniekiem.

Por. P i n k a izsakās, ka pielicis visas pūles, lai rotā ievestu apzinīgu disciplīnu, bet bieži vien pūles bijušas veltas, jo tas, ko viņa klātbūtnē strēlnieki atzinuši, vēlāk tomēr neticis darīts. Āizvien atradīsies ļaudis, kas nevēlas padoties nekādai disciplīnai.

Prap. Muzikants domā, ka strēlnieki pulcējas zem sarkanā karoga tikai tāpēc, ka vēlas mieru un kurp viņi iet, turp jāiet arī virsniekiem.

Ierēdnis Dreifelds norādīja, ka nav jācenšas neuzticības dzirksti uzpūst par liesmu, bet jārauga to noslāpēt. Ir zīmes, ka no kaislīgās aģitācijas apskurbušās galvas pamazam noskaidrojas... armijas kareivju deputātu padomes rezolūcijas nav mākslīgi radītas, to vispirms pierādīja atsevišķu deputātu uzstāšanās ar savu pulku masu sapulču rezolūcijām tādā pat garā, ovācijas Kerenskim; manifestācijas viņam par godu arī norāda uz lūzumu armijas gara stāvoklī. Mēs pamazām tuvojamies apzinīgai disciplīnai, ciktāl vispār var būt runa par tādu, ievērojot masu zemo kultūras līmeni. Revolūcijas izvešanai līdz galam nepieciešama revolūcionāra armija un tāda var būt tikai disciplinēta ļaužu vienība. Tie, kas aiz dažādiem iemesliem sēj jukas šajā vienībā, tie zāgēzaru, uz kuŗa paši sēd. Revolūcionāra armija ir vajadzīga arī Daņiševskim un Ļeņinam, un tāpēc nesaņemtu viņu neuzmanīgo rīcību ar dažādu kaislīgu lozungu sviešanu armijā. Tā šķiru cīņā nepiedalījās, jo pati apvieno dažādas šķiras. Latviešu virsniekiem jāievēro nopietnais stāvoklis pulkos, bet nav jāatmet visam ar roku. Aģitācijai jāstāda pretim prāts. Tas uzvarēs. Un it sevišķi, kad parādīsies padomē pieņemtās platformas neizvedamība.

Runātājs iesniedz **rezolūciju**, kuŗu pieņem vienprātīgi, atturoties 7 balsīm:

„1. latviešu strēlnieku brigādes virsnieku, ārstu un ierēdņu vispārējā sapulce, pārrunādama nenormālās attiecības starp strēlniekiem un virsniekiem, kas izpaužas savstarpējā neuzticībā un virsnieku pavēļu neizpildīšanā, nolemj uzlikt katram virsniekam tiešu pienākumu, pielikt visus spēkus pie šo attiecību nokārtošanas, ievērojot to, ka visiem kareivjiem un virsniekiem ir viens kopējs mērķis — Krievijas un, atsevišķi Latvijas brīvības nostiprināšana.

Iesniedz priekšlikumu, griezties pie latviešu strēlniekiem ar uzsaukumu, kuŗā būtu apskatīts tagadējais nopietnais stāvoklis valstī un līdz ar to aizrādīts uz līdzekļiem tā novēršanai. Priekšlikumu pieņem vienprātīgi, atturoties 4 balsīm, un uzsaukuma izstrādāšanu nolemj uzticēt sevišķai komisijai, kuŗā ievēl: štābskapitānus Bolšteinu, Dardzānu un Rubi, por. Siliņu, podpor. Grāmatiņu, prāp. Ramatu un ierēdni Dreifeldu.

Valsts domnieku J. Goldmaņa un J. Zāliša protests.

Valsts domnieki J. Goldmanis un J. Zālits publicē 1917. g. 2. jūnijā sekošu protestu:

Smagu noziegumu pret latviešu tautu izdarījusi Apvienotā latviešu pulku padome, piejemdama 17. maijā Daniševska rezolūciju. Izteiktie padomi ļoti strupi: uzbrukumā neiet, brāļošanos turpināt, pagaidu valdībai neuzticēties un būt gataviem sakarus ar sabiedrotiem pārtraukt. Kādēļ šie padomi tik isi un strupi? Kādēļ tie katram patiešam latvietim tik sveši? Tādēļ, ka, plašāki izteikti, tie rādītu, cik neglītas lietas slēpjas aiz šīm, isi izteiktajām mācībām. Sveši tie ir tādēļ, ka neviens nevar būt brīvs no šaubām, vai šie padomi nav tikai iepriekš kaut kur izteikti un uzrakstīti vāciski.

Pārtulkosim tos latviski. Neiet uzbrukumā — nozīme atdot Kurzemi vāciešiem, un tas notiek tajā brīdī, kad latviešu kareivju vistuvākie cīņas biedri, krievi, vienprātīgi un spēcīgi saka: „Iešim, dzīsim vāciešus ārā no Kurzemes!“ Tādā brīdī latviešu strēlnieku padome neatrod par iespējamu iet un atsvabināt latviešu zemi! Vai tad padomes demokrātisms un revolucionarisms pastāv iekš tam, ka tā mazāk uzticas revolucionārai krievu armijai, nekā Viļuma landsturmistiem? Protams, ka par šādu latviešu strēlnieku padomes lē-

mumu vācu ierakumos gaviles! Bet latviešu tēvi un māmiņas, klizdami kā bēgļi pa svešām mājām, vaimanā un asaras slauka, smagu nopūtu pilni, ka pašu dēli atsakās glābt Kurzemi. Uzbrukumā neiet — nozīmē arī Vidzemi atstāt briesmās. Ir aplam domāt, ka stāvot uz vietas tiek Vidzeme aizsargāta. Līdz tam laikam, kamēr vāciešiem nebūs izdevīgi pāriet uzbrukumā, protams, nekādas briesmas nedraud. Tiklīdz apstākļi tiem šajā ziņā būs labvēlīgi, tie nekavēsies savu kaŗa darbību attīstīt tālāk. Izdevīgā brīdī neiet uzbrukumā, nozīmē — radīt ienaidniekam šos labvēlīgos apstākļus.

Rezolūcijā izteiktā brāļošanās ir Jūdasa darbs. No dažādiem nodevības veidiem taisni brāļošanās ir viens no visrieģīgākiem. Un ar ko tad šī brāļošanās notiek? Vai ar vācu demokrātijas pārstāvjiem, kas nāk sacīt, lai latvieši paši ir Kurzemes likteņa noteicēji? Nē, šī brāļošanās notiek ar to varmāku pēcnācējiem, kuŗi apkāva mūsu tēvu tēvus, atņemdami tiem zemi un brīvību, kuŗi uz gadu simteņiem padarīja vienu latviešu paaudzi pēc otras par vergiem, kuŗi tagad izdzina simtiem, tukstošiem latviešu no viņu zemes, lai tie klist apkārt kā nabagi gar svešām nama durvim, kuŗi šo pašu strēlnieku brāļiem ņēmuši dzīvību par to, ka sargājuši savu zemi un savu tautu, — ar tiem lai nu latviešu strēlnieks iet brāļoties kā brālis ar brāli! Nekaunīgāku padomu pat lielākais ienaidnieks nevarēja likt priekšā! Tāds strēlnieks, kas aizstāv šo brāļošanos, kas iet pie mūsu ienaidnieka, lai sit viņa, latvju dēlu asinim apraipīto roku, vai muti tam sniegt, var būt pārliecināts, ka pirmā katrā ziņā gan būs godīgā, jūtīgā latvju sieviete, kas tam roku nesniegs! Vai tiešām šie brāļošanās gribētāji domā, ka vācieši ir tik lieli vientiesīši, ka par bučiņu tie atdos atpakaļ Kurzemi? Jeb tie domā, ka ar to būs drīzāk miers? Taisni otrādi. Vācieši vilcinās mieru līdz beidzamam, redzēdami, ka Krievijā viss sabruk un drūp jau pats no sevis, un ja ne šodien, tad rīt varēs šos „brāļus“ sajemt plikām rokām. Cik vairāk tuvinātu mieru spēcīgs, vīrišķīgs sauciens: Vācieši! Kamēr mūsu zeme no jums nebūs iztīrīta, mēs kaŗosim un kaŗosim aizvien tālāk un tādeļ ir veltīga jūsu kaŗa vilkšana gaŗumā. Izteikt neuzticību pagaidu valdībai, — nozīmē, izteikt uzticību anarchijai. Anarchijas pēctece — reakcija. Ir ļaudis, kuŗi uz šo brīvības kapu ved pa tiešiem un netiešiem ceļiem, ved apzinīgi un neapzinīgi. Pie kuŗas šķiras pieder tie, kas balsoja strēlnieku padomē par šo neuzticību, zinās vislabāk viņi paši, bet gala iznākums būs viens un tas pats.

Cik pārāk mazdūšīga ir strēlnieku padome pret vāciešiem, tik totiesu tā ar lielāku „varonību“ krīt krūtīs mūsu sabiedrotiem. Tā atrod par iespējamu, ka var tapt pārrauti Krievijas sakari ar

sabiedrotiem. Ar šo lēmumu padome uzjemas pārāk lielu atbildību par Latvijas nākotni. Kašs vēl nav nobeigts. Pielaidīsim varbūtību, ka šie sakari tiek pārrauti, pie kam uz šo pārraušanu Krievijai nebūt nav priekšrocības: tos var pārraut tādu vai citādu iemeslu dēļ arī sabiedrotie. Bez šaubām, sabiedrotie cīņu turpinātu pret galīgi nokausēto Vāciju. Un ja nu tad sabiedrotie, zinādami, cik naidīga pret viņiem ir latviešu tauta, pie miera līguma noskatītos samērā vienaldzīgi uz to, ka Vācija velk nazi pāri latviešu zemei — vai tas būtu vienaldzīgi arī latviešu tautai? Tas ir latviešu tautas dzīvības un nāves jautājums, vai Latvija paliek nedalīta un tauta pati nolemj, kā tai iekārtot autonomā Latvijā savu dzīvi, jeb šī zeme paliek par Viļuma provinci, kur vācu junkuri visplašākā mērā izvestu kolonizēšanas plānus, kuŗiem pamatā ir latviešu iznīcināšana viņu zemē. Nevajaga aizmirst, uz cik ilgiem laikiem tagad var izšķirties latviešu liktenis. Tie nav jautājumi, kuŗus šogad var izšķirt vienādi, un nākamā gadā, ja tas mums nepatīk, atkal citādi. Varbūt paies atkal 700 gadi, kur Latvijas jautājums vēstures svaru kausos tā svērsies, kā tas tagad sveras. Un tad vēl telegrammas sūtīšana Ļeņinam! Tam cilvēkam, kuŗš ir Krievijas nelaime un neapkusis strādā Vācijas labā, kas Kurzemi izsludina par Vācijas provinci un uzstājas par viņas pievienošanu Vācijai, kas līdz ar to atjem latviešu bēgļiem iespēju atgriezties atpakaļ tajā zemē, ar kuŗu tie augtin saauguši, kuŗa tiem tik mīla un dārga — šim cilvēkam latviešu strēlnieki sūta apsveikšanas telegrammas. Šī pati deputātu padome, kuŗa tagad sūta gaviļu pilnas telegrammas Ļeņinam, savā laikā izteica mums „neuzticību“. Mēs esam lepni uz to! Mēs nevaram iedomāties lielāku negodu, kā to, ja šie uzticības izteicēji Ļeņinam būtu izteikuši uzticību arī mums! Kādēļ apsveikt tikai Ļeņinu? Tad jau labāk tieši Viļumu!

Mēs esam dziļi pārliecināti, ka tie deputāti latviešu strēlnieku padomē, kas balsojuši par šīm nejedzīgajām telegrammām un rezolūciju, ja tie būtu ieskatījuši par savu pienākumu, šīs telegrammas un rezolūciju iepriekš nolāsīt savu pulku priekšā, tad gan maza, maza saujiņa būtu bijusi, kas tiem dotu tiesību piejemt tik ārkārtēji svarīgus lēmumus visu latviešu strēlnieku vārdā. Latviešu strēlnieku pulkos bez šaubām ir vesels gars, tur vēl valda dedzīga mīlestība uz savu tautu un dzimteni. Tie slavas darbi, kādus latviešu strēlnieki ir līdz šim pastrādājuši, ir drošākā ķīla par to. Bet visu to aizsedz strēlniekiem 194 cilvēki; bez kavēšanās viņu vārdi publicējami. Lai pierāda šie balsotāji paši, ka, ja nu tie ir glēvuļi cīņā pret vāciešiem, tad vismaz tikdaudz drosmes tiem vēl ir, ka tie nekautrējas savus vārdus atklāti pasacīt visai tautai. Lai

pierāda visi šie Ļeņinieši latviešu pulkos, cik jau nu to tur būtu, ka viņi ir spējīgi saprast savu pienākumu, t. i. atsvabināt no sevis latviešu pulkus, kā tādi, kuŗiem vieta Ļeņina bataljonos. Tiem, kas uz visiem saviem latviešu virsniekiem skatās ar neuzticību, kā uz ienaidniekiem, aizmirzdami, ka tie ir viņu pašu vistuvākie un uzticīgākie cīņas biedri un brāļi — tādiem, savstarpēja brāļu naida varoņiem, nav vietas latviešu strēlnieku bataljonos. Tautas lepnums, viņas skaistākais zieds arvien ir bijuši mūsu strēlnieku pulki; tādiem kristalltīriem tiem jābūt arī turpmāk. Citādi — tik viena izeja: bataljonu vai pulku izformēšana. Latviešu pulkiem jābūt tādiem, ka tauta kuŗu katru brīdi var būt droša, ka var ne lūgt, bet arī prasīt Latvijai tādu iekārtu, kādu tā atrod par labu.

Lai gan atbildība visā smagumā gulstās uz tiem, kas par zināmo rezolūciju balsojuši, tomēr neviens strēlnieks, neviens cits latvietis nevar ar to vien apmierināties. Te katram ir jācenšas glābt tautu no tā bezdibeņa, kuŗā tā tiek grūsta iekšā, atņemot šai rezolūcijai latviešu tautas sankciju. Latviešu sabiedriskām organizācijām, politiskām partijām, preseī, katram atsevišķam cilvēkam ir atbildības pilns pienākums: nostāties cieši pret šo rezolūciju ar pretrezolūcijām, rakstiem, vēstulēm. Tas jā dara, lai nebūtu velti gājuši bojā tie, kas savu dzīvību atdevuši par savas tautas labāku nākotni, kur šīs rezolūcijas tagad kā apsmieklis skan pār viņu kapiem. To prasa mūsu ievainoto strēlnieku brūces, lai velti tie nebūtu sāpes cietuši cīņā par Latviju. To prasa katra atsevišķa cilvēka gods un cerības, ka Latvija tomēr ar sekmēm veiks šo cīņu, tikpat ar Judasiem, kā arī ar melno bruņinieku.

1917. g. 2. jūnijā.

Valsts domnieki: J. Goldmans, J. Zālīts.

Šie protesti, protams, nelīdzēja. Krievu armija (un nevien latvju strēlnieki) bija noguruši un dēmorālizēta, tā vēlējās mieru par katru cenu, lai tad nāktu kas nākdams. Šo mieru solīja lielnieki un kareivji viņiem pieslējās. Tikai rūgti, traģiski un liktenīgi pārskatījās šī armijas lielniecisma viļņa avangards — latvju strēlnieki, kas miera solījumiem noticēja. Visu ko viņi pieredzēja, tikai ne mieru — vēlāk tālās Krievijas malu malās.

Rīgas krišana un 12. armijas atkāp- šanās 1917. gada augustā

Latvju varoņi tomēr aizstāv savu veco slavu!

Vācu uzbrukuma priekšvakarā Rīgai (19. augustā) latvju strēlnieku pulki bija dezorganizēti, tomēr vācu uzbrukuma gadījumā gribēja aizstāvēt Rīgu — strēlnieku revolucionāro centru. Vāci bija pratuši izmantot armijas dezorganizēto stāvokli Rīgas frontē un sīki izpētīt: kur atrodas mūsu smagās un vieglās baterijas, kādā stāvoklī mūsu tranšejas un viņu aizstāvji. Savās pozīcijās vāci ievēroja visstingrāko disciplīnu, „brāļojās” ar krievu kareivjiem savas priekšniecības uzraudzībā. Augusta sākumā pretinieks sāka novietot frontē rezerves un gatavoties Rīgas ieņemšanai.

Vācu uzbrukuma plans bija vienkāršs: pie Ikšķīles pāriet Daugavu, doties uz Skripti-Riekstiņiem-Ropažiem-Inčukalnu, aiziet aizmugurē 12. armijai, atgriezt to un saņemt gūstā. Pret Ikšķili un Ogri stāvēja vairāk kā simts vācu bateriju, kuņas varēja apšaudīt abus Mazās Juglas krastus, sevišķi Skriptas apkārtnē. Tanī pašā laikā gatavoja spiedienu Rīgai no Bauskas, Jelgavas un Slokas puses. Lai pamudinātu bēgt no Rīgas latviešu iedzīvotājus, vāci nolēma raidīt Rīgā no Ķekavas puses dažus desmitus smagos lielgabalu lādījumus.

Krievu karaspēks Rīgas frontē bija sadalīts šādi: Pret Ikšķili: pirmā ierakumu līnijā 186. divīzija, kuņai vajadzēja izturēt pretinieka galveno uzbrukumu. Divīzijas štābs atradās Skriptē. Krievu pirmā ierakumu līnija vilkās gar Daugavas labo krastu, otrā — gar Mazās Juglas krastiem. Pa labi, tuvāk Rīgai stāvēja 110. divīzija. No Doles salas, Daugavas kreisā krastā līdz Bauskas lielceļam iejēma pozīcijas 109. divīzija. Šās trīs divīzijas ietēpa 43. korpusā, kuņa

štābs atradās Ropāžu muižā. No Bauskas lielceļa līdz Jelgavas šosejai atradās 2. Sibīrijas korpuss, bet Jelgavas šosejas apkārtnē — 1. latvju strēlnieku brigāde, un pa labi no Jelgavas šosejas līdz Rīgas jūras līcim — 6. Sibīrijas korpuss. 12. armijas rezerves: 5. kavalērijas divīzija — pret Ainažiem. 2. latvju strēlnieku brigādes pulki atradās: 5. Zemgales pulks: Riekstiņu-Lautenhofas-Ropāžu rajonā, 6. Tukuma pulks — Lielkangaru apkārtnē, 7. Bauskas pulks — uz ziemeļiem no Ropāžiem, 8. Valmieras pulks — Ropāžu stacijas apkārtnē, latvju strēlnieku brigādes štābs — Ropāžu muižā. Pēc pulkv. Auzāna aiziešanas par brigādes komandieri iecēla plkv. Lielgalvi. 12. armijas vadība, nevarēdama paļauties uz krievu kaņaspēka daļām minētā rajonā, latvju strēlniekus pārveda jau 5.—8. augustā no Ložmetēju kalna. 12. armijas štābs atradās Rīgā. Par armijas komandieri jūlijā ģen. Radko-Dmitrijeva vietā iecēla ģen. Parski.

Vācu uzbrukums Rīgai iesākās 19. augustā. Agrā rītā vāci atklāja artilērijas viesuļuguni pret Ikšķili no vairāk simtu smagām un vieglām baterijām, kuŗu rūkoņa bija dzirdama pat Rīgā. Īsā laikā mūsu baterijas un lādiņu noliktavas sašāva. 186. divīzija nespēja izturēt tādu uguni un pameta Daugavas līniju Ikšķīles rajonā bez aizsardzības. Ap plkst. 8 rītā pretinieka artilērija apklusā, stundu vēlāk jau bija uztaisīti trīs pontona tilti un vāci iejēma Daugavas labo krastu bez zaudējumiem. Krievu pulki nepretojās. Krievu artilērija izlaida tikai dažus desmitus šāvienus, pēc kam artilēristi pameta lielgabalus un bēga pa 186. divīzijas pēdām. Ap plkst. 11 rītā Ikšķīles rajons bija vācu rokās.

Nepalīdzēja abu latvju strēlnieku brigāžu aizstāvēšanās Mazās Juglas krastos. Brigādes priekšgalā gāja 5. Zemgales pulks, kuŗš iejēma pozīcijas pie Skripītes, kur iesāka pret veselu vācu gvardes divīziju vienu

no visniknākām kaujām, kuŗu zemgalieŗi ar lielu varonību izturēja 26 stundas no vietas: no 19. augusta plkst. 16 līdz 20. aug. plkst. 18. Palīgu nebija, jo 186. divizijas pulki panikā aizbēga aizmuŗurē. Bēga kājnieki un artileristi, jāŗus, nogrūstām streņģēm, jo nebija paspējuŗi pat atjūgt zirģus. Ziņas, ka pretinieks iejēmis Ikŗķiles priekŗtilta apcietinājumus, sacēla Rīģā paniku.

2. latvju strēlnieķu brigādes komandiers plkv. Lielgalvis pavēlēja visdrīzākā laikā visiem 2. brigādes pulkiem pilnā sastāvā iejemt pozicijas Mazās Juglas abos krastos. 5. Zemģales pulkam vajadzēja iejemt pozicijas pie Skriptes mājām abās lielceļa malās no Viliŗkalna līdz Melnmuŗuriem. 8. Valmieras pulkam — pa labi no zemģalieŗiem līdz Œtālu mājām, 6. Tukumā pulkam — pa kreisi no zemģalieŗiem līdz Tīnūžu muiķai. 7. Bauskas pulks palīka rezervē. Brigādes Œtābs pārnāca sudmalās pie Riekŗtīņiem. Strēlnieki novietojās pozicijās, kuŗas vēl nebija izbūvētas un pa daļai sabruķušas. Drāŗu Œogi vietām nebija iekārtoti. Œo poziciju stiprums bija vienīģi tas, ka viņas atradās meķā un nebija redzamas no vācu novēroŗanas punktiem, kādēļ artilerija nevarēja trāpīt ierakumos.

Kaujas pie Juglas norisīnājās 19., 20. un 21. augustā. Pirmo divu dienu kaujas ģrūtības bija jāpārvar 5. Zemģales pulkam, jo tas atradās vācu trieciena centrā. 5. Zemģales pulka batalģonu komandieri pirms kaujām dabūja sekoŗus uzdevumus: 1. batalģona — kapt. Remers, ar 1., 3., un 4. rotām un Kolta loŗmetēģu komandu — iejemt ierakumus pa labi no Skriptes lielceļa, 2. batalģona — plkv. Kurelis, ar 6., 7. un 8. rotām un Maksīma loŗmetēģu komandu — iejemt pozicijas pa kreisi no Skriptes lielceļa. 2. un 5. rotas — pulka rezervē pie etiķa fabrikas — plkv. Vācieŗa vadībā. Pulka pozicijas aizlocīģās 3 verstīs. 6. Tukumā pulks ieģēma pozicijas plkst. 20 ar 30—40

proc. sastāvu, jo pārējie strēlnieki bija atteikušies iet uzbrukumā un aizgājuši aizmugurē. Strēlniekiem vajadzēja turēties pret vācu uzbrukumam bez artilērijas palīdzības. Vāci apšaudīja strēlniekus no Daugavas kreisā krasta un baterijām, kuņas bija jau pārveduši pie Ikšķiles. Strēlnieki aizstāvējās, ložmetējiem, šautenēm, rokas granātām. Tikai 20. aug. pienāca artilērija.

20. aug. iesākās kauja līdz nākošās dienas vakaram. Vāci, nevarēdami izraut no strēlnieku rokām pozīcijas Skriptes rajonā, gribēja iznīcināt strēlnieku aizžogojumus, pāriet uzbrukumā, pārraut Skriptes pozīcijas un aiziet zemgaliešiem aizmugurē, piespiežot atstāt Juglas pozīcijas. Vācu artilērija sagrāva 5. Zemgales pulka pirmās pozīcijas, nodarot tām lielus zaudējumus, pie kam 1. rotu pilnīgi iznīcināja. Tad vāci pārgāja uzbrukumā, bet zemgalieši tos atsitā ar lieliem zaudējumiem. Tāpat vāci apšaudīja 8. Valmieras un 6. Tukuma pulku pozīcijas. Ap plkst. 13 vācu artilērija aplusa un pretinieks visā frontē nāca uzbrukumā, bet šis uzbrukums neizdevās: vācus atsitā ar lieliem zaudējumiem. Tikai 6. Tukuma pulka rajonā pretiniekam izdevās pārraut fronti, pie kam 1. bataljons nolika ieročus un padevās. Brigādes štābs pavēlēja turēties līdz pēdējam, liekot visas cerības uz 2. brigādi, jo pretējā gadījumā 12. armijas lielākai daļai jākrītot gūstā. Tas arī būtu noticis, ja 2. latvju brigāde nebūtu ilgāku laiku aizturējusi vācus pie Daugavas krasta Ikšķiles rajonā.

Pārējās 12. armijas frontes daļās stāvoklis bija daudz ļaunāks, jo tur pretošanās vāciem bija pavisam niecīga. Par to nav jābrīnās, jo vairākās kaņaspēka daļās vara virsniekiem bija atņemta un atradās komiteju rokās, kuņas sastāvēja pa lielākai daļai no lieliniekiem. Krievu kaņā pulki steidzās pāri Daugavai neorganizētā veidā. Tie, kuņā nāca cauri Rī-

gai, iesāka laupīt veikalus. Laupīšana ilga visu dienu. 21. augustā par 12. armiju kā vienību nevarēja runāt. Bija tikai vairāki simti tūkstoši ļaužu, vienkāršs pūlis bez kārtības un disciplīnas. Visi ceļi no Rīgas uz Vidzemi bija sētin nosēti salauztiem smagiem un viegliem auto, artilērijas vezumiem, ratiem ar sievām un bērniem. Brauca nevien pa ceļiem un ceļu malām, bet arī pa laukiem un krūmiem. Skanēja lamu vārdi, kliegšana, raudas un vaimanas... Jaunas ciešanas un sāpes latvju tautai...

Bet tanī pašā laikā plūda latvju strēlnieku vilnis Juglas krastos, pierādot vāciem, ka strēlniekiem krūtīs vēl pukst karsta sirds, pilna Latvijas mīlestības. 20. aug. ap plkst. 17 sākās vācu jauns uzbrukums strēlnieku pozīcijām. Notika vissīvākās kaujas. Strēlnieki cieta smagus zaudējumus. Tie 5. Zemgales pulkā bija tik lieli, ka uz katriem pārdesmit soļiem iznāca pa vienam kritušam strēlniekam. Vāci pieveda frontē arvien jaunas rezerves, kuņas laida cīņā, lai tikai ātrāki tīktu uz priekšu. Daļa 6. Tukuma pulka ierakumu krita vācu rokās. Arī 7. Bauskas pulka rotas nespēja izlauzties cauri vācu artilērijas ugunij un nākt palīgā 5. Zemgales pulkam. Pienāca 12. armijas komandiera pavēle 2. latvju strēlnieku brigādei atstāt pozīcijas pie Mazās Juglas un atiet līdz līnijai starp Bērziņu un Auļu mājām.

Latvju strēlnieki atkāpās. Noslēdzās viena no vissīvākām strēlnieku kaujām. Visvairāk bija cietis 5. Zemgales pulks, zaudējot 80 proc. virsnieku un 67 proc. strēlnieku. Vāci nāca uz priekšu samērā lēni. 2. latvju brigāde paspēja atkāpties un iejemt norādītās pozīcijas. 743. pulkam uzdeva aizsargāt 8. Valmieras pulka atkāpšanos, bet 741. pulkam iejemt pozīcijas no Skriptes līdz Bērziņiem.

Pa kreisi no Skriptes ceļa uz Siļu pusi kāda kaŗeivja provokātoriska izsauciens dēļ: „Biedri, vācu

kavalērija ir mūsu aizmuģurē“ sacēlās milzu pānika 741. pulkā. Provokātori sāka šaut gaisā. Simtiem ļaužu kļiedza, lai nemūkot. Daži kļiedza, lai nebēg, bet paši bēga pirmie. Iesākās vislielākā masu pānika, kāda iespējama tikai kara laikā. Āp tūkstošu cilvēku, pavisam zaudēja prātu, drāzās uz aizmuģuri ar ložmetējiem un vezumiem. Nedaudzās minūtēs ļaudis bija izklīduši mežā, bet pa ceļu dārdēdami joņoja pa jūgi. 741. pulka pānika aizrāva arī 743. pulku, kuŗš metās bēgt.

2. latvju brigādes štābs izsauca no Ropāžiem kavalērijas brigādi, kuŗai uzdeva bēgošos 741. un 743. pulkus apturēt. Ābi pulki, redzēdami kavalēristus, domādami, ka tie ir vāci, atklāja uģuni. Kavalēristi atbildēja. Savstarpīga apšaudīšanās vilkā diezģan ilgī. To pārtrauca baterijas uģuns no Valdenrodes, kuŗu raidģja uz abiem pulkiem un kavalēriju. Tie metās bēgt.

5. Zemģales, 6. Tukuma, 7. Bauskas un 8. Valmieras latvju strēlnieku, 93. un 94. pulki atradās pie Lielās Juģlas, no Valdenrodes līdz Lielķangariem. No Sloķas, Jelģavas un Bauskas caur Rģģu vislielākā nekārtģbā atķāpās uz Vidzemi 12. armijas ķaraspēķa daģas, ienezdāmaģ jukas aizmuģurē. Āp 300,000 cilvēku gģja pa visiem ceģiem. 21. aģģstā 2. latvju brigādes pulķiem, 110. divģzijai un 93. un 94. pulķiem bija uzdots izdarģt uzbrukumu no Lielās Juģlas un izsģst vācus no Mazās Juģlas pozģcijām. No tā neķas neģznāķa. 2. latvju strēlnieku brigāde atķāpās līdz Nģtaures un 1. brigāde līdz Siguldas-Nurmiģģu pozģcijām. Ār to arī beģdzās atķāpģšanās no Rģģas, kuŗu bija ieģģmuģģ vāci.

29. aģģstā 2. latvju strēlnieku brigādes komandģrs uzdeva 6. Tukuma pulķam izdarģt uzbrukumu ģar ceģu Nģtaure-Pelne-Mālpģls. Pulķa uzbrukums notķķa 30. aģģstā un bija beģdzamais akords, mirstoģā

„gulbja dziesma“, ko latvju strēlnieki vēl sajūsmā veica. Pulks cieta zaudējumus: ievainoja 7 virsniekus, no kuŗiem vēlāk mira — virsltn. Lapsels, virsltn. Rozenbergs un ltn. Zalduts, ap 75 kritušu un ievainotu strēlnieku. Panākumus pulks nevarēja gūt, jo krievu kaŗaspēka daļas nenāca palīgā.

J. Vācietis — par latvju strēlniekiem revolūcijas laikmetā.

J. Vācietis raksturo latviešu strēlnieku pulkus revolūcijas sākumā un Rīgas krišanas apstākļus 1917. gada augustā sekoši: Revolūcijas vētra ļoti iespaidoja latviešu strēlnieku pulkus, jo tās izvešana dzīvē balstījās uz bruņotu spēku frontē un dziļākā rezervē. Latviešu strēlnieku masa, kas sastāvēja vairumā no kalpu šķiras, pieslējās vairāk revolūcijai, nekā valsts darbībai — kaŗam. Latviešu virsniekus nekādā ziņā nevarēja nosaukt par reakcionāriem jeb konzervātiem. Viņi bija pirmajo skaitā, kas apsveica revolūciju. Bet viņi raudzījās uz notiekošo vispirms no kaŗa darbības viedokļa, no valsts izredzēm. Sekojot šim viedoklim, virsnieki bija par to, lai tiktu sargāta fronte un kaŗaspēks netiktu sagrauts.

Esam pārliecināti, ka nevar runāt, ka Rīga nodota. Vāci iejēma Rīgu tik viegli, ka viņi to nekad nevarēja sagaidīt. Tādu, kas vīrišķīgi un godīgi turējās vāciem pretim, bija ļoti maz. Gandrīz visi krievu un daļa latviešu pulku bij tik tāļu pazaudējuši drosmi un godu, ka atzina par labāko pamest artilēriju, vergus, bagātīgos kaŗa materiālus un neprātā bēgt. Tika pat aplaupīti mierīgie iedzīvotāji. 12. armija tā izgāzās, ka kauns atcerēties.

Tomēr ar jo lieliskāku apbrīnošanu vēsturnieki saskatīs tos īsti slavenos un varonīgos pulkus, kuŗi, neskatoties uz to, ka Rīgas frontē viss vārijās iziru-

ma katlā, godīgi un vīrišķīgi izpildīja savus karavīra pienākumus. Pirmajā vietā jāmin 5. latviešu Zemgales strēlnieku pulks. Cīnīdamies Mazās Juglas pozīcijās pie Skriptes 20. augustā, ciezdami lielākus zaudējumus nekā Ložmetēju kalnā, Zemgales pulka strēlnieki pierādīja, ka tie cienīgi nesť savu slaveno senču vārdu. 26 stundas no vietas zemgalieši cīnījās pret veselu vācu ģvardijas divīziju, kuŗa bija sešreiz spēcīgāka, un tika pabalstīta no niknas vācu artilērijas. Šinī kaujā zemgalieši zaudēja 67 proc. strēlnieku un 80 proc. virsnieku. Jaunlaiku kuŗa vēsture līdz šim vēl nezina tādu varonību, kādu 19. un 20. aug. 1917. ģ. Rīgas aizstāvēšanā parādīja 5. latviešu Zemgales pulks.

Toreiz „Iskolastrēlā“ sāka jemt virsroku elementi, kas nekā negribēja zināt par kuŗu un kuŗa stāvokli. Ātbraukuši pozīcijās, viņi sāka graut pulkos atlikušo kārtību. Vispirms viņi mācīja neiet uzbrukumā, jo vācu proletārieši arī neuzbrukšot Rīgai. Tādā kārtā miers tikšot slēģts bez aneksijām un kontribūcijām. Šo elementu vadībā iesākās latviešu frontē vissmieklīgākā brāļošana: no mūsu puses ģāja, kas ģribēja, bet no vāciešu puses, kā vēlāk izradījās, pārgērbušies kareivju drēbēs apakšvirsnieki un virsnieki. Zināma lieta, pēdējie apstrādāja mūsu plānprātiņus, kā ģribēja. Bieži varēja dzirdēt pozīcijās runājam, ka esot vienalģa, kur paliekot Kurzeme, pie Vācijas, vai pie Krievijas. Tā runāja „Iskolastrēla“ kreisā spārna pārstāvji.

Latviešu virsnieki bij pārliecināti, ka Rīģu aizstāvēt iespējams tikai ieročiem, bet ne brāļojoties.

Krievu un latviešu kareivji negribēja klausīt nevienam, kas aicinātu viņus kauties. Kareivju masa ģribēja jo ātrāki nobeigt kuŗu bez kontribūcijām un aneksijām — šis paipalas un mannu viņi ģaidīja no Vakareiropas proletāriāta. Tāds bija vispārējs stā-

voklis 12. armijā augusta otrā pusē, kad vācieši bija saģatavojušies iejemt Rīgu.

Tanī laikā, kad krievu pozīcijās plosījās nemiers virsnieku un kareivju starpā, vāciešu priekšniecība centās ar saviem spiegiem smalki izzināt mūsu stāvokli: kur atrodas mūsu smagās un vieglās baterijas, kādā stāvoklī mūsu tranšejas un viņu aizsargātāji. Savās pozīcijās vācu priekšniecība ieturēja visstingrāko disciplīnu. 1. augustā sākās Rīgas frontē vādzīgo vācu papildspēku savākšana viņas ieņemšanai. Vāciešu plans bija vienkāršs: pie Ikšķiles pāriet Daugavu, tad doties uz Skripti-Riekstiņiem-Ropāžiem-Inčukalnu, aiziet 12. armijai aizmugurē, atgriezt viņu, un — sajemt gūstā. Lai pamudinātu bēgt no Rīgas ārā latviešu iedzīvotājus, vāciešu priekšniecība bija uzdevusi sviest Rīgā no Ķekavas puses pārdesmitus smagos lādīņus. Rīgas vācieši nebēga: viņi sagaidīja savus kompatriotus puķēm un gaviļēm.“

Līdz oktobra apvērsumam Vidzemē

Pēc krievu 12. armijas un latvju strēlnieku atkāpšanās no Rīgas 1917. g. augustā par armijas aizmugures centru kļūst — Valka, priekšējo pozīciju aizmuguri — Cēsis.

25. aug. Cēsīs notiek apvienoto latvju strēlnieku pulku deputātu padomes izpildu komitejas sēde, kas tagad jau pilnīgi lielinieku rokās. Lielinieku rindās sākumā vērojams apjukums, bet tad tie paliek vēl rosīgāki. Arī nacionāli noskaņotie strēlnieki un virsnieki, kuŗi pēc 17. maija rezolūcijas, galīgi pārtrauca katru sadarbību ar lieliniekiem, kļūst aktīvāki.

5. augustā Rīgā nodibinātā Latvju kaŗavīru nacionālo apvienība, nestāvēja dīkā. Tās darbs pēc atkāpšanās no Rīgas piejēmas plašumā un dziļumā. Apvienība Cēsīs 14. septembrī nodibina nacionālu laikrak-

stu „Laika Vēstis“, kuŗš kļūst par nacionāli domājošu pilsoņu un strēlnieku domu paudēju un visaktīvāko cīnītāju pret lieliniekiem. Jo dedzīgi laikraksts pau-
da domu, ka nacionālās kultūras attīstība cieši sai-
stīta ar latvju tautas un zemes brīvību. Oktobrī
„Laika Vēstis“ no Cēsīm pāriet uz Valku, kur ap laik-
rakstu un nacionālo kaŗavīru apvienību pulcējās latvju
intelligence, rakstnieki, mākslinieki, virsnieki un na-
cionālie strēlnieki. Atdzimst latvju tautas patstāvī-
bas doma, kuŗa plašāki izpaužas Latviešu pagaidu
nacionālā padomē. Tā sanāk Valkā no 16.—19. no-
vembrim. Latvju nacionālo domu uzticīgi pauž un
aizstāv „Laika Vēstis“ un „Līdums“ (O. Nonāca re-
dakcijā).

„Iskosols“ vēl arvien atrodas mazinieku un sociāl-
revolūcionāru rokās un ved aktīvu cīņu pret lieli-
nieku iespaidu 12. armijā. Septembrī lielinieki uzsāk
noteiktu kaŗa gājienu pret to, prasot „Iskolosola“ pār-
vēlēšanu. Valkā iznāca arī lielinieku garā vadītāis
„Brīvais Strēlnieks“. Komūnisti nevar aizmirst arī Rī-
gas krišanu un izlaiž uzsaukumu, kuŗa saka, ka Rī-
gas fronte ir nodota, bet ne kritusi neatbildīgās aģi-
tācijas, brāļošanās, disciplīnas trūkuma dēļ armijā.
„Iskosola“ pārvēlēšanu panāk un to noliek 28. ok-
tobrī. Bet revolūcijas notikumu gaita paātrinās —
12. oktobrī Pēterpilī lielinieki noorganizē Pēterpils
kaŗa revolūcionāru padomi un cenšas sagrābt varu.
Notiek virsnieku apcietināšana latvju strēlnieku pul-
kos. Gandrīz visi vecie, kaujās norūdītie strēlnieku
pulku komandieri atstāj pulkus. Oktobrī Valkā no-
tiek lielinieku konference, kuŗa lemj par sacelšanos
pret pagaidu valdību un varas nodošanu padomēm.

7. novembrī (25. oktobrī) notika lielinieku apvēr-
sums Pēterpilī un padomju varas nodibināšanās.

Latvju strēlnieki pilsoņu kara frontēs padomju Krievijā

Latvju strēlnieki — padomju valdības pirmais bruņotais balsts

1916. gadā Ziemassvētku un 1917. gada janvāra kaujās piedalījās 8 latvju strēlnieku pulki ar 20,000 strēlnieku. Pēc kaujām šis skaits samazinājās vismaz par 50 proc. Pulkus papildināja, tomēr 1917. gada oktobrī strēlnieku skaits pulkos vēl samazinājās. Gandrīz katrs strēlnieks centās demobilizēties. Ja citādi nevarēja, izgudroja slimību un lūdza nosūtīt lazarētē, kur parasti tos bez ierunām atbrīvoja no kara dienesta.

Jau 1917. gada vasarā, Kerenska valdības laikā, ierosināja apvienot latvju strēlnieku pulkus lielākā kaujas vienībā — korpusā, pastiprinot to tehniskām daļām. Šī projekta dedzīgākais aizstāvis bija 5. Zemgales pulka komandiers — plkv. Vācietis, kuŗu arī paredzēja iecelt šī korpusa komandiera amatā. Novembrī, pēc lielnieku apvērsuma, kad par Krievijas armijas virspavēlnieku iecēla Kriļenko, minēto projektu apstiprināja un iesāka izvest dzīvē. Atkāpšanās no Cēsu-Valkas pozīcijām 1918. gada februārī projekta izvešanu aizkavēja.

Pirmais reālais spēks, uz kuŗa atbalstījās padomju vara, bija atsevišķā latviešu rota, kuŗu 1917. g. ok-

tobŗa dienās nosūtīja no frontes uz Pēterpili — Smoļņas nama apsargāšanai. Atsevišķo rotu sastādīja no latvju strēlnieku pulkiem (10 cilvēku no katra), kopā — 80 strēlnieku. Īsi pēc lielnieku apvērsuma uz Pēterpili nosūtīja arī 6. Tukuma pulku. Pārējie latvju strēlnieku pulki, kuŗi atradās lielnieku rokās, oktobrī bija novietoti 12. armijas rezervē Ieriķu-Valkas dzelzceļa rajonā. Šiem pulkiem uzdeva apsargāt dzelzceļu mezglu 12. armijas rajonā un neļaut sūtīt kaŗaspēka daļas uz Pēterpili palīgā Krenska valdībai.

1917. gada beigās „Iskolastrēlam“ latvju strēlniekus pieprasīja daudzas Krievijas vietējās padomes. 22. dec. kaŗa komisāriāts Maskavā pieprasīja nosūtīt viņa rīcībā 250 latvju strēlniekus. Tamlīdzīgi pieprasījumi ienāca arī no vietējām padomēm, bet tos noraidīja, jo atzina par nevēlamu latvju strēlniekus izkaisīt visā Krievijā nelielās grupās. Pilsoņu kaŗa laikā to neievēroja.

1918. gada janvārī uz Kubāņu pret ģen. Krasnovu nosūtīja 3. Kurzemes latvju strēlnieku pulku, bet uz Mogiļevu — galvenā virspavēlnieka nometni, pret poļu leģioniem — 1. Daugavgrīvas pulku un 4. Vidzemes pulka vienu bataljonu. Februārī, kad Latviju okupēja vāci, latvju strēlnieku pulkus nosūtīja: 1. latvju brigādes štābu un 2. Rīgas pulku — uz Maskavu, 2. latvju brigādes štābu, 5. Zemgales un 8. Valmieras pulku — Bologoje, 7. Bauskas pulku — Stāruju-Rusu. 1918. gada martā un aprīlī Veļikije-Lukos notika drudžaina latvju pulku dēmobilizācija, atsevišķas pulku daļas no jauna iedalot 9 sarkano latvju strēlnieku pulkos.

Pēc Brestas miera 1918. g. 13. aprīlī sākās krievu sarkanarmijas formēšana, paredzot pulkus apvienot kaujas vienībā — **latviešu strēlnieku padomju divīzijā**, no 3 brigādēm. Visas latvju padomju divīzijas dzīvais spēks nepārsniedza 17—18,000 cilvēku, caurmērā 1200

līdz 1500 sarkano strēlnieku katrā padomju divīzijas pulkā. Latvju strēlnieku sastāvā bija paredzēti: 9 strēlnieku pulki, 1 kavalērijas pulks, 5 artilērijas divīzioni, automobiļu un aviācijas nodaļas, inženieru un satiksmes bataljoni. Krievijas sarkanās armijas vadība iecēla par latvju divīzijas komandieri plkv. Vācieti, komisāriem — K. Pētersonu un K. Dozīti.

Jaunformētās latvju strēlnieku sarkanās divīzijas daļās atradās: divīzijas štābs, 1. brigādes štābs, 1., 2. un 3. pirmās brigādes pulki, 4. otrās brigādes pulks, 9. trešās brigādes pulks un kavalērijas pulks — Maskavā, 2. brigādes štābs, 5. otrās brigādes pulks un 8. trešās brigādes pulks — Bologoje, 3. brigādes štābs — Pēterpilī, 6. otrās brigādes pulks — Pēterpilī — Torošinā un 7. trešās brigādes pulks — Pēterpilī — Veļikije-Lukos. Pārējām jaunformējamām artilērijai, inženieru u. c. daļām, kuņas sāka organizēt Maskavā, nebija nekāda pirmkodola, jo agrākos latvju strēlnieku pulkos tādas daļas nepastāvēja. Galvenais — trūka komandējošā un tehniskā personāla, jo veco armijas virsnieku bija palicis ļoti maz. Jaunos latvju pulkos komandieru sastāvs bija pa daļai palicis no vecās virsniecības.

Maskava un Pēterpils — lielnieku cīņas centri — bija iejēmti no latvju divīzijas daļām; kuņas apsargāja šos centrus un centās likvidēt sacelšanos iekšējā frontē pret padomju varu. Kad 1918. g. maijā un jūnijā no Maskavas uz Kazaņu un Voronežu vairākkārt nosūtīja atsevišķus vilcienus ar zeltu vai dārglietām, viņu pavadību arvien uzticēja latvju strēlnieku padomju divīzijai. Pēc vācu sūtņa Mirbaha nošaušanas Maskavā 1918. g. vasarā, kas notika uz Krievijas kreiso eseru centr. kom. lēmumu, vācu sūtniecības apsardzību arī uzticēja latvju divīzijai. Latvju strēlnieki vēl izpildīja garnizona dienestu Maskavā. Visi svarīgākie un atbildīgākie sargposteņi Kremli, kaŗa no-

liktavās un dažādās padomju iestādēs atradās latvju strēlnieku rokās.

Jaunformētos latvju pulkos komunistiskās frakcijas palika savās vietās. Sarkanarmija pirmā laikā organizējās brīvprātīgi — tajā ierakstoties. Iestājās galvenām kārtām avantūristi un kriminālisti, kuŗi pilsoņu karā gribēja iedzīvoties, aplaupot iedzīvotājus. Iestājās arī tādi, kuŗiem nebija kur palikt. Latvju padomju pulkos raudzījās, lai šādi elementi neiekļūtu. Latvieši atradās bez tam gandrīz katrā sarkanarmijas daļā. Lielinieki centās noorganizēt arī atsevišķas latvju kaŗaspēka daļas no latvju strēlniekiem, kuŗi pasaules kaŗa laikā bija nokļuvuši dažādās Krievijas pilsētās. Tādus pulkus noorganizēja Sarātovā, Vitebskā, Penzā, Archangeļskā, Harkovā un citur. Bet tie bija vairāk vārda pēc latvju pulki, baideklis tiem, kas gribētu sacelties pret padomju varu, jo latvji bija izdaudzināti kā leģendāri kaŗotāji.

1918. g. vasarā, kad notika kreiso eseru sacelšanās Maskavā, tur atradās no latvju divīzijas daļām: 1., 2., 9. latvju pulki, viens 3. pulka bataljons un latvju kavalērijas pulks. 9. latvju pulks apsargāja Kremli, 1. pulks atradās Deviņje laukumā un 3. pulks — Maskavas Aizupes rajonā. Abi šie pulki apsargāja Maskavu. 2. latvju pulks atradās Hodinkas laukumā, bet latvju kavalērijas pulks — nometnē 30 verstis no Maskavas.

Eseru galvenie spēki bija Popova grupa. Sacelšanās iesākās naktī uz 7. jūliju. Vispirms iejēma pasta tēlegrafa staciju un ārkārtējās komisijas telpas, Mjašnickajas un Lubjankas ielu rajonā. Eseru sacelšanās visaktīvāko likvidāciju uzjēmas 1. un 2. latvju pulki ar artilērijas divīziona pirmo bateriju. Pārējās latvju daļas nesa apsardzības dienestu. Šie visi latvju strēlnieku pulki un latvju artilērija bija tas reālais spēks, kuŗi likvidēja eseru sacelšanos. Līdzīgā pretlielinieku

sacelšanās likvidēšanā latvju pulki piedalījās arī daudzās citās Krievijas pilsētās, 3. pulks — Kalugā, 5. pulks — Bologoje, 6. pulks — Pēterpilī, 7. pulks — Stāraja-Rusā un Pēterpilī, 8. pulks — Vologdā un Jaroslavā u. t. t.

Solitā miera vietā — latvju strēlnieku asiņainas cīņas pilsoņu kara frontēs Krievijā

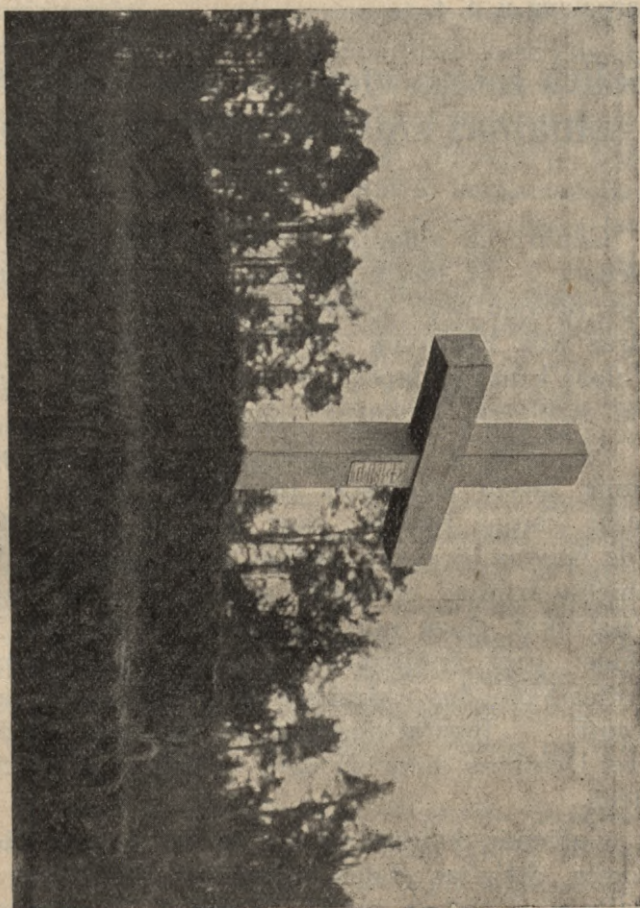
Cepuri uz pakauša, vaļēju kreklu un ar šauteni plecos, — tā latvju sarkanais strēlnieks pārstaigāja visu pilsoņu kara fronti plašā Krievijā — no Baltijas jūras līdz Klusajam okeānam, pie Kazaņas, Sibīrijā, Volgas krastos, Jaroslavā, pie Perekopas — visur latvju strēlnieki piedalījās kaujās.

No 1918. g. jūlija līdz 1919. gada sākumam sarkanie latvju strēlnieki izbradāja tūkstošām verstis gaŗas kaujas frontes, caur Urāliem-Samāru-Carīcinu līdz Azovas jūrai un operēja tajos apgabalos, kur pretinieka armijas visvairāk apdraudēja padomju varu. Vissīvākās cīņas noritēja galvenām kārtām 3—4 rajonos: pret angļiem — ziemeļfrontē, Archangeļas-Kotlas-Vologdas virzienā, Kolčaka armiju austrumfrontē — Jekaterinburgas un Kazaņas virzienā un pret Deņikinu dienvidfrontē — Kubaņas-Carīcinas virzienā.

Galvenās kaujās piedalījās latvju strēlnieku padomju divīzijas daļas, izkaisītas atsevišķos pulkos. Daļa no 6. latvju pulka, tā sauktā Torošinas grupa, un 7. latvju pulks — operēja Urālos, Jekaterinburgas rajonā; otrā brigāde — 1., 4., 5., 6. latvju pulki un latvju kavalērijas pulks — Kazaņas-Samāras frontēs. Trešās latvju brigādes štābs piedalījās Kazaņas kaujās un vēlāk to pārvietoja ar 8. un 9. latvju strēlnieku

pulkiem Carīcinas-Povorinas rajonā. Ziemeļu frontē, Kotlas rajonā operēja atsevišķa latviešu ložmetēju komanda, kuŗu vēlāk ieskaitīja latvju divīzijā. Tāds at-

Latvju strēlnieku kopējais kaps Kekavā. Kapā guldīti 1916. g. jūlija kaušās kritušie 1. Daugavpils bataljona latvju strēlnieki. Balnā priekšu krusta vietā tagad paceļas glīts piemineklis.

sevišķs pulks noorganizējās arī dienvidos un vēlāk ietelpa 3. brigādē.

Gandrīz katrā Krievijas lielākā provinces centrā vietējā padomju vara centās noorganizēt kauču ne-

lielu karaspēka daļu no dēmobilizētiem latvju strēlniekiem, un katrā ziņā to nosauca par „latviešu atsevišķu rotu“, „komandu“, „grupu“ u. t. t. Pa lielākai daļai gadījās, ka šais daļās nebija latviešu vai tikai dažas personas, bet tās tomēr nosauca par latviešu karaspēka vienību gluži vienkārša iemesla dēļ — latviešu strēlnieku vārds krievu plašā masā bij kļuvis par leģendāru.

Zaudējumi, kādus nācās ciest latvju strēlniekiem dažādās pilsoņu kara frontēs, bija lieli un **kritušie latvju strēlnieki atdusas visā plašā Krievijā**. Vissmagāk cieta 5. un 6. latvju pulku Torošinas grupa un 5. latvju pulks, atkāpjoties no Kazaņas. 6. latvju pulka Torošinas grupu pie Jekaterinburgas Urālos čekoslovaki pilnīgi ielenca un tikai mazai daļai izdevās izlauzties. Par ielu cīņām Kazaņā 5. latvju pulks izpelnījās balvu — sarkano karogu.

Ļoti daudz latvju strēlnieku krita smagās cīņās tānī laikā, kad viņiem nebija vairs savas dzimtenes, kad viņi uzskatīja par savu dzimteni savus pulkus.

Grūti, pat neiespējami tagad šos zaudējumus aprēķināt, jo padomju iestādes skaitļus slēpj. Arī daudzos latvju komunistu izdevumos, kur plaši jo plaši visos sīkumos aprakstītas latvju strēlnieku cīņas pilsoņu kara frontēs, pavisam noklusēti strēlnieku zaudējumi vai arī tie minēti tikai gažamejot.

Uzstājas pret Satversmes sapulci Pēterpilī

Jau pirmās oktobra apvērsuma dienās uz Petrogradu nosūtīja atsevišķu latvju strēlnieku rotu — Smoļnas nama (tautas komisāru padomes mājokļa) apsargāšanai. Rotu, kā sacīts, sastādīja no strēlnieku pulkiem. No katra pulka izraudzījās 10 strēlniekus, kopā — 80. „Iskolostrels“ 21. novembrī sajē-

ma no Ļeņina tautas komisāru padomes rīkojumu nosūtīt uz Petrogradu vēl vienu lieliniekiem uzticamu latvju pulku. Tanī laikā Petrogradā sanāca Krievijas satversmes sapulce, kuŗu lielinieki bija nodomājuši padzīt, baidīdamies, ka tā negāž padomju varu, jo domāja, ka krievu zemnieks var nosvērties pret komunistiem.

Satversmes sapulces padzīšanai vajadzēja uzticamu bruņotu spēku, par kādu Ļeņins atzina latvju strēlniekus. Uz Petrogradu nosūtīja 6. Tukuma latvju strēlnieku pulku, kuŗš nekavējoši iejēma visus svarīgākos posteņus Krievijas galvas pilsētā. Viena 6. latvju pulka rota apsargāja Taurijas pili, kuŗā sanāca Satv. sapulce. Kad pēc Satv. sap. padzīšanas eseri un maziņieki sarīkoja demonstrācijas uz Taurijas pili, izsauca vēl otru latviešu rotu un demonstrantus pilī nelaida. Tanī laikā latvju strēlnieki matroža Žeļeznjaka vadībā vienkārši izdzina no pils visus Satversmes sapulces locekļus.

Satversmes sapulces sanākšanas laikā Petrogradā sapulcējās ap 120 latvju strēlnieku pulka virsnieki, kuŗiem vajadzēja uzstāties par nodaļu un c. vienību vadoņiem tajos Petrogradas pulkos, kas solījās aizstāvēt Satversmes sapulci. Tomēr pēdējā brīdī šie pulki atteicās no sava solījuma un latvju virsniekiem atlikās izklīst. Daļa aizbrauca uz Donu, daļa uz Ukraini un Maskavu.

Petrogradā 6. latvju strēlnieku pulks atradās līdz 1918. gada vasarai, uzturēdams kārtību un izpildīdams dažādus lielinieku varasvīru rīkojumus un, starp citu, piedalījās forta Ino aizstāvēšanā pret somiem.

**Latvju strēlnieki palīdz likvidēt kreiso soc.-rev. sacelšanos
1918. g. jūlijā Maskavā.**

Krievijas Satversmes sapulce bija padzīta. 1918. un 1919. g. Krievijā valdīja visdrausmīgākais terors. Neviens pilsonis nebija drošs

par savu dzīvību. Padomju vara centās nostiprināties un gandrīz katrā pilsonī redzēja savu pretinieku. Stāvokli izmantoja daudzi tumši elementi savtīgos un iedzīvošanās nolukos. Padomju politiskās cīņas orgāns — „Cika“ strādāja nežēlīgi. Cietumi bija pārpildīti. Nošāva tukstošiem nevainīgu. Asiņu jūra guļ uz komunistu sirdsapziņas. Bruņotas bandas klīda pa Krievijas sādžām un pilsētām, dedzināja, šāva cilvēkus, laupīja.

Par padomju varas centru kļuva Maskava. 1918. gada sākumā tur bija ieradies arī I. Daugavgrīvas latvju strēlnieku pulka bij. komandiers Fr. Briedis un savācis sava pulka 40 virsniekus. Fr. Briedis cerēja noorganizēt plašāku virsnieku organizāciju, lai gāstu lielniekus Maskavā, Volgas pilsētās un Petrogradā. Latviešu virsnieku grupā ietilpa šādi virsnieki: plkv. Fr. Bolšteins, plkv. Kalniņš, Lagstīgals, kapt. A. Kociņš, kapt. Kaudzītis, Lielais, Stifts, plkv. Pommers, plkv. Skroderēns, virsltn. Kevešans, Pappa (lielnieki nošāva), Šnuka, Krēslīņš, Kronbergs, plkv. Šepko, Neimans, Pinka, Rubis (lielnieki nošāva) un Skrabbe (kritis Jaroslavas cīņās). Februāra sākumā Fr. Briedim jau bija izdevies uzzināt Maskavā ap 12 citas virsnieku organizācijas. Latviešu grupā virsnieku skaits bija pieaudzis līdz 60. Līdzekļu nebija un virsnieki uzturu pelnīja vissmagākā darbā. Pelnīja ap 30 rbļ. dienā. Fr. Briedis nodibināja sakarus ar B. Savinkova „Dzimtenes un brīvības aizsardzības savienību“, kuŗas noluks bija gāst padomju varu. Izlukošana bija uzticēta Fr. Briedim, kuŗš iedabūja lielnieku štābos savus uzticības virus. Sekmīgi darbojās arī latvju kareivju nacionālās savienības Maskavas nodaļa, kuŗa rūpējās par strēlnieku sūtīšanu uz Sibīrijas latvju kolonijām, kamēr varēs atgriezties Latvijā. Fr. Briedim un latvju nacionāliem pilsoņiem bija panākumi, jo daudzi latvju strēlnieki uzturēja ciešus sakarus ar tiem. To nevarēja ciest lielnieki, kuŗi visādi vajāja latvju virsniekus un daudzus nošāva.

Par upuri lielnieku teroram krita arī Fr. Briedis, kuŗu nošāva 1918. g. naktī uz 28. augustu.

Bet kreisie eseri nesnauda un gatavoja nāvīgu triecienu lielnieku padomju varai. Par galveno signālu bija izraudzīta sacelšanās Maskavā 1918. gada jūlijā. Reizē ar to paredzēja sacelšanos arī citās provinces pilsētās — Jaroslavā, Kazanā, Volgas vidienā u. c. Sacelšanās galvenais organizētājs un vadītājs bija B. Savinkovs, kuŗš bija noorganizējis fronti no Jaroslavas līdz Samarai. Samarā pat bija noorganizēta eseru valdība ar Voļski priekšgalā. Bruņots spēks arvien ciešāki apdraudēja padomju varu. 1918. g. 6. jūlijā Krievijas teritorijā bija 4 valdību-spēku centri: kreisie eseri, Maskavā, labie eseri Samarā, Sibīrijas valdība Omskā un padomju vara Mas-

lielgabaliem bija ceļā no Hodinkas nometnes. Maskavas garnizons bija 18.000—20.000 vīru liels.

Arī kreisie eseri gatavoja uzbrukumu 7. jūlijā ar Popova bataljonu un Melnās jūras matrožu nodaļu. Bez tam eseru pusē vēl pārgāja Vengļinska pulks Pokrovskas kazarmēs. Eseru rokās atradās ap 2500 kaujinieku ar 8 lielgabaliem un 4 bruņu mašīnām. Nakti izsūtīja 9. latvju pulka 2 rotas izdzīt eserus no centrālās telefona stacijas, bet pašas rotas tika sagūstītas.

Pēc pusnakts 7. jūlijā lieliniekiem pienāca pastiprinājumi un sarkanarmiešu vadības rīcībā jau atradās 4 kašaspēka grupas: pie Pestītāja baznīcas, Kremļi, Strastnaja un Arbata laukumā. Eseri bija nokavējuši laiku, kad lielinieki vēl nebija sagatavoti prettriecienam. Šo nenoteiktību izmantoja lielinieki, pievilkdami palīgspēkus. Tagad uzbrukumu iesāka lielinieki. 3. latvju pulks ar 2 lielgabaliem iesāka uzbrukt no Tagankas uz Jauzas tiltu un bulvāru, 1. latvju pulks ar 2 lielgabaliem — no Varvarkas pa Lielo Ivana ielu un Lielās Trochsvjatskas šķērsielu, 9. latvju pulks — Kremļi daļu no saviem spēkiem sūtīja uz Iljinkas un Pokrovskas pusi. Rezervē palika Djevičje laukumā: latvju divīzijas inženieru bataljons un astoņi 6-colligie lielgabali.

Zem lielinieku priekšpulkus spiediena eseri bija spiesti atkāpties. Šur tur notika reta apšaudīšanās. Artilērija abās pusēs klusēja. Ap plkst. 7—8 eseri atklāja granātu un šrapneļu uguni uz Kremļi. Lādiņi krita mazā pili. Visapkārt bija nepārredzama migla. Redzēt varēja ne tālāk par 15—20 soļiem. Visā frontē iesākās šauteņu un ložmetēju uguns. Maskava pārvērtās kaujas laukā. Lielinieki neatlaidīgi tuvojās rezervu spēkiem ierakumos, aiz barikādēm, uz jumtiem un balkonos. 3. latvju strēlnieku pulks ne labprāt ciniņās un kritiskākā brīdī atradās rezervē. Lielinieki sāka laist darbā artilēriju, apšaudot eseru citadeli Trochsvjatskas šķērsielā.

Pavēleja laist darbā traktoru lielgabalus, inženieru bataljonu un kavaleriju, ielausties eseru novietošanās centrā un satriekt to ar smago artilēriju. Viss atkarājās no latvju artilērijas divīziona komandiera Ed. Bērziņa un artilērista J. Buberģa lielgabalu darbības. Bērziņš un Buberģs labi izpildīja šo rīkojumu. Artilērista Buberģa lielgabala šāvieni bija mērķēti tieši Morozova mājas logā, kur notika eseru vadoņu sēde. Šausmīgie granātu sprādzieni atstāja satricinošu iespaidu uz sēdes dalībniekiem, kuņģi vienā mirklī izbēga uz ielas un izklīda uz visām pusēm. Tiem sekoja arī pārējie. 1. latvju pulks devās uzbrukumā, iejēma ārkārtējās komisijas ēku un atbrīvoja pagrabos ieslodzītos Dzeržinski, Lāci un Smidoviču. Drīz viss rajons bija ieņemts no latvju strēl-

niekiem. Kad plkv. Vācietis lūdza 9. latvju pulku Kremlī dot viņa rīcībā vienu bataljonu eseru vajāšanai, pulka komiteja atteicās, jo pulkam esot jāapsargā Kremlis.

Eseri vairs nemēģināja pretoties, un līdz ar to sacelšanās Maskavā bija likvidēta.

Cīņas čehoslovaku frontē austrumos

Urālos atradās čehoslovaku brigāde no bijušiem pasaules kara gūstekņiem, kuŗi lielā skaitā bija izkaisīti Krievijas austrumos un dienvidos. Pasaules kara sākumā Ūjievā nodibinājās čehu nacionālā komiteja, kuŗa 1917. g. ievadīja sarunas ar Franciju par čehoslovāku gūstekņu pārvešanu Francijā. Šī pārvešana ieilga.

Jau oktobra revolūcijas sākumā sākās sadursmes starp čehu brigādēm un padomju varu. Gan lielinieki mēģināja čehu pulkos nodibināt komunistu šūniņas, bet tām nebija nekādu panākumu. Čechi tiecās caur Sibiriju nokļūt Vladivostokā, lai no turienes kuģos nokļūtu Francijā. Vācu armijai ielaužoties Ukrainē, čehoslovāki atkāpās līdz Volgai un viņu ešelonī sāka virzīties uz Sibiriju un Vladivostoku. Ešelonos valdīja krietna disciplīna.

Padomju valdība norīkoja aizturēt čehu ešelonus, jo baidījās čehu un japaņu desanta savienošanās. Šinī laikā notika čehoslovāku kongress, kuŗā nolēma sacelties pret padomju varu visā Sibīrijā no Volgas līdz Vladivostokai. Pēc sacelšanās Čeljabinskā 26. maijā padomju vara izdeva rīkojumu atbruņot čehu ešelonus un pieprasīja nolikt ieročus. Šo pavēli čechi nevien neizpildīja, bet iejēma daudzus svarīgus punktus uz Sibīrijas dzelzsceļa. Tā čechi kaujās iejēma Penzu un Samāru.

Čehu leģionāriem pievienojās krievu virsnieki, ka-zāki un latvju kaŗavīri, nodibinot Troickas un Imantas

pulkus. Omskā nodibinājās Sibīrijas pagaidu valdība un Samārā atjaunojās Satversmes sapulce.

Čechu leģionāri Aizvolgā savienojās ar krievu tautas armiju un ģeneraļa Duțova kazākiem, nodibinot austrumu fronti pret lieliniekiem, kuŗa aizlocījās gar Volgu un apjēma visu Urālu rajonu. Šīs varas likvidēšana prasīja lieliniekiem daudz upuru.

1918. g. jūnijā un jūlijā pret čehoslovāku pulkiem cīnījās dažādas padomju varas kaŗaspēka daļas un 4. latvju strēlnieku pulks, kuŗš atradās pastāvīgās cīņās jau kopš maija. Sadursmēs čechu leģionāri atsvieda sarkanarmijas daļas atpakaļ. Lai nepielaistu čehiem pāriet Sizraņas tiltu, pretim izsūtīja latviešu komunistu druţinu, 200 vīrus ar lielgabaliem, kuŗi sabojājās. Tomēr tiltu iejēma un druţinu atsīta. Pie Bezenčukas čechi atkal sakāva padomju kaŗaspēku. Pie „Lipjaģi“ dzelzsceļa pietātnes čechu leģionāri galīgi sakāva lieliniekus, sadzenot tos Samāras upē un noslicinot. Šeit galīgi iznīcināja arī latvju komunistisko druţinu.

Visā austrumfrontē sarkanarmijas daļas atkāpās līdz Volgai. Simbirskā, pirms tās krišanas, atradās 4. latvju strēlnieku pulka viens bataljons ar bateriju un jātnieku eskadronu. Jūlija otrā pusē uz Pievolgas fronti nosūtīja vairākas latvju divīzijas daļas. Ap 20. jūliju Kazaņā ieradās 5. latvju strēlnieku pulks, 4. latvju strēln. pulka pusrota un 2. latvju brigādes štābs.

Lai pastiprinātu Jekaterinburgas aizstāvēšanu, uz turieni nosūtīja 6. Torošinas latvju pulku ar bateriju un jātnieku eskadronu, uz Iževskas-Votkinas rajonu 7. latvju pulku. No Krasnoufimskas līdz Čistopolei operēja ap 3000 vīru liela grupa. No Čistopoles līdz Tetušiēm nebija kaŗaspēka. No Simbirskas līdz Saratovai cīnījās dažādas daļas pret Urāla un Orenburgas kazākiem.

Čechu leģionāri mēcās virsū. Drīz viņu rokās atradās visa Vidusvolga no Sizraņas līdz Simbirskai, pie kam tie ieguva Simbirskā — patronu fabriku, Samārā — lielgabalu lādiņu izgatavošanas darbnīcas. Padomju vara jutās apdraudēta. Sarkanarmijā trūka disciplīnas. Sarkanarmieši vairāk terorizēja iedzīvotājus un bieži atteicās iet uz pozīcijām.

Par austrumfrontes sarkanarmijas komandieri iecēla latvju divīzijas komandieri plkv. Vācieti. Plkv. Vācietis ar frontes štābu un 5. latvju pulku ieradās Kazanā. Štābā strādāja arī J. Daniševskis. 5. pulkā bija ap 400 durkļu, 4 ložmetēji un viena smagā baterija. Latvju strēlnieku ierašanās Kazanā sacēla senzāciju. Kazanū pasludināja aplenkšanas stāvokli un latvju strēlniekiem uzticēja garnizona dienestu.

Balstoties uz latvju strēlniekiem centās ievest disciplīnu sarkanarmijas daļās. Augusta sākumā Svijaškas tilta apsargāšanai pār Volgu norīkoja 4. latvju strēlnieku pulku, kuram bija uzdots apsargāt arī dzelzceļa līniju no Kazanās līdz Šichraniem. 4. latvju pulks cīņā pret čechu leģionāriem bija cietis smagus zaudējumus un tajā bija palicis tikai ap 500 durkļu, viena vieglā un smagā baterija ar 8 lielgabaliem.

Deva jaunu rīkojumu vairākiem latvju strēlnieku pulkiem ierasties Vidusvolgas rajonā. 6. latvju pulka otro bataljonu pārdēvēja par pulku (6. Tukuma) un steidzīgi pārveda Svijaškas pusē.

Cīņas ap Kazanū

Čechu leģionāru un sarkanarmiešu cīņas ap Kazanū iešākās augusta pirmās dienās.

4. aug. Volgas flotilijas divi kuģi pārgāja čechu pusē, bet daži atteicās turpināt cīņu. Tās pašas dienas vakarā čehi izcēla desantu Kazanās ostā un iejēma to. Pretīm gan izgāja 5. latvju pulks, kuram izde-

V. Andersona glezna — Latviešu strēlnieki apspiež kreiso eseru sacelšanos Maskavā 1918. g. jūlijā.

vās desantu sakaut. 5. augustā čechi no jauna sāka bombardēt Kazahu. Atkal izsūtīja pretīm 5. pulku. Tomēr uzbrucēji šoreiz bija vēl neatlaidīgāki.

Kāda latvju strēlnieku grupa bija pilnīgi atgriezta. Tai atlikās vienīgi mesties Volgā peldus. Daļa strēlnieku pārpeldēja upi, bet daudzi noslīka upes vilņos...

6. augusta rītā čechi izcēla desantus Lejas Uslona kalnā. Kolonna, kas nāca pa Volgas labo krastu, steidzās iejēmt Augšas Uslona kalnu pretīm Kazahai. Otra kolonna iejēma Lejas Uslonu. Lieliniekiem atjēma divas baterijas, kuņas sāka apšaudīt staciju, pilsētu un kreiso Volgas krastu. Drīz viens pilsētas kvartāls pēc otra pārgāja čechu rokās. Uz ielām norisinājās sīvas cīņas, kuņas viskarstāki kāvās latvju strēlnieki.

Sarkanarmiešus vadīja plkv. Vācietis kopā ar saviem adjutantiem Dilanu un Cirīti un bija nolēmis, atbalstoties uz 5. latvju pulku, Kazahu aizstāvēt līdz pēdējai iespējai. Kolīdz padomju kuņaspēks sāka gatavoties atstāt pilsētu, vietējie iedzīvotāji sāka šaut uz aizejošiem sarkanarmiešiem un latvju strēlniekiem šautenēm un ložmefējiem, meta rokas granatas. Daļa 5. latvju pulka krita gūstā, starp tiem pulka komandiers Jānis Briedis un 2. brigādes priekšnieks Šteinbergs. Daudz latvju strēlnieku krita. Tikai nedaudzi izglābās.

Kazaņa bija čechu rokās. Te atradās no Maskavas evakuētais zelta fonds, kuņu nakti uz 6. augustu lielinieki bija nodomājuši nogādāt Maskavā. Zelta fonds krita čechu rokās.

Pēc atkāpšanās no Kazahas austrumu frontē lieliniekiem pienāca palīgspēki — latvju strēlnieku divīzijas pulki (1., 6. Tukuma, 2. pulka daļas u. c.): Frontē ieradās arī Trockis. Svijaškas stacija netālu no Kazahas, Volgas krastā, pārvērtās kuņa nometnē.

Tur atradās Trocka vilciens un armijas štābs. Čechi, iejēmuši Kazaņu, turpināja virzīties uz priekšu pa Volgas abiem krastiem.

Kazaņas ieņemšana bija tik pēkšņa, ka 5. latvju pulka strēlnieki paguva piedalīties tikai ielu cīņās, vairāk kā 300 strēlnieku krita gūstā. Latvju divīzijas un citu latvju daļu ierašanās austrumu frontē apturēja čechu tālāk virzīšanos. Sākās niknas cīņas starp abu nāciju pulkiem. **Kaujas ilgā vairākus mēnešus.** Lielgabalu rūkoņa Volgas krastos neapklusā ne dienu, ne nakti. Latvju daļām iejēmot visus svarīgākos punktus Volgas labā krastā, izšķīrās Kazaņas liktenis. Iejēmot Simbirsku, izšķīrās viss Urālu liktenis. Oktobra beigās latvju strēlnieki bija Ufā.

Lai iejēmtu Kazaņu, sarkanarmieši iesāka uzbrukt abos Volgas krastos, pie kam triecienu grupu priekšgalā atradās latvju strēlnieki. Grupu, kuŗa uzbruka Volgas kreisā krastā, vadīja 3. latvju strēlnieku brigādes komandiers J. Judiņš, labā krastā — 4. latvju pulka komandiers Saule. Judiņš krita. Arī labā krastā latvieši cieta lielus zaudējumus. (Vēlāk staciju „Krasnaja Gorka“, Kazaņas tuvumā, nosauca Judiņa vārdā.) Labā Volgas krastā, pateicoties 1. un 6. latvju pulkiem un baterijām, bija iespējams apšaudīt čechu aizmuŗuri. Tanī laikā izīrušos sarkanarmijas pulkos paspēja ievest kārtību.

Izstrādāja Kazaņas ieņemšanas plānu, uzbrūkot abos Volgas krastos un piegrieŗot galveno vērību artilerijai. Septembra sākumā 1. un 6. Tukuma latvju pulki iejēma Āugstā Uslona kalnu un no turienes sāka apšaudīt Kazaņas ostu. Čechu un tautas armijas vadība tanī laikā galveno vērību piegrieŗa aŗītācijai un uzsaukumiem, cerot strēlniekus tādi pārdabūt savā pusē bez kaujas. Šie aprēķini nebija pareizi, jo katru strēlnieku soli uzmanīja. Komisāri nesnauda un arī no savas puses neatflaidīgi

aģitēja strēlnieku pulkos. 10. septembrī Kazaņa bija atkal sarkanarmijas rokās, bet čehu leģionāri atkāpās Sibīrijas virzienā.

Cīņās ap Kazaņu latvju strēlnieku pulki cieta smagus zaudējumus: bija daudz kritušu un ievainotu. Kā atzinību Viskr. centr. izp. komiteja apbalvoja 5. latvju strēlnieku pulku ar sarkano goda karogu. Kaņa komisārs Trockis savā ziņojumā norāda, ka dažas daļas Kazaņas kaujās izturējušās kā bailīgi nolīgteni, bet par priekšzīmi jemams 5. Zemgales latvju pulks, kā arī atzīmē brāļu Mežlauku drošsirdību.

Kaujā pret Kaļedinu.

1917. g. oktobrī, pēc Kerenska — ģen. Krasnova neizdevīgā gājiena uz Petrogradu, kazaku apgabalos — Donā, Kubaņā un Orenburgā nodibinājās pretlielinieku centrs ar kazaku ģenerāli Kaļedinu priekšgalā. 1918. g. janvārī Donas brīvprātīgo armija jau skaitījās ap 4000 vīru. Ap ģen. Kaļedinu pulcējās Terekas, Kubaņas un Astrochaņas atamāni, lai nodibinātu savienību cīņai pret padomju varu, atgriežot to no bagātiem Baku naftas avotiem, Donas oglēm, Ukrainas labības. Centri nodibinājās Donā un Ukrainē.

Tautas komisaru padome saprata nopietnas briesmas un nolēma koncentrēt savu kaņaspeku galvenām kārtām pret ģen. Kaļedinu. Tomēr sarkanarmijā vēl arvien nebija viselementārākās disciplīnas. Atkal vienīgos glābejušus lielinieki mekleja latvju strēlniekos. 1918. g. janvārī dienvidu operācijām „Iskolastrels“ izraudzījās 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulku. Divus pulkus nevarēja dot, — 6. Tukuma pulks atradās Petrogradā, bet 1. Dauļavgrīvas un 4. Vidzemes pulki devās uz poļu fronti.

1918. g. 24. janvārī 3. Kurzemes latvju strēlnieku pulka ešeroni devās no Cēsīm caur Pēterpili—Maskavu uz dienvidiem. Maskavā pulka komandiers Kārlis Kalniņš saņēma rīkojumu braukt uz Harkovu Antonova-Ovsejenko rīcībā. No Harkovas pulku nosūtīja uz Ņikitovku, no kurienes pēc dažām dienām tas devās uz dienvidiem Taganrozas virzienā. Te operēja Siversa grupa, kurai bija uzdots iejemt Rostovu. Pret Siversu cīņās brīvprātīgo armijas daļas (ap 5000 durkļu), 4 baterijas, viens eskadrons un tehniskas daļas.

Siversa grupa cieta neveiksmes. Tikai pienākot latvju strēl-

nieku papildinājumam februārī, sarkanarmijas stāvoklis uzlabojas. Siversa grupas pozīcijas pastiprināja 3. Kurzemes latvju strēlnieku un 18. Sibīrijas pulki no Rīgas frontes. 9. februārī latvju strēlnieku ešloni izkāpa Nekļinovkas stacijā un devās uz Rostovu pa sekošu ceļu: Zombega — Ziņavskaja — Mokrij Čaltir — Rostova.

Ziņavskajā 3. Kurzemes pulka komandiers saņēma pavēli virzīt pulku uz Rostovu. 3 verstu attālumā no Mokrij Čaltir latvju strēlnieki uzsāka uzbrukumu, atklājot uz pretinieku ložmetēju uguni. Pēc sivas pretošanās pretlielinieku kaņaspēks atkāpās uz Rostovu. 22. februārī latvju strēlnieki uzsāka uzbrukumu, lai iztīrītu Rostovu un Nachičevanu no baltajiem. Pretlielinieku pulki atklāja artilērijas uguni. Pēc dažām stundām 3. Kurzemes latvju pulks bija jau Rostovā. Pretlielinieku spēki atkāpās dienvidu virzienā, nepagūdami uzspridzināt Donas tiltu. Latvju pulka komandierim uzdeva saformēt vietējo bruņoto spēku. Pēc dažām dienām 3. latvju strēlnieku pulks devās uz Bataisku, kur pulka komandieri iecēla par kolonnas komandieri, bet viņa vietā nāca Stučka.

Līdz Tichoveckajas stacijai pulks nesastapa ne mazāko pretošanos. Pa kreisi no dzelzceļa operēja latvju jātnieku nodaļa Krišjaņa vadībā. Lielāku kauju 3. Kurzemes latvju pulkam nācās izcīnīt 35 verstes uz ziemeļrietumiem no Sosikas stacijas pretīm Umanas stacijai, kur apšaudīja latvju strēlnieku artilērija. Staņicas iedzīvotāji, dzirdēdami, ka uzbrūk leģendārie latvju strēlnieki, paniskās bailēs lūdza mieru un, izpildījuši strēlnieku prasības, padevās.

Tā beidzās latvju strēlnieku cīņas Donas apgabalā. 3. Kurzemes pulks 1918. g. aprīļa vidū atgriezās Maskavā.

Kaujas pie Rusanovas un Novočoperskas.

Kad 1917. g. decembrī ģen. Kaledjins — Donā, Petļura — Ukraina un poļu leģionāri ģen. Dovbara — Musņicka vadībā apdraudēja armijas virspavēlniecības nometni Mogiļevā, lauku štābs griezās pie Sibīrijas un latvju strēlniekiem pēc palīga un nosūtīja štāba koleģijas locekli J. Puķi uz Valku, Valmieru un Cēsīm noorganizēt un vest uz dienvidiem palīgspēkus. Sibīrieši, 3 pulku sastāvā, ar smago artilēriju, bija gatavi braukt uz Donu pret Kaledjīnu, bet latvju strēlnieki bija ar mieru cīnīties visās frontēs, kur prasītu lielieņi.

Drīz 3 latvju strēlnieku pulki (1. Daugavgrīvas, 3. Kurzemes un 4. Vidzemes) devās ešlonos plašās Krievijas tālēs, grūtās

ciņas svešiem merķiem. 1918. g. oktobrī pretlielinieku karaspēks bija nogrupējies pie Rusanovas un Novochoperskas ģen. Guselčikova vadībā. Pretlielinieku kaujas frontē atradās labākā kazaku kavalerija un Gundarovas-Korņilova pulki, reformēta pa lielākai daļai no virsniekiem. Sarkanarmijas spēki bija: 6. Maskavas pulka 2 bataljoni, Borisoglebas kavalerijas pulki, internacionālais (poļu) eskadrons un latvju strēlnieku pulku daļas, kas 23. okt. iejēma ar artilēriju pozīcijas Savalaš upes labā krastā Rusanovas sādžas tuvumā. Visu dienu turpinājās sivas ciņas. Pretlielinieku pulki vairākkārt gāja uzbrukumā, cenzdamies sarkanarmiešus atspiest upē un purvā, vai atgriest no Rusanovas tilta. Latvju strēlnieki turejas labi, nezdami prāvus zaudējumus.

Kritiskā brīdī, kad sarkanarmijas daļas jau draudēja iznīcināt, pienāca palīgā 9. latviešu strēlnieku pulks, 1200 vīru sastāvā, ar vieglo bateriju. Stāvoklis uzlabojās. 25. oktobrī sarkanarmieši pārgāja uzbrukumā, pie kam latvju strēlnieku pulkā zaudēja vairākus simtus kritušu un ievainotu. Kādam latvju strēlniekam granāta plīzdama norāva celi kāju. Kāju feldšers nogrieza un tur pat stepe apraka. Naktī notika durkļu ciņas un pretlielinieki atsveda sarkanarmiešus Ivanovkas—Pichovkas līnijas ierakumos. Tad latvju strēlnieki devās uzbrukumā, iejēma otro ierakumu līniju un Pichovkas augstumus. 26. oktobrī iejēma Alferovas līniju pie Hoprās upes. Pretlielinieku spēki sakauti atkāpās. 5 dienu asiņainās ciņas Rusanovas—Pichovkas rajonā beidzās ar latvju strēlnieku uzvaru. Latvju strēlniekus pārvietoja Pavorinas rajonā dienvidos.

Novembris pagāja mierīgi. Decembra sākumā Novochoperskā ieradās Nižņijnovgorodas sarkanā kājnieku divīzija — 9 pulki ar 18.000 durkļiem un spēcīgu artilēriju — 48 viegliem un smagiem lielgabaliem. Tanī laikā sarkanarmiešu pozīcijas Novochoperskas rajonā atradās 4.500 durkļu ar 3 vieglām lauku baterijām, atsevišķa haubiču baterija, pus baterija tāļšāvēju lielgabalu, 1200 jātnieku ar 3 vieglām baterijām. Pretlieliniekiem: ģen. Konovalova kavalerijas grupa ar 5000 jātniekiem un 2 lauku baterijām, Gundarovas kājnieku-jātnieku pulks, Aleksejeva virsnieku kājnieku pulks, Michailovskas kājnieku pulks un Krjupinsas jātnieku pulks — kopskaitā 3000 durkļu un 1000 zobeņu ar lauku baterijām jeb pavisam pretlielinieku frontē kopā 6600—7000 zobeņu un 3000—3500 durkļu ar 5 lauku baterijām.

5.—6. decembrī 11. Nižņij-Novgorodas divīzija pārgāja pretlielinieku pusē, nošaujot visus komunistus, pie kam kazaku kavalerijas grupa ģen. Konovālova vadībā uzbruka lielinieku aiz-

mugurē, nodaridami lieliniekiem milzu zaudējumus. Otrā grupa uzbruka latviešu kavalērijas pulkam Trockas sādžā. Tikai pateicoties latvju artilērijai Krišjāņa vadībā strēlnieki netika iznīcināti. Sarkanarmijai un latvju strēlniekiem vajadzēja atkāpties no Novočoperskas un decembra vidū, pēc vairāk kā 7 dienu ne-
mitīgām cīņām, izdevās nonākt Borisogļebas rajonā. Latvju strēlnieki bija ārkārtīgi noguruši un cietuši lielus zaudējumus. Latvju kavalērijas pulkā vien trūka gandrīz puse jātnieku. Daudzi bija krituši Trockas augstumos, Hoprās upes krastos, Borisogļebas smiltajos un stepēs.

Latvju strēlnieki ziemeļos — Archangeļskā

Pēc 1917. g. oktobra apvērsuma angļiem Archangeļskas ostā atradās milzums dažādu kara materiālu, mašīnu daļu, Krievijas jēlvielu. Padomju vara ierosināja jautājumu evakuēt Archangeļskas kara ostu. 1918. g. aprīlī tautas komisāru padome šim nolūkam nozīmēja speciālu komisiju Suļimova vadībā, kura ieradās Archangeļskā. Komisijas rīcībā atradās arī atsevišķa sarkanās armijas nodaļa — latviešu strēlnieku rota, kuru vēlāk pārdēvēja par Archangeļskas latviešu sevišķu nodaļu. Latvju rota, komandiera Svilpes vadībā, ieradās no Petrogradas. Viņā bija 120 strēlnieku ar 2 bruņotiem automobiļiem, 5—6 ložmetējiem un vairākām mašīnu šautenēm. Bez tam strēlnieki bija apbruņoti rokas granātām, kuras pastāvīgi nēsāja līdzī.

Latvju strēlnieku rota, vāciešiem iejemoj Vidzemi, bija evakuējusies no Cēsīm uz Petrogradu. Viņa bija saformēta no veciem strēlniekiem, Cēsu, Limbažu apkārtnes pagastu miličiem un padomju darbiniekiem. Archangeļskā atradās arī neliela latvju strādnieku grupa, kurā bija vairāki komunisti. Tie bija nodibinājuši savu šūniņu ar sekretāru-strādnieku Leimani, brāļiem Kleperiem, Juri, Cirīti, Bolviču un citiem.

Kauču latvju strēlnieku rota bija nozīmēta tikai

evakuācijas komisijas vajadzībām, bet tomēr vēlāk tai vajadzēja uzņemties pilsētas aizsardzību un kļūt par galveno bruņoto spēku padomju varas nostiprināšanai Archangēlskā. Jau otrā dienā, pēc ierašanās pilsētā, strēlnieki demonstrēja pilsētas ielās pilnā kaujas gatavībā, savās ielauztās „naģenēs“, vaļējām krūtīm, šauteņu rezģaļiem uz augšu, rokas granātām

J. Grosvalda glezna — Dzīve zemnicā.

pie sāniem, dziedot revolūcionāru dziesmas. Iedzīvotājos tas sacēla izbrīnu. Dzirdot latvju strēlnieku vārdu, tie kļuva vēl uzmanīgāki. Pāniskās bailes viņiem iedvesa strēlnieku rokas granātas.

Archangēlskā ieradās serbu-beļģiešu karaspēka nodaļa, kuŗas virsnieki stājās sakaros ar ārvalstu pārstāvju vecāko — angļu konsulu. Serbu-beļģiešu karavīru parādīšanās pilsētā radīja bažas lielniekos un

padomju iestādēs, kuŗas nejutās droŗas. Izpildu komiteja nolēma atbruoņot serbu nodaļu, ko uzdeva latvju strēlnieku rotai. Atbruoŗšanu latvju strēlnieki izdarīja ātri. Tad lielnieki ierosināja par pilsētā dzīvojoŗo virsnieku arestēŗšanu, ko arī izdarīja latvju strēlnieki, novietojot virsniekus noietnē.

Pretlielnieki, lai glābtos no lielnieku un strēlnieku terora, nolēma aizstāvēties. Vispirms nogalināja strēlnieku rotas komandieri, novietojot viņa automobilī zem sēdekļa elles maŗīnu. Ceļā no strēlnieku kazarmēm uz guberņas izpildu komiteju elles maŗīna sprāga un Svilpe bija beigts. Svilpes vietā par latvju strēlnieku rotas komandieri iecēla Dravnieku — vecu strēlnieku, latvieŗu komunistiskās sekcijas biedri.

Augusta pirmās dienās virs Archangeļskas parādījās angļu hidroplāns un izkaisīja proklamācijas. Otrā dienā parādījās angļu kreiseri, kuŗi atklāja lielgabalu uguni uz krasta apcietinājumiem, iznīcinot lielnieku baterijas. Lielnieki pānikā sāka ēvakuēt savas iestādes no Archangeļskas. 4. augusta rītā sarkanarmijas, matroŗu un latvju strēlnieku nodaļas atkāpās pa dzelzceļu Vologdas virzienā. Pretlielnieki iejēma pilsētu. Palīgā lielniekiem un strēlniekiem izbrauca matroŗu nodaļa Eiduka vadībā. Latvju strēlnieku rota pārvietojās Jaļeckas stacijā, kur centās aizturēt pretlielnieku uzbrukumus, pie kam krita strēlnieks-komūnists Liepa. Oktobrī rotu izformēja.

Latvju strēlnieki Vjatkas frontē 1918. g.

1918. g. oktobra sākumā 7. latvju strēlnieku pulku aizsūtīja no Pēterpils uz Vjatkas guberņu. Pulks izkāpa mazā Cēpcas stacijā, no kurienes devās uz Votkinas rūpniecību, lai tur likvidētu krievu virsnieku organizēto sacelŗanos. Virsn. Jurjevs bij organizējis

vietējos zemniekus tautas armijā, kuŗa uzstājas pret padomju varu. Armija gan nebija labi apgādāta ar apģērbu un šaujāmo materiālu. Lielgabalu un šauteņu tiem bija pietiekoši, trūka lādiņu, šrapneļu, granātu un patronu. Patronas bija taisītas no resnas dzelzs drāts. Tomēr lieliniekiem šis pretlielinieku kaŗaspēks sagādāja raizes.

40 verstis no Cepas stacijas, 7. latvju pulks sadalījās 2 daļās un virzījās lēnām uz priekšu. Pēc dažu dienu gājienu kādā sādžā uzzināja, ka pretlielinieku spēki nav tālu. Iedzīvotāji, dabūjuši zināt, ka uzbrukumā nāk latvju strēlnieki, bija galīgi nobijušies un izmisuši. Par latvjiem klīda leģendāri nostāsti: tie līdzinoties zvēriem, sādžas nodedzinot līdz pamatiem un apkaujot visus iedzīvotājus. Atstājot dzīvus tikai bērņus ne vecākus par 2 gadiem, kuŗus aizvedot uz Pēterpili audzināt par lieliniekiem. Tamdēļ visi vīrieši un sievietes, dzirdot latvju strēlnieku tuvošanos, bija aizbēguši mežā. Sādžā palika tikai vecie. Tas atkārtojās katrā sādžā.

Oktobŗa vidū, 15 verstis no Votkinas, notika latvju strēlnieku sadursme ar Jurjeva tautas armiju. Pēdējā bija ļoti vāji apbruņota, atkāpās un izklīda. 7. latvju strēlnieku pulks, komandiera Taumaņa vadībā, 3. novembrī iejēma Kļenovkas sādžu, 6. novembrī — Osipovkas un Sidorovkas sādžas, bet 9. nov. Votkinu. 23. nov. pulks pārvietojās Arzamasā, kur līdz 6. janv. 1919. g. izpildīja sargu dienestu, pēc kam 1. un 2. bataljonus pārveda Rīgā, bet 3. bataljons, ložmetēju un sakaru komandas palika Arzamasā līdz 19. janv. 1919. g., kad devās uz Valku, kur ieradās 26. janvārī.

Likvidē sacelšanos Ostaškovā

1918. g. sākumā 5. latvju strēln. pulks A. Remera vadībā atradās Bologoje garnizona dienestā un piedalījās dažu dumpju apspiešanā. Tanī laikā ziņoja par lielu sacelšanos pret padomju varu Ostaškovas apriņķī, Tveras guberņā. Sacelšanos bija noorganizējuši eseri un zemnieki. 5. latvju pulka 1. bataljons un ložmetēju komanda A. Remera vadībā izbrauca likvidēt sacelšanos.

Strēlnieku vilciens apstājās 12 verstis no Ostaškovas. Krievu kavalerija devās ielenkt pilsetu no aizmugures, bet latvju strēlniekiem vajadzēja iejēmt barakas pie stacijas un pašu staciju, lai pēc tam savienotos ar kavaleriju. Strēlniekiem uzbrukot, pretlielinieku spēki atkāpās no stacijas uz barakām. Tanī pašā laikā kavalerija uzbruka no muguras, kas pretiniekam nāca pilnīgi negaidīti. Pretlielinieki steidzīgi atkāpās, un strēlnieki iejēma gandrīz bez pretošanās pilsetu, kur palīdzēja ievest padomju režīmu

un noorganizēt revolucionāro komiteju. Izsūtīja strēlnieku nodaļas likvidēt sacelšanās Tveras apriņķī. Strēlnieku bataljons uzkavējās Ostaškovā 21 dienu.

„Kaŗa gājiens“ no Lukiem uz Rŗevu

1918. g. aprīlī starp Rŗevas pilsētas domi un 5. armijas likvidācijas komiteju bija radušies pārprātumi sakarā ar kaŗa mantas dalīšanu. Komitejai bija uzdots mantu izlietot sarkanās armijas vajadzībām, bet Rŗevas dome to pieprasīja savām vajadzībām. Rŗevas dome bija mēģinājusi izšķirt konfliktu ieročiem rokās. Likvidācijas komiteja ziņoja Luku revolucionāram štābam, ka Rŗevas padome atrodas kontrrevolucionāru rokās, kuŗi grib sagrābt kaŗa mantas un tās izlietot pret padomju varu.

Konflikta likvidēšanai Lukos saformēja kaŗaspeka nodaļu ar 1000 latvju strēlniekiem, loŗmetējiem, 2—3 baterijām un kavalēriju. Par nodaļas komandieri iecēla pulka komandieri Puļķi, komisāru G. Mieriņu. Pirms uzbrukuma nodaļa nosūtīja uz pilsētu delegāciju. Tā noskaidroja, ka noticis pārpratums, un strēlnieku nodaļa mierīgi atgriezās Veļikije-Lukos.

Veļ marta sākumā no Bologoje stacijas nosūtīja uz Veļikije Lukiem 7. Bauskas latvju pulka daļu, 400 strēlnieku, kuŗa vēlāk nosaucās par 1. Liepājas latvju pulku.

Strēlnieki Ribinskā

Pēc atkāpšanās no Latvijas 1918. g. Ribinskā sapulcējās neliela latvju strēlnieku grupa un noorganizēja 2. latvju pulka otro loŗmetēju komandu. Latvju strēlnieki apmetās kazarmēs ārpus pilsētas. Komandā bija ap 60 cilvēku. Strēlnieki veica aizsārdzības darbus.

Iedzīvotāji sarūgtināti par maizes porcijas samazināšanos uzbruka padomei. Latvju strēlniekus izsauca likvidēt nemierus, kas izdevās ātri. Veļ Ribinskā bija vairāki dumpju mēģinājumi, kuŗus visus latvju strēlnieki likvidēja.

Cīņas pret Deņikinu

1919. gada rudenī, kad sākās masu pāriešana fronteī un lielieki nebija droši, vai to nedarīs arī latvju strēlnieki, tos steidzīgi no Latgales frontes pārveda uz citurieni: 1. latvju strēlnieku brigādi — uz Mogi-

ļevu, 2. — uz Rogāčevu un 3. — uz Oršu. Tanī laikā Deņikins jau bija iejēmis Kursku un tā priekšpulki atradās netālu no Brjanskas, Orlas un Voronežas. Lieliniekiem stāvoklis bija kritisks. Drīz arī Brjansku, Orlu un Voronežu iejēma pretlielinieku kaŗaspēks.

Septembra beigās sarkanarmijas daļas, kuŗas cīnījās pret Deņikina kaŗaspēku, bija zaudējušas kaujas spēju, jo atkāpdamās lielā steigā no Charkovas, bija galīgi izklīdinātas un katrā pulkā nebija vairāk kā 90—120 durkļu. Kaŗavīri bija galīgi noguruši un nedomāja nopietni pretoties, pie kam atkāpjoties steigā pameta visus kaujas piederumus.

Latvju strēlnieku divīzija rīkojās atsevišķi, kopā ar 8. Červonnojas Kazāčestvas sarkano kazaku divīziju. Latvju strēlnieku un kazaku divīzijas ķīlis draudēja Deņikina pulkiem, kuŗi virzījās Orlas-Tūlas rajonā. Pretlielinieku daļu virzīšanos uz priekšu apturēja Tūlas-Maskavas virzienā. Cīņas ieņemto pozīciju noturēšanai bija ļoti sīvas. Dažreiz viens stratēģisks punkts, kā piem. Kramu pilsētiņa, vienā dienā pārgāja vairākkārt no rokas rokā.

Oktobra sākumā frontē ieradās igauņu sarkano strēlnieku divīzija, kuŗa devās straujā uzbrukumā pa Karačevas-Orlas dzelzceļu pret pretinieka daļām Orlas-Tūlas rajonā. Deņikina spēki bija ielenkti no trim pusēm: latvju strēlnieki kopā ar sarkaniem kazakiem uzbruka izvīzītiem pretinieka priekšpulkiem no dienvidvakariem; igauņu divīzija — ziemeļu vakariem un pārējās sarkanarmijas daļas — dienvidrītiem. Pretiniekiem atlika tikai viena izeja — dienvidi, kuŗus arī apdraudēja latvieši. Pretinieks neizturēja un sāka steigā atkāpties, laļ pievienotos galveniem spēkiem.

Virzīties uz priekšu bija grūti. Pretinieks bieži sīvi pretojās. Lielāka kauja notika novembra beigās pie Krasnaja Rošča sādžas. Deņikinam bija liels pārspēks un latvju strēlnieki atkāpās. Tikai nedaudziem

latvjiem izdevās pārpeldēt upi. Daudzi noslika un cīņā krita. Dienā bija jānoiet 20—30 verstis, naktīs nebija kur nolikt galvu. Strēlniekos baigos apmēros izplatījās tīfa epidēmija, no kuņas mira tūkstošiem.

Epidēmijas izplatīšanos veicināja smagie dzīves apstākļi. Latvju strēlniekiem bieži vien nācās ciest trūkumu un aukstumu. Neskatoties uz to, strēlnieki virzījās uz priekšu, iejēma Kursku, Ļvovu, Obojaņus. 60 verstis no Kurskas, dienvidos no Obojaņiem, Deņikina karaspēks — Markova divizija izrādīja sīvu pretošanos. Pirmā sadursme notika ar latvju strēlnieku divizijas 3. un 2. brigādi. Niknās kaujās sevišķi smagi cieta 7. un 9. latvju pulki. Cīņas ilga nepārtraukti vairākas dienas.

Latvju divizijas 1. brigādei ar artilēriju un kavaleriju uzdeva ielauzties pretinieka aizmugurē. Strēlniekiem izdalīja uzplečus, kokardes un baltus apsienamos kreisai piedurknei. Šī kolonna pēc sīvām cīņām pārgāja fronti un virzījās uz priekšu 75 verstis dienā. Kad viņa bija jau netālu Charkovai, pretinieks pānīkā sāka atkāpties visā frontē, pamezdam ceļā lielgabalus, automobiļus un kaujas piederumus. Kareivji padevās veselīem pulkiem ar visiem ieročiem.

Apejošā kolonna devās Charkovai gaŗām uz 25 verstis attālo Meriskas dzelzsceļa mezglu, lai pretinieks nepaspētu ēvakuēt Charkovu. Tikmēr latvju strēlnieku divizijas pārējās daļas bija iejēmušas Belgorodu un virzījās uz Charkovu no ziemeļiem. Tā sarkanā armija un latvju strēlnieki Charkovu iejēma vienā dienā no dienvidiem un ziemeļiem.

Deņikina karaspēks steidzīgi atkāpās uz dienvidiem — Donu un Besarābiju. Daudz grūtības latvju strēlniekiem sagādāja pārcelšanās pār Dņepru, kuņas milzīgais tilts pie Jekaterinoslavas bija saspridzināts. Pārcelšanās prasīja daudz upuru. Latvju divizija neilgi palika atpūtā Jekaterinoslavā. 1920. g. pavasarī di-

vizijā plosījās baiga tīfa epidēmija. Kādā vācu kolonijā vienā dienā nomira 30 strēlnieki. Daudzi nomira tuvākās slimnīcās un sanitāros vilcienos.

Strēlnieki bija galīgi novārdzināti, katrā pulkā varēja atrast tikai ap 200 durkļus. Bet jau 1920. g. pavasarī strēlniekus sūtīja jaunās cīņās Krimas dēļ.

Niknās cīņās Krimas dēļ

1920. gada pavasarī galīgi izmocītiem un novārgušiem latvju strēlniekiem nācās izcīnīt ārkārtīgi niknas kaujas, lai iejeltu Perekopas valni. Tas pazīstams vēl no tiem laikiem, kad tatāri karoja ar krieviem. Valnis apmēram 8 asis augsts, ar 10 asis dziļi un tik pat platu grāvi, kuŗu pretinieks bija vēl paspējis nostiprināt milzīgiem dzeloņu drašu žogiem. Žogi aizlocījās pa vaļņu gravu un vaļņa aizsargāti nebija sasniedzami artilērijas ugunij. Valnis stiepjas aiz Perekopas pilsētiņas, te atrodas arī apm. 10 verstis platais šaurums — „Krimas vārti“.

Ziemā atkāpdamies Deņikina galvenie spēki nostiprinājās aiz Perekopas vaļņa. Deņikina vietā virspavēlniecību uzņēmās barons Vrangels. Ābi šie vadoņi uzstādīja kā galveno lozungu — „Cīņu par lielo, nedalīto Krieviju“, bet tas nebija populārs ne zemniekos, ne kareivjos, sevišķi Krievijas dienvidos.

Latvju strēlnieku cīņa pret Vrangeļa armiju iesākās 1920. g. aprīlī. Pretinieks aiz Perekopas vaļņa bija paspējis sakopot atlikušos spēkus un visu artilēriju. Vaļņu aizstāvēšanu pabalstīja arī no Melnās jūras kaŗakuŗu tāļšāvēja artilērija. Igaunju sarkanā divīzija nevarēja izturēt šo lielgabalu uguni un pēc vairākiem mēģinājumiem iejemt pirmos Krimas apcietinājumus, atstāja Perekopu, atkāpjoties uz Taurijas ģubernas ziemeļiem, jo bija kaujas nespējīga. Igaunī katēgoriski pieprasīja atlaist viņus no sarka-

nās armijas, saskaņā ar miera līgumu starp Igauniju un padomju Krieviju. Tomēr padomju valdība to negribēja darīt, bet nolēma ieskaitīt viņus Ukrainas pavalstniekos. Igaunī tomēr aizbrauca patvarīgi mazos pulciņos. Bija izdots rīkojums aizturēt igauņus Charkovā. Izcēlās sadursmes. Igaunī bija tomēr neatlaidīgi un aizbrauca mājās.

Latvju divīzija iejēma pozīcijas 10 verstis uz ziemeļiem no Perekopas. Pulku sastāvs divīzijā bija samazinājās līdz 150—200 durkļiem katrā. Epidēmija bija dažos pulkos izbeigusēs, bet no slimnīcām atgriezās ļoti maz un tie, kuri atgriezās, bija tik novārguši, ka nevarēja stāties ierindā. Pie pulku saimniecības daļām nodibinājās nespējīgo strēlnieku komūnas, kurās bieži bija vairāk strēlnieku nekā visā pulkā. Strēlnieki atgriezās no slimnīcām bez apģērbiem un daži pat apakšveļā, bez zābakiem un mēteļiem. Tie iznākdami no slimnīcas bez līdzekļiem un meklēdami pulku, pārdeva pēdējo drēbes gabalu, lai iegūtu uzturu. Etapu komandanti piegrieza maz vērības latvju strēlniekiem, kuri vēlējās nokļūt pulkā. Savā pulkā centās atgriezties arī tie strēlnieki, kurus pēc slimības atbrīvoja uz vairākiem mēnešiem, jo tiem nebija kur palikt. Tā klīzdami un vārgdami etapu komandantūrās un dzelzceļu stacijās, strēlnieki beidzot sameklēja pulkus. Daudzi arī nenokļuva pulkos, jo nomira ceļā...

Neskatoties uz latvju divīzijas novājināto sastāvu, 1920. g. 13. aprīlī tā sajēma pavēli iet uzbrukumā pret Perekopas valni, kauču jau iepriekš varēja paredzēt, ka uzbrukums prasīs smagus upurus. Pēc Perekopas paredzēja iejēmt arī jūras šauruma otros nocietinājumus — Jušoni, Simferopoli, Sevastopoli.

Rezerves latvju divīzijas rajonā nebija, izjēmot čerovicu kazaku divīziju, kuŗa vaļņa iejēmšanā nepiedalījās. Uzbrukums sākās agrā rītā. Latvju strēlnieki

iejēma Perekopas pilsētiņu (3. latvju pulks) un labā spārnā — daļu no Perekopas vaļņa (1. latvju pulks). Likās, ka ar to izšķirsies arī pārējā vaļņa liktenis. Cīņa uz vaļņa ilgā vairākas stundas, bet palīgspēki ne-

J. Grosvalda glezna — Mirstošais karavīrs.

nāca. Vrangēļa karaspēks uz latvju strēlniekiem, vaļņa ziemeļu pusē, no simtiem dažāda kalibra lielgabaliem, atklāja elles uguni. Vaļņa dienvidu daļā latvju strēlnieki cīnījās ar pretinieka kavaleriju — čecenciem,

kuņi sāka apiet valni un parādījās vaļņa ziemeļu daļā. Latvju strēlniekiem atlikās tikai atkāpties. Tad visu pretinieka artilērijas uguni raidīja tikai uz valni, kas prasīja strēlnieku rindās daudz upuru.

Kauja bija ārkārtīgi nikna. Pretinieka kavalerija atkāpās aiz vaļņa. Kaujas lauks bija pilns cilvēku liķu. Tā beidzās latvju strēlnieku uzbrukums ar strēlnieku milzu zaudējumiem. Ja „červonci“ nebūtu laikā nākuši latvjiem palīgā, upuri būtu vēl lielāki.

Latvju strēlnieku divīzija atkāpās vecās pozīcijās. Neskatoties uz to, ka latvju pulki bija cietuši milzu zaudējumus, tiem pavēlēja palikt pozīcijās, jo palīgspēku nebija. Otrā dienā, ar mazāk cietušiem latvju pulkiem pat mēģināja iejemt Krimu. 13. aprīlī uz Perekopas vaļņa krita arī 1. latvju pulka komandiers Kalniņš un komisārs Ākmentiņš.

Perekopas vaļņu priekšā sākās pozīciju karš ar mazākiem uzbrukumiem no vienas un otras puses. Latvju strēlnieku divīziju nenomainīja, bet papildināja ar krievu sarkanarmiešiem, kuņus latvieši ne labprāt uzjēma savās rindās. Abās pusēs notika steidzīga sagatavošanās uzbrukumam, kuņam vajadzēja izšķirt Krimas likteni. Latvju divīzijas rajonu papildināja vēl ar 15. un 52. divīzijām. Krimā, kaņaspēka un bēgļu saplūduma dēļ bija sācies pārtikas trūkums un milzīga dārdzība, kas atstāja sliktu iespaidu uz Vrangeļa kaņavīriem un zemniekiem. Pretlielinieku spēki izdarīja mazākus izlūkošanas uzbrukumus, laižot darbā arī tankus.

1920. g. jūlijā sākās Vrangeļa armijas uzbrukums visā Taurijas guberņas ziemeļu daļas frontē. Uzbruka ap 100,000 vīru liela armija — kavalerija, artilērija, bruņotie auto, tanki un lidmašīnas. Latvju strēlnieki sīvi pretojās šai milzu lavīnai. Vienā dienā 1. latvju brigādes rajonā padarīja nelietojamus pretlielinieku trīs tankus un vairākus bruņotus auto, kuņi bija izlau-

zušies sarkanarmijas aizmugurē. Sākumā latvju strēlniekos izcēlās pānīka, kuŗa drīz norima, kad latvju divīzijas vieglā artilērijas divīziona labi mērķētie lielgabalu lādiņi dažus pretinieka tankus un bruņotus automobiļus iznīcināja. Drīz strēlnieki sāka uzbrukt tankiem rokas granātām, pie kam izdevās vienu tanku sabojāt un viņa komandu sajemt gūstā.

Vrangeļa uzbrukuma vilnis piejēmās un sarkanarmija sāka atkāpties uz ziemeļiem. **Kaujas ilgā nepārtraukti vairāk kā nedēļu.** Latvju strēlnieku divīzija pēc drudžainām grūtām cīņām pārcēlās Dņepras labā krastā, 60 verstis uz ziemeļiem no Perekopas. Pie Berislavļas pilsētiņas Dņepras labā krastā latvju strēlnieki nostiprinājās. Vrangeļa armija iejēma Dņepras kreiso krastu 100 verstu puslokā, Taurijas guberņas ziemeļu daļā.

Krimas kaujās krita daudz latvju strēlnieku un, pārejot Dņepras labā krastā, daudzi noslika upes dzīlajos ūdeņos.

Kā J. Vācietis novērtē latvju strēlnieku piedalīšanos pilsoņu kaŗā Krievijā

Latvju strēlnieki arvien izturējās kā vīri. Operācijā pret Kazaņu piedalījās pieci latvju pulki: pirmais, abi sestie, otrais, ceturtais un kavalerijas pulks. Šinīs kaujās visu smagumu iznesa uz saviem pleciem latvji. Vienā ziņā latvju strēlnieki bija savādi: viņi prasīja labus komandierus. No latvju komandiera vispirms prasīja apķērību un gudru prātu, tad lietpratību, pašuzupurēšanos un augstsirdību. Tas radīja kaujā savstarpēju uzticību, disciplīnu un ieroču produktīvu izlietošanu. Pie Kazaņas latvju strēlnieki bija vienīgie, kuŗi kaujas spēju ziņā pārspēja labākos pretinieka kaŗa pulkus — čekoslovakus.

daļai gāja bojā. No pretinieka ieročiem viņi cieta lielus zaudējumus, jo nebija apmācīti vest kaujas, un negribēja būt apmācīti. Bet uz priekšu bija jāiet, jo aizmugurē stāvēja aizsprostojuma nodaļas no uzticāmiem sarkanarmiešiem, kuŗi katru kaŗa pavēles neizpildišanu vai bēgšanu no kaujas, atmaksāja ar loŗmetēju uguni.

Vienīgi latviešu strēlnieku pulki bija savu uzdevumu augstumā.

Latvju strēlnieku gaitas viņu atmiņās

Latvju strēlnieks, kas izbradājis krustām un šķersām Krieviju, piedalīdamies neskaitāmās kaujās, kā nerimstošs kaŗotājs pilsonkaŗā, arī tagad, pēc ilgiem gadiem, vel noslepumains un ir mazrunīgs savās atmiņās par savām dekām pilsonkaŗā. Viņš ir stipri atturīgs un, liekas, padomju izdevumos it kā uz pavēli izklāsta savu bramanību. Ko patiesībā viņš isti pārdzivojis, vel ilgi paliks neatminēta mīkla, jo, atgriezies Latvijā, viņš kluse. Vai to viņam vajadzēja darīt? Domāju, ka nē. Ar kādu interesi mēs uzklausītos viņa stāstā! Gaidīsim.

Latvju strēlnieka atmiņas sākas ar strēlnieku bataljonu nodibināšanos un pirmām apmācībām. Tā kāds J. Vitols sūdzas, ka apmācība bijusi stingra un atgrieŗoties barakās dziedājuši bezkaunīgas dziesmas. Valmierā māmiņas pat esot gājušas ŗeloties mācītājam, Plaši apraksta Krievijas 1917. gada februāra revolūcijas laikiem Rīgā, kur sevišķi nikni izsakās pret „nāves bataljonu“ dibināšanu, kuŗus nolamā par „šķurņikiem“. Priecājas, ka pēc revolūcijas zemnicās un barakās varējuši pavadīt laiku diezgan brīvi un izstrīdēties par jaunākiem notikumiem pēc sirds patikas: kaŗu izbeigt vai nē. Slavē brāļošanos ar pretinieku, pret kuŗu esot bijuši saimniekdēliņi. Laiks pavadīts, lasot ŗrapneļu alumīniju, lejot kaŗotes, gredzenus u. t. t.

Daŗi aiz ziņkāres un gaŗa laika rakuŗi no zemes ārā vācu smagos lādiņus, kuŗi bijuŗi iegrimuŗi purvā pat pusotras asis dziļi.

V. Feldmanis raksta: „Daŗiem pietika ar lādiņu aptaustīšanu, pamēģinot smagumu, cik kuŗš tos tāļu var panest. Citiem tas bijis par maz: vajadzēja izpētīt arī viņa sastāvu.

Neskatoties uz to, ka deviņcollīgais lādiņš var sprāgt un iznīcināt drošsirdīgo izlādētāju, — tomēr to darija. Un izdevās. Kad

lādiņam „galva“ izņemta, tas padarīts nekaitīgs, bet 5—6 mārciņas dzelteno sēra gabalu nav viegli aizdedzināt. Pēdīgi, kad iekarst, deg lēni, vairākas stundas.

Bet arī ar to daži nevarēja apmierināties., Dzīvojot pastāvīgi zem lielgabalu stobriem, strēlnieki palika ļoti bezbēdīgi. Sāka izjaukt lādiņa galviņas — spridzināmo mehānismu.

Bet tas neveicās jau pašam pirmajam mēģinātajam, kuŗu sprādziens smagi ievainoja kaklā. Cietušo nogādāja pulka pārsienāma punktā, kā ievainotu vācu apšaudīšanas laikā.

Tā pagāja dienas un nedēļas. Vairāk pārmaiņu bija augusta vidū. Kādā naktī mūsu sargposteņi aizturēja labprātīgi pārnākušu vācu kareivī, no kuŗa uzzināja, ka tuvākās dienās Rīga būšot vācu rokās. Tā esot lemts. Nebija ilgi jāgaida. 1917. g. 21. augustā Rīga krīt vācu rokās. Panikā atkāpjoties artileristi pameta lielgabalus, vezumnieki vezumus. Bēgļu vezumus aizķēra lielgabali, apgāza, sašķaidīja, cilvēkus sabrauca...“

Tālāk strēlnieks kinematografiskā kārtībā stāsta par Siguldas pozīcijām, lielinieku apvērsumu, braucienu uz Mogiļevas fronti, sadursmēm ar poļiem, kreiso eseru sacelšanos Maskavā, cīņām Kazanņas frontē un Latvijā. Strēlnieks K. Volnovskis atstāsta, ka latvju strēlnieki Ziemassvetku kauju priekšvakarā, tērpušies baltos kiteļos, iebrukuši vācu nocietinātās blīndāžās un lielā sajūsmā devušies uz priekšu.

J. Laroze-Mazais attēlo, kā strēlnieki 1917. g. rudeni Vidzemē mēģinājuši nacionālizēt fabrikas un izvest agrārpolitiku: Staiceles papīra fabrikā ierodas bezzemnieku delegācija un uzstāda prasības, piedraud fabrikas īpašniekam ar revolveru, izkrata kantori un paņem kantorgrāmatas, kuŗās cer noskaidrot fabrikas peļņu... bet kuŗš lai zin, kāda šī galvenā grāmata izskatās? Ņem, kas labi bieza. Kad blāķis „labi biezu“ grāmatu atvests Valmierā — izrādās, ka neviena no tām nav galvenā!...“ Grib fabriku konfiscēt, bet strādniekiem bāiles fabriku ņemt.

Tāpat ne visai labi veicas ar „agrārpolitiku“ — Annas muižā, kur pieprasīja paaugstināt strādnieku algas. Muižu konfiscēja. Lai pirmās dienās muižu apsargātu, noorganizēja 20 viru lielu rezerves pulka strēlnieku komandu. 1917. g. vasarā konfiscēja 5—6 muižas.

P. Bunks un K. Dzirkals (2. Rīgas latviešu strēlnieku pulka) attēlo latvju strēlnieku sadursmi ar nāvniekiem Rīgā 1917. g. jūlijā: „Daļa mūsejo stāvēja Maskavas priekšpilsētā modrē, pie bankas, vai pasta, neatceros. Kādu dienu ap pusdienas laiku pulkā pienāca ziņa, ka nāvnieki uzbrūkot modrei. Pēc īsa brīža viss pulks nelielos pulciņos devās uz notikuma vietu. Grūti mums bija pārķlūt

dzelzceļam, jo nāvnieki apšaudīja. Kad ieradāmies notikuma vietā, mūsu modre jau bija ielenkusi nāvniekus un nelaida viņus no mājas laukā. Mūsu modres māja bija vienā un nāvnieku mitekļis otrā ielas pusē.

Mums pienākot, notika apšaudīšanās caur logiem. Sadursmes iemesls bij šāds. Mūsu postenis novērojis, ka trīs „nāvnieki“ cenšas noraut lielinieku plakātu par Rīgas domes vēlēšanām. Mūšējais uzsaucis, ja viņi raušot plakātu, šaušot. Nāvnieki pametuši plakātu, tuvojušies postenim un mēģinājuši atjemt strēlniekam šauteni. Mūšējais divus nāvniekus nodūris, bet trešais aizskrejis pie savējiem pēc palīga. Arī mūšējais sacēlis trauksmi. Nāvnieki sākuši nākt uz ielas, bet mūšējie tos apšaudījuši. Tad viņi sastājušies rotās, lai iznāktu pa vārtiem ārā. Mūšējie visu novērojuši, sametušies gar logiem un līdz ko nāvnieki tuvojušies vārtiem, šāvuši bez žēlastības. Tā nāvnieki netikuši ārā no sētas. Šaušanās turpinājusies līdz vakaram. Vakārā parādījušies uz ielām bruņotie auto. Pulkā sacēlies liels uzbudinājums. Klīda dažādas baumas. Vieni runāja, ka mūs atbruņošot, citi, ka pulka komiteju un vainīgos tiesāšot u. t. t.

Otrā vai trešā dienā atbrauca Kerenska komisārs Ziemeļfrontē esers Voitinskis. Sasauca pulka komiteju pilnā sastāvā. Kad ieradāmies, jau bija sanākuši gandrīz visi pulka virsnieki ar Voitinski priekšgalā. Domājām, ka mūs tūlīn arestēs. Tamdēļ aizejot piedodīnājām strēlniekiem, lai ir gatavi mums vajadzības brīdī palīdzēt.

Iesākās gaŗa apspriede un strīdi par to, kuŗš vainīgs. Mēs pastāvējām, ka mūsu pulka stundīnieks, neļaudams sevī atbruņot, pēc kaŗa likuma darijis pareizi. Voitinskis ieteica, lai izvairītos no tamlīdzīgām sadursmēm, izvest mūs no Rīgas. Mēs ieteicām izvest no Rīgas nāvniekus. Nolēma, ka jāiziet i mums, i nāvniekiem. Mēs no Rīgas izgājām, bet, kā vēlāk izrādījās, nāvniekus atstāja un ar viņiem iznāca sadursme trešam strēlnieku pulkam.“

Šī epizode ļoti raksturīga un toreiz savīļņoja visu Rīgas sabiedrību.

K. Miezītis (3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulks) glezināini attelo strēlnieku dzīvi 1917. g. vasarā Olaines frontē: Neitrālā joslā viscaur bij skaistas pļavas, noaugušas lielu zāli. Netāju no muižas drāšu aizžogojumiem, pa pļavu, līkumus mezdama, tecēja neliela upīte, kuŗu pļavas lielā zāle un kuplie kārklu krūmi vietām pilnīgi apslēpa.

Kaut gan nebija atļauts, tomēr bieži vien jūlija karstajās dienās strēlnieki iezagās upīte peldēties. Tiklīdz vāci pamanīja upīte strēlniekus, sāka tos apšaudīt. Dažu reizi strēlniekiem bij jānosēd upīte pa pusdienai. Naktis neitrālā joslā bij dzirdami kļiedzieni

— līdzīgi gaiļa dziedāšanai, pūces kliegzieniem, sivēnu kviekšanai u. t. t. Tie bija vācu „sekreti“. Bieži dzirdēja, ka vācu „sekreti“ sasveicinājās ar mūsējiem, vai atkal prasīja, cik pulkstens...“ Tad daži vācu kareivji pārbēga strēlnieku pušē un paziņoja, ka vāci gatavojas uzbrukumam. Tā arī notiek. Strēlnieki atjēdzas kā no rūgta sapņa un sāk meklēt vainīgo; beigās atrod attaisnojumu: vai tik nav izdarīta nodevība? Tad atkāpšanās no Rīgas ar visām klimām. M. stāsta: „Ap pusdienu nonācām Inčukalnā. Te stāvēja dažādas kaŗaspēka daļas, pat „nāves bataljons“. Petrogradas šoseja bij pārpildīta bēgļiem. Mums paziņoja, ka pirmo pulku esot ielēnkuši vācieši. Mūsu pulks aizgāja palīgā 1. pulkam. Pa tam „nāvnieki“ pie stacijas sacēla paniku. Tie šautenēm un lielgabaliem sāka apšaudīt pārejās mūsu kaŗaspēka daļas un vilcienu pie stacijas. Krievu kareivji un tāpat arī daudz latviešu strēlnieki panikā bēga. Vēl lielāku troksni sacēla bēgļi. Tie pameta visu savu mantību uz šosejas, bēga un kliezda, ka vāci uzbrūkot. Uztraucās arī kareivji citās kaŗaspēka daļās. Lielgabalnīki izjūdz zīrgus, atstāja lielgabalus, lādīņu kastes uz ceļa un paši zīrgos aulekšoja projām...“

Ad. Anskins (Skujietis) pakavējas pie strēlnieku pagrīdes darbības latvju strēlnieku bataljonos. Jau rezerves pulkā Terbatā 1916. g. vasarā bijušie skolotāji Fr. Ūvens, Vid. Strautiņš un Ad. Anskins, tad J. Vilks, K. Strazdiņš, Veidenbaums, Paulis Viksne nodibinājuši nelegāli sociāldemokratisku pulciņu „Pelēkie“. Vēlāk pulks pārcēlies uz Valmieru, kur zemgrīdas darbība paplašināta. Nākuši klāt — Kārlis Gailis, Eln. Ģenderts un Augusts Krieviņš, Laroze, Jurēvics, Andrejs Viksne, Rud. Lapiņš, Kirchensteins, Fogels. Pulciņam bijis lielniecisks raksturs. Skaits vēl paplašinājies 1917. gadā, jo nākuši klāt: Kārlis Seržans, K. Petersons, Sprīņģis, J. Zirnīs, Atis Ozoliņš u. c. „Pelēkie“ iejēmuši vienu no pirmām vietām Valmieras pilsētas, aprīņķa padomju un partijas dzīvē.

Verners Ekstteins (8. Valmieras strēlnieku pulka) ciņas Krievijas dienvidos pie Povorinas sādžas pret „zaļbaltiem“ tēlo šādi: „Pagriezoz, lai redzētu, ko dara otrais bataljons. „Streļķi“ viens pēc otra kāpa no ierakumiem ārā un „puceja“ pa stepi uz līnijas pusi. Es vēlreiz iespēru šautenē 5 patronas un kārtīgi izšāvu. Ieliku vēlreiz 5 un paskatījos pa labi. Redzu, man blakus ierakums tukšs. Aizmirsu pateikt, ka kopā ar mani bij Kribergs. Bet tā kā viņa šautene samaitājās, tad viņš vienkārši gulēja, bet es šaudīju no savas ar viņa patronām. Te arī mans Kribergs piecēlās un kā piespieda uz „vella pēdu“, tā tikai šineja stūri vien pa gaisu pagriezās. Un, saprotams, ka es diedzu viņam līdz. Atminu, ka gribēju vēl viņu noķert, bet kur tu noķersi. Viņš bij bijušais vieglatlēts cirku.

Es paskrēju gabalu un gribot negribot bij jāsēstas uz lauka. Man palika nelabi. Nodomāju — ja tāds ir karš, tad labāk sviēdišu „vinteni“ zemē un — uz mājām. Bet tad apķēroš, ka „mājas“ man Rīgā, bet līdz Rīgai, apmēram, 1½ tūkstošu verstis. Radās nāvīgas dusmas „uz puikām“, jo uz lauka es biju viens pats. Lodes urbās zemē pie manām kājām. Tikai tālu pa kreisi redzēju, ka viens gāja tāpat kā es (arī, laikam, bij ar aizdusu), bet otrs kliboja. Vairāk neviena nevarēju ieraudzīt.

Šautene izrādījās ļoti smaga un es viņu paņēmu pār plecu. Apspiezdams visas nepatīkamās jūtas, pagriezās uz dzelzceļa līnijas pusi. Instinktīvi. Bailes man nebija, ka mani var ievainot vai nošaut, lai gan, kā es jau sacīju, lodes cela zemi un putekļus gaisā. Man šķita, ja viņi dzītos pakal, nepaspēšu „aizdiegt“.

Ieraudzīju Kribergu. Pametu viņam ar roku. Viņš atnāca ar sanitāru, bet neļāvu izdarīt pārsejumu, jo asins nebija.

Kazaki raidīja uz mums visu laiku lodes, bet paši nenāca uz priekšu. Pulks sāka iet lēnām. Un es no vaļņa varēju redzēt, ka daudzi iedami paceļ rokas plecu augstumā un krit zemē. Pēc britiņa viņiem sāk plūst asinis. Citi iedami klūp, un kad novelk zābakus, izlej no tiem ne mazāk kā pusstopu asiņu. Sanitāru bij ļoti maz un viņi nespēja visus nevien aizvest, bet pat pārsiet.

Daudzus ievainoja, daudzi krita, bet uzvārdu un vārdu tagad neatceros. Tikai zinu, ka ievainoja ložmetēju komandas priekšnieku, bataljona komandieri, dažus vadu komandierus.

Es gāju pa līniju uz priekšu. Ieraudzīju, ka man pretim nāk viens no komandieriem, brauniņš rokā. Viņš kliedz „puikām“, lai griežas atpakaļ. Bet „puikas“ kliedz, lai dod patronas, jo ar pirkstiem kazakus šaut nevar. Arī man uzkliedza, lai es griežoties atpakaļ. Man uznāca dusmas, bet apdomājos, jo kliboju ļoti maz, kauču kāja sāka stingt. Es viņam parādīju kāju, gāju garām un, saprotams, ka mani neaizturēja.

Pēc tam es ieraudzīju pulka komandieri Steinu. Viņš arī, uzkāpis uz līnijas, sacīja puisiem:

„Biedri, ko jūs darāt!... Mums jāturas un jāiet uz priekšu!“

Bet „puikas“ kliedz, lai dod patronas. Steins aplusa, jo viņam nebija ko atbildēt. Es tajā brīdī nogāju no vaļņa un biju taisni krūmu otrā galā. „Puikas“ arī apstājās krūmos, tikai otrpus vaļņa, un nāvīgi lādējās, ka nav patronu. Es lēnām gāju, klibodams, uz Povarinas pusi. Man palika žēl Steina, jo viņš ļoti gribeja, lai mēs sevi neapkaunotu, bet bez patronām nebija ko domāt turēties. Es apstājos, pagriezās un ieraudzīju krūmu malā veselu kaudzi patronu kastes: vezumnieki patronas nebija aizveduši līdz galam, bet nosvie-

duši te, baidīdamies no šaviņiem. Pagriezoz uz Steina pusi un kļiedzu, cik vareņu, bet viņš laikam nevarēja sadzirdēt, jo kazaki šāva bez apstājas. Lai ietu pie viņa, bija jākāpj augšā uz vaļņa, bet kāja negribēja locīties. Tad paķeru pirmo akmeni un laidu taisni Steinam pa sāniem. Viņš pagriezās uz manu pusi un es viņam parādīju ar roku uz patronu kaudzi. Viņš sāka puīšiem ko sacīt. Tie sāka list pāri līnijai pēc patronām. Pirmais izleca Lagzdiņš. Paķera veselu riņķi patronu un neapstādamies metās pa stepi uz priekšu — ķēdē. Un tā viens pēc otra. Es gāju tālāk, jo tagad biju drošs, ka kazaki mani nedabūs rokā. Puikas parādis, kā mēs kaujamies...”

Tas ir vienkāršs, bet spilgts latvju strēlnieka tēlojums un viena no daudzām epizodēm Krievijas pilsoņkaŗa frontēs. Latvju strēlnieks, būdams tālu no dzimtās setas, bija palicis vienkāršs karotājs, kuŗam citas izejas nebija.

Gribas noslēgt izvilikumus no latvju strēlnieku atmiņām ar žurnalista K. Merca-Lapiņa nodrukātām 2 epizodēm no latvju strēlnieku dzīves Krievijā. K. Mercs-Lapiņš raksta:

„Oktobra dienas 1917. gadā. Novgoroda. Naidīga krievu pilsēta pret lielniecisko apvērsumu Pēterpili. Daudzi netic. Daudzi — intelligence — atklāti nosoda „demokratijas šķelšanu“, ko dara komunisti. Uz ielu stūriem pilsoņu grupas. Strīdas, spriež, runā. Bezgala daudz runā. Mutes izžūst, lūpu kaktiņos putas kalst, balsis piesmok. Bet trafareti-teoretiskās valodas plūst un plūst bez jēgas, bez maņas:

„Nevar slēgt mieru bez sabiedrotiem... Jākaro līdz galīgai uzvarai... Tauta, kuŗa sarāva verdzības vaŗas valsts iekšienē, prātis satriekt arī ārējo ienaidnieku... Tikai turēties vienoti... nešķelt demokrātiju... Nepadoties lielnieku demagoģijai...”

Runātājs nedabū beigt. Latviešu strēlnieku 4. un 6. pulku daļas ienāk pilsētā. Nadzenicas „ielauztas“ pakausi. Zaļās blūzes pie kakla ielocītas. Šautenes siksniņas uz pleca — stobri uz leju. Pozīcijās nokvēpušie katliņi dauzas gar rokas granātām, ap jostu savērtām. Galvenā ielā parādās pirmā grupa. Cilveku astoņdesmit. Visa pilsēta tric no bezmēra skaļās latviskās dziesmas skaidrā rudens dienā: „Kaut klinšu akmens šķelto—o—os!”

Neprasa, kā viņus te sagaida. Skaidra lieta: visa Krievija sen jau zin par viņu uzvarām frontē. Vienkāršie Novgorodas iedzīvotāji savā muļķa prātā iztulkojuši šīs uzvaras par mezonīgiem briesmu darbiem. Kļīst tautā leģendas, kā kādreiz par kazakiem.

„Kungs, Pestītājs, latīši nāk. Bēgat, glābjaties!”

Norimst dziesma pilsētā. Nozūd ļaužu grupas uz ielu stūriem. Noslēdz vārtus. Bābas slēpjas ar bērniem krāsnaugšās. Vīri

ludz ikonu, citi lūrē caur sleģu šķirbu. Tiri nejauši kaut kur no sētas nopaukšķ šāviena. Strēlnieki uz brīdi piestāj. Frontē noasinātais instinkts liek viņiem jaust, ka pilsēta šagaida viņus aklā naidā. Vada komandiers izgrūž īsu pavēli. Acumirkli grupa sadalās divās daļās: pa katru ielas malu, gar trotuariem un namu sētām slepdamies, iet 40 cilvēku straujā gaitā uz priekšu. Kur pamana grupu ļaužu — rokas granatu. Iečikstas nama vārti, paveras logs — granātu. Kā apdullinoši rungas belzieni plīst „čiekurs“ pēc „čiekura“. Pa vidam arī „pudeles“. „Čiekuru“ pilnas kabatas, bet „pudeles“ sakārtas ap jostu. Uzskrūvē kapseli, aizmet ikšķi aiz riņķīša un laiž pa roku galam. „Žvak—ra—rach!“ skan gaisā bez mītēšanās. „Rādīsim jums ellī, tumsas gari!“ lādas strēlnieki. Bet aiz sleģiem drudžainā steigā met krustus pie svētbildēm un machorkas pieķepējušās bārzdas čukst bez piestājas: „Kungs, Pestītāj, ļaunais ņem tavu valsti“.

Pret vakaru „ļaunais“ jau apgājis visas ielas. Gan vēl līdz pusnaktij pa nomaļu tumšām šķērsieliņām sprāgst „pudeles“ un „lode-šālnaja“ te tur, tad te stinkšot izsit loga rūti, bet pilsēta jau mirusi. Mirusi viņa, nevienam ne prātā nenāk radīt pretvaru. O, tāda joka tik strēlniekiem vajadzētu. Gara uzjautrināšanai. Pagulet uz ielas un pašaut. „Padod’ tik šurp!“

Tā Novgorodā. Un tā Peterpilī. Tikai drusku nopietnāki Maskavā. Un pēc tam Jaroslavā tāpat, un Kazanā tāpat. „Padod’ šurp!“

Un uzvarēja lielieki. Atvainojat, uzvarēja Tīreļu purvos norūdītie strēlnieki. Simts „čiekuri“ — kā splāviens acīs vienai miegainai krievu pilsētai.

*

Trīs gadi vēlāk... Krievijas dienvidi. Stepes. Vejš un sniegs kaukdams joņo nepārredzamā klajumā. Deņikins... Machno... Kaujas dien-dienā... Apsalušas kājas... Lupatām savārstitas viņas. Plāni mētelīši. Pieci gadi nēsāti vieni un tie paši. Bads. Ne maizes kumosija.

Pienāk frontē ziņa, ka bij. pad. valdība ziedojsi produktu atliekas, kuņas izvestas no sarkanās Latvijas un palikušas pāri biedriem-komunistiem. Maskavas komisari atcerējušies kaujās nomocīto, nosalušo, badā izdēdējušo „strelķi“. „Labs ir, ja „rupucis“, tad — padod šurp“, saka zēni.

Bet... nedod. Armijas apgādes nodaļa taisni tagad iedomājusies par vienlīdzību un dalīšanu. „Ko, latviešu divīzijai vien? Nē, ja dot, tad dot visai 13-tai armijai.“

Katram pa vienai sešpadsmitdaļmārciņai maizes!

„Pie velna! Ne kripatas tiem čuknām!“ bļauj streļki. „Mūsu valdība sūtījusi — mēs saņemsim.“

„Nevar tā,“ atbild resns „načhozs“, zemi gaļaino apakšlupu spīta stiepdams.

„Ko nevar! Pēc minūtes jūs savas lupatas nesalasisat!“ Un „streļki“ ķeras pie „pudelēm“. Nepaiet ne stunda, kad viņi ielenkti no visām pusēm ar čekas „osobistu“ ložbērējiem.

„Esat ar mieru vienlīdzīgi dalīties ar visu armiju?“ draudoši prasa „Maksimu“ un „Luisu“ stobri. „Vai nolikšat šautenes?“

Nē, šautenes un „čiekurus“ viņi nenoliks. Tāda kauna latvju strēlnieki nepazīst. Viss viens — badā nomirt. Tad labāk kauties. O, „streļki“ zin, ka viņu seši tukstoši izsīti astoņpadsmit tukstošu lielo krievu 13. armiju kā utu vanagus.

„Nojemat ložbērējus, kas mums apkārt, tad runāsim. Citādi... nāvēs slaktiņš!“

Nojēma. Tie, kas komunistiem varu pienes, vēl reiz lika pašai šai varai nodrebēt.

Ložbērējus nojēma, ar strēlniekiem izlīga. Kā nekā izdalīja starp armiju un divīziju no komisāru galda nokritušās druskas.

Ložbērējus nojēma, bet ziņoja par notikušo uz Maskavu „Rev-vojensovetam“.

„Moris var iet,“ kulakam uz galda kritot teica Trockis. Pro-
tams (atklātībai) piebilda, ka divīziju izformē rezervu trukuma dēļ.

Sastādīju uz ātru roku „dokladu“. Centos pierādīt, ka var vēl sadabūt 3—4000 latviešu. Piem. Rževā vien 400 latvju rezervistu. Eju ar papīru pie Daņiševska...

„Pēc tā, kas notika 13. armijā, viņi — dezorganizēta huliganu banda“, tā man atbildeja Daņiševskis.

Bet latvju komunistu konferencē tanī pašā ziemā pielika punktu tam, ko teica Trockis un Daņiševskis.

Kas uz viņiem metis akmeni? Vai būs tādi — nezinu. Man roka priekš tam mūžam necelsies. Viņi — latvi. Un varoņi arī. Taču no tām pašām Tīreļu purvu, Ložbērēju kalniņu un Nāves saļu ugunīm viņi izauga, no kuņģam arī nacionālās Latvijas armija izveidojās. Bet neviens nebija cietis tik daudz, kā viņi savās nepārtrauktās kaujās. Tāpēc, kad pienāca revolūcija, viņi arī visvairāk gribēja. Daudz upurēja un daudz prasīja. Bet visvairāk solīja Daņiševska 17. maija rezolūcija (1917. g.) un — noticeja latvju varoņi komunistiskam māņam.

Novērsās no dzimtenes, aizgāja ar saviem durkļiem jezuitisko brīvi stutēt.

Bet laiks gāja, nāca alošanās. Un tagad arī sarkanie strēl-

nieki galīgi uzgriezuši muguru varai, kuŗu viņi paši sauca pie dzīves. Viņu nava vairs tur. Viņi še. Zinu, cik simtu un tūkstošu bija to, kuŗi 1920.—21. gada ziemā iedūra durkli zemē, nosplāvās un uzvilkuši sarkanbaltsarkano karogu, sarkanā vietā, brauca uz dzimteni. Velu nāca, bet nāca.

Un viņus mēs arī tikai pieminam viņu liktenīgās alošanās dienās, jo par tiem retiēm simtiem, kuŗi no godīgas cīņas pār-gāja čekas kalpībā, atmiņa klusē.“

Tā raksta bijušais padomju varas darbinieks, kuŗš vīlies komunistu solījumos, jo pats personīgi novērojis un vislabāki izjūtis strēlnieku maldīgo ceļu sāpju gaitas. Te nav ko piebilst un atjemt.

Latvju strēlnieki atgriežas Latvijā

Pēc viena gada ilgas atrašanās svešatnē, latvju strēlniekiem radās iespēja atgriezties dzimtenē. Tas bija 1918. g. beigās. Tanī laikā latvju strēlnieku pulki atradās Krievijas dažādās frontēs. Lai gan Krievijas padomju sarkanās armijas virspavēlnieks ģen. Vācietis neatrada par iespējamu sarkanos latvju strēlnieku pulkus nomainīt pozīcijās, tomēr šie pulki patvarīgi atstāja fronti un devās uz Latviju. P. Stučka un citi padomju varas vīri to viņiem neliedza. Tie cerēja, ka nu pienācis laiks nodibināt Latvijā padomju varu, jō vācu okupācijas armija, pēc revolūcijas Vācijā, atstāja Latviju. Latvju strēlnieku pulkus pievienoja Krievijas 7. sarkanai armijai, kuŗa atradās Latvijas frontē.

Pēc ilgām svešniecības gaitām latvju strēlnieki-sarkanarmieši lielā steigā atgriezās dzimtenē. Klīda baumas, ka vāci Latvijā nodibinājuši savu valdību, kuŗa atrodas vācu muižniecības rokās. Latvijas pagaidu valdības uzsaukums latvju strēlniekiem, neiet cīņā pret savu tautu un tās patstāvību, nenokļuva strēlnieku rokās.

Latvju strēlnieki atgriezās dzimtenē vēl karstāki nacionālisti nekā agrāk. Viņi bija gatavi uz visniknā-

kām cīņām, jo iedomāja savā priekšā satikt tikai agrāko ienaidnieku — vācu kareivi. Daudzi bija pārliecināti, ka viņi atsvabina Latviju no cittautiešu jūga. Visai raksturīgi, ka strēlnieki līdzī uz Latviju, kā nacionālu īpašumu, pūlējās atvest lielgabalus, ieročus, zirgus, vezumus u. t. t. Šajā ziņā pat notika

K. Veidemaņa glezna — Latviešu strēlnieki kreiso eseru sacelšanās dienās Maskavā, 7. jūlijā 1918. g.

sadursme ar krievu padomju valdību, kuŗa šo mantu ne labprāt gribēja atdot. Latvju strēlniekos izplatīja tos pašus lozungus, kuŗi 1917. gadā krievu armiju noveda līdz sabrukumam. Tie bija: mieru, zemi, brīvību un maizi. Mūsu strēlniekos tie radīja spēku un sajūsmu. Nonākuši Rīgā, sarkanie strēlnieki labprāt pirka brošūru par Latvijas valsts proklamēšanu, J. Rieksta izdotās nacionālās kartes u. t. t.

Sākumā Latvijā tiešām iestājās citāds gaiss, nekā Krievijā. Ne velti latvju strēlniekus sauca par nacionālistiem un tie no Krievijas padomju varas sajēma pārmetumus. Izcēlās pat domstarpības starp Krievijas un Latvijas strādnieku padomēm. Beigās P. Stučkam un viņa domu biedriem bija jāpiekāpjas Krievijas padomju varas priekšā, jo Ļeņins un Trockis atteicās dot agrāk apsolītos lielos naudas pabalstus. Padomju vara bija sevišķi nikna tāpēc, ka cīņa pret mazo tautu nacionāliem karaspēkiem nekur netika izvesta līdz galam. Šīm tautiņām palika nelieli zemes stūrīši savā dzimtenē, kur tās cīnījās pret krievu sarkano armiju varēja organizēt savas nacionālās armijas, no jauna apdraudot Krievijas sarkano fronti.

Mazās, toties lielas dzimtenes mīlestības apdvestās latvju un igauņu nacionālās armijas piespieda Latvijas padomju valdību izdarīt uz vietas mobilizāciju, jo Krievija savus spēkus nedeва. Nebija steigā iespējams šķirot mobilizētos, ja par tādu neuzskataniecīgu skaitu iedalītos latvju pilsoņus „buržuju rotās“ un daļu mobilizēto novietošanu Valmieras „tīģeru dārzā“, kā komunisti nosauca tos. Mobilizēja pa lielākai daļai agrākos latvju kaujas virsniekus un latvju strēlniekus, kuŗi 1917. gadā bija palikuši Latvijā un nebija aizklīduši uz Krieviju.

Sarkanā armija Latvijā ārēji kļuva stipra. Tomēr komunistu vilinošie solījumi un neprāta politika drīz vien noveda šo armiju galīgā sabrukumā. Latvju strēlnieki-sarkanarmieši neredzēja solīto brīvību, bet tikai varmācības, kādas izveda dzīvē dažādi tribunāli. Latvijā valdīja vēl nedzirdēts terrors. Dažādos apvidos tribunāli bez žēlastības šāva un kāra katru, kuŗš tiem izlikās nepatīkams. Tās bija komunistu šausmu asinsdzīres. Nacionālizēja un konfiscēja visu. Viss tas atstāja uz latvju sarkaniem strēlniekiem atbaidošu iespaidu.

Kad frontē parādījās latvju nacionālie pulki: Vidzemē — ziemeļlatvijas armija, dienvidos Kurzemē — Kalpaka bataljons un latvju studentu rota, latvju sarkanie strēlnieki palika domīgi par padomju valdību. Tas gaiši atspoguļojās Rīgas strādnieku padomes pārvēlēšanās 1919. gada maijā, kad lielnieku kandidāti izkrita cauri. Komunistu laikrakstus vairs nelasīja un labprāt meklēja revolūcionāro sociālistu „Uz priekšu“, kuŗā dažreiz bija dzirdāma patiesība par patreizējo stāvokli. Latvju strēlnieki-sarkanarmieši sāka pārbēgt pretinieka pusē — Latvijas pagaidu valdības nacionālās kaŗaspēka vienībās. Katru brīdi varēja sagaidīt sacelšanos sarkanā armijā.

Tad negaidot nāca 1919. g. 22. maija notikumi — iesākās Latvijas pagaidu valdības kaŗaspēka uzbrukums sarkanai armijai no Latvijas ziemeļiem un dienvidiem. Šo stāvokli daļa sarkano strēlnieku veikli izmantoja: vieni devās mājup, otri — padevās gūstā, bet bija arī tādi, kuŗi pagrieza ieročus pret sarkano armiju. Tā tas notika cīņās pret vācu landesvēru pie Cēsīm 22. jūnijā.

Pēc sarkanās armijas sakaušanas un izdzīšanas, ko veica Latvijas varonīgās nacionālās armijas pulki 1920. gada pavasarī, uz Krieviju ar sarkano armiju aizklīda tikai maza daļa latvju strēlnieku: daļa dedzīgu komunistu un daļa tādu, kuŗiem bija neiespējami izkļūt ārā no savām sarkanarmijas daļām un tā, kas bija palikuši par profesionāliem kaŗotājiem un pēc 5 gadu ilgā kaŗa galīgi atradusi no darba. Tanī laikā katrā latvju strēlnieku padomju pulkā bija palikuši 200—500 cilvēku, agrāko 1200—1500 vietā. 1920. gada augustā Latvija noslēdza mierlīgumu ar padomju Krieviju, paredzot latvju sarkano strēlnieku daļu izformēšanu. Bet latvju strēlnieku padomju pulki, pēc zaudētām cīņām pret Latviju, bija jau paspēti nosūtīt uz Krievijas dienvidiem un citās frontēs.

Latvju strēlnieki, izbaudījuši ērkšķaino gaitu dažādās pilsoņu un kara frontēs Krievijā, bija kļuvuši vēl karstāki un dedzīgāki latvju dēli un ilgas pēc dzimtenes vairs nevarēja noslāpēt. Pacēlās dedzīgas balsis, kuŗas pieprasīja atļaut latvju strēlniekiem atgriezties Latvijā. Tikai vairs ne kā kaŗotājiem, bet mierīgiem pilsoņiem. Kad padomju vara visādi vil-

J. Grosvalda glezna — Ierakumos.

cinājās to darīt, tad strēlnieki piedraudēja to darīt patvarīgi. Tad padomju iestādes piekāpās. Virs latvju strēlnieku ešelona parādījās mūsu nacionālais karogs un, pārbraucoŗ Latvijas robežu, atskanēja no latvju strēlnieku mutēm mūsu tautas lūgšana: „Dievs svētī Latviju“.

Latvju strēlnieku pulku cīņas un vēsturiskās gaitas

(Chronika).

1914. g.

Jūlijs.

15. (28.)* — Pasaules kara sākums. Austro-Ungarija pieteic Serbijai karu.

19. (1.) — Vācija pieteic Krievijai karu.

1915. g.

Aprilis.

18. (1.) — Vācu priekšpulki iebrūk Kurzemē un virzās uz Liepāju un Jelgavu.

19. (2.) — 20. (3.) — Asiņainas kaujas pie Jelgavas, kurās jēn dalību divi latvju bataljoni. Vācu uzbrukums tiek atsisis un vāci Kurzemē atkāpjas uz Ventas upes līniju.

Maijs.

— Maija sākumā Rīgā notiek J. Goldmaņa organizētā apspriede latvju strēlnieku bataljonu organizēšanas jautājumā. Apspriedi vada A. Bergs. Goldmanis referē par bataljonu organizēšanu, pēc kam sapulcējušies uzdod viņam griezties pie kara ministra un armijas virspavēlnieka pēc atļaujas.

Jūlijs.

— Jūlija sākumā — vāci uzsāk otro uzbrukumu Kurzemē.

3. (16.) — Advokāts G. Ķempels ierodas armijas virspavēlnieka

* Līdz 1. februārim (vecais stils) 1918. g. divi stili — vecais un jaunais (iekavās), pēc tam — vienīgi jaunais.

štāba vest sarunas par latvju strēlnieku bataljonu štātiem un no-
teikumiem.

4. (17.) — Tiek apstiprināti latvju strēlnieku bataljonu statūti
un organizācijas komiteja no 15 personām, ar J. Goldmani priekš-
galā.

19. (1.) — J. Goldmanis un J. Zālītis publicē vēsturisko uz-
saukumu „Pulcējaties zem latvju karogiem“.

— **Jūlija beigās** — vāci jau ir iejēmuši Kurzemes lielāko daļu
(bez Ilukstes apriņķa). Uzbrukums apstājas uz Ķemeru—Kaln-
ciema—Dulbes—Bērzsmentes—Daugavas līnijas.

Augusts.

1. (14.) — 2. (15.) — No Rīgas patriotiskā manifestācija iz-
vada pirmos divus latvju strēlnieku bataljonus.

15. (28.) — No Rīgas izvada trešo latvju strēlnieku bataljonu.
Izvadišanā piedalās arī J. Goldmanis.

Oktobris.

18. (31.) — Pirmās latvju strēlnieku bataljonu „uguns kristi-
bas“ kaujās pie Slokas.

19. (1.) — Ģen. Aļeksejevs apsveic latvju strēlnieku bataljonus
ar 18. oktobra kaujām un nosūta padevības telegrammu Nikolajam
II. Nikolajs II. atbild: „Sirsniģi pateicos“.

Novembris.

3. (16.), 6. (19.) un 24. (7.) — Asiņainas kaujas Rīgas frontē,
kuŗās latvju strēlnieku bataljoni cieŗ zaudējumus.

28. (11.) — Vidzemes muiŗniecības marŗāls Palens fon Pilhaus
nosūta ģenerālim Diderichsam uz armijas galveno noietni rakstu,
apzīmēdams latvju strēlnieku bataljonus par „kaitiģu organizā-
ciju“.

1916.

Marts.

8. (21.) — Kaujas Ķekavas rajona, kuŗās jema dalību 1., 2.,
5., 6. un 7. latvju strēlnieku bataljoni un cieta zaudējumus.

Aprilis.

1. (14.) — 3. Kurzemes latvju strēlnieku bataljons ieģem ie-
rakumus vēsturiskajā Nāves salā un paliek tur 3 nedēģas vācu
uzbrukuma uģunis.

11. (24.) — Armijas komandieris ģen. Radko-Dmitrijevs ziņo

uz galveno nometni par 8. (21.) marta kaujas neveiksmēm un runā par nodevību.

Jūlijs.

3. (16.) — 9 (22.) — Kaujas Ķekavas rajonā, kurās jem dalību 1., 2., 6., 7. un 8. latvju strēlnieku bataljoni un pie Olaines — 5. latvju strēlnieku bataljons. Latvju strēlnieki no jauna cieš lielus zaudējumus.

4. (17.) — 5. (18.) — Kaujas Nāves salā, kurās jem dalību 3. latvju strēlnieku bataljons.

20. (2.) — Valsts domes loceklis V. Puriškevičs ziņo kaŗa ministriņ par 3. (9.) jūl. kauju neveiksmēm un pastrīpo, ka latvju strēlnieku bataljonus ziedo nodevībai.

Septembris.

25. (8.) — Vāci uzbruk Nāves salai ar smacejošām gāzēm. Dodoties uz ierakumiem saindējas 120 un mirst 20 latvju strēlnieki no 2. bataljona. Krievu 173. pulku (2000 durkļi) galīgi iznicina. Latvju strēlnieki pavada Nāves salā gāzēs 8 dienas.

Oktōbris.

— Latvju strēlnieku bataljonus pārformē pulkos un apvieno 2 brigādēs.

Decembris.

20. (2.) — 12. armijas komandieris ģen. Radko-Dmitrijevs izdod pavēli par Ziemassvētku kaujām.

21. (3.) — 6. Sibīrijas korpusa komandieŗa ģen. Vasiļjeva kaujas pavēle latvju strēlnieku pulkiem. Ar šo pavēli par apvienotās latvju strēlnieku divīzijas komandieri iecelts ģenerālis Augusts Misiņš.

— Ģen. Radko-Dmitrijevs ierodas frontē un uzstājas ar cildinošu runu par latvju strēlniekiem latvju pulku komandieru sapulcē.

23. (5.) — Ģen. A. Misiņa kaujas pavēle latvju strēlnieku pulkiem, kurā par uzbrukuma gala mērķi apzīmēta — Jelgava.

— Pirmās kaujas, kurās apvienotā latvju divīzija pārrauj vācu nocietinājumu līniju bez iepriekšējas artilērijas sagatavošanas: 1. latvju brigāde ieņem Skangaļus, 2. latvju brigāde — dodas Grabes-Kalnciema virzienā. Rezervu trukuma dēļ 1. brigāde plkst. 24. atiet izejas stāvoklī.

24. (6.) — Ģen. Radko-Dmitrijevs izdod pavēli sākt jaunu uzbrukumu.

25. (7.) — 2. latvju brigāde turpina uzbrukumu un asiņainās kaujās ieņem Ložmetēju kalnu.

27. (9.) un 29. (11.) — Kaujas turpinās. Vāci pielieto ķīmiskus lādījumus.

Kaujās no 24. (6.) — 29. (11.) decembrim abas latvju strēlnieku brigādes zaudē 978 kritušus, 3839 ievainotus un 614 bez vēsts pazudušus.

Sibīrijas strēlnieku pulkos kaņēivji atsakās iet uzbrukumā. 55. Sibīrijas pulkā nošauj 30 strēlniekus.

30. (13.) — Galvenās nometnes sevišķu uzdevumu ierēdnis Aga-fonovs telegrafē lauku štāba priekšniekam, pieprasidams rezervēs spēku izmantošanu, jo latvju daļas cietušas lielus zaudējumus.

31. (13.) — Latvju strēlnieku daļas atstāj fronti, izņemot 5. un 6. pulkus, kuņi paliek līdz 5. janv.

1917. g.

Janvāris.

9. (22.) — 10. (23.) — Vāci uzsāk uzbrukumu 3 virzienos. Ģen. Radko-Dmitrijevs pavēl latvju pulkiem no jauna doties uz fronti, lai uzsāktu pretuzbrukumu.

12. (25.) — Ģen. Radko-Dmitrijevs rīko jaunu 6. korpusa uzbrukumu Kalnciema—Klives—Skangaļu—Mangaļu virzienos. Uzbrukumā piedalās 5. un 6. latvju pulki un 1. latvju brigāde (1., 2., 3. un 4. latvju pulki). Uzbrukums beidzas bez sekmēm. Vissmagākos zaudējumus cieš 3. un 4. latvju pulki Tīrelpurvā.

17. (31.) — Vāci no jauna uzbrūk Ložmetēju kalnam, pielietojot ķīmiskos lādījumus. Uzbrukumu likvidē, piedaloties 5. un 6. latvju pulkiem (Silenieku virzienā) un 1. un 2. latvju pulkiem (Ložmetējkalnā).

Ar to beidzas Ziemassvētku kaujas, kuņas ilga 25 dienas. Kritušo, ievainoto un bez vēsts pazudušu skaits sniedzās pie 20.000, starp kuņiem — ap 8.000 latvju strēlnieku.

25. (7.) — Ģen. Aļeksejevs telegrafiski pieprasa kuņa ministriem iecelt komisiju Rīgas frontes notikumu (Ziemassvētku kauju) izmeklēšanai.

28. (8.) — Pieprasījumu atkārtoti.

Februāris.

27. (12.) — Februāra revolūcija Pēterpilī.

27. (12.) — Pirmie mitiņi un sapulces Rīgā, kuņas jēm daļību arī latvju strēlnieki.

Marts.

27. (7.) — 29. (11.) — Rīgā, Jonatana biedrības telpās, no-

tiek pirmā latvju strēlnieku pulku pārstāvju saeima. Piedalās 290 delegāti. Izvēl pirmo „Iskolastrelu“.

29. (11.) — Jaunizvēlēta „Iskolastrela“ pirmā sēde. Prezidija ievēl 7 personas, par priekšsēdētāju — kapt. V. Ozolu. Ievēl redakcijas komisiju laikraksta organizēšanai un strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas likvidācijas komisiju.

Aprīlis.

5. (18.) — „Iskolastrela“ sēdē piedalās „Ciņas“ pārstāvis ar ziņojumu par „kaŗa notikušiem momentiem“, un J. Goldmanis ar J. Zāli, uzstādamies strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas likvidācijas un Latvijas autonomijas jautājumos.

6. (19.) — „Iskolastrels“ kooptē aģitācijas darbiem soc.-dem. organizācijas komitejas locekļus.

7. (20.) — „Iskolastrels“ nolemj sutīt pārstāvi uz Pēterpils strādnieku un zaldātu deputātu padomi — sakaru uzturēšanai.

7. (20.) — „Iskolastrels“ nolemj atbalstīt K. Ulmaņa kandidāturu uz Vidzemes vicekomisāra amatu.

10. (23.) — Iznāk „Brīvā strēlnieka“ pirmais numurs.

11. (24.) — Pie „Iskolastrela“ nodibinās latgaliešu sekcija, kuŗā ieiet 4 virsnieki un 3 strēlnieki.

23. (6.) — „Iskolastrels“ nolemj pieaicināt savās sēdēs no katra pulka pa 1 pārstāvim un ik pārdienas apmeklēt pulkus frontē.

24. (7.) — „Iskolastrels“ pieņem lēmumu par bezzemnieku padomju organizēšanu.

30. (13.) — Iznāk „Okopnaja pravda“ 1. numurs, kā Novo-Ladogas pulka komitejas izdevums.

Maijs.

1. (14.) — Latvju strēlnieku rezerves pulka komiteja nolemj dibināt Valmieras garnizona zaldātu deputātu padomi.

— Frontē notiek brāļošanās. Rīgā — plašas demonstrācijas ar padomju lozungiem.

5. (18.) — „Iskolastrels“ pārrunā brāļošanos. Uzskāti dalās.

11. (24.) — Latvju rezerves pulka rotu un komandu pārstāvju sapulce ar 35 pret 16 balsīm pieņem lēmumu pret pagaidu valdību, par drīzu miera noslēgšanu — bez aneksijām un kontribūcijām.

12. (25.) — Atklāj latvju strēlnieku pulku deputātu apvienotās padomes sēdi Interimteātra telpās. Dienas kārtībā: Izpildu komitejas ziņojums, 2) apsveikumi, 3) izpildu komitejas apakškomisiju ziņojumi, 4) tekošais moments, 5) debātes.

17. (30.) — Pieņemta vēsturiskā rezolūcija (12 punkti) — pret pagaidu valdību, par varas pāriešanu padomju rokās.

18. (31.) — Jauniešiem „Iskolastrela“ sēdē pieņem lēmumu stāties sakaros ar P. Stučku un rīkoties pēc viņa aizrādījumiem.

19. (1.) — 1. latvju brigādes virsnieki, ārsti un ierēdņi pieņem lēmumu — noraidīt 17. maija rezolūciju un atsaukt savus pārstāvjus no „Iskolastrela“.

20. (2.) — Rīgā viesojas A. Kerenskis.

20. (2.) — Interimteātri notiek latvju strēlnieku masu sapulce, kurā nolemj atbalstīt 17. maija rezolūciju.

24. (6.) — „Iskolastrels“ publicē uzsaukumu „revolucionārai latvju demokratijai“, sakarā ar 17. maija rezolūciju, un uzaicina atbalstīt latvju strēlniekus ziedojumiem.

25. (7.) — Latvju rezerves pulka 2. bataljons pievienojas 17. maija rezolūcijai.

28. (10.) — Latvijas demokrātu un radikāldemokrātu partijas pieņem protestu pret 17. maija rezolūciju.

30. (12.) — Apvienotā latvju strēlnieku padome apstiprina 17. maija rezolūciju, pastiprinot tās 12. punktu — taktikas jautājumā. Par rezolūciju balso 185, pret — 75, atturas — 1.

31. (13.) — Krievijas lielnieku centrālkomitejas lēmums par nepieciešamību padomēm sagrābt varu savās rokās.

Jūnijs.

2. (15.) — 5. Zemgales pulka soc.-dem. (mazinieku) grupa protestē pret 17. maija rezolūciju.

4. (17.) — Fr. Menders izstājas no „Brīvā strēlnieka“ redakcijas. Viņa vietā stājas Hermanis (Auseklis).

11. (24.) — 12. armijas izpildu komiteja nolemj pieprasīt, lai latvju strēlnieki pārtrauc brāļošanos.

16. (29.) — Kerenska pavēle sākt uzbrukumu dienvid-vakaru frontē. Uzbrukums sākumā attīstās sekmīgi, bet beidzas ar armijas sakaušanu.

18. (1.) — Rīgā pretkaŗa demonstrācijas ar strādnieku piedalīšanos.

28. (11.) — „Iskolastrels“ pieņem protestu pret triecienu rotu formēšanu.

28. (11.) — „Iskolastrels“ nolemj Rīgas pilsētas domes vēlēšanās atbalstīt socialdemokrātu-lielnieku kandidātu sarakstu.

Jūlijs.

3. (16.) — 4. (17.) — Demonstrācijas Peterpilī pret pagaidu valdību un par visu varu padomēm.

22. (4.) — Kazaku daļas ielenc un izdara kratišanas „Ciņas“ un „Okopnaja pravda“ redakcijās, Rīgas strādnieku un kareivju padomē un citās organizācijās. Uz latvju strēlnieku padomes un vairākiem atsevišķu pulku pieprasījumiem kazaku daļas izved no Rīgas.

Augusts.

12. (25.) — Sakarā ar Rīgas pilsētas domes vēlēšanu kampaņu, Maskavas priekšpilsētā notika sadursme starp „nāvniekiem“ un latvju strēlniekiem.

13. (26.) — Rīgas pilsētas domes vēlēšanas, kuŗās jēn dalību arī latvju strēlnieku daļās.

19. (1.) — Vāci iesāk uzbrukumu Rīgas frontē, forsējot Daugavu pie Ikšķīles. „Iskolastrels“ izsūta pārstāvjus (emisārus) uz viēiem latvju pulkiem un brigādēm. — Vācu tāļšāvēji apšāuda Rīgas centru. 2. latvju brigāde iejēn Mazās Juglas pozīcijas.

20. (2.) — Rīgā ierodas pirmās atkāpjošās daļās. 1. latvju brigāde no Olaines atīē Rīgas virzienā. Pedējā „Iskolastrela“ sēde Rīgā piejēn lēmumu par evakuēšanos uz Cēsīm. — „Iskolastrels“ un citas organizācijas atstāj Rīgu. Pēc 26 stundu kaujas 2. latvju brigāde atstāj Mazās Juglas pozīcijas.

21. (3.) — Pedējās latvju strēlnieku daļās atstāj Rīgu.

23. (5.) — Vācu uzbrukumu aptura Siguldas rajonā. — Cēsis iznāk „Brīvais Strēlnieks“.

26. (8.) — Uz Kerenska rīkojumu 12. armijas prokurātūra sledz „Brīvo Strēlnieku“.

26. (8.) — Korņilova dumpja sākums.

27. (9.) — „Brīvā Strēlnieka“ vietā iznāk „Latvju Strēlnieka“ pirmais numurs.

29. (11.) — Uz latvju strēlnieku pieprasījuma „Iskolastrels“ nolēmj arestēt 1. latvju brigādes komandieri Gopperi, 1. latvju brigādes štāba priekšnieku Kārklīņu un speciālkorespondentu Tupīņu — kā kontrrevolucionārus.

30. (12.) — Korņilova dumpja apspīēšana.

31. (13.) — Pēterpils strādnieku deputātu padome piejēn rezolūciju ar lozungu — „Vīsu varu padomēm“.

Septembris.

5. (18.) — „Iskolastrels“ piejēn lēmumu par nekavejošu varas saņēšanu padomju rokās un piesola latvju strēlnieku atbalstu.

16. (29.) — Latvju strēlnieku soc.-dem. organizācijas komīēta nolēmj atjaunot „Brīvo Strēlnieku“ revolucionārā ceļā, ja tā atjaunošana netīktu atļauta visdrīzākā laikā.

Oktobris.

3. (16.) — 12. armijas mazā padome pieņem lemmu par „Iskolsola“ pārorganizēšanu.

18. (31.) — Uz latvju strēlnieku iniciatīvi Valmierā noorganizējas revolūcionārā komiteja.

19. (1.) — Kurzemes latvju strēlnieku pulks notura masu sapulci — Ķempu baznīcā.

25. (7.) — Oktobra revolūcija Pēterpilī. Pagaidu valdības arests. 2. padomju kongresa atklāšana.

26. (8.) — 2. padomju kongress pieņem dekrētus par mieru un zemi. Nodibinās tautas komisāru padome.

26. (8.) — Cēsīs noorganizējas revolūcionārā kara padome („Glavkorevs“ XII). „Glavkorevs“ un „Iskolastrels“ izlaiž uzsaukumu, sakarā ar Pēterpils notikumiem.

27. (9.) — Valkā noorganizējas „XII. armijas tēvijas un revolūcijas glābšanas komiteja“, kurā ieiet arī pilsonisko organizāciju (zemnieku savienības u. c.) pārstāvji.

— „Iskolastrels“ izsauc uz Cēsīm „revolūcionārās“ kārtības uzturēšanai divus latvju strēlnieku pulkus (1. un 3. pulku).

28. (10.) — Cēsīs notiek 12. armijas padomes sēde, kurā jē m dalību arī Černovs. Jaunizvēlēta „Iskosolā“ — puse kreisā bloka delegātu ar Nachimsonu priekšgalā.

29. (11.) — Junkuru sacelšanās Pēterpilī. Ielu kaujas Maskavā.

30. (12.) — Kerenska sakaušana pie Gatčinas.

31. (13.) — „Latvju Strēlnieka“ vietā no jauna sāk iznākt „Brīvais Strēlnieks“. — Vairākos latvju pulkos notiek virsnieku aresti.

Novembris.

2. (15.) — Oktobra revolūcijas uzvara Maskavā.

4. (17.) — Uz „Iskolastrela“ priekšlikumu Pēterpils revolūcionārā kara padome nolēm j likvidēt Strēlnieku bataljonu organizācijas komiteju kā „kontrrevolūcionāru“ organizāciju.

7. (20.) — Uz revolūcionāro organizāciju pieprasījumu 6. Tukuma latvju strēlnieku pulks ierodas Valkā.

18. (1.) — Satversmes sapulces vēlēšanas Vidzemē.

21. (4.) — „Iskolastrels“ saņem tautas komisāru padomes pieprasījumu sūtīt uz Pēterpili vienu no latvju strēlnieku pulkiem.

24. (7.) — Ar bruņotu spēku likvidē bataljonu organizācijas komitejas Valkas nodaļu.

25. (8.) — 6. Tukuma latvju strēlnieku pulks ierodas Pēterpilī.

28. (11.) — Latvijas soc.-rev. partijas Valkas komiteja pieņem protestu pret latvju strēlnieku pulku izvešanu no Latvijas.

— Uz Peterpili tautkomisāru pādomes rīcībā nosūta latvju strēlnieku sevišķu rotu.

30. (12.) — „Petrogradskij Ļistok“ parādās uzsaukums latvju strēlniekiem neuzstāties pret Satversmes sapulci.

Decembris.

4. (17.) — „Iskolats“ nolemj slēgt „Lidumu“ un „Laika Vestis“ (Latvju nacionālās kareivju savienības laikrakstu), kā kontrrevolucionārus izdevumus.

5. (18.) — 5. Zemgales strēlnieku pulka padome pieņem lēmumu par latvju strēlnieku korpusa organizēšanu. Līdzīgus lēmumus pieņem arī citās latvju strēlnieku daļās.

7. (20.) — „Iskosols“ un 12. armijas komandiers nolemj nekavējoši stāties pie latvju strēlnieku korpusa formēšanas.

— Cēsis notiek latvju strēlnieku pulku lielās padomes sēdes, kurās apstiprina lēmumus par latvju korpusa formēšanu.

12. (25.) — 2. Rīgas latvju pulks ierodas Valkā.

13. (26.) — 6. Tukuma latv. strēlnieku pulka padome pieņem lēmumu par sarkanās gvardes organizēšanu.

17. (30.) — Armijas virspavēlnieka pavēle par latvju strēlnieku korpusa formēšanu.

19. (1.) — Valmierā izbeidzas L. strādnieku, bezzemn. un strēlnieku padomju 2. kongress. Izvēl izpildu komiteju „Iskolats“, ar Fr. Roziņu-Āzi priekšgalā.

1918. g.

Janvāris.

5. (18.) — 6. Tukuma latvju strēlnieku pulks jēn daļību Krievijas Satversmes sapulces padzišanā.

9. (22.) — Uz Rogačevas fronti izbrauc 4. Vidzemes strēlnieku pulka 1. bataljons un 1. Daugavgrivas strēlnieku pulka 4. un 6. rotas ar ložmetēju komandu. Visas šīs daļas apvieno „1. revolucionāro priekšpulku grupā“.

(11. (24.) — 3. Kurzemes strēlnieku pulks atstāj Cēsis un dodas uz Kaļedina fronti.

13. (26.) — 2. Rīgas strēlnieku pulka pilna sapulce nolemj, ka latvju strēlnieku pulkiem jābūt Latvijas sarkanās gvardes kodolam, un „Iskolatam“ nekavējoši jāķerās pie sarkanās gvardes organizēšanas.

14. (27.) — 3. Kurzemes strēlnieku pulks ierodas Peterpilī. „Iskolastrela“ un pulka pārstāvji ierodas pie Ļeņina, kurš apsveic

pulku kā vienu no revolucionāriem un novel sekmes Kaļedina likvidēšanā.

21. (13.) — Rogačevas frontē sākas uzbrukums, kuŗā jem daļu 1. Daugavgrīvas un 4. Vidzemes strēlnieku pulki.

Februāris.

15. — „Iskolastrela“ plenums nolemj, ka latvju pulkus nevar demobilizēt pēc vispārējā demobilizācijas plāna, bet tie jāiztira no nevēlamiem elementiem un jāpārvērš sarkanā gvardā.

18. — Ziemeļu frontē vāci pāriet uzbrukumā un sāk iejemt atlikušo Latvijas daļu.

20. — Valkā iznāk pedējais „Brīvā Strēlnieka“ numurs. — „Iskolastrels“ un citas revolucionārās organizācijas atstāj Latviju.

— Vācu kaŗaspēks ieņem Cēsi un Valmieru.

22. — Vācu kaŗaspēks ieņem Valku. Pedējās latvju strēlnieku daļas atstāj Latviju.

— Kaļedina frontē 3. Kurzemes strēlnieku pulks ieņem Rostovu un Nachičevanu.

23. — No Peterpils uz Pleskavu pret vāciem dodas 6. Tukuma pulka bataljons (6. Torošinas pulks).

Marts.

2. — „Iskolastrels“ izdod rikojumu par latvju strēlnieku pulku pāriešanu sarkanā armijā.

3. — Brestas miera līguma parakstīšana.

12. — Tautkomisāru padome pārceļas uz Maskavu.

18. — „Iskolastrels“ nolemj demobilizēt līdz septembrim visas vecās strēlnieku kaujas vienības un paraleli tam uzsākt revolucionāro kaujas vienību formēšanu.

19. — Maskavā iznāk „Ciņas“ un „Brīvā Strēlnieka“ pirmais numurs.

Aprilis.

— Pēc Latvijas evakuācijas latvju pulki Krievijā novietojas:

Maskavā: divīzijas un 1. brigādes štābi, 1., 2., 3., 4. un 9. strēlnieku pulki. Bologoļē: 2. brigādes štābs, 5. un 8. strēlnieku pulki. Novgorodā: 7. strēlnieku pulks. V. Lūkoss: 1. Liepājas pulks. Pēterpilī un Torošinā: 6. strēlnieku pulks.

— No Pēterpils Archangeļskā ierodas latvju strēlnieku nodaļa, lai izvestu kaŗa ostas reevakuāciju sakarā ar angļu uzbrukumu. Saratova nodibinās atsevišķi latvju pulki, kuŗu pamatā — no Čaŗkovas evakuēto latvju strādnieku revolucionārā nodaļa. Pulks sastāv no 3 rotām un jātnieku nodaļas.

11.—12. — 1. un 4. latvju strēlnieku pulki piedalās anarķistu likvidēšanā, Maskavā.

13. — Revolūcionārā kara padome izdod pavēli par latvju strēlnieku divīzijas formēšanu. Par divīzijas komandieri tiek iecelts pulkvedis Vācietis, par komisāriem — K. Petersons un K. Dadzišs.

15. — 5. strēlnieku pulka 50 strēlnieki no Bologojas nobrauc uz Demjansku, vietējās padomes rīcībā.

25. — No Maskavas uz Ņ.-Novgorodu padomes rīcībā dodas 1. latvju strēlnieku pulka bataljons — 172 strēlnieki.

27. — 6. strēlnieku pulks dodas no Pēterpils uz Ino fortu, kuŗu atstāj tikai 14. maijā.

30. — 7. strēlnieku pulks dodas uz Somijas fronti (Pargolovas rajonā).

Maijs.

2. — No Maskavas uz Kursku, Ukrainas miera delegācijas apsargāšanai, izbrauc 2. strēlnieku pulka 61 latvu strēlnieks.

5. — 5. latvju strēlnieku pulkā Bologojē sastāv 530 strēlnieki, — 3. strēlnieku pulka 244 strēlnieki dodas no Maskavas uz Kalugu.

9. — 5. strēlnieku pulka 60 strēlnieki izbrauc uz Borovičiem, padomes rīcībā.

14. — 5. strēlnieku pulka 131 strēlnieks dodas uz Pēterpili kara komisariāta rīcībā.

— 8. strēlnieku pulka 48 strēlnieki izbrauc uz Pēterpili kara komisariāta rīcībā.

16. — 2. latvju strēlnieku pulka 148 strēlnieki dodas uz Ribinsku, padomes rīcībā.

18. — Maskavā saņem telegrammu, ka Saratovu iejēmuši bandīti. Stāvokli atjaunot dodas 2. latvju strēlnieku pulka bataljons ar 307 strēlniekiem un ložmetējiem.

— No Penzas uz Saratovu, dumpja apspiešanai, dodas internacionālā latvju-krievu-čechu nodaļa.

— 77 latvju strēlnieki no 3. latvju pulka pārved zelta fondu uz Kazaņu.

24. — 8. strēlnieku pulku izsauc no Bologojas uz Pēterpili, kara komisariāta apsargāšanai.

26. — Čehoslovaku sacelšanās Čelabinskā.

28. — Penzu ieņem čehoslovaki. Kaujā pret čehiem piedalās Penzas latvju nodaļa.

29. — Archangelskā atrodas 250 latvju strēlnieki.

— 78 strēlnieki no 3. latvju pulka pavada zelta fondu uz Kazaņu.

30. — 4. latvju strēlnieku pulks dodas no Maskavas uz austrumu fronti — Sizraņu.

31. — Vologdā novietotā latvju strēlnieku nodaļā sastāv 184 strēlnieki.

Jūnijs.

1. — 30 latvju kavalēristus nosūta uz austrumu fronti pret čehoslovākiem.

3. — 34 latvju kavaleristi nobrauc uz austrumu fronti 4. latvju pulkam palīgā.

7. — 8. latvju pulka 50 strēlnieki izbrauc uz Kirilovu, padomes rīcībā.

— 4. latvju pulks atstāj Sizraņu un atkāpjas uz Ruzajiem.

11. — No Torošinas uz Omsku dodas 6. Torošinas latvju pulks.

12. — 5. latvju pulka 32 strēlnieki nobrauc uz Novgorodu padomes rīcībā.

13. — 8. latvju pulka 25 strēlnieki nobrauc uz Novgorodu, padomes rīcībā.

— 5. latvju pulka 32 strēlnieki nosūtīti uz Ostaškovu, padomes rīcībā.

15. — 96 strēlnieki no 3. latvju pulka pavada zelta fondu uz Kazaņu.

— Somijas robežu Pargolovā apsargā 7. latvju strēlnieku pulks.

Jūlijs.

2.—3. — Pretlielinieku sacelšanās Jaroslavā. Nogalina Nachimsonu.

3. — No Vologdas uz Jaroslavu dodas 8. latvju pulka 250 strēlnieki dumpja apspiešanai.

5. — Latvju strēlnieku pulkos Maskavā bija: 1. latvju pulkā — 660 strēlnieki, 2. latvju pulkā — 860 strēlnieki, 3. latvju pulkā — 850 strēlnieki, 9. latvju pulkā — 900 strēlnieki, kavalerijas p. — 430 strēln.; 1. viegl. un atsev. smag. divizioni; haubicu, zenītbaterijas.

5. — Pretlielinieku sacelšanās Muromā, Ribinskā, Arzamasā. — Sacelšanos Muromā apspiež 1. latvju pulka bataljons; Ribinskā — 2. latvju pulka bataljons.

6. — 6. latvju strēlnieku pulks likvidē kreiso eseru sacelšanās mēģinājumu Pēterpilī. Tātad laikā uz Pēterpili izsauc 7. strēlnieku pulku.

6.—7. — Kreiso eseru sacelšanās Maskavā. Apspiešanā dalību ņem 1., 2., 3. un 9. latvju pulki un satiksmes bataljons.

9. — 1. latvju strēlnieku pulka 25 strēlnieki un 3. latvju strēl-

nieku pulka 30 strēlnieki dodas uz Kursku 5. padomju kongresa komisijas apsargāšanai.

10. — 1. latvju strēln. pulka 114 strēlnieki dodas uz Muromu dumpja apspiešanai.

— 6. strēlnieku pulks no Pēterpils dodas uz Jaroslavu un jēn dalību pretlielinieku apspiešanā.

15. — Jekaterinburgā ierodas 6. Torošinas latvju strēlnieku pulks.

16. — Jekaterinburgā noslepkavo bij. Krievijas caru Nikolaju II. un viņa ģimenes locekļus.

18. — Austrumfronte pieprasa nosūtīt viņas rīcībā latvju strēlnieku divīziju.

23. — Krit Jekaterinburga. Kaujās jēn dalību 6. Torošinas latvju pulks.

— No V. Lukiem uz Jekaterinburgu dodas 1. Liepājas latvju strēln. pulks (400 strēlnieki ar 7 ložmetējiem).

25. — Simbirsku iejēn pretlielinieki. Aizstāvēšanā piedalās 4. latvju pulka bataljons.

28. — Povorinas rajonā kaujās jēn dalību Kurzemes latvju strēlnieku pulks.

Augusts.

2. — 1. latvju strēlnieku nodaļa cīnās pie Spreskas, Volgas kreisā krastā.

3.—4.—5. — No Pēterpils uz austrumu fronti dodas latvju brigādes daļas Judiņa vadībā (6. Tukuma latvju pulks un artilērija).

6. — Pēc sīvām cīņām strēlnieku daļas atstāj Kazaņu.

7. — 1. latvju strēlnieku pulks (600 strēlnieki) dodas uz Kazaņu.

11. — 4. un 1. latvju pulki piedalās uzbrukumā Kazaņai. Kaujās krit „Iskolastrela“ priekšsēdētājs J. Zariņš.

12. — Svijaša ierodas 6. Tukuma latvju pulks.

14. — Pie Krasnajas Gorkas krit 3. latvju strēlnieku brigādes komandiers Judiņš.

30. — Ziemeļu frontē cīnas 6. armijā: latvju strēlnieku nodaļa — 142 strēlnieki, Kotļapas rajonā — latvju ložmetēju komanda — 81 strēlnieks, Vjatkas rajonā — 170 latvju strēlnieki.

31. — Pie austrumu frontes štāba, Arzamesā, atrodas 5. un 6. Torošinas latvju pulki (1000 strēlnieki, 29 ložmetēji un lielgabali).

Septembris.

2. — Vācietis iecelts par Krievijas republikas bruņoto spēku virspavēlnieku.

9. — Viskrievijas centrālā izpildu komiteja piešķir 5. latvju

strēlnieku pulkam sarkano goda karogu par Kazaņas aizstāvēšanu.

10. — Iejem Kazaņu. Kaujās jēn dalību 1., 4. un 6. latvju pulki (1200 strēlnieki un 30 ložmetēji), latvju kavalerijas pulks, 4. un 6. vieglās, 1. smagās latvju baterijas (10 lielgabali).

12. — Iejem Simbirsku.

Oktōbris.

16. — Povorinas rajonā ierodas 3. latvju brigāde: 8., 9. un atsevišķais Saratovas latvju strēlnieku pulki. Brigādes sastāvā darbojas arī Vitebskas latvju kavalerijas pulks, Penzas latvju eskadrons, 1. un 8. latvju baterijas.

19. — Revolūcionārā kara padome nolemj nodot latvju strēlnieku divīziju tiešā republikas bruņoto spēku virspavēlnieka rīcībā.

25.—27. — 9. latvju strēlnieku pulks un 1. latvju baterija jēn dalību kaujās Novochooperskas rajonā (Donas frontē).

Novembris.

9. — Revolūcijas sākums Vācijā. Vilhelms atsakās no troņa.

10. — 7. latvju pulks iejem Votkinu (Uralu frontē).

12. — Revolūcija Austro-Ungarijā.

16. — Operāciju sākums pret Latviju.

18. — Latvijas neatkarības proklamēšana.

30. — Pleskavā ierodas pirmie 2. latvju brigādes ešeloni.

Piemiņas lapa kritušiem latvju strēlniekiem

Liels cīņu un varoņu laikmets izskanējis un aizgājis vēsturē. Kaujas laukos, kur sniegā un ledū reiz plauka asinssārtas puķes un stinga uz mūžu mūsu varonīgie cīnītāji, tagad zied zili virši un pīpenītes. Jaunsaimnieks, dzīdams vaģu atkarotā senču zemē, dziļā darba mierā staiģā pāri klajumiem, kuģos tas pats vēl nesēn šauteni rokās stājās pretim ienaidniekam. Tikai retumis viņa arkla lemesis aizķeras pret kaut ko cietu un izveļ dienas gaismā kritušā kaņavīra kaulus. Tukšie acu iedobumi kā izbrīnējušies veras pretim saulei un redz jaunu dzīvi zaļojam pāri trūdiem. Latvijas zeme ir svēta un glabā daudzus pašai dziedzīgus cīnītājus...

Visā Latvijā izkaisīti, daudzās kapu kopiņās atdusās mūsu kritušie varoņi, kuģi atdeva savas karstās sirdis latvju tautas lielākai nākotnei. Neskaitāmas baltu krustu rindas un atsevišķas kapu kopiņas bez krusta bijušās vēsturisko cīņu vietās: Ložmetēju kalnā, pie Ķekavas, Nāves salā, Brāļu kapos, uzkalnos gar Daugavu, gar šosejām un ceļiem, kur kaņš ir gājis pāri. Kapu pa lielākai daļai aizmirsti. Gadu no gada dzenot vaģu daudzi nolīdzināti. Varoņu kapu nozūd. Vai tam tā vajadzētu būt?

Varoņu sirdis klusē un dus. Tikai šalcoģi vēģi drāžas pāri. Tikai lielos uzvaras svētkos un kritušo va-

roņu piemiņas dienā, kad kritušo varoņu ēnas staigā mūsu vidū, svētīdamas atbrīvoto Latvijas zemi, gaisos ir jūtama kā tāļa atskaņa no tiem laikiem, kad mūsu varoņi gāja cīņās un atdeva savas dārgās dzīvības... Kritušo piemiņu turēsim dārgu. Piemināt viņus! Neaizmirstiet arī, ka jebšu tie miruši, viņi mūžam runās!

Kritušie latvju strēlnieki

Apbedīti Rīgā, Brāļu kapos. Saraksts jemts no Brāļu komitejas archīva.

Altroks, Žano, apglabāts 26. okt. 1915. — Ānstrengs, Eduards, apgl. 5. dec. 1915. — Aukstupučs, Jānis, apgl. 18. febr. 1916. — Āvotiņš, Mārtiņš, apgl. 14. martā 1916. — Ābels, Kārlis, apgl. 22. martā 1916. — Ādermanis, Kārlis, apgl. 22. martā 1916. — Annus, Mārtiņš, apgl. 22. jūn. 1916. — Ākmīns, Jānis, apgl. 8. jūl. 1916. — Ābols, Kristaps, apgl. 8. jūl. 1916. — Āvotnieks, Jēkabs, apgl. 9. jūl. 1916. — Āsažs, apgl. 9. jūl. 1916. — Āsmīns, Kārlis, apgl. 22. sept. 1916. — Āvotiņš, Teodors-Ārvīds, apgl. 24. sept. 1916. — Āntiņš, Kārlis, apgl. 28. sept. 1916. — Ādamsons, Roberts, apgl. 28. sept. 1916. — Ādersons, Āugusts, apgl. 10. dec. 1916. — Āžaks, Frīdrichs, apgl. 22. dec. 1916. — Āpinis, Pēters, apgl. 3. janv. 1917. — Āpsīts, Jēkabs, apgl. 11. janv. 1917. — Ādlers, Jānis, apgl. 11. janv. 1917. — Āndersons, Jēkabs, apgl. 21. janv. 1917. — Āvotiņš, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — Āsjutīns, Emiljāns, apgl. 18. janv. 1917. — Āuslands, Jurijs, apgl. 25. janv. 1917. — Āvotiņš, Kārlis, apgl. 18. martā 1917. — Ārājs, Krišjāns, apgl. 15. apr. 1917. — Ākmens, Ernests, apgl. 22. apr. 1917. — Āsne, Frīdrichs, apgl. 6. maijā 1917. — Āboliņš, Nikolajs, apgl. 27. maijā 1917. — Ākmenkalns, Miķelis, apgl. 9. jūn. 1917. — Ālksne, Jānis,

apgl. 22. jūn. 1917. — **Andersons**, Jānis, apgl. 14. jūl. 1917. — **Andersons**, Juris, apgl. 2. aug. 1917. — **Auza**, Gustavs, apgl. 18. aug. 1917.

Buteniēks, Juris, apgl. 19. okt. 1915. — **Beirots**, Eduards, apgl. 26. okt. 1915. — **Bērziņš**, Dāvids, apgl. 31. okt. 1915. — **Boigāls**, Alberts, apgl. 9. janv. 1916. — **Bavfris**, Antons, apgl. 9. martā 1916. — **Brachmans**, Roberts, apgl. 17. martā 1916. — **Bāliņš**, Jānis, apgl. 26. martā 1916. — **Bērziņš**, Kārlis, apgl. 12. apr. 1916. — **Bauermans**, Boris, apgl. 12. apr. 1916. — **Birons**, Jānis, apgl. 23. apr. 1916. — **Bogdānovs**, Ivars, apgl. 27. apr. 1916. — **Blūms**, Ānsis, apgl. 14. maijā 1916. — **Bodnieks**, Aleksandrs, apgl. 28. maijā 1916. — **Blūms**, Augusts, apgl. 15. jūn. 1916. — **Baumans**, Vilis, apgl. 15. jūn. 1916. — **Blusmans**, Jānis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Budovičs**, Jānis, apgl. 29. jūn. 1916. — **Birkāns**, Žanis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Baude**, Mārtiņš, apgl. 6. jūl. 1916. — **Bailis**, Kārlis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Bērziņš**, Kārlis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Beržanskis**, Jānis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Blūmentāls**, Vilhelms, apgl. 11. jūl. 1916. — **Brucers**, Otto, apgl. 22. jūl. 1916. — **Bortkēvičs**, Ādolfs, apgl. 14. aug. 1916. — **Brakmans**, Jānis, apgl. 30. aug. 1916. — **Braunfelds**, Alberts, apgl. 17. sept. 1916. — **Birkāns**, Mārtiņš, apgl. 5. okt. 1916. — **Betmans**, Kārlis, apgl. 8. okt. 1916. — **Bombis**, Kārlis, apgl. 18. okt. 1916. — **Bauģa**, Rūdolfs, apgl. 29. okt. 1916. — **Bērziņš**, Pēters, apgl. 2. nov. 1916. — **Babiets**, Krišs, apgl. 28. nov. 1916. — **Bērziņš**, Niklas, apgl. 28. nov. 1916. — **Bergmans**, Ārvīds, apgl. 15. dec. 1916. — **Bimdže**, Leontijs, apgl. 28. dec. 1916. — **Briediņš**, Alberts, apgl. 28. dec. 1916. — **Birns**, Gotfrīds, apgl. 28. dec. 1916. — **Bogsberģs**, Ārvīds, apgl. 28. dec. 1916. — **Buivīts**, Fricis, apgl. 31. dec. 1916. — **Beikmans**, Jūlius, apgl. 31. dec. 1916. — **Baltiņš**, Vol-demārs, apgl. 31. dec. 1916. — **Barons**, Jānis, apgl. 3.

janv. 1917. — **Brinķis**, Žanis, apgl. 3. janv. 1917. — **Bērziņš**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917. — **Blūms**, Fricis, apgl. 5. janv. 1917. — **Baumans**, Andrējs, apgl. 11. janv. 1917. — **Bērziņš**, Jāzeps, apgl. 11. janv. 1917. — **Būmans**, Pēters, apgl. 11. janv. 1917. — **Bušs**, Fricis, apgl. 11. janv. 1917. — **Barkovs**, Savēlijs, apgl. 18. janv. 1917. — **Bautmans**, Pēters, apgl. 18. janv. 1917. — **Balots**, Roberts, apgl. 18. janv. 1917. — **Bērziņš**, Aleksandrs, apgl. 25. janv. 1917. — **Berģs**, Alfrēds, apgl. 25. janv. 1917. — **Brūders**, Aleksējs, apgl. 25. janv. 1917. — **Brūdģans**, Ivans, apgl. 25. janv. 1917. — **Bērziņš**, Gustavs, apgl. 28. janv. 1917. — **Bērziņš**, Jānis, apgl. 28. janv. 1917. — **Buks**, Fricis, apgl. 28. janv. 1917. — **Bedris**, Gustavs, apgl. 28. janv. 1917. — **Bachrans**, Oskars, apgl. 28. janv. 1917. — **Brants**, Volde-mārs, apgl. 8. febr. 1917. — **Blaušteins**, Kārlis, apgl. 4. martā 1917. — **Bērziņš**, Voldemārs, apgl. 25. apr. 1917. — **Bērziņš**, Jānis, apgl. 1. maijā 1917. — **Blumberģs**, Žanis, apgl. 8. maijā 1917. — **Balodis**, Pēters, apgl. 8. maijā 1917. — **Bērziņš**, Jānis, apgl. 15. maijā 1917. — **Balodis**, Alberts, apgl. 22. maijā 1917. — **Bicāns**, Jānis, apgl. 29. maijā 1917. — **Balodis**, Kārlis, apgl. 2. jūn. 1917. — **Brachmans**, Fricis, apgl. 7. jūn. 1917. — **Bertulsons**, Jēkabs, apgl. 27. jūn. 1917. — **Bērziņš**, Arvīds, apgl. 14. jūl. 1917. — **Balodis**, Pēters, apgl. 29. jūl. 1917. — **Bočs**, Jānis, apgl. 4. aug. 1917. — **Brauģe**, Kārlis, apgl. 4. aug. 1917. — **Barviks**, Alfrēds, apgl. 7. aug. 1917. — **Brachmanis**, Fricis, apgl. 7. aug. 1917.

Cinils, Aleksandrs, apgl. 22. nov. 1915. — **Celms**, Žanis, apgl. 22. martā 1916. — **Celmiņš**, Ernests, apgl. 12. apr. 1916. — **Cielavs**, Jānis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Cunce**, Kārlis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Cīruls**, Vilis, apgl. 31. dec. 1916. — **Celms**, Ānsis, apgl. 3. janv. 1917. — **Cālīts**, Pēters, apgl. 10. janv. 1917. — **Cirkuls**, Ernests,

apgl. 1. febr. 1917. — **Cepurnieks**, Jānis, apgl. 8. febr. 1917. — **Cīruls**, Pēters, apgl. 8. apr. 1917. — **Caune**, Ernests, apgl. 8. apr. 1917. — **Cīruls**, Aleksandrs, apgl. 2. aug. 1917.

Čerkasovs, apgl. 6. jūl. 1916. — **Čūlis**, Roberts, apgl. 3. janv. 1917. — **Červinskis**, Pēters, apgl. 28. janv. 1917.

Dambe, Žanis, apgl. 12. nov. 1915. — **Dambrāns**, Krišjāns, apgl. 19. nov. 1916. — **Dubaus**, Jānis, apgl. 1. martā 1916. — **Daboliņš**, Mārtiņš, apgl. 14. martā 1916. — **Dārznieks**, Jānis, apgl. 14. martā 1916. — **Damškalns**, Georgs, apgl. 17. martā 1916. — **Dubnovskis**, Ādams, apgl. 20. maijā 1916. — **Dziļums**, Kārlis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Dudums**, Juris, apgl. 8. jūl. 1916. — **Dzilna**, Vilis, apgl. 11. jūl. 1916. — **Dombis**, Jānis, apgl. 10. aug. 1916. — **Drupals**, Ānsis, apgl. 23. aug. 1916. — **Dāvidsons**, Ernests, apgl. 26. aug. 1916. — **Drauze**, Jānis, apgl. 30. aug. 1916. — **Duders**, Pēters, apgl. 28. dec. 1916. — **Dieviņš**, Jānis, apgl. 28. dec. 1916. — **Dimze**, Roberts, apgl. 31. dec. 1916. — **Dukašs**, Andrējs, apgl. 3. janv. 1917. — **Dance**, Jēkabs, apgl. 18. janv. 1917. — **Dankers**, Oskors, apgl. 21. janv. 1917. — **Dreimans**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Derums**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Dreimans**, Vilis, apgl. 25. janv. 1917. — **Dzērvīts**, Pēters, apgl. 25. janv. 1917. — **Dreimans**, Ānsis, apgl. 28. janv. 1917. — **Dobrovičs**, Jānis, apgl. 28. janv. 1917. — **Dreijers**, Andrējs, apgl. 8. febr. 1917. — **Draudiņš**, Aleksandrs, apgl. 10. febr. 1917. — **Dranga**, Mārtiņš, apgl. 27. maijā 1917. — **Daubiņš**, Kārlis, apgl. 26. jūl. 1917. — **Daders**, Kārlis, apgl. 29. jūl. 1917. — **Dulbe**, Hugo, apgl. 2. aug. 1917.

Ermancānovs, Jānis, apgl. 20. jūl. 1916.

Folkmans, Ādolfs, apgl. 19. okt. 1915. — Freidenbergs, Fricis, apgl. 12. nov. 1915. — Filipsons, Eduārds, apgl. 1. martā 1916. — Fogels, Jānis, apgl. 29. jūn. 1916. — Fetlērs, Miķels, apgl. 4. aug. 1916. — Francis, Jānis, apgl. 10. aug. 1916. — Feldbergs, Voldemārs, apgl. 30. nov. 1916. — Frīdenbergs, Ernests, apgl. 28. dec. 1916. — Freibergs, Ernests, apgl. 3. janv. 1917. — Femiteins, Ādolfs, apgl. 3. janv. 1917. — Fūrmans, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — Frintāls, Jēkabs, apgl. 18. janv. 1917. — Fišers, Mārtiņš, apgl. 25. janv. 1917. — Frabricius, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — Freibergs, Kārlis, apgl. 8. febr. 1917. — Fegelmans, Ānsis, apgl. 6. jūl. 1917. — Frīdrichsons, Krišs, apgl. 12. jūl. 1917. — Frīdbergs, Krišs, apgl. 21. jūl. 1917.

Gavenas, Jānis, apgl. 15. okt. 1915. — Girš, Jānis, apgl. 12. nov. 1915. — Grūbe, Alberts, apgl. 2. janv. 1916. — Grunvalds, Eduārds, apgl. 13. janv. 1916. — Garējevs, Sultāns, apgl. 1. martā 1916. — Garkuls, Otto, apgl. 5. martā 1916. — Galva, Jānis, apgl. 5. martā 1916. — Grīnvalds, Pēters, apgl. 23. apr. 1916. — Grīnbergs, Vilis, apgl. 30. apr. 1916. — Goldbergšs, Kārlis, apgl. 14. maijā 1916. — Grīnbergs, Augusts, apgl. 18. jūn. 1916. — Gobiņš, Mārtiņš, apgl. 8. jūl. 1916. — Grundmans, Fricis, apgl. 8. jūl. 1916. — Geks, Pēters, apgl. 8. jūl. 1916. — Gaile, Jānis, apgl. 8. jūl. 1916. — Gūtmans, Jēkabs, apgl. 11. jūl. 1916. — Grislis, Teodors, apgl. 13. jūl. 1916. — Garmsons, Kārlis, apgl. 20. aug. 1916. — Ginters, Jānis, apgl. 10. dec. 1916. — Grīnbergs, Rūdolfs, apgl. 31. dec. 1916. — Grīnbergs, Jānis, apgl. 31. dec. 1916. — Gronbergs, Jochans, apgl. 31. dec. 1916. — Gederts, Jēkabs, apgl. 3. janv. 1917. — Germans, Jānis, apgl. 5. janv. 1917. — Gebhards, Leopolds, apgl. 5. janv. 1917. — Glāznieks, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — Gelders, Kārlis, apgl. 21. janv. 1917. — Goldiņš, Jānis, apgl. 21. janv.

1917. — **Gubernāts**, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — **Grantiņš**, Fricis, apgl. 28. janv. 1917. — **Grandaus**, Indriķis, apgl. 28. janv. 1917. — **Gofmans**, Jānis, apgl. 28. janv. 1917. — **Gitcels**, Andrējs, apgl. 18. febr. 1917. — **Grikmans**, Vilis, apgl. 4. martā 1917. — **Gruņjašins**, Aleksandrs, apgl. 25. martā 1917. — **Grantiņš**, Jānis, apgl. 8. apr. 1917. — **Gūtmans**, Jānis, apgl. 15. apr. 1917. — **Gulbe**, Ernests, apgl. 2. jūl. 1917. — **Grīnbergs**, Jānis, apgl. 17. jūl. 1917. — **Guns**, Pēters, apgl. 4. aug. 1917. — **Galiņš**, Andžs, apgl. 7. aug. 1917. — **Graudiņš**, Dāvids, apgl. 10. aug. 1917. — **Gēģers**, Pēters, apgl. 13. aug. 1917.

Ibrīts, Jānis, apgl. 15. jūn. 1916. — **Ivanovs**, Stepanš, apgl. 25. jūn. 1916. — **Indāns**, Staņislavs, apgl. 23. aug. 1916. — **Inspektorovs**, Jānis, apgl. 11. janv. 1917. — **Ivanovs**, Georgs, apgl. 25. janv. 1917. — **Ivans**, Jānis, apgl. 11. martā 1917. — **Igne**, Viktors, apgl. 29. apr. 1917.

Jansons, Kristaps, apgl. 27. okt. 1915. — **Jaunzems**, Jānis, apgl. 8. nov. 1915. — **Jansons**, Kristjāns, apgl. 12. nov. 1915. — **Jumiķis**, Alberts, apgl. 17. martā 1916. — **Jauniņš**, Jūlijs, apgl. 6. jūl. 1916. — **Junkovs**, Eduārds, apgl. 13. jūl. 1916. — **Juliks**, Eduārds, apgl. 20. jūl. 1916. — **Jansons**, Krišjānis, apgl. 29. jūl. 1916. — **Jakušķins**, Jēkabs, apgl. 15. dec. 1916. — **Juksts**, Donāts, apgl. 18. janv. 1917. — **Judzis**, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — **Jankovskis**, Fricis, apgl. 25. janv. 1917. — **Jucis**, Fricis, apgl. 28. janv. 1917. — **Janēvičs**, Krišjānis, apgl. 8. febr. 1917. — **Janovs**, Francis, apgl. 8. febr. 1917. — **Jakenfeldts**, Jānis, apgl. 8. apr. 1917. — **Jēkabsons**, Kārlis, apgl. 22. apr. 1917. — **Jurģensons**, Eduārds, apgl. 13. maijā 1917. — **Jansons**, Jānis, apgl. 2. jūn. 1917. — **Janužans**, Jānis, apgl. 14. jūl. 1917. — **Jēkabsons**, Kārlis, apgl. 21. jūl. 1917.

Krūmiņš, Kristaps, apgl. 23. okt. 1915. — **Kļaviņš**, Jānis, apgl. 5. nov. 1915. — **Kļautsvens**, Kristaps, apgl. 12. nov. 1915. — **Kopics**, Aleksandrs, apgl. 5. dec. 1915. — **Kāve**, Jūlijs, apgl. 9. janv. 1916. — **Ķirsis**, Jāzeps, apgl. 9. janv. 1916. — **Kairenc**, Aleksandrs, apgl. 9. janv. 1916. — **Kazeks**, Pēters, apgl. 2. febr. 1916. — **Kammers**, Jūlijs, apgl. 1. martā 1916. — **Krabans**, Jēkabs, apgl. 3. martā 1916. — **Krasovskis**, Kārlis, apgl. 9. martā 1916. — **Kronbergs**, Ansis, apgl. 22. martā 1916. — **Kerbis**, Arvīds, apgl. 26. martā 1916. — **Kopke**, Fricis, apgl. 18. apr. 1916. — **Krūmiņš**, Kārlis, apgl. 11. maijā 1916. — **Karurs**, Jānis, apgl. 13. maijā 1916. — **Krēsliņš**, apgl. 19. maijā 1916. — **Kuperšmidts**, Otto, apgl. 25. maijā 1916. — **Klaustiņš**, Roberts, apgl. 28. maijā 1916. — **Ķerra**, Juris, apgl. 11. jūn. 1916. — **Kubliņš**, Jēkabs, apgl. 11. jūn. 1916. — **Kiršteins**, Ernests, apgl. 22. jūn. 1916. — **Knofs**, Ērihs, apgl. 25. jūn. 1916. — **Kiruls**, Vilis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Kūmiņš**, Kārlis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Kalniņš**, Kārlis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Krievs**, Jānis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Kurre**, Alberts, apgl. 8. jūl. 1916. — **Kangērs**, Pēters, apgl. 13. jūl. 1916. — **Kristiņš**, Roberts, apgl. 13. jūl. 1916. — **Kaldrinskis**, Jānis, apgl. 13. jūl. 1916. — **Kūla**, Jānis, apgl. 13. jūl. 1916. — **Kalniņš**, Pēters, apgl. 16. jūl. 1916. — **Kurkus**, Frīdrichs, apgl. 27. jūl. 1916. — **Kraukliņš**, Krišs, apgl. 1. aug. 1916. — **Kārkliņš**, Juris, apgl. 1. aug. 1916. — **Karlsons**, Alfrēds, apgl. 4. aug. 1916. — **Kalniņš**, Kārlis, apgl. 4. aug. 1916. — **Kalnbergs**, Jānis, apgl. 10. aug. 1916. — **Kārkliņš**, Augusts, apgl. 18. aug. 1916. — **Ķeze**, Aleksandrs, apgl. 22. aug. 1916. — **Krastiņš**, Jēkabs, apgl. 26. aug. 1916. — **Konopackis**, Zigfrīds, apgl. 30. aug. 1916. — **Karlsons**, Jānis, apgl. 30. aug. 1916. — **Karlsons**, Juris, apgl. 30. aug. 1916. — **Kuzenbachs**, Fricis, apgl. 7. sept. 1916. — **Kolks-Kolchs**, Pēters, apgl. 22. sept. 1916. — **Krastiņš**, Miķelis, apgl. 28. sept. 1916.

— **Krasts**, Indriķis, apgl. 5. okt. 1916. — **Kraumbergs**,
 Fricis, apgl. 8. okt. 1916. — **Klauze**, Mārtiņš, apgl.
 12. nov. 1916. — **Kacens**, Kārlis, apgl. 28. dec. 1916.
 — **Koriševskis**, Bonavends, apgl. 31. dec. 1916. —
Kalniņš, Jānis, apgl. 31. dec. 1916. — **Kalniņš**, Jū-
 lijs, apgl. 31. dec. 1916. — **Kopča**, Antons, apgl. 31.
 dec. 1916. — **Ķempels**, Kārlis, apgl. 31. dec. 1916.
 — **Ķesters**, Krišs, apgl. 3. janv. 1917. — **Ķempis**,
 Eduārd, apgl. 3. janv. 1917. — **Ķauķis**, Vilis, apgl.
 5. janv. 1917. — **Kupačs**, Mārtiņš, apgl. 5. janv. 1917.
 — **Kazaks**, Kārlis, apgl. 5. janv. 1917. — **Kulvers**,
 Eduārd, apgl. 5. janv. 1917. — **Krauklis**, Pēters, apgl.
 11. janv. 1917. — **Krastiņš**, Pēters, apgl. 11. janv.
 1917. — **Krūmiņš**, Jānis, apgl. 11. janv. 1917. — **Kociņš**,
 apgl. 18. janv. 1917. — **Kainass**, Jēkabs, apgl. 18. janv.
 1917. — **Kalniņš**, Osvalds, apgl. 21. janv. 1917. — **Ko-
 kals**, Kārlis, apgl. 25. janv. 1917. — **Kirsteins**, apgl.
 25. janv. 1917. — **Klops**, Alfrēds, apgl. 25. janv. 1917.
 — **Kļaviņš**, Roberts, apgl. 28. janv. 1917. — **Kļave-
 nieks**, Vilis, apgl. 28. janv. 1917. — **Kneģers**, An-
 drējs, apgl. 28. janv. 1917. — **Kovaļevskis**, Mārtiņš,
 apgl. 1. febr. 1917. — **Ķircis**, Jānis, apgl. 8. febr.
 1917. — **Kārkliņš**, Alfrēds, apgl. 18. febr. 1917. —
Kvilis, Pēters, apgl. 18. febr. 1917. — **Krūms**, Kārlis,
 apgl. 25. febr. 1917. — **Krastiņš**, Jānis, apgl. 8. apr.
 1917. — **Kreilis**, Ādolfs, apgl. 8. apr. 1917. — **Ķēniņš**,
 Jānis, apgl. 8. apr. 1917. — **Kociņš**, Jānis, apgl. 8. apr.
 1917. — **Kalniņš**, Kārlis, apgl. 13. maijā 1917. — **Kaln-
 bērzis**, Ernests, apgl. 13. maijā 1917. — **Krūmiņš**, Kārlis,
 apgl. 13. maijā 1917. — **Klocs**, Otto, apgl. 20. maijā
 1917. — **Krasts**, Jānis, apgl. 27. maijā 1917. — **Kal-
 niņš**, Vilis, apgl. 2. jūn. 1917. — **Keimka**, Alfrēds,
 apgl. 15. jūn. 1917. — **Kreijers**, Jūlijs, apgl. 15. jūn.
 1917. — **Kārkliņš**, Kārlis, apgl. 19. jūn. 1917. — **Ku-
 buliņš**, Žanis, apgl. 19. jūn. 1917. — **Krūmiņš**, Volde-
 mārs, apgl. 19. jūn. 1917. — **Krastiņš**, Fricis, apgl. 27.

jūn. 1917. — **Krūmiņš**, Fricis, apgl. 21. jūl. 1917. — **Karps**, Andrējs, apgl. 29. jūn. 1917. — **Krūmiņš**, Jānis, apgl. 29. jūn. 1917. — **Kulešs**, Fricis, apgl. 4. aug. 1917. — **Kurmis**, Jānis, apg. 7. aug. 1917. — **Kaimiņš**, Pēters, apgl. 12. aug. 1917. — **Krams**, Kārlis, apgl. 15. aug. 1917. — **Ķuzis**, Eduārds, apgl. 21. aug. 1917.

Leimans, Jānis, apgl. 19. nov. 1915. — **Leišmans**, Krišs, apgl. 30. dec. 1915. — **Liters**, Jānis, apgl. 25. janv. 1916. — **Liezers**, Eduārds, apgl. 9. janv. 1916. — **Landemans**, Andrējs, apgl. 14. martā 1916. — **Lielgalvs**, Vilis, apgl. 9. apr. 1916. — **Lauznis**, Emīls, apgl. 27. apr. 1916. — **Liepiņš**, Jānis, apgl. 28. maijā 1916. — **Licis**, Augusts, apgl. 1. jūn. 1916. — **Labrencs**, Žanis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Lūsis**, Jānis, apgl. 11. jūl. 1916. — **Lakats**, Jānis, apgl. 20. jūl. 1916. — **Laģzdiņš**, Mārtiņš, apgl. 29. jūl. 1916. — **Leiers**, Jānis, apgl. 23. aug. 1916. — **Lakis**, Hugo, apgl. 26. aug. 1916. — **Leģzdiņš**, Jānis, apgl. 14. sept. 1916. — **Loms**, Kaspars, apgl. 3. dec. 1916. — **Liesovs**, Jānis, apgl. 22. dec. 1916. — **Lasmans-Lasmins**, Voldemārs, apgl. 28. dec. 1916. — **Lapsa**, Juris, apgl. 28. dec. 1916. — **Lirkas**, Otto, apgl. 31. dec. 1916. — **Lejiņš**, Jēkabs, apgl. 31. dec. 1916. — **Liljenbergs**, Augusts, apgl. 31. dec. 1916. — **Lācis**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917. — **Leisports**, Vilis, apgl. 3. janv. 1917. — **Liests**, Eduārds, apgl. 5. janv. 1917. — **Liepiņš**, Otto, apgl. 11. janv. 1917. — **Lapains**, Juris, apgl. 18. janv. 1917. — **Lieskavnieks**, Ansis, apgl. 18. janv. 1917. — **Lapa**, Voldemārs, apgl. 18. janv. 1917. — **Liepa**, Ernests, apgl. 25. janv. 1917. — **Lopatins**, Nikolajs, apgl. 25. janv. 1917. — **Levis**, Artūrs, apgl. 28. janv. 1917. — **Lutsers**, Jugans, apgl. 28. janv. 1917. — **Liepiņš**, Eizens, apgl. 8. febr. 1917. — **Lepe**, Jānis, apgl. 18. febr. 1917. — **Luiks**, Leonards, apgl. 1. apr. 1917. — **Lūsis**, Arnolds, apgl. 8. apr. 1917. — **Liepa**, Pēters, apgl. 6. maijā

1917. — **Luks**, Dimitrijs, apgl. 2. jūn. 1917. — **Lazdiņš**, Jāzeps, apgl. 27. jūn. 1917. — **Lauvis**, Jānis, apgl. 21. jūl. 1917. — **Linde**, Kārlis, apgl. 26. jūl. 1917. — **Luškēvičs**, Roberts, apgl. 29. jūl. 1917.

Martiņsons, Jānis, apgl. 2. janv. 1916. — **Miezans**, Jānis, apgl. 25. janv. 1916. — **Muižnieks**, Arturs, apgl. 26. martā 1916. — **Mazors**, Jānis, apgl. 9. apr. 1916. — **Miķelsons**, Jānis, apgl. 9. apr. 1916. — **Matlans**, Fricis, apgl. 12. apr. 1916. — **Muceniēks**, Ārvīds, apgl. 22. jūn. 1916. — **Midels**, Rūdolfs, apgl. 9. jūl. 1916. — **Martinsons**, Pēters, apgl. 11. jūl. 1916. — **Miezens**, Jānis, apgl. 11. jūl. 1916. — **Muižnieks**, Krišjāns, apgl. 13. jūl. 1916. — **Medvieģis**, Pēters, apgl. 13. jūl. 1916. — **Meijers**, Krišjāns, apgl. 14. sept. 1916. — **Miķelsons**, Jānis, apgl. 26. okt. 1916. — **Martizāns**, Izidors, apgl. 10. dec. 1916. — **Manguls**, Jēkabs, apgl. 28. dec. 1916. — **Miške**, Andrējs, apgl. 28. dec. 1916. — **Moizners**, Ādams, apgl. 3. janv. 1917. — **Mežetuģa**, Izidors, apgl. 5. janv. 1917. — **Mežiņš**, Jānis, apgl. 11. janv. 1917. — **Martovs**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Migla**, Pēters, apgl. 21. janv. 1917. — **Miglons**, Pēters, apgl. 21. janv. 1917. — **Meiders**, Kārlis, apgl. 21. janv. 1917. — **Masiņš**, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — **Morks**, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — **Millers**, Antons, apgl. 25. janv. 1917. — **Manguls**, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — **Maiss**, Rūdolfs, apgl. 25. febr. 1917. — **Mičkovskis**, Jānis, apgl. 25. febr. 1917. — **Muzikants**, Ānsis, apgl. 4. apr. 1917. — **Masnieks**, apgl. 15. apr. 1917. — **Meļķis**, Juris, apgl. 27. apr. 1917. — **Margā**, Jānis, apgl. 2. maijā 1917. — **Millers**, Āugusts, apgl. 6. maijā 1917. — **Masnieks**, Krišjāns, apgl. 22. maijā 1917. — **Melders**, Jāzeps, apgl. 21. jūl. 1917. — **Mensurs**, Kārlis, apgl. 4. aug. 1917.

Naure, Jānis, apgl. 19. okt. 1915. — **Niedrīts**, Jūlius, apgl. 11. maijā 1916. — **Namiķis**, Žanis, apgl. 18.

janv. 1917. — **Nobreits**, Frīdrichs, apgl. 18. aug. 1917.
— **Nulle**, Hermans, apgl. 20. aug. 1917. — **Niedriņš**,
Vilis, apgl. 23. aug. 1917.

Ozoliņš, Vilis, apgl. 22. dec. 1915. — **Osīts**, Juris,
apgl. 14. martā 1916. — **Ozoliņš**, Fricis, apgl. 17. martā
1916. — **Ozols**, Ālberts, apgl. 17. martā 1916. — **Ozols**,
Jānis, apgl. 25. jūn. 1916. — **Osīts**, Voldemārs, apgl.
16. jūl. 1916. — **Oderests**, Jānis, apgl. 18. aug. 1916.
— **Ozoliņš**, Kārlis, apgl. 8. okt. 1916. — **Osis**, Jēkabs,
apgl. 13. okt. 1916. — **Olenders**, apgl. 28. dec. 1916. —
Ozols, Ernests, apgl. 3. janv. 1917. — **Ozols**, Niko-
lajs, apgl. 3. janv. 1917. — **Ozoliņš**, Jānis, apgl. 18.
janv. 1917. — **Odots**, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. —
Ozols, Kārlis, apgl. 25. janv. 1917. — **Ozols**, Žanis,
apgl. 28. janv. 1917. — **Ozols**, Jānis, apgl. 18. febr.
1917. — **Osternaicis**, Zāmuēls, apgl. 25. febr. 1917. —
Ozollapa, Ānsis, apgl. 29. apr. 1917. — **Ozoliņš**, Bēr-
tuls, apgl. 29. apr. 1917.

Ploše, Jānis, apgl. 5. dec. 1915. — **Perdaks**, Kārlis,
apgl. 5. dec. 1915. — **Priede**, apgl. 2. febr. 1916. —
Pampliks, Jānis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Putniņš**, Jūlijs,
apgl. 8. jūl. 1916. — **Puķis**, Nikolajs, apgl. 8. jūl. 1916.
— **Pērkons**, Āndrējs, apgl. 11. jūl. 1916. — **Pikmans**,
Fricis, apgl. 11. jūl. 1916. — **Pūpēdis**, Mārtiņš, apgl.
11. jūl. 1916. — **Prenoss**, Hārijs, apgl. 11. jūl. 1916.
— **Putenieks**, Jānis, apgl. 13. jūl. 1916. — **Paipala**,
Kristaps, apgl. 16. jūl. 1916. — **Paegle**, Pāvils, apgl.
16. jūl. 1916. — **Pauže**, Jēkabs, apgl. 20. jūl. 1916. —
— **Ploša**, Jānis, apgl. 4. aug. 1916. — **Prūsis**, Ernests,
apgl. 14. aug. 1916. — **Puriņš**, Augusts, apgl. 3. sept.
1916. — **Petrovskis**, Jānis, apgl. 12. nov. 1916. —
Plauktiņš, Pēters, apgl. 3. janv. 1917. — **Prūsis**, Di-
trichs, apgl. 3. janv. 1917. — **Puriņš**, Aleksandrs, apgl.
3. janv. 1917. — **Purgailis**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917.
— **Piduks**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917. — **Pikalts**, Er-

nešts, apgl. 18. janv. 1917. — **Paegle**, Bruno, apgl. 18. janv. 1917. — **Putens**, Jēkabs, apgl. 18. janv. 1917. — **Pole**, Andžs, apgl. 18. janv. 1917. — **Poriets**, Jūlijs, apgl. 21. janv. 1917. — **Pule**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Purīts**, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — **Puriņš**, Voldemārs, apgl. 28. janv. 1917. — **Pozdnaks**, Ādams, apgl. 28. janv. 1917. — **Pilaģs**, Hermans, apgl. 28. janv. 1917. — **Priede**, Pēters, apgl. 8. febr. 1917. — **Pravasts**, Kārlis, apgl. 25. febr. 1917. — **Pareizs**, Krišjānis, apgl. 11. martā 1917. — **Pabels**, Ernests, apgl. 18. martā 1917. — **Pētersons**, Jānis, apgl. 18. martā 1917. — **Pleits**, Krišs, apgl. 25. martā 1917. — **Pulģa**, Antons, apgl. 8. apr. 1917. — **Puļķis**, Roberts, apgl. 8. apr. 1917. — **Poģuls**, Ernests, apgl. 15. apr. 1917. — **Puriņš**, Eduārd, apgl. 15. apr. 1917. — **Pjaziks**, Aleksandrs, apgl. 22. apr. 1917. — **Poriets**, Jānis, apgl. 7. maijā 1917. — **Plošs**, Jānis, apgl. 24. maijā 1917. — **Plaude**, Jānis, apgl. 2. jūn. 1917. — **Pavelonis**, Kazimirs, apgl. 2. jūn. 1917. — **Putnis**, Reinholds, apgl. 15. jūn. 1917. — **Petrovskis**, Ilja, apgl. 10. jūl. 1917. — **Pancikovskis**, Pāvils, apgl. 14. jūl. 1917. — **Peinsons**, Izidors, apgl. 21. jūl. 1917. — **Preveskauns**, Mārtiņš, apgl. 4. aug. 1917. — **Puriņš**, apgl. 28. dec. 1917. — **Poģa**, Jānis, apgl. 31. dec. 1917.

Ratnieks, Arnolds, apgl. 30. martā 1916. — **Redlichs**, Ernests, apgl. 9. apr. 1916. — **Radžels**, Jāzeps, apgl. 22. jūn. 1916. — **Rozīts**, Pēters, apgl. 25. jūn. 1916. — **Rudtiks**, Kristaps, apgl. 9. jūl. 1916. — **Rudzaks**, Jānis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Rudzons**, Fricis, apgl. 8. jūl. 1916. — **Rimša**, Jānis, apgl. 11. jūl. 1916. — **Roze**, Krišs, apgl. 18. aug. 1916. — **Rasiņš**, Jānis, apgl. 18. aug. 1916. — **Ruņģis**, Ernests, apgl. 20. aug. 1916. — **Reitmans**, Richards, apgl. 7. okt. 1916. — **Rozenbergš**, Andrējs, apgl. 1. sept. 1916. — **Ripkēvics**, Jānis, apgl. 10. dec. 1916. — **Rudzīts**, Fricis, apgl.

31. dec. 1916. — **Rumbiņš**, Vikentijs, apgl. 31. dec. 1916. — **Ruskis**, Augusts, apgl. 3. janv. 1917. — **Richfers**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917. — **Rozentāls**, Andrējs, apgl. 3. janv. 1917. — **Reinbergs**, Kārlis, apgl. 11. janv. 1917. — **Rozenblats**, Eduārds, apgl. 11. janv. 1917. — **Rumpe**, Jānis, apgl. 18. janv. 1917. — **Ruicens**, Jēkabs, apgl. 18. janv. 1917. — **Rozenbergs**, Vilis, apgl. 21. janv. 1917. — **Rezgals**, Andrējs, apgl. 25. janv. 1917. — **Rupliš**, Augusts, apgl. 25. janv. 1917. — **Rudmans**, Ansis, apgl. 25. janv. 1917. — **Roze**, Teodors, apgl. 25. janv. 1917. — **Relis**, Jānis, apgl. 1. febr. 1917. — **Rambe**, Jānis, apgl. 18. febr. 1917. — **Reņģenieks**, Teodors, apgl. 25. febr. 1917. — **Runcis**, Vilhelms, apgl. 8. apr. 1917. — **Reinis**, Jēkabs, apgl. 10. maijā 1917. — **Reitiņš**, Augusts, apgl. 15. jūn. 1917. — **Radvils**, Antons, apgl. 15. jūn. 1917. — **Rulis**, Alberts, apgl. 19. jūn. 1917. — **Radziņš**, Jānis, apgl. 4. aug. 1917. — **Roze**, Vilis, apgl. 15. aug. 1917.

Stūris, Andrējs, apgl. 15. okt. 1915. — **Skuja**, Jānis, apgl. 23. okt. 1915. — **Sikis**, Andrējs, apgl. 5. nov. 1915. — **Siliņš**, Francis, apgl. 5. nov. 1915. — **Strazdiņš**, Kristaps, apgl. 5. nov. 1915. — **Strazdiņš**, Žanis, apgl. 19. nov. 1915. — **Svilpe**, Jānis, apgl. 14. martā 1916. — **Sūna**, Jūlijs, apgl. 17. martā 1916. — **Stankēvičs**, Kārlis, apgl. 17. martā 1916. — **Sedals**, Krišs, apgl. 22. martā 1916. — **Spore**, Augusts, apgl. 7. maijā 1916. — **Seglinieks**, Ernests, apgl. 18. maijā 1916. — **Siliņš**, Eduārds, apgl. 19. maijā 1916. — **Sepps**, Vilhelms, apgl. 13. jūl. 1916. — **Skuja**, Kārlis, apgl. 29. jūl. 1916. — **Sakenfelds**, Jānis, apgl. 4. aug. 1916. — **Skuja**, Augusts, apgl. 14. aug. 1916. — **Sarniets**, Voldemārs, apgl. 23. aug. 1916. — **Struņķis**, Jānis, apgl. 3. sept. 1916. — **Sēja**, Francis, apgl. 22. okt. 1916. — **Skalats**, Roberts, apgl. 12. sept. 1916. — **Suveizda**, Konstantins, apgl. 15. dec. 1916. — **Sarkanbārds**, Kār-

lis, apgl. 28. dec. 1916. — **Savlovskis**, Pāvels, apgl. 28. dec. 1916. — **Svilsts**, Aleksandrs, apgl. 28. dec. 1916. — **Smelens**, Hermanis, apgl. 31. dec. 1916. — **Serbakovs**, Eduards, apgl. 31. dec. 1916. — **Smilškalns**, Fricis, apgl. 31. dec. 1916. — **Skrastņiņš**, Jānis, apgl. 31. dec. 1916. — **Seiketuls**, Voldemārs, apgl. 31. dec. 1916. — **Salmiņš**, Jānis, apgl. 31. dec. 1916. — **Slodiņš**, Jānis, apgl. 3. janv. 1917. — **Sperliņš**, Ernests, apgl. 3. janv. 1917. — **Sockis**, Roberts, apgl. 3. janv. 1917. — **Sietnieks**, Eduards, apgl. 3. janv. 1917. — **Spruksts**, Staņislavs, apgl. 5. janv. 1917. — **Sakals**, Kārlis, apgl. 18. janv. 1917. — **Suneps**, Antons, apgl. 18. janv. 1917. — **Strēlnieks**, Pēters, apgl. 18. janv. 1917. — **Sņikers**, Aleksandrs, apgl. 21. janv. 1917. — **Strautiņš**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Svitiņš**, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — **Spalts**, Jānis, apgl. 28. janv. 1917. — **Sirmais**, Pāvils, apgl. 28. janv. 1917. — **Spangevičs**, Pēters, apgl. 18. febr. 1917. — **Spalva**, Kārlis, apgl. 18. martā 1917. — **Susseis**, Staņislavs, apgl. 18. martā 1917. — **Stravinskis**, Augusts, apgl. 18. martā 1917. — **Sņiķers**, Jānis, apgl. 25. martā 1917. — **Seskis**, Jānis, apgl. 1. apr. 1917. — **Salmiņš**, Jānis, apgl. 12. apr. 1917. — **Sams**, Alberts, apgl. 15. apr. 1917. — **Skudra**, Francis, apgl. 29. apr. 1917. — **Spine**, Kārlis, apgl. 6. maijā 1917. — **Skrika**, Kārlis, apgl. 6. maijā 1917. — **Skrika**, Ādolfs, apgl. 19. jūn. 1917. — **Svimpuls**, Dāvids, apgl. 14. jūl. 1917. — **Sarkans**, Pēters, apgl. 17. jūl. 1917. — **Sofins**, Āsmans, apgl. 29. jūl. 1917. — **Stiebris**, Jānis, apgl. 2. aug. 1917. — **Sipans**, Aleksandrs, apgl. 15. aug. 1917.

Šnurovs, Kupriāns, apgl. 19. okt. 1915. — **Štauders**, Fēliks, apgl. 31. okt. 1915. — **Švalbe**, Emīls, apgl. 30. dec. 1915. — **Štolcers**, Kārlis, apgl. 9. martā 1916. — **Štamguts**, Emīls, apgl. 14. martā 1916. — **Šnoriņš**, Pēters, apgl. 22. jūn. 1916. — **Štāls**, Kārlis, apgl. 6. jūl.

1916. — Šukovs, apgl. 6. jūl. 1916. — Šmidts, Jūlijs, apgl. 11. jūl. 1916. — Ščebrēvičs, Jānis, apgl. 16. jūl. 1916. — Šilinskis, Eduārds, apgl. 1. aug. 1916. — Švarcs, Roberts, apgl. 7. sept. 1916. — Šteinerts, Ernests, apgl. 8. okt. 1916. — Šteimanis, Fricis, apgl. 10. okt. 1916. — Štālbergs, Kārlis, apgl. 28. dec. 1916. — Špringe, Teodors, apgl. 31. dec. 1916. — Šķēde, Jānis, apgl. 31. dec. 1916. — Šūmachers, Otto, apgl. 3. janv. 1917. — Šneiders, Pēters, apgl. 3. janv. 1917. — Šulcs, Aleksandrs, apgl. 11. janv. 1917. — Šmitchens, Kārlis, apgl. 18. janv. 1917. — Šillers, Arnolds, apgl. 21. janv. 1917. — Šnepsts, Ernests, apgl. 25. janv. 1917. — Šulcs, Pēters, apgl. 25. janv. 1917. — Štauers, Fridrihs, apgl. 22. febr. 1917. — Švarcs, Mārtiņš, apgl. 4. martā 1917. — Šinants, Mārtiņš, apgl. 29. apr. 1917. — Šemidts, Alberts, apgl. 13. maijā 1917. — Šneiders, Eduards, apgl. 3. jūl. 1917. — Šefenbergš, Kārlis, apgl. 21. jūl. 1917.

Timms, Jēkabs, apgl. 19. okt. 1915. — Treimanis, apgl. 2. janv. 1916. — Tuurs, Jānis, apgl. 1. martā 1916. — Trunovskis, Jānis, apgl. 25. jūn. 1916. — Tripka, Voldemārs, apgl. 9. jūl. 1916. — Tovtišs, Kazimirs, apgl. 30. aug. 1916. — Tališs, Jūlijs, apgl. 5. okt. 1916. — Treijs, Oskars, apgl. 28. dec. 1916. — Timša, Roberts, apgl. 31. dec. 1916. — Treide, Pēters, apgl. 18. janv. 1917. — Treiguts, Jēkabs, apgl. 18. janv. 1917. — Tomsons, Jānis, apgl. 25. janv. 1917. — Tiltiņš, Kārlis, apgl. 1. febr. 1917. — Tillo, Aleksandrs, apgl. 25. martā 1917. — Titers, Andrējs, apgl. 8. aprīlī 1917.

Unsuls, Pēters, apgl. 22. febr. 1916. — Upenieks, Sidors, apgl. 5. martā 1916. — Upe, Kārlis, apgl. 11. jūn. 1916. — Ulmanis, Jēkabs, apgl. 9. jūl. 1916. — Ulmanis, Mārtiņš, apgl. 30. aug. 1916. — Uskurs, Jānis,

apgl. 18. janv. 1917. — **Urga**, Ansis, apgl. 1. febr. 1917.
— **Unts**, Sīmanis, apgl. 8. febr. 1917. — **Uders**, Jānis,
apgl. 6. jūl. 1917. — **Ubels**, Krišjāns, apgl. 10. jūl. 1917.

Valters, Roberts, apgl. 2. janv. 1916. — **Valters**,
Jūlius, apgl. 13. janv. 1916. — **Villers**, Gustavs, apgl.
25. janv. 1916. — **Vilnis**, Pāvils, apgl. 17. martā 1916.
— **Voins**, Miķels, apgl. 9. apr. 1916. — **Vanaģs**, Ze-
bastjāns, apgl. 30. apr. 1916. — **Villerts**, Fricis, apgl.
25. jūn. 1916. — **Valcis**, Kārlis, apgl. 25. jūn. 1916. —
Veichs, Jānis, apgl. 6. jūl. 1916. — **Vasuls**, Vilis, apgl.
8. jūl. 1916. — **Vennets**, apgl. 8. jūl. 1916. — **Vidmans**,
Kristjāns, apgl. 4. aug. 1916. — **Valters**, Jānis, apgl.
18. aug. 1916. — **Vītols**, Jānis, apgl. 26. aug. 1916. —
Vetters, Juris, apgl. 22. sept. 1916. — **Vanaģs**, Ernests,
apgl. 22. okt. 1916. — **Vilnis**, Jānis, apgl. 28. dec. 1916.
— **Veickalns**, Voldemārs, apgl. 3. janv. 1917. — **Vec-
kungšs**, Žanis, apgl. 3. janv. 1917. — **Vadons**, Frīdis,
apgl. 11. janv. 1917. — **Vaičuks**, Jānis, apgl. 18. janv.
1917. — **Vītiņš**, Voldemārs, apgl. 25. janv. 1917. —
Viļums, Andrējs, apgl. 28. janv. 1917. — **Vārna**, Pē-
ters, apgl. 1. febr. 1917. — **Veiskops**, Jānis, apgl. 15.
apr. 1917. — **Veinberģs**, Matīss, apgl. 10. apr. 1917. —
Veilands, Vilhelms, apgl. 13. jūn. 1917. — **Veide**,
Voldemārs, apgl. 19. jūn. 1917. — **Vītolinš**, Ernests,
apgl. 21. jūl. 1917. — **Vīksne**, Pēters, apgl. 2. aug.
1917. — **Vījups**, Pēters, apgl. 7. aug. 1917.

Ziberts, Otto, apgl. 27. okt. 1915. — **Zemīts**, Vol-
demārs, apgl. 31. okt. 1915. — **Zdonovičs**, Kazimirs,
apgl. 9. febr. 1916. — **Zenis**, apgl. 5. martā 1916. —
Zvinis, Žanis, apgl. 22. martā 1916. — **Zekķe**, Augusts,
apgl. 23. apr. 1916. — **Zaharovs**, Teodors, apgl. 8. jūl.
1916. — **Zvaiģzne**, Jānis, apgl. 20. jūl. 1916. — **Zēmans**,
Jānis, apgl. 14. aug. 1916. — **Zvirbulis**, Jānis, apgl. 14.
aug. 1916. — **Zeibots**, Jānis, apgl. 7. sept. 1916. — **Ze-
mels**, Arnolds, apgl. 31. dec. 1916. — **Zemels**, Kriš-

jāns, apgl. 31. dec. 1916. — **Zeļčs**, Jāzeps, apgl. 3. janv. 1917. — **Zatle**, Ernests, apgl. 3. janv. 1917. — **Zilbermans**, Vilis, apgl. 5. janv. 1917. — **Zemgals**, Kristaps, apgl. 11. janv. 1917. — **Ziemels**, Miķelis, apgl. 21. janv. 1917. — **Zariņš**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Zaumans**, Jānis, apgl. 21. janv. 1917. — **Zābaks**, Otto, apgl. 21. janv. 1917. — **Zelčs**, Josifs, apgl. 18. febr. 1917. — **Ziernis**, Kārlis, apgl. 18. febr. 1917. — **Zeļčs**, Nikodims, apgl. 18. martā 1917. — **Zviedris**, Andrējs, apgl. 25. febr. 1917. — **Zošs**, Izidors, apgl. 25. febr. 1917. — **Zedens**, Jūliuss, apgl. 4. martā 1917. — **Zvirbulis**, Fricis, apgl. 25. martā 1917. — **Zvaižzne**, Jānis, apgl. 8. apr. 1917. — **Zandbergs**, Jānis, apgl. 27. jūn. 1917. — **Zēbergs**, Augusts, apgl. 7. aug. 1917. — **Zirons**, Eduards, apgl. 7. aug. 1917. — **Ziediņš**, Pēters, apgl. 4. aug. 1917. **Žilēvičs**, Voldemārs, apgl. 2. janv. 1916. — **Žipris**, Konstantis, apgl. 3. janv. 1917.

1916. g. Ziemassvētku kaujās kritušie latvju strēlnieki.

Saraksts jemts no „Latviešu strēlnieks“ Nr. 5.

Ziemassvētku kauju pirmā posmā, no 23.—30. decembrim, 1916. g., no diviem pulkiem — 5. Zemgales un 7. Bauskas — var publicēt pilnīgus kritušo sarakstus, pēc vārdiem, — no pārējiem diviem — tikai virsniekus pēc vārdiem, bet strēlniekus pēc kopskaita. Tāpat pēc kopskaita var uzrādīt 1. brigādes zaudējumus par Ziemassvētku kauju pirmo dienu, jo vārdiskie saraksti par 1. brigādi nav uzglabājušies.

5. Zemgales latv. strēln. pulkā sajā laikā krituši sekoši virsnieki: 1) štāb-kap. Lasmins, 2) poručīks Grinbergs, 3) podpor. Mažuchno, 4) praporščīks Liepiņš, 5) praporščīks Undričs, 6) praporščīks Baumanis, — apbedīti Rīgā. Strēlnieki: 1) vec. apakš. virsn. Cīrulis, Juris, 2) jefreitors Pundurs, Āntons, 3) strēlnieks Krivinskis, Pēteris, 4) Rublis, Roberts, 5) Kadīķis, Voldemārs, 6) Vīksne, Jānis, 7) Emeljanovičs,

Lavrentijs, 8) Āboliņš, Jānis, 9) Švāns, Antons, 10) Rudovskis, Josefs, 11) Tauriņš, Jānis, 12) Platkāja, Eduārds, 13) jaun. apakšvirsn. Grunde, Krišjānis, 14) jaun. ap. v. Romanis, Kārlis, 15) jaun. apakšvirsn. Boreikis, Ivans, 16) jefreitori: Grunduls, Teodors, 17) Groskaufmans, Arturs, 18) Krūkle, Augusts, strēlnieki: 19) Knospiņš, Kārlis, 20) Višs, Jānis, 21) Pelders, Teodors, 22) Pfeifers, Paulis, 23) Struiģa, Fricis, 24) Voimuižis, Osips, 25) jaun. apakšvirsn. Eglīts, Jānis, 26) jaun. ap. v. Štāls, Kleberts, 27) strēln. Sirkans, Jānis, 28) Gruzis, Herberts, 29) Kuševics, Roberts, 30) jefreit. Komzars, Krišjāns, 31) strēln. Belkovskis, Roberts, 32) Straumans, Jēkabs, 33) Poga, Hans, 34) jefr. Barokvis, Pēteris, 35) strēln. Vāciets, Jānis, 36) Kapers, Kārlis, 37) Gudriņš, Jānis, 38) Neimanis, Fricis, 39) jefr. Eichmanis, Voldemārs, 40) feldfebels Ivanovs, Glorijis, 41) vec. ap. virsn. Fridenbergš, Ernests, 42) strēln. Āsmuss, Pāvels, 43) Pekke, Nikolajs, 44) Vinters, Fricis, 45) Puriņš, Pāvels, 46) Šiska, Andrējs, 47) jaun. ap. virsn. Zaļmežs, Andrējs, 48) strēln. Ūpmanis, Kārlis, 49) Salmiņš, Kārlis, 50) Veidemans, Pēteris, 51) Laube, Pēteris, 52) Lielmanis, Pēteris, 53) Strazds, Jānis, 54) Bļodnieks, Kārlis, 55) Radomiške, Michails, 56) Krūze, Osvālds, 57) Blīģzna, Ernests, 58) jefr. Kantovskis, Fricis, 59) jaun. ap. virsn. Baumanis, Kārlis, 60) jefr. Laiže, Jānis, 61) strēln. Revkins, Kārlis, 62) Vilnis, Pēteris, 63) Vraslis, Jānis, 64) Reinbergš, Kārlis, 65) jefr. Tukšins, Fridrichs, 66) jaun. ap. virsn. Šulcs, Žanis, 67) strēln. Lācis, Didrichs, 68) Lapiņš, Fricis, 69) Ābols, Michails, 70) Gezeoks, Feodors, 71) Pupsīts, Fricis, 72) jaun. ap. virsn. Manguls, Jānis, 73) vec. ap. virsn. Birns, Gotfrīds, 74) jefr. Stalbergš, Kārlis, 75) jaun. ap. virsn. Svilsts, Aleksandrs, 76) jefr. Veiss, Mārtiņš, 77) strēln. Brants, Kārlis, 78) Ķiepels, Jēkabs, 79) Nusbergš, Bernhards, 80) Jakobsons, Fricis, 81) Ākmens, Jānis, 82) Krus-

kops, Richards, 83) Muca, Pēteris, 84) Ozols, Kārlis, 85) Kraubergs, Johans, 86) Lembergs, Kārlis, 87) jaun. ap. virsn. Kacens, Kārlis, 88) jaun. ap. virsn. Ozols, Jānis, 89) strēln. Briedis, Antons, 90) Baukuls, Staņislavs, 91) Ozoliņš, Vilis, 92) Taurīts, Krišjāns, 93) jaun. ap. virsn. Savlovskis, Pāvels, 94) jefr. Eiduks, Aleizs, 95) strēln. Mekke, Indriķis, 96) Tīde, Ferdinands, 97) strēln. Jans, Āugusts, 98) Zoss, Jānis, 99) Radziņš, Jēkabs, 100) jaun. ap. virsn. Ratnieks, Fricis. Kritušie strēlnieki apbedīti — daži Rīgā brāļu kapos, daži pozīcijās, pirmā mežniecībā (pie Mangaliem J. K.).

6. **Tukuma pulkā** krituši 2 virsnieki-praporščiki: Upmanis, Kristis un Rubenis, kuŗi paglabāti Rīgā Brāļu kapos un 76 strēlnieki — paglabāti pozīcijās — pirmā mežniecībā.

7. **Bauskas latv. strēln. pulkā** krituši virsnieki: 1) poručiks Šturms, Paulis, 2) poruč. Goževičs, Āugusts un 3) podporuč. Frikhofs, — paglabāti Rīgā — Brāļu kapos. Strēlnieki: 1) Brikmanis, Kārlis, 2) feldf. Kalniņš, Pēteris, 3) jefr. Egle, Otto, 4) strēln. Jordans, Tids, 5) Šteinbergs, Pēteris, 6) Zariņš, Pēteris, 7) Muižnieks, Jānis, 8) Celms, Žans, 9) Klappe, Jānis, 10) Linums, Izidors, 11) Miķelsons, Jānis, 12) Podnieks, Jānis, 13) Konrads, Zviedris, 14) Jozus, Eduards, 15) Gertis, Āugusts, 16) Balodis, Jānis, 17) Briedis, Mārtiņš, 18) jefr. Jureits, Antons, 19) strēln. Ārdoms, Alfrēds, 20) Bedre, Roberts, 21) Grinbergs, Fricis, 22) Māģi, Otto, 23) Leinis, Jānis, 24) Karps, Vilis, 25) Grinbergs, Bernhards, 26) Sproģis, Pēteris, 27) Rudzīts, Jānis, 28) Karnīts, Jānis, 29) Klučkis, Ernestis, 30) Smelens, Hermanis, 31) Kams, Āugusts, 32) Mazors, Pēteris, 33) Radiks, Kārlis, 34) Ulpens, Jānis, 35) Leišavnieks, Ludviķis, 36) Kaksis, Āugusts, 37) Dargis, Staņislavs, 38) Mauriņš, Jēkabs, 39) Cen-

ters, Teodors, 40) Brusovs, Jānis, 41) Jurevics, Augusts, 42) Vaitnieks, Žans, 43) Štanovs, Ivans, 44) Ozoliņš, Georgs, 45) Avotiņš, Kārlis, 46) Bobriks, Kaments, 47) Kancers, Jēkabs, 48) Ostoševs, Nikolajs, 49) jefr. Saulis, Eduards, 50) strēln. Āncans, Jānis, 51) Briedis, Eduards, 52) Bušs, Aleksandrs, 53) Ramkevičs, Adams, 54) vec. ap. virsn. Jurevics, Jānis, 55) strēln. Kukurs, Pēteris un 56) strēln. Vanags, Augusts. Visi kritušie strēlnieki paglabāti Brāļu kapos, pie Silenieku mājām.

8. Valmieras pulkā krituši sekoši virsnieki: 1) podporučiks Oļisovs, Pāvels, 2) praporščiks Valters, Jūliuss, 3) prap. Bukka, Juris (Georgs), 4) prap. Kārklvalks, 5) prap. Bērziņš, 6) prap. Krieviņš, Mārtiņš, un 7) prap. Krumulds, Eduārds — visi paglabāti Rīgā, Brāļu kapos. Strēlnieki 8. pulkā krituši 105 — visi paglabāti pozīcijās, brāļu kapos pie Sileniekiem un Mangāļiem.

Kritušo sarakstus apliecinājuši attiecīgo pulku vecākie ārsti un 2. latv. strēln. brigādes ārsts, kolēģijas padomnieks Sniķeris.

Ievainoto skaits 2. Latv. strēln. brigādē, tajā pašā Ziemassvētku kaujas periodā (no 23.—30. dec.) sekošs:

5. Zemgales latv. strēln. pulkā — virsnieki ievainoti 15, strēlnieki — 214, no tiem 4 virsnieki un 8 strēlnieki pēc ievainojuma nav atstājuši savu karaspēka daļu.

6. Tukuma latv. strēln. pulkā — virsnieki ievainoti 11, strēlnieki — 373, no tiem 53 pēc pārsiešanas palikuši ierindā.

7. Bauskas latv. strēln. pulkā — ievainoti virsnieki 8, strēlnieki 255, no tiem 15 pēc pārsiešanas palikuši ierindā.

8. Valmieras latv. strēln. pulkā — virsnieki ievainoti 7, strēlnieki 458, un sanitāri 11, no tiem 4 strēlnieki pēc pārsiešanas palikuši ierindā.

Davisam 2. latv. strēln. brigādē Ziemassvētku kauju pirmā posmā krituši: 19 virsnieki un strēlnieki — 336. Ievainoti: 41 virsnieks un strēlnieki — 1281.

Šie zaudējumi, galvenām kārtām, zīmējas uz Ziemassvētku kauju pirmo dienu — 23. decembri 1916. g., jo pārējās dienās, līdz 30. dec., kaut gan pulki atradās pozīcijās, kaujas līnijā, tomēr tādas masu zaudējumus nenesa. Ja pieskaita 1. latv. strēln. brigādes zaudējumus, 23. dec. kaujā, — kritušos: virsniekus 8, strēlniekus — 477 un ievainotos: virsniekus — 37 un strēlniekus — 1572, — tad varam teikt, ka Ziemassvētku kauju ievadījums, jeb sākums mums maksājis: kritušus virsniekus — 27 un strēlniekus — 813, bet ievainotus: virsniekus — 78 un strēlniekus — 2853. Otrā kaujas periodā — janvāra kaujās, sevišķi 12. un 17. janvārī, mūsu brigādes arī nesa prāvus zaudējumus, bet visā pilnībā viņus nevar uzrādīt, jo no viņiem pulkiem zaudējumu saraksti nav uzglabājušies.

Krievijā kritušie un mirušie latvju strēlnieki.

Saraksts jemts no „Krievijas Cīņās“ oficiāla ziņojuma.

Krievijas armijas sarkanais štābs sakopojis par Krievijā mirušiem vai kritušiem sarkanarmiešiem-latviešiem ziņas, kuņas laidis atklātībā. Ātzīmēti sekoši vārdi:

Adamsons, Jūlijs, kritis 11. maijā 1918 — **Āboliņš**, Eruārds Jāņa d. no Valmieras apriņķa, kritis kaujā 10. dec. 1919. — **Āboliņš**, Kārlis Jāņa d., Cēsu apriņķa, kritis 29. aug. 1920. — **Ābolinovs**, Ālberts Viļa d., Struteles pag., miris 18. apr. 1918. — **Ārkliis**, Kārlis, Ipiķu pag., kritis 12. maijā 1919. — **Āirika**, Augusts, miris 26. okt. 1919. — **Adums**, Roberts, Franča d., mi-

ris ar tīfu 24. nov. 1919. — **Alsters**, Andrējs, Hansa d., rakstvedis, no Dobeles, miris ar influenci 2. dec. 1919. — **Ammosovs**, Dmitrijs, Vasiļa d., Drustu pag., kritis 2. okt. 1920. — **Anbergs**, Jānis, Viļa d., tukumnieks, miris ar tīfu 17. jūn. 1919. — **Andersons**, Konstantīns, Kārļa d., Vadakstes pag., miris ar trieku 2. febr. 1921. — **Andersons**, Pēters, Jāņa d., no Jaunsvirlaukas pag., kritis 7. aug. 1920. — **Andrējevs**, Nikolajs, no Bauskas, kritis kaujā. — **Anglers**, Fridrihs, kritis kaujā 6. martā 1919. — **Ankinfjevs**, Sergejs, piederīgs pie Godovas sādžas, Daugavpils apr., kritis kaujā 8. dec. 1919. — **Ānpiss**, Jānis, Valmieras apr., pulka komandiera palīgs, kritis 12. maijā 1919. — **Anškalns**, Mārtiņš, Franča d., Tukuma apr., kritis kaujā 19. martā 1921. — **Antonovs**, Richards, Franča d., no Naukšēnu pag., „Vulu“ mājām, kritis kaujā 19. martā 1921. — **Āpins**, Pēters, kritis kaujā 23. aug. (gads nav uzrādīts). — **Āpse**, Kārlis, Mārtiņa d., Lielzalvas pag., miris no ievainojuma 20. jūl. 1919. — **Āpsīts**, Jānis, Pētera d., rīdzinieks, miris no ievainojuma 6. jūlijā 1920. — **Āpsīts**, Kārlis, Pētera d., Valmieras apr., no „Stovbenu“ mājām, miris, 2. jūlijā 1920. — **Ārbīdoks**, Staņislavs, Liksnas pag., Daugavpils apr., miris 11. febr. 1920. — **Ārenss**, Ādolfs, rakstvedis, miris ar tīfu 13. martā 1919. — **Ārnicans**, Konstantīns, Daugavpils apr., miris ar dizentēriju. — **Ārobels**, Augusts, Jāņa d., tukumnieks, miris 10. jūlijā 1918. — **Ārtemjevs**, Jēkabs, Sergeja d., cēsinieks, kritis kaujā 2. febr. 1920. — **Āšesolgs**, Staņislavs, Gavrilova d., Zvirgzdienes pag., rotas komandiera palīgs, kritis kaujā 23. jūlijā, 1920. — **Āšols**, Indriķis, Indriķa d. kurzemnieks, miris no rozes 12. jūnijā (gads nav uzrādīts). — **Āstafjevs**, Vladimirs, Michailovičs, daugavpīlietis, kritis kaujā 1. novembrī 1918. — **Āstankevičs**, Āntons, Adama d., Dvietes pag., Purinku sādžas, miris ar tīfu. — **Āupesnosups**, Jānis, Pētera d., miris no ievaino-

juma 2. jūlijā, 1920. — **Auseklis**, Pēters, Anša d., no Jaunsaules pag., Bauskas apr., kritis 9. aug. 1919. — **Āvnoģs (?)**, Pēters, Bauskas apr., miris ar dizentēriju 1920. — **Āvočiņš**, Roberts, Marka d., Drabūžu pag., miris ar tīfu 27. janvārī 1920.

No 2. latviešu strēlnieku pulka kritušie:

Afanasjevs, Aļeksejs, 23. okt. 1919. pie Krasnajas Rožčas, Orlas gub., bez vēsts pazudis. — **Ālksnis**, Alberts, ložmetējnieku komandas priekšnieka palīgs, kritis 1. nov. 1919. Orlas gub., pie Čerņi sādžas. — **Amkins**, Jozefs, 23. okt. 1919., pie Krasnajas Rožčas, Orlas gub., pazudis bez vēsts. — **Āmtmans**, Edgars, miris no ievainojumiem. — **Andersons**, Andrējs, kritis 30. aug. 1919. pie Daugavpils. — **Andrējevs**, Aļeksejs, nodaļas komandiers, 25. aug. 1919. pie Pleskavas pazudis bez vēsts. — **Āntiņenko**, Andrējs, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts. — **Antonovičs**, Gotfrīds, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920. g., pazudis bez vēsts. — **Āntonovs**, Stepans, 22. okt. 1919. Orlas gub., Krasnajas Rožčas rajonā, pazudis bez vēsts. — **Ānufrenko**, Pēters, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts. — **Āpelons**, Rūdolfs, nodaļas komandiers, kritis 23. okt. 1920., Orlas gub., pie Krasnajas Rožčas. — **Āuniņš**, Pēters, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts. — **Āuns**, Ānsis, Jāņa d., rotas komandiers, kritis 12. nov. 1920. dienvidfrontē.

Blauberģs, Jānis, no Rīgas, sarkanarmietis, miris 5. janv. (gads nav uzrādīts). — **Blimberģs**, Eduārds, no Rīgas, miris 30. okt. 1919. — **Blūms**, Pēters, Jēkaba d., no Kokmuižas pag., kritis 3. sept. 1920. — **Blušferts**, Augusts, Kārļa d., no Kurzemes, kritis kaujā 15. sept. 1918. — **Boģdanovs**, Dmitrijs Antonovs,

vada komandiera palīgs no Preiļu miesta, kritis 19. martā 1921. — **Boģdanovs**, Ivans Sergejevs, no Rēzeknes apr., miris ar plaušu karsoni 12. oktobrī, 1918. — **Boģdanovs**, Michails Jevstignejevs, no Preiļu miesta, telefonists, miris 26. janvārī 1920. — **Boģdanovs**, Teodors, no Rīgas, sarkanarmietis, nogalināts 11. aug. 1921. — **Bojars**, Staņislavs F., lielgabalnieks, no Mikas sādžas, Rēzeknes apriņķī, kritis 29. augustā 1920. — **Boroviks**, Ivans Vasiļjevičs, no Kopalovas sādžas, Sventes pagasta, Ilūkstes apriņķa, kritis 16. decembrī 1919. — **Bors**, Solomons, Solomona d., no Daugavpils, kritis 1919. g. aug. — **Bošs**, Jānis, Sandera d., no Ternejas pag., Valmieras apr., kritis kaujā 9. augustā 1920. — **Bražguss**, Ivans, kursants, no Rīgas, kritis 3. aug. 1919. — **Briedis**, Anna, Jāņa m., no Circiema, Lēdurgas pag., nonāvējusies 12. apr. 1921. — **Brencis**, Dāvids, Friča d., no Popes pag., miris 8. jūlijā 1920. — **Bricinskis**, Osips, no Stolbovkas sādžas, Rēzeknes apr., miris 6. martā, 1920. — **Broks**, Ivans, no Rēzeknes apr., kritis 15. martā 1919. — **Brokans**, Aleksandrs Boļeslavovičs, rotas komandiers, no Rīgas, miris ar tīfu 4. janv. 1920. — **Brokss**, Filips, Jāņa d., no Varkļāvu pag., miris 16. sept. 1920. — **Brožde**, Jānis, no Jelgavas apriņķa, kritis 15. jūnijā (ģads nav uzrādīts). — **Bruitmans**, Rūdolfs, Andrēja d., no Liepājas, miris 20. janvārī 1920. — **Brūvers**, Jānis, no Kurzemes, kritis 21. oktobrī 1919. — **Budzins**, Aleksandrs, Vasiļa d., no Rīgas, miris 5. febr. 1920. — **Būman**, Emilija, Jēkaba m., no Rūjienas, nonāvējusies 20. jūlijā 1920. — **Bukains**, Antons, Danieļa d., sarkanarmietis, no Jēru pagasta, Valmieras apriņķa, kritis 19. martā 1921. — **Buksejevs**, Viktors, no Vidzemes, miris 3. oktobrī 1920. — **Buls**, Jegors, Pētera d., no Viļānu pag., miris ar tīfu 19. apr. 1920. — **Buļinovs**, Pēters, Rūdolda d., kritis 5. aug. 1920. — **Burkovskis**, Fricis, no Cēsu pilsētas,

miris no plaušu iekaisuma 29. nov. 1919. — **Burmeistars**, Jefims, Sergejevs, no Rīgas, miris ar tīfu 22. martā, 1921. — **Burcevs**, Afanasijs Dmitrijevs, no Andrupenes pag., miris 28. martā 1920. — **Bušs**, Alfrēds, Augusta d., no Rīgas, kritis 18. febr. 1921. — **Butkuss**, Alberts, Jāņa d., miris 1. fabr. 1920. — **Baija**, Ernestš, Roberta d., rīdzinieks, miris ar diloni 23. janvārī 1920. — **Balkirs**, Āntons, Rēzeknes pagasta, kritis kaujā 4. jūlijā, 1920. — **Balodis**, Kārlis, Miķeļa d., valmierietis, miris 29. janvārī 1920. — **Balcarīts**, Harners, miris ar tīfu 26. februārī (gads nav uzrādīts). — **Baumans**, Jānis, Kārļa d., Kokmuižas pagasta, miris 10. jūlijā, 1920. — **Bandze**, Vilis, Jozefa d., rotas komandiera palīgs, kritis kaujā 27. novembrī 1919. — **Bannīts**, Jānis, Iru pagasta, kritis kaujā 18. janvārī 1919. — **Barens**, Voldemārs, Andrēja d., Jaunjelgavas apriņķa, kritis 9. septembrī 1918. — **Barkaus**, Ernestš, Ādama d., Ternejas pagasta, mūzikants, miris 13. jūlijā, 1920. — **Barkovskis**, Jozefs, Āntona d., Daugavpils apr., Ribakas sādžas, kritis kaujā 16. jūnijā 1920. — **Baroks**, Izaks, Jefima d., no Daugavpils, miris ar tīfu 7. martā 1920. — **Bauģis**, Artūrs, Pētera d., no Vidzemes, kritis kaujā 21. okt. 1920. — **Bauliņš**, Indriķis, no Vidzemes, miris 15. apr. 1921. — **Baumans**, Andrējs, kritis kaujā 1920. g. jūlijā. — **Bechmans**, Zāmuels, no Dobeles, miris ar tīfu 12. martā 1919. — **Biezais**, Miķelis, Jāņa d., no Rīgas apriņķa, miris 28. augustā 1920. — **Bēmans**, Eduārds, Ādama d., no Grobiņas pagasta, kritis (kad, nav uzrādīts). — **Bērziņš**, Andrējs, Indriķa d., artilerists, no Rīgas, noslīcis 7. augustā 1920. — **Bērziņš**, Ģederts, Kristapa d., no Jēkabnieku pag., rotas komandiers, kritis kaujā 19. aug. 1920. — **Bērziņš**, Jānis, Kārļa d., no Rīgas, miris ar tīfu 1920. g. apr. — **Bērziņš**, Jānis, Pētera d., no Valmieras apr., kritis kaujā.

Bachvalovs, Ivans, Orlas gub., pie Čerņi sādžas, 30. okt. 1919., pazudis bez vēsts. — **Baltiņš**, Alfrēds, vada komandiers, 4. nov. 1919., Orlas guberņā, pie Čerņi sādžas, pazudis bez vēsts. — **Bērziņš**, Jānis, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūniju 1920., pazudis bez vēsts. — **Belovs**, Grigorijs, 23. oktobrī 1919., Orlas guberņā, pie Krasnajas Rožčas pazudis bez vēsts. — **Belovs**, Sergejs, kritis 4. dec. 1919. dienvidfrontē, pie Butovo sādžas, Kurskas gub. — **Bessokovs**, Nikolajs, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūniju 1920., pazudis bez vēsts. — **Bikovs**, Nikolajs, pazudis bez vēsts, turpat. — **Blāze**, Antons, pazudis bez vēsts, turpat. — **Boģanskis**, Ar-tūrs, miris no ievainojumiem. — **Boļšakovs**, Grigorijs, sanitārs, kritis 8. jūnijā 1920., pie Preobraženskas muižas. — **Bolva** Michails, 4. decembrī 1919., Kurskas gub., pie Butovo sādžas bez vēsts pazudis. — **Breidus**, Kārlis, strēlnieks, kritis 25. augustā 1919., pie Pleskavas. — **Broks**, Jānis, miris no ievainojumiem. — **Būvmeistars**, Jānis, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūnijā 1920., pazudis bez vēsts. — **Bulavs**, Ernsts, 30. okt. 1919., Orlas gub., pie Čerņi sādžas, pazudis bez vēsts. — **Bumbiers**, Ārvīds, kritis 3. dec. 1919., dienvidfrontē pie Butovo sādžas, Kurskas gub. — **Burovs**, Ivans, 29. oktobrī 1919., Orlas gub., Čerņi sādžas rajonā pazudis bez vēsts.

Čemdrēvičs, Pāvels, sarkanarm., no Daugavpils apr., miris ar tīfu 20. maijā 1919. — **Čepecs**, Ivans, Ignatovičs, sarkanarm., no Maltas (Rožentovas) pag., miris 31. jūl. 1920. — **Čerņavskis**, Eduārds, Miķeļa d., no Grīvas miesta, Ilūkstes apriņķa, miris no ievainojumiem 21. septembrī 1920. — **Čikoms**, Alfrēds, sarkanarmietis, no Jaunsaules pagasta, Bauskas apriņķa, miris 11. aug. 1919. — **Činovs**, Francis, vada komandiers, no Jasmuižas pagasta, Daugavpils apr., kritis kaujā 19. sept. 1920. — **Čipiljānis**, Ignats, sarkanarm.,

no Rīgas, kritis kaujā 6. maijā 1919. — **Čirkins**, Pofirijs, Pētera d., no Ivaškas sādžas, Rēzeknes apr., miris 17. martā 1920. — **Čiškiss**, Jozefs, Jūlija d., miris 6. martā (gads nav uzrādīts). — **Čukurs**, Gusts, Dānieļa d., sarkanarmietis, no Valmieras apr., kritis kaujā 25. aug. 1918.

Dabars, Pēters, Paula d., no Livānu pag. Daugavpils apr., kritis 13. aug. 1920. — **Dalīts**, Pēters, Andrēja d., no Beļavas pag., Burgas sādžas, Ludzas apr., miris 25. martā 1920. — **Damberģs**, Vilis, Jāņa d., vachmistrs, no Siguldas pag., miris (gads nav uzrādīts). — **Daņimanovs**, Osips, Osipa d., no Jelgavas apr., miris no ievainojuma 30. aug. 1920. — **Dankans**, Jānis, Jāņa d., no Smārdes pag., Tukuma apr., kritis kaujā 1. sept. 1919. — **Dembovskis**, Ivans Kondratovičs, no Krasnovas miesta, miris 20. janv. 1919. — **Dīriķis**, Pēters, kluba pārzinis, no Rīgas nosists 15. okt. 1921. — **Dimša**, Eduārds, ārsts, miris 15. febr. (gads nav uzrādīts). — **Ditrichs**, Aleksandrs, Teodora d., adjutants, no Rīgas, nosists 21. febr. 1920. — **Dmitrijevs**, Savelijs, Jēkaba d., no Višķu pag., kritis 5. jūlijā 1920. — **Draviņš**, Vladimirs, šofers, no Rīgas, miris 1. apr. 1920. — **Drobovičs**, Kārlis, Kārļa d., no Boškovas sādžas, miris 15. martā (gads nav uzrādīts). — **Drozdovs**, Āntons, Trofimovičs, komandiers, no Pušinas sādžas, Ludzes apr., kritis 31. dec. 1919. — **Drozdovskis**, Āntons, no Mērdzenes (Michailovas) pagasta, Tišmas sādžas, Ludzas apriņķa, kritis 31. decembrī 1919. — **Druskis**, miris. — **Dzenis**, Jānis, Ādama d., no Borovkas pagasta, Daugavpils apriņķa, kritis 11. jūlijā 1919. — **Dūdelis**, Jūlijs, Jūlija d., no Kārķu pagasta, Valkas apriņķa, kritis 24. septembrī 1921. — **Dulepe**, Jānis Pētera d. no Dobeles, miris 12. februārī 1919. — **Dundurs**, Alfrēds, no Skrundas pagasta, Kuldīgas apriņķa, miris ar tīfu 18. jūnijā 1919. — **Dauze**, Pēters, miris no ievainojumiem. —

Dīže, Jānis, kritis 1. nov. 1919., Orlas gub., pie Čerņi sādžas. — **Domjašenko**, Pēters, 30. okt. 1919., Orlas gub., pie Čerņi sādžas, pazudis bez vēsts. — **Dūdiņš**, Voldemārs, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūnijā 1920., pazudis bez vēsts. — **Dunkans**, Jānis, 25. aug. 1919., pie Pleskavas, pazudis bez vēsts.

Egļe, Kristjāns, Kaspara d., no Rīgas, miris 5. apr. 1919. — **Eglīts**, Andrējs, miris no ievainojuma 5. sept. 1920. — **Eglīts**, Eduārds, no Kuldīgas apr., kritis 15. martā 1919. — **Erlichs**, Antons, strēlnieks, kritis 10. febr. 1919. — **Eichlers**, Kristaps, Kristapa d., no Irlavas pag., miris no ievainojuma 8. sept. 1920. — **Erasmus** Aleksandrs, Aleksandra d., miris 10. okt. 1920. — **Erdmans**, Alfrēds, Kristjāņa d., bataljona komandiers, no Rīgas, miris no saģiftēšanās 27. nov. 1921. — **Erdmans**, Fricis, Zamueļa d., no Jelgavas apr., kritis kaujā vai 1918. g. septembrī, vai 1919. g. janvārī. — **Erhardtts**, Kārlis, Georga d., nonāvējies 1921. g. jūlijā. — **Ermans**, Jānis, Pēterļa d., no Valkas apr., miris ar dizenteriju. — **Ermans**, Kārlis, Jura d., no Lugāžu pag., Valkas apr., miris 1. apr. 1920. — **Ermansons**, Jānis, vada komandiers, miris 25. jūl. 1920. — **Erms**, Augusts, kritis 27. febr. 1919. — **Ervalds**, Jānis, Eduārda d., no Rīgas, miris no ievainojumiem 8. aug. 1920. — **Ezeriņš**, Jānis, Kristjāņa d., komendants, no Bauskas apr., kritis 5. aug. 1920. — **Ecmanis**, Jānis, vada komandiers, no Vidzemes, kritis 6. nov. 1919. **Egļe**, Jūlijs, 25. augustā 1919., pie Pleskavas pazudis bez vēsts. — **Egļe**, Krišs, strēlnieks, miris no ievainojumiem. — **Elsners**, Vilhelms, pulka kasiers, miris no slimības. — **Embovics**, Alberts, strēlnieks, kritis 1. novembrī 1919. gūstā. → **Engelmans**, Fricis, kritis 4. nov. 1919., Orlas gub., pie Čerņi sādžas. — **Ezeriņš**, Augusts, miris no slimības.

Feklilovs, Jochans Jeremejevs, no Rīgas, kritis 30. aug. 1920. — **Feldmans**, Ernsts, no Rīgas, kritis kaujā

13. aug. 1920. — **Firsts**, Roberts, no Rīgas, miris. — **Fišs**, Dāvids, Borisa d., sanitārs, no Daugavpils, miris ar tīfu 2. martā 1920. — **Franks**, Eduards, Ernsta d., no Jelgavas, kritis 11. aug. 1919. — **Freimans**, Kristis, Jura d., no Liepājas, miris 28. jūlijā 1919. — **Freimans**, Pauls, Jēkaba d., vada komandiers, no Rīgas, kritis 28. dec. 1919. — **Freimans**, Teodors, no Dobeles apr., miris 11. janvārī 1921. — **Freivalds**, Jānis, Jegora d., no Krustpils pagasta, miris 12. februārī 1918. — **Frišenfeldts**, Jēkabs, Jēkaba d., rotas komandiers, no Rīgas, kritis kaujā 24. oktobrī (gads nav uzrādīts). — **Funke**, Aļeksejs, Alberta d., no Jelgavas, kritis kaujā, laikā starp 17. decembri 1918. un 12. janv. 1919. — **Fortunovs**, Vasiļijs, miris no ievainojumiem. — **Fridlers**, Kristaps, kritis 24. augustā 1919. pie Pleskavas. — **Frišmuts**, Fricis, miris no ievainojumiem. — **Frolovs**, Aļeksejs, strēlnieks, 1. sept. 1919., pie Daugavpils pazudis bez vēsts.

Gablers, Kristjānis, no Jelgavas, miris ar tīfu 10. 9. jūn. 1919. — **Gabriks**, Girejs, no Liepājas, miris ar tīfu 13. janv. 1920. — **Gaiduls**, Vikentijs, no Jelgavas, miris ar tīfu 31. dec. 1919. — **Galakrodzenieks**, K. Konst., no Rīgas, kritis kaujā 11. okt. 1920. — **Galaktionovs**, Lāzars, no Rūjienas Kalna sādžas, kritis kaujā 17. decembrī 1919. — **Gatnieks**, Ātonijs, no Valmieras apriņķa, miris 4. februārī 1921. — **Geidze**, Kārlis, Indriķa d., no Cēsu apriņķa, kritis 20. oktobrī 1918. — **Goba**, Āntons, Jāņa d., no Mēdzules pagasta, kritis kaujā 10. februārī 1919. — **Goba**, Kārlis, Jāņa d., no Mēdzules pag., kritis kaujā 10. febr. 1919. — **Gonza**, Alfrēds, no Rīgas, kritis 3. sept. (gads nav uzrādīts). — **Gorbovskis**, Teodors, no Svētes pag., kritis kaujā 13. dec. 1919. — **Gorenko**, Ivans Aleksējevs, vachmistrs, no Bratinka sādžas, Skaistas (Izabelinas) pag., miris no tuberkulozes 26. okt. 1920. —

Grāmatnieks, Alfreds, no Ābeļu (Salas) pag., kritis kaujā 1919. g. martā. — **Grosmans**, Āugusts, Otto d., no Rīgas, miris 8. martā 1921. — **Graudiņš**, Jānis, Aleksandra d., no Kurzemes, miris 22. sept. 1922. — **Gravelsons**, Vilis, Pēterā d., strēlnieks, no Mūrmuižas pag., kritis kaujā 7. aug. 1920. — **Grāvers**, Jānis, Jāņa d., no Cēsim, kritis 17. aug. (gads nav uzrādīts). — **Gredbergs**, Rūdolfs, strēlnieks, no Vecauce pag., kritis kaujā 7. jūl. 1920. — **Grinbergs**, Aleksandrs, Pēterā d., vzvoda komandiers, no Krapes pag., nonāvējis 18. jūn. 1920. — **Grinberg**, Elza, Jāņa m., no Rīgas, mirusi aprīlī-maijā 1921. — **Grinpauks**, Andrējs, krāsnkuris, no Ventspils apriņķa, Popes pag., miris 4. febr. 1920. — **Grinvalds**, Alfrēds, miris no plevrita 25. martā 1919. — **Grins**, Mārtiņš, Krišjāņa d., no Lielsesavas p. „Grīna“ mājām, Jelgavas apr., miris ar tīfu 3. apr. 1919. — **Grincevičs**, Jānis, miris 17. martā 1920. — **Grišans**, Antons, Jegorovičs, no Dagdas pag., kritis kaujā 3. sept. 1920. — **Grofs**, Jānis, Pēterā d., no Rīgas, miris 28. nov. 1919. — **Grunts**, Artūrs, bataljona komandiers, kritis kaujā 22. janv. 1919. — **Gudruns**, Miķelis, Jāņa d., no Ciēceres pag., kritis kaujā 7. aug. 1920. — **Gutmanis**, Kārlis, Jēkaba d., mašīnists, no Ezeres pagasta, 28. janvārī 1920. — **Gāziņš**, Pankratijs, 4. decembrī 1919., Kurskas guberņā, pie Butovo sādžas, pazudis bez vēsts. — **Gaļinovskis**, Antons, 1. septembrī 1919., pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Golubjevs**, Ivans, 22. okt. 1919., Orlas gub., Krasnajas Rožčas sādžas rajonā, pazudis bez vēsts. **Golubovs**, Pāvels, 1. septembrī 1919., pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Grantskalns**, Osvalds, strēlnieks, miris no ievainojumiem. — **Grišans**, Ignāts, strēlnieks, kritis 30. augustā 1919., pie Daugavpils. — **Gubnators**, Fricis, strēlnieks, miris no ievainojumiem. — **Gulbis**, Otto, pulka feldšers, kritis 8. jūn. 1920., pie Preobraženskas muižas.

Harlais, Aleksandrs, Jāņa d., batalj. komandiers, no Daugavpils, nonāvējies 1921. janvārī. — **Helvičs**, Kārlis, Johana d., no Ventspils, miris no ievainojumiem 7. aug. 1920. — **Hermanis**, Andrējs, kritis kaujā 20.—27. aug. 1920. — **Hermans**, Jānis, miris ar tīfu 12. apr. 1920. — **Hermans**, Kārlis, Krišjāņa d., no Ikšķiles pag., kritis kaujā 18. dec. 1918. — **Hermans**, Konstantīns, miris 13. maijā 1921. — **Hermans**, Voldemārs, miris 11. apr. 1920. — **Hertmans**, Jānis, Jāņa d., ložmetējnīeks, no Bēnes pag., miris ar tīfu, laikā starp 22. apr. un 1. jūl. 1920. — **Hiltšens**, Āugusts, skrīveris, no Zentenes pag., Aizputes apr., miris 15. febr. 1922. — **Hofrosts**, Oskars, no Vilces pag., kritis 8. janv. 1921. — **Horsts**, Jēkabs, Jāņa d., vada komandiera palīgs, no Elejas pagasta, kritis 1919. aprīlī-maijā. — **Harčenko**, Kirils, kritis 8. jūnijā 1920., pie Preobraženskas muižas. — **Hmeļņickis**, Viktors, kaujās pie Perekopiem, Preobraženskas muižas rajonā, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts.

Ieviņš, Aleksandrs, Franča d., no Kurzemes, kritis 28. oktobrī 1921. — **Ieviņš**, Jānis, Jūlija d., no Jaunraunas pag., Cēsu apr., kritis 25. aug. 1918. —

Iljins, Jons, Ivanovičs, no Rēzeknes apriņķa, Silajāņu pag., kritis kaujā 2. jūl. (gads nav uzrādīts). — **Ilziņš**, Jānis, Franča d., no Naudītes pag., kritis kaujā 25. jūl. 1919. — **Irbīņš**, Voldemārs, Roberta d., no Ulbrokas pag., kritis kaujā, laikā starp 24. janv. — 15. febr. 1919. — **Iriss**, Eduārds, Pēterā d., no Baldones pag., Rīgas apr., kritis kaujā 30. aug. 1920. — **Ivanovs**, Andrējs, Andrejevs, no Zūnavas sādžas, Jasmuižas pag., kritis 27. nov. 1920. — **Interuls**, Fridrihs, kritis 21. aug. 1919., dienvidfrontē pret Vrangeli.

Jakims, Jānis, no Vidzemes, kritis kaujā 3. aug. 1920. — **Jakovļevs**, Mironis, Pāvila d., no Kozļinas sādžas Izvaltes pag., kritis kaujā 28. aug. 1920. — **Janelsins**, Kārlis, Jāņa d., no Ungurpils pag., kritis laikā

starp 10. un 25. febr. 1919. — **Janevičs**, Jānis, Jāņa d., no Valmieras, miris 23. sept. 1920. — **Janīts**, Ārtūrs, Otto d., Valmieras apr., miris 30. maijā 1921. — **Janovičs**, Jānis, Rūdolfa d., vada komandiers, no Cēsīm, kritis kaujā 2. sept. 1920. — **Jansons**, Andrējs, no Rīgas, miris 7. janv. 1920. — **Jansons**, Andrējs, Jāņa d., no Meņģeles pag., miris 7. janv. 1920. — **Jansons**, Heinrichs, Heinricha d., krāsnkuris, no Rīgas, miris 20. sept. 1919. — **Jansons**, Pēters, kritis kaujā 4. aug. 1920. — **Jans**, Kārlis, no Valkas apriņķa, miris 5. aprīlī 1919. — **Jēgers**, Ādolfs, miris 16. februārī 1920. — **Jēgers**, Arnolds, Heinricha d., vecākais montiers, miris 11. februārī 1920. — **Jēkabsons**, Jūlians, komendants, miris. — **Jēkiss**, Eduārds, Pauļa d., no Jērcenu pagasta, miris 24. oktobrī 1924. — **Jeicis**, Vilis, Jura d. kritis. — **Jeliass**, Rūdolfs, kritis kaujā 3. janv. 1919. — **Jeļisējevs**, Michails, no Siljāņu pag., miris 17. aug. 1920. — **Jelps**, Rūdolfs, Jāņa d., no Mežotnes pag., miris no ievainojumiem 6. okt. 1920. — **Jeršovs**, Fedots, no Rēzeknes, miris 1. febr. 1920. — **Jevdokimovs**, Jēkabs, Pauļa d., rotas komandiers, no Rjadkas sādžas, Sakstagalas pag., Rēzeknes apr., kritis kaujā 5. jūl. 1920. — **Jonass**, Eduards, no Cēsīm, miris, 14. februārī 1920. — **Jurašs**, Eduārds, no Valmieras apriņķa, kritis kaujā 29. augustā 1920. — **Jurevičs**, Kārlis, Jāņa d., miris no ievainojumiem 15. martā 1919. — **Juriss**, Heinrichs, Jēkaba d., kritis kaujā 8. aug. 1920. — **Jurkevičs**, Dāvids, Miķeļa d., no Kurzemes, miris ar tīfu 15. fabr. 1920. — **Jurševskis**, Ernsts, no Aizputes apr., miris ar dizenteriju 30. nov. 1919. — **Jurševskaja**, Marija, Jēkaba m., no Kurzemes, mirusi ar tīfu. — **Jaspersons**, Eduards, pulka nodaļas komandiers, 1. septembrī 1919., pie Daugavpils, bez vēsts pazudis. — **Jegorovs**, Ivans, 30. oktobrī 1919., Orlas guberņā, pie Čerņi sādžas, pazudis bez vēsts. — **Jēkabson**, Marija, pulka sani-

tāre, 25. augustā 1919., pie Pleskavas pazudusi bez vēsts. — **Jermakovs**, Michails, 1. septembrī 1919, pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Juriks**, Ernsts, kaujās pie Perekopiem, Preobraženskas muižas rajonā, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts.

Kārkliņš, Artūrs, no Ļaudonas pagasta, miris 24. decembrī 1920. — **Kajerovs**, Aleksandrs, Antonovičs no Ludzas apr., miris 17. febr. 1920. — **Kakuriss**, Antons, Nikolaja d., no Kurzemes, miris no ievainojuma 8. martā 1920. — **Kalle**, Jozefs, Edvārda d., no Mangāju pag., kritis kaujā 31. dec. 1918. — **Kalensons**, Marts, no Rīgas apr., miris 20. jūn. 1920. — **Kaļiņins**, Aleksandrs, kalpotājs, no Ventspils apr. „Liekņu“ mājām, miris ar tīfu 12. febr. 1920. — **Kalniņš**, Arnolds, Kristjāņa d., no Dobeles, miris ar dizenteriju. — **Kalniņš**, Gustavs, Ernsta d., vada komandiers, kritis kaujā 10. jūn. 1920. — **Kalniņš**, Jānis, Heinriha d., miris 11. janv. 1919. — **Kalniņš**, Jānis, ložmetējnieks, kritis kaujā 21. okt. 1919. — **Kalniņš**, Jēkabs, Jēkaba d., jūrnieks, no Valmieras apr., miris 17. febr. 1921. — **Kalnozols**, Fricis, Kārļa d., no Laicenes pag., miris 7. jūlijā 1920. — **Kaminskis**, Ivans, Andrēja d., no Kudrinas sādžas, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 1. augustā 1920. — **Kanasts**, Rūdolfs, no Laicenes pagasta, „Kanatu“ mājām, miris ar tīfu 16. jūl. 1919. — **Kanens**, Kārlis, Pēterā d., no Neretas pag., kritis kaujā 29. aug. 1920. — **Karkne**, Karps, Pēterā d., no Kurzemes, miris 20. aug. 1919. — **Karlsons**, Kārlis, no Rīgas, miris 8. nov. 1919. — **Karpiļējvs**, Pēters, Vasiļa d., no Rīgas, kritis 22. febr. 1920. — **Karplins**, Kārlis, Anša d., no Rīgas, miris 11. apr. 1919. — **Karps**, Pēters, Georga d., rotas komandiers, no Ogres pag. Grundu mājām, kritis kaujā 21. maijā 1919. — **Kazaks**, Voldemārs, Eduarda d., no Valmieras apriņķa, kritis kaujā 27. jūlijā 1920. — **Kazatins**, Jeremijs, Andrēja d., no Rīgas apr., kritis kaujā 9. jūl. 1920. — **Kaugurs**,

Pēters, Dāvīda d., Cēsu apr., miris 1920. g. aug. — **Kavčinskis**, Staņislavs, Staņislava d., no Ludzas, miris 1. aprīlī 1922. — **Kilmovs**, Alfrēds, no Liepājas, miris 25. jūl. 1920. — **Kilčenko**, Eižens, no Kurzemes, miris 18. jūnijā 1919. — **Kirins**, Ivans, Kirilovs, rotas komandiers, no Jaunpils (Saules) pagasta, miris 25. jūlijā 1920. — **Kirne**, Eduards, Kārļa d., no Līvu pag., Cēsu apr., miris 20. jūlijā 1920. — **Kļaviņš**, Jānis, Pēterā d., no „Aizenu“ mājām, Valkas apriņķa, miris 22. febr. 1920. — **Kļaviņ**, Marija, Jāņa m., žēlsirdīgā māsa, no Aizputes pag. mirusi laikā starp 1. un 15. febr. 1922. — **Kleinberģs**, Voldemārs, Aleksandra d., no Rīgas, kritis kaujā 27. aug. 1920. — **Kleinberģs**, Kārlis, Jāņa d., no Sērenes pag., Kurzemē, kritis kaujā 11. nov. 1920. — **Knomils**, Voldemārs, no Rīgas, kritis kaujā 17. aug. 1920. — **Kokins**, Boļeslavs, Antona d., no Kiseļevas sādžas, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 17. novembrī 1920. — **Komke**, Jūlijs, Kārļa d., no Rencenu pagasta, kritis kaujā, laikā starp 25. aprīli un 12. maiju 1919. — **Koroļkovs**, Ivans, Maksimovičs, no Moroza sādžas, Āndrupenes pagasta, kritis kaujā 20. oktobrī 1919. — **Korts**, Antons, Jāņa d., no Cēsu apr., miris 19. martā (gads nav uzrādīts). — **Kozlovskis**, Anufrijs, no Voronovas sādžas, Kaplavas (Bernes) pag., kritis kaujā 29. aug. 1920. — **Kosniks**, Āsmirs, no Stribresa sādžas, Lenču pag., miris 13. aug. 1920. — **Kozvanda**, Ivans, Jozefa d., no Krāslavas, Daugavpils apr., kritis 1919. — **Kočučovskis**, Pēters, Vikt., no Rīgas, miris ar tīfu 7. maijā 1919. — **Kramiņš**, Mārtiņš, no Diebalgas pag., miris 21. jūl. 1920. — **Kraneuls**, Staņislavs, no Daugavpils apriņķa, miris no dizenterijas. — **Krauliņš**, Augusts, no Valkas apriņķa, miris 12. februārī 1920. — **Kraučuss**, Kārlis, Friča d., rotas komandiers, no Biktū pagasta, Tukumā apriņķa, kritis laikā no 2.—8. apr. 1919. — **Kreins**, Jānis, Kārļa d., no Mālpils „Reču“ mājām, kritis kaujā

31. oktobrī 1920. — **Krešlins**, Roberts, Bejas (Kolbergas) pagasta, Vidzemes, miris 20. martā 1920. — **Kriģers**, Eduards, no Burtnieku pagasta, Valmieras apriņķa, kritis kaujā 28. okt. 1919. — **Krikunārs**, Jegors, Nitorovs, no Kurzemes, kritis kaujā 13. jūl. 1920. — **Kristmans**, Aleksandrs, no Hiršu kolonijas, Cēsu apr., kritis kaujā 18. okt. 1918. — **Kronbergs**, Aleksandrs, Teodora d., no Liepājas, miris 14. okt. 1920. — **Kronbergs**, Pēters, no Mēdzulas pag., kritis kaujā 6. maijā 1919. — **Kronbergs**, Vilhelms, no Jelgavas apr., miris 3. dec. 1920. — **Krūklis**, Jānis, no Ternejas pag., Valmieras apr., miris 3. jūl. 1920. — **Krūmiņš**, Ādolfs, Friča d., izlūku pārzinis, no Salacas pag., kritis kaujā 14. aug. 1920. — **Krūmiņš**, Jānis, Krista d., no Sidgundas pag., kritis kaujā 17. aug. 1920. — **Krumels**, Jānis, no Vidzemes, miris 16. janv. (gads nav uzrādīts). — **Krupenko**, Nikīta, no Daugavpils apr., kritis kaujā 23. sept. 1919. — **Kūlmans**, Jānis, Jēkaba d., no Jaunsaules pag., kritis kaujā 22. jūl. 1920. — **Kuļikovs**, Fedors, no Zabolotjes sādžas, Ludzas apriņķa, kritis kaujā 23. septembrī 1920. — **Kummurs**, Jānis, Roberta d., kritis kaujā 28. oktobrī 1919. — **Kuzņecovs**, Isaijs, Ivanovičs, no Liepājas, miris ar dizenteriju 18. maijā 1920. — **Kušners**, Maliuss, Nizānovs, no Daugavpils apriņķa, miris 19. martā 1919. — **Kālis**, Fricis, kritis 7. novembrī 1919., Orlas gubernā pie Gremjačejas sādžas. — **Kaņepe**, Kārlis, strēlnieks, kritis dienvidfrontē. — **Kaņepe**, Reinholds, strēlnieks, kritis 26. augustā 1919. pie Pleskavas. — **Kapānovs**, Vasīlijs, kritis 4. nov. 1919. Orlas gub. pie Čerņi sādžas. — **Kapānovs**, Vasīlijs, 30. aug. (gads nezināms) pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Ķīvīts**, Ādams, strēln., miris no slimības. — **Klaušs**, Aleksejs, 1. sept. 1919. pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Kloks**, Fricis, strēln., kritis 24. aug. 1919. pie Pleskavas. — **Kolbergs**, Mārtiņš, strēln., miris no slimības. — **Kor-**

ņevs, Vasīlijs, 30. okt. 1919. Orlas gub. pie Čerņi sādžas pazudis bez vēsts. — **Kozakovs**, Aleksējs, kritīis 24. aug. 1919. pie Pleskavas. — **Kosapkovs**, Konstantīns, 30. okt. 1919. Orlas gub. pie Čerņi sādžas pazudis bez vēsts. — **Kotovs**, Michails, kaujās pie Perekopiem, Preobraženskas muižas rajonā, laikā starp 7. un 10. jūniju 1920., pazudis bez vēsts. — **Kreichbergs**, Jānis, strēlnieks, 1. sept. 1919., pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Krēsliņš**, Jānis, strēln., 25. aug. 1919. pie Pleskavas pazudis bez vēsts. — **Krivošejevs**, Afanāsījs, kritīis 21. augustā 1920. dienvidos pret Vrangeli. — **Krūmiņš**, Dāvīds, zvoda komandīers, 1. sept. 1919. pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Krūmiņš**, Jānis, nodaļas komandīers, 25. aug. 1919. pie Pleskavas pazudis bez vēsts. — **Kua-zintau-tujan**, strēln., ķīnietīis, kritīis dienvidfrontē 7. jūl. 1920. — **Kudrjavcevs**, Vasīlijs, kritīis 7. nov. 1919. Orlas gub. pie Gremjačejas sādžas. — **Kulāgīns**, Prokofījs, kritīis 7. nov. 1919. Orlas gub. pie Gremjačejas sādžas. — **Kurkīns**, strēln., mirīis no ievainojumiem. — **Kurša**, Sidors, kaujās pie Perekopiem, Preobraženskas muižas rajonā, laikā starp 7. un 10. jūniju 1920. pazudis bez vēsts. — **Kuzmičovs**, Nikolajs, 1. sept. 1919. pie Daugavpils pazudis bez vēsts. — **Kuzņecovs**, Teodors, 30. okt. 1919. Orlas gub. pie Čerņi sādžas pazudis bez vēsts. — **Kvasickovs**, Iļja, 22. okt. 1919. Orlas gub., Krasnajas Rožčas rajonā, pazudis bez vēsts.

Lagbergs, Augusts, no Kurzemes, mirīis 31. aug. 1920. — **Lazdiņš**, Ānsīis, mirīis 11. sept. 1920., no Kurzemes. — **Lācīis**, Jānis, Jāņa d., no Cirstu pag., kritīis kaujā 9. sept. 1919. — **Lācīis**, Kārlīis, no Baltīijas gub., mirīis 12. aug. 1920. — **Lācīis**, Romāns, Pēterā d., no Valmieras pag., kritīis kaujā 14. aug. 1920. — **Lama**, Francīis, no Saldus pag., kritīis kaujā 17. martā 1921. — **Langē**, Jānis, Augusta d., kasīers, mirīis 28. apr. 1919.

— **Lange**, Pēters, Jāņa d., no Cēsu apr., „Bebru“ mājām, miris 4. februārī 1920. — **Lapiņš**, Ermans, Mārtiņa d., no Ventpils apr., miris 9. martā, 1919. — **Lapsa**, Pēters, Jāņa d., no Lutriņu pag., miris 12. dec. 1918. — **Lasis**, Mārtiņš, Juŗa d., no Rīgas apr., miris 15. janv. 1920. — **Latian**, Marta, Franča m., no Talsu apr., mirusi 9. martā 1919. — **Liepiņš**, Aleksandrs, Jāņa d., matrozis, no Cēsu apriņķa, miris 16. augustā 1920. — **Liepiņš**, Eduards, no Rīgas apriņķa, kritis kaujā, laikā starp 24. februāri un 3. martu 1919. — **Liepiņš**, Kārlis, Jēkaba d., no Lejasciema, Cēsu apriņķa, kritis kaujā 7. augustā 1920. — **Liepiņš**, Pēters, no Cēsu apriņķa, miris 24. jūlijā 1921. — **Laismeijers**, Fricis, Reiņa d., no Ugāles pag., kritis kaujā 30. augustā 1920, — **Lejavs**, Andrējs, Henrika d., no Vecauces pag., kritis kaujā 13. augustā (gads nav uzrādīts). — **Lemdens**, Kārlis, Dāvīda d., no Rīgas apriņķa, kritis kaujā 23. septembrī 1919. — **Levickis**, Kārlis, Kaspara d., sanitārs, no Džūkstes pag., miris 2. martā 1921. — **Lībergs**, Voldemārs, Jēkaba d., vada komandiers, no Dobeles apriņķa, kritis kaujā, laikā starp 17. dec. 1918. un 12. janv. 1919. — **Ligģers**, Jānis, Jāņa d., izlūks, miris 4. apr. 1920. — **Limans**, Jānis, Kristapa d., no Jelgavas, kritis kaujā 14. okt. 1920. — **Limmers**, Kārlis, vzvoda komandiers, no Rīgas, miris ar plaušu tuberkulozi 11. janv. 1921. — **Ļipovskis**, Alberts, Aļekseja d., no Evers muižas „Vidrām“, Ludzas apr., miris 11. februārī 1920. — **Lisenko**, Grīgorijs, kursants, Nirzas pagasta, Ludzas apriņķa, miris no ievainojumiem 1. martā 1921. — **Ļitovkins**, Aleksandrs, Aļekseja d., no Pūisonas sādžas, Gaigalavas (Bikovas) pagasta, kritis kaujā 25. septembrī 1919. — **Lokmans**, Fridrichs, Anša d., no Vandzenes „Pūcēm“, Talsu apr., miris 29. febr. 1920. — **Lorencs**, Rūdolfs, saimnieciskās daļas vadītājs, miris 20. septembrī 1920. — **Ločs**, Donāts, no Livkinas sādžas Izvaltas pagasta, Dau-

gavpils aprīnķa, miris ar bakām 23. decembrī 1919. — **Lūss**, Eduards, Pētera d., vada komandiers, no Breslavas pagasta, Valmieras aprīnķa, kritis kaujā 1. sept. 1919. — **Lūss**, Otto, Jāņa d., no Ipiķu pagasta, Valmieras, Vidzemē, miris ar tīfu 26. janvārī 1920. — **Lukstiņš**, Austrā, mirusi 16. aprīlī 1920. — **Lufles**, Jānis, Jāņa d., rotas komandiers, no Kabiles pagasta, Talsu apr., kritis kaujā 11. nov. 1920. — **Lurtamper**, Emīlija, Jāņa m., no Rīgas, mirusi 30. dec. 1919. — **Ļulo**, Bronislavs, no Lipaginas sādžas, Daugavpils aprīnķa, kritis kaujā 30. augustā 1920. — **Lazda**, Bronislavs, strēlnieks, kritis dienvidfrontē. — **Lazdiņš**, Voldemārs, strēln., miris ar tīfu. — **Laumans**, Jānis, strēlnieks, kritis 7. jūl. 1920. dienvidfrontē. — **Lauņats**, Jānis, strēlnieks, 22. oktobrī 1919. Orlas guberņā pazudis bez vēsts. — **Lauskis**, Staņislavs, 23. oktobrī 1919. Orlas guberņā pazudis bez vēsts. — **Lavrovs**, Ivans, kritis 1. septembrī 1919. pie Daugavpils. — **Leinarts**, Kristaps, strēlnieks, kritis 20. aug. 1919. pie Pleskavas. — **Leite**, Ārvīds, nodaļas komandiers, 22. okt. 1919. Orlas gub. pazudis bez vēsts. — **Leitis**, Jēkabs, strēln., miris no ievainojumiem. — **Lejasmeijers**, Fricis, strēln., kritis dienvidfrontē. — **Libecans**, Jānis, strēln., kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920. pazudis bez vēsts. — **Ļikovičs**, Nikolajs, kaujās pie Perekopiem, laikā starp 7. un 10. jūn. 1920., pazudis bez vēsts. — **Linde**, Bernhards, strēln., miris no ievainojumiem. — **Lingīšs**, Ignāts, miris no ievainojumiem. — **Ljuļaks**, Aleksandrs, rotas komandiera palīģs, kritis 30. aug. 1919. pie Daugavpils. — **Lopātiņš**, Vasīlijs, kritis 7. nov. 1919. Orlas gub. — **Lukašenoks**, Ārtūrs, kritis 3. nov. 1919. Orlas guberņā.

Maģnetis, Andrējs, Dāniēļa d., sanitārs, no Rīgas, miris ar tīfu 9. maijā 1919. — **Moiluss**, Ādelija, Āugusta m., sanitāre, no Rīgas, (Ķeizarmeģa), mirusi

11. okt. 1920. — **Makzenkovs**, Aleksandrs, Dmitre-
vičs, no Brigas sādžas, Briger Jaunovales pag., Lu-
dzes apr. noslēcis 18. aug. 1920. — **Maksimovs**, Gri-
gorijs, no Malavenku sādžas, Posiņas (Pasiēnas) pag.,
Daugavpils apr., miris 6. nov. 1918. — **Malacha**, Niko-
lajs, Stepana d., no Talsiem, noslēcis, 19. apr. 1920. —
Maļinovskis, Ivans, Vikentija d., no Niperas sādžas,
Rēzeknes apr., miris 27. maijā 1920. — **Mankevičs**, sa-
nitārs, no Kurzemes, miris ar tīfu 2. febr. 1920. —
Mansons, Jānis, Jāņa d., no Bauskas apriņķa, kritis
kaujā 31. janvārī 1919. — **Mardals**, Oskars, no Rīgas,
miris 5. martā 1919. — **Markelovs**, Nikolajs, Fil., no
Bauskas apriņķa, Islicas (Bornsmindas) pagasta, mi-
ris ar dizenteriju 30. martā 1920. — **Marcinovskis**,
Vl., Iv., no Buliku sādžas, Jaunjelgavas apriņķa, kri-
tis kaujā 16. novembrī 1920. — **Mazoniņš**, Teodors,
Jāņa d., no Rīgas, miris 20. martā 1921. — **Matisons**,
Aleksandrs, Karpa d., no Valkas apr., noslēcis 1920.
jūlijā. — **Matusevičs**, Žanis, no Kurzemes, miris 22.
martā 1920. — **Maubors**, Jēkabs, no Ipiķu pagasta,
Valmieras apriņķa, kritis 17. februārī 1919. — **Mau-
riņš**, Jānis, no Jelgavas apriņķa, miris 31. jūlijā 1920.
— **Miezīts**, Kārlis, Jāņa d., no Ādažu pagasta, Rīgas
apriņķa, miris no ievainojumiem 22. septembrī 1920.
— **Medvedjevs**, Toms, Osipa d., no Ružinas pagasta,
Rēzeknes apr., miris 20. jūl. 1920. — **Medveckis**, Marks,
Ivana d., no Pasiēnas pag., Ludzas apr., kritis kaujā
starp 30. jūn. un 30. jūl. 1919. — **Meija**, Ānsis, Jāņa d.
no Dobeles apriņķa, kritis kaujā 28. novembrī 1918.
— **Mektušes**, Kārlis, no Vidzemes, miris 11. febr. 1920.
— **Melders**, Andrējs, no Cēsu apr., miris ar dizentē-
riju 21. jūl. 1918. — **Meleiko**, Iv., Stepana d., no
Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 10. februārī 1921. —
Meņģels, Hugo, Jāņa d., no Dobeles, kritis kaujā 7.
augustā 1920. — **Menhe**, Nikolajs, no Valmieras ap-
riņķa, kritis laikā starp 21. aprīli un 12. maiju 1919.

— **Mežalovs**, Sidors, Aļekseja d., no Denekas sādžas, Ludzas apriņķī, miris ar tīfu 1. janv. 1920. — **Mežiņš**, Elenārs, Jēkaba d., no Ventspils apr., miris 19. maijā 1920. — **Miġlans**, Jozefs, no Daugavpils apr., kritis laikā starp 24. janv. un 15. febr. 1919. — **Miķelsons**, J. P., no Rīgas apr., „Gailīt“ mājām, miris 1920. aug. — **Milions**, Jānis, Miķeļa d., no Rīgas, kritis laikā no 6.—12. maijam 1919. — **Millers**, Eduards, no Vidzemes, miris 23. janv. 1920. — **Millers**, Jānis, miris 27. apr., 1921. g. — **Millers**, Kārlis, Andža d., no Naudītes pagasta, Dobeles, kritis kaujā 29. augustā 1920. — **Millers**, Normans, Gusta d., bataljona komandiers, no Rīgas, kritis kaujā 23. maijā 1919. — **Milčs**, Viktors, Teodora d., no Dadimovas sādžas, Ludzes apr., kritis kaujā 25. febr. 1921. — **Mitrofanovs**, Andrējs, Fedorovs, no Daugavpils apr., miris 15. martā 1919. — **Misins**, Donats, no Brilēna sādžas Kapinas pagasta Daugavpils apr., miris 18. novembrī 1919. — **Molovko**, Kirils, Anik., no Tukuma apriņķa, miris ar dizenteriju 21. septembrī 1919. — **Monani**, Jānis Staņislava d., no Liksnas pagasta, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 9. jūlijā 1920. — **Mazais**, Jēkabs, miris 8. maijā 1920. — **Močanovskis**, Aleksandrs, vada komandiera palīgs, no Aušezulas sādžas, Liksnas pag., Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 28. decembrī 1919. — **Muruss**, Romans, Romana d., no Ainažu pagasta, miris 20. jūnijā 1919. — **Muzikants**, Andrējs, no Liepājas, miris 25. jūnijā 1919. — **Mušneri**, Jānis, Jāņa d., no Cēsu apriņķa, miris 4. novembrī 1919. — **Makšs**, Alb., strēlnieks, kritis 1. novembrī 1919. Orlas gub. — **Maliņš**, Kārlis, strēln., 4. nov. 1919. Orlas gub. pazudis bez vēsts. — **Marienfelds**, Ignats, 25. aug. 1919. pie Pleskavas pazudis bez vēsts. — **Markēvics**, Jānis, strēlnieks, miris no ievainojumiem. — **Martinovs**, Grigorijš, kritis 30. okt. 1919. Orlas gub. — **Martinovs**, Ivans, kritis 30. okt. 1919. Orlas gub. —

Matrozs, Indriķis, strēln., miris no ievainojumiem. — **Meisters**, Mendels, kritis 4. dec. 1919. dienvidfrontē, Kurskas gub.

Nabedņiks, Grišjānis, Ivana d., no Jaunjelgavas apriņķa, miris no ievainojuma 20. aprīlī 1921. — **Nadziņš**, Pauls, Jāņa d., vada komandiers, no Stukmaņu pagasta, miris 1921. g. nov. — — **Naroškēvičs**, Ludviģs, Jozefa d., pagaidu rotas komandiers, no Rīgas, kritis kaujā 9. novembrī 1920. — **Neilands**, Ānsis, Anša d., no Laidzes, (Valdgāles) pag., Talsu apr., kritis kaujā 27. augustā 1920. — **Neimans**, Aleksandrs, Aleksandra d., no Rīgas, miris ar tīfu 6. martā 1920. — **Neimans**, Dāvids, vada komandiera palīģs, kritis kaujā, starp 1. aug. un 15. sept. 1920. — **Nikonovs**, Jona, Stepānovičs, no Visari-Gališķu sādžas, Naujenes (Maļinovas) pagasta, Daugavpils apriņķa, miris 13. janvārī 1920. — **Nīmands**, Jānis, Jāņa d., no Valkas apr., kritis kaujā. — **Novoseloks**, Semjons, no Rīgas, kritis kaujā 7. maijā 1919.

Olups, Ernsts, no Puiķeles pag., Valmieras apr., miris no ievainojuma starp. 7. un 14. apr. 1919. — **Onskuls**, Aleksandrs, miris 13. sept. 1921. — **Orlovs**, Pēters, vzvoda komandiers, no Korsovas, Ludzas apriņķa, nejauši nosists 4. februārī 1920. — **Oroka**, Aleksejs, no Barkovas pagasta, Rēzeknes apriņķī, kritis kaujā starp 25. aprīli līdz 12. maijam 1919. — **Oruns**, Ividers, Antona d., no Skaistas (Izabīlines) pagasta, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā starp 25. aprīli un 12. maiju 1919. — **Ozāns**, Jānis, no Rīgas, miris ar tīfu 27. janvārī 1920. — **Osīts**, Alfrēds, Jāņa d., no Skrīveres pagasta, Rīgas apriņķa, kritis kaujā 27. aug. 1920. — **Osmans**, Jānis, Dāvida d., no Daugavpils apr., miris 10. martā 1919. — **Ozoliņš**, Aleksandrs, Jēkaba d., vada komandiers, miris no ievainojumiem 13. apr. 1920. — **Ozoliņš**, Jānis, Jāņa d., no Rīgas, kritis kaujā 22. aug. 1920. — **Ozoliņš**, Jānis,

Juŗa d., no Talsiem, miris 12. nov. 1920. — **Ozoliņš**, Kārlis, Āntona d., no Pociema pag., Valkas apr., kritis kaujā 19. martā 1921. — **Ozoliņš**, Kārlis, Jēkaba d., no Ancera sādžas, Pociema pagasta, Valkas apriņķa, kritis kaujā 19. martā 1921. — **Ozoliņš**, Oskars, Jāņa d., no Rīgas, nosities krītot no aeroplāna 14. maijā 1920. — **Ozolnieks**, Jānis, kritis kaujā, laikā starp 2. un 8. aprīli 1919. — **Ozols**, Jēkabs, miris ar bakām 7. maijā 1920. — **Ozols**, Krišs, Ernsta d., no Zentes pag., Talsu apr., kritis kaujā 24. aug. 1920. — **Ozols**, Pēters, Mārtiņa d., no Rīgas, miris ar tīfu 24. janv. 1920.

Pabērzs, Jānis, Jāņa d., bataljona komandiers, no Biržu pag., Jaunjelgavas apr., kritis kaujā 9. aug. 1920. — **Pastarovs**, Vladimirs, Āndrēja d., rotas komandiers, no Rēzeknes, kritis kaujā 30. janv. 1918. — **Pavlovičs**, Ādams, Āntona d., no Bērgāles (Kuļņevas) pag., Rēzeknes apr., miris 31. aug. 1920. — **Pavlovičs**, Kārlis, Jēkaba d., vzvoda komandiers, no Valkas, miris 2. novembrī 1920. — **Peivans**, Dominiks, no Daugavpils pagasta, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 7. augustā 1920. — **Pekka**, Jānis, Jāņa d., ložmetējnieks, no Rīgas, kritis kaujā 7. septembrī 1921. — **Pekiņš**, Kārlis, no Valmieras apriņķa, miris 5. februārī 1920. — **Pētersons**, Āndrējs, no Rīgas apriņķa, kritis 21. janvārī 1920. — **Pētersons**, Fricis, Ernesta d., miris no kolēras 21. jūn. (gads nav uzrādīts). — **Petrovskis**, Francis, Fadeja d., no Luronas sādžas, Nirzas pag., Ludzas apr., kritis kaujā 24. okt. 1919. — **Petrovskis**, Jozefs, Ākima d., no Ludzas pag., miris ar dizenteriju. — **Pijāvins**, Alfrēds, Pēterā d., no Rīgas, miris 6. dec. 1921. — **Pilko**, Valdeks, no Bauskas apriņķa, Kurzemē, miris ar tīfu 3. maijā 1920. — **Pimenovs**, Āntons, no Daugavpils apriņķa, miris 20. februārī 1920. — **Pimenovs**, Ivans, Aleksandra d., no Naujenes (Maļinovas) pagasta, Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 18.

aug. 1919. — **Planecs**, Ārnolds, Dāvīda d., vada komandiers, kritis kaujā 18. apr. 1920. — **Platiņš**, Augusts, Jāņa d., sarkanarmietis, no Stiepes pag., Bauskas apr., miris 12. nov., 1920. — **Platočs**, Viktors, novērotājs, no Šķaunes (Lanskoronas) pag., Ludzas apr., kritis kaujā 9. aug. 1920. — **Pleipe** (Pleice?), Emīlija, Kārļa m., no Rīgas, mirusi 30. dec. 1919. — **Plūme**, Jānis, vada komandiers, kritis kaujā, laikā starp 22. apr. un 12. maiju 1919. — **Plumme**, Jānis, Mārtiņa d., no Vidzemes, miris 26. februārī 1921. — **Pluncis**, Jānis, Vilhelma d., no Idus pagasta, Valmieras apriņķa, miris 1920. g. rudenī. — **Pluzne**, Kārlis, Franča d., sarkanarmietis, no Rīgas, miris 1. aprīlī 1920. — **Podošovs**, Zinovijs, no Rīgas, kritis kaujā 31. augustā 1919. **Podsoģins**, Dominiks, no Teslas sādžas, Daugavpils apr., miris ar tīfu 8. dec. 1919. — **Pokolnis**, Aleksandrs, Kārļa d., no Daugavpils, kritis kaujā 31. martā 1920. — **Polņikovs**, Gerāsims, sarkanarmietis, no Kurzemes, kritis kaujā 26. jūn. 1919. — **Ponomārevs**, Ivans, no Daugavpils apriņķa, kritis kaujā 23. jūnijā 1920. — **Pontašukāns**, Pēters, Jāņa d., no Jaunjelgavas apriņķa, kritis kaujā 9. oktobrī 1920. — **Pantivs**, Vjačeslavs, Lazara d., sanitārs, no Piltenes, Ventspils apriņķa, miris 20. febr. 1920. — **Potaševs**, Kirils, Osipa d. no Ludzas apr., miris 18. janv. 1918. — **Prāms**, Ernests, Jāņa d., no Umurgas pag., Valmieras apr., miris ar kolieru 23. sept. 1920. — **Priedīts**, Mārtiņš, Krist. d., krāsncuris, no Liepājas, miris 3. febr. 1920. — **Preiģe**, Pēters, Anša d., no Vircavas pag., kritis kaujā 28. maijā, 1918. — **Printe**, Rūdolfš, kritis kaujā 27. febr. 1919. — **Prokofjevs**, Prokofijs, sarkanarmietis, no Šalovas sādžas, Rēzeknes apriņķa, miris 19. novembrī 1919. — **Puchajts**, Ārmins, Georga d., no Kuldīgas, miris no ievainojuma 21. septembrī 1919. — **Pūts**, Jānis, no Kurzemes, miris ar tīfu 25. martā 1920. — **Pūce**, Matīss, Ernesta d., no Ventspils apriņķa, mi-

ris 7. septembrī 1920. — **Puļke**, Leonīds, Klaudija d., no Bārtas pagasta, Grobiņas, miris ar tīfu 19. augustā 1920. (vai no dizenterijas 28. aug. 1919.). — **Pulpīts**, Eduards, Pēterā d., no Rīgas, kritis kaujā 28. martā 1919. — **Puls**, Āntons, Demetcevs, vzvoda komandiers, no Stolpinas sādžas, Nērdzenes (Michailovas) pag., Ludzas apr., kritis 19. okt. 1920. — **Purmans**, Jānis, Ādama d., saimnieciskās daļas vadītājs, no Valmieras, miris 6. apr. 1921. — **Purviņš**, Alfrēds, Jāņa d., inspektors, no Liepājas, miris ar tīfu 27. janv. 1920. — **Putniņš**, Nikolajs, Martas d., no Rīgas, miris 20. okt. (gads nav uzrādīts). — **Putniņš**, Otto, Miķeļa d., no Jaunjelgavas apr., kritis kaujā 11. okt. 1920. — **Puzins**, Ivans (Kazim.), Osipa d., aptūrītājs, no Ilūkstes apr., miris 17. jūn. 1920.

Ratnieks, Jānis, Jēkaba d., kritis kaujā 8. jūn. 1920. — **Račs**, Rūdolfs, Ēvalda d., vzvoda komandiers, no Liepājas, kritis 19. martā 1921. — **Racins**, Vladimirs, sarkanarmietis no Jaunjelgavas apriņķa, kritis kaujā 25. jūlijā 1920. — **Riekstiņš**, Vilhelms, Jāņa d., vada komandiers, no Valmieras apriņķa, miris 4. janvārī 1921. — **Reinbergs**, Fricis, kritis kaujā. — **Reinholds**, Pēters, sarkanarmietis, kritis kaujā 12. sept. 1918. — **Reinsons**, Mārtiņš, tēlegrafists, kritis kaujā 1. martā 1919. — **Reni**, Pēters, Miķeļa d., sarkanarmietis, no Rīgas apriņķa, kritis laikā starp 15. februāri un 15. martu 1919. — **Rīmiks**, Kārlis, no Pastendes pagasta, Talsu apriņķa, kritis kaujā 14. augustā 1920. — **Risks**, Kārlis, Jāņa d., no Vidzemes, miris. — **Rodionovs**, Anatolijs, Michaila d., sarkanarmietis, no Rīgas, kritis kaujā 1. sept. 1920. — **Romānovs**, Ivans, no Zapožņicas sādžas, Pildas pagasta, Ludzas apriņķa, miris 5. jūlijā 1920. — **Roze**, Kārlis, sarkanarmietis, kritis kaujā 12. septembrī 1920. — **Rozenbergs**, Jēkabs, Krist. d., vada komandiers, kritis kaujā 8. jūnijā 1920. — **Rozenflaums**, Mi-

ķelis, Frīda d., no Ādažu pag., Rīgas apr., miris. — **Roziņš**, Andrējs, sarkanarmietis, kritis kaujā 1921. g. martā. — **Roziņš**, Augusts, Juŗa d., sarkanarmietis, no Vidzemes, kritis kaujā 3. janv. 1919. — **Rozštins**, Vilhelms, sarkanarmietis, no Vānes pag., Talsu apr., kritis kaujā starp 6. un 12. maiju 1919. — **Rubens**, Ānsis, Kristapa d., aģents, no Olaines pag., Rīgas apr., miris 1920. — **Rubens**, Jēkabs, Jēkaba d., sarkanarmietis, no Ventspils apr., miris 28. okt. 1920. — **Ruchmens**, Staņislavs, sarkanarm., no Kaunatu miesta, Rēzeknes apr., kritis kaujā 23. jūl. 1919. — **Rubens**, Ānsis, Krišjāņa d., aģents, no Olaines pag., Rīgas apr., miris 21. sept. 1920. — **Rudzins**, Kirils, Michaila d., sarkanarm., no Rikteres pagasta, Rīgas apriņķa, miris 5. janvārī (gads nav uzrādīts). — **Rudzīts**, Juris, sarkanarm. no Krustpils, kritis kaujā 10. jūn. 1920. — **Ruks**, Augusts, Pēterā d., no Pālcmanes pag., kritis kaujā, laikā starp 25. apr. un 12. maiju 1919. — **Rukše**, Jozefs, Jāņa d., vzvoda komandiers, no Kalupes pag., kritis kaujā 27. aug. 1920. — **Ruktinekts**, Āntons, Kazimira d., no Ilūkstes apriņķa, miris 8. novembrī 1919. — **Rullis**, Andrējs, Vladimira d., no Lugāžu pagasta, Valkas apriņķa, kritis kaujā 28. novembrī 1918. — **Rusmans**, Krišs, Kriša d., no Kandavas pagasta, Talsu apriņķa, kritis kaujā 12. februārī 1919. — **Rutkovskis**, Pauls, Aleksandra d., no Ilūkstes apr., miris 20. augustā 1919.

Zadint, Ņina, Jāņa m., sanitāre, no Smiltenes pag., mirusi ar tīfu 7. febr. 1920. — **Zacharovs**, Aleksandrs, Aļekseja d., no Rīgas, miris no ievainojuma 1. aug. 1919. — **Zālīts**, Miķelis, Jāņa d., no Lēdurgas pag., miris 7. jūl. 1920. — **Zakss**, Jānis, Kārļa d., no Platēres pag., kritis kaujā 31. dec. 1918. — **Sālamans**, Jānis, Pēterā d., vada komandiers, no Jaunsalaces, kritis laikā starp 22. apr. un 12. maiju 1919. — **Salzivs**, Kārlis, no Valmieras apriņķa, kritis kaujā starp 6.

un 12. maiju 1919. — **Zandbergs**, Ernsts, Krišjāņa d., sanitārs, no Kurzemes, kritis kaujā 8. dec. 1919. — **Zariņš**, Hermans, Jēkaba d., tēlefonists, no Ternejas pag., miris 2. jūl. 1920. — **Zariņš**, Jānis, Mārtiņa d., vada komandiers, kritis kaujā 13. apr. 1920. — **Zariņš**, Kārlis, Jāņa d., vada komandiers, kritis kaujā 8. jūn. 1920. — **Sarkans**, Boriss, Eduārda d., no Mērdzenes (Michailovas) pag., Kazajevkas sādžas, Ludzas apr., miris no ievainojuma 1921. — **Zastars**, Antons, Antona d., sarkanarm., no Palangas, Grobiņas apr., kritis kaujā 18. okt. 1919. — **Sači**, Kazimirs, sarkanarm., no Daugavpils apr., 18. martā 1919. — **Saunas**, Ēvalds, kritis kaujā 27. febr. 1919. — **Saulīts**, Aleksandrs, matrozis miris no ievainojumiem. — **Saulīts**, Hūgo, matrozis, kritis. — **Saulīts**, Pēters, no Jelgavas apr., kritis kaujā starp 15. febr. un 15. martu 1919. — **Zdanovskis**, Antons, no Ludzas apriņķa, Čerņovskas sādžas, kritis 13. novembrī 1918. — **Ziemels**, Alberts, no Jelgavas, miris 27. apr. 1919. — **Zēgners**, Kārlis, Franča d., izlūks, no Skrundas pag., kritis kaujā 12. aug. 1920. — **Zelmens**, Johans, Anša d., no Rīgas, miris ar tīfu 11. nov. 1921. — **Zezmens**, Johans, Anša d., no Jelgavas, miris 26. martā 1919. — **Sedoliņš**, Pauls, miris 15. apr. 1919. — **Semoms**, Otto, sarkanarm., no Dobeles, miris no ievainojuma 10. septembrī 1920. — **Zenkins**, Grigors, sarkanarmietis, no Daugavpils apriņķa, kritis starp 24. janvāri un 15. februāri 1919. — **Ziģmanis**, Jānis, Kristjāņa d., no Švārdes pag., kritis kaujā 21. dec. 1918. — **Sīlis**, Pēters, kritis kaujā 27. aug. 1920. — **Siks**, Kārlis, no Vidzemes, miris ar tīfu 8. febr. 1920. — **Silaģals**, Mārtiņš, Jēkaba d., strādnieks, no Lielsesavas pag., miris 13. apr. 1919. — **Zilbergs**, Kārlis, no Valmieras apriņķa, „Darbmaņa“ mājām, miris ar tīfu 15. oktobrī 1918. — **Sile**, Ernsts, Jāņa d., no Lašu pagasta, Āizputes apriņķa, miris 17. okt. 1920. — **Siliņš**, Jānis, Kārļa d., no Sigul-

das-Stukmaņu pag., miris ar influenci 16. dec. 1919.
 — **Siliņš**, Jānis, Pēterā d., no Rīgas, miris 17. nov.
 1920. — **Silkažs**, Jānis, no Limbažu pag., kritis kaujā
 6.—12. maijam 1919. — **Silovs**, Dominiks, Sidora d., no
 Krāslavas pag., Daugavpils apr., kritis kaujā 1. aug.
 1920. — **Simels**, Osips, Dominika d., no Makašenu pag.,
 kritis kaujā 3. aug. 1919. — **Simsons**, Ivans, Barmiljeva
 d., no Jaunjelgavas apr., miris 15. nov. 1919. — **Zirne**,
 Jānis, miris 23. jūn. 1920. — **Skudra**, Fricis, Kristapa
 d., instruktors, no Vecauces pag., miris no ievaino-
 jumiem 5. aug. 1920. — **Skutājevs**, Pēters, Marka d.,
 skrīveris, no Rīgas, miris 25. sept. 1920. — **Sloka**,
 Kārlis, Mārtiņa d., no Lielā pag., miris 18. jūl. 1920.
 — **Smorģonskis**, Heršens, Nach., ārsts, no Rēzeknes,
 miris 6. febr. 1920. — **Sokolovskis**, Aleksandrs, Sidora
 d. no Trengalovas sādžas, miris ar tīfu 12. martā 1920.
 — **Zolotoverchs**, Roberts, no Rīgas, kritis kaujā 18.
 jūnijā 1920. — **Sprinčiss**, Jānis, Kristāls, no Dobe-
 les apriņķa, Bērzmuižas pagasta, Bruntmaņu mājām,
 kritis kaujā 12. janvārī 1919. — **Sproģis**, Jēkabs,
 kritis izlūkos 5. febr. 1919. — **Sproģe**, Rūdolfs, Ernsta
 d., no Jelgavas, kritis kaujā 9. apr. 1919. — **Sprukuļevs**,
 Ivans, Ādama d., no Ludzas apriņķa, kritis kaujā 5.
 septembrī 1920. — **Zuborskis**, Ivans, no Jaunjelgavas
 apriņķa, miris ar tīfu 22. septembrī 1920. — **Su-
 chanovs**, Ivans, no Daugavpils apriņķa, miris ar tīfu
 17. februārī 1920. — **Zviedris**, Pēters, Eduarda d.,
 no Valmieras apriņķa, kritis 18. janvārī 1919. — **Zvej-
 nieks**, Arnolds, Pēterā d., no Rīgas, kritis kaujā 30.
 augustā 1920. — **Šaja**, Pēters, no Rīgas, miris starp
 1. jūliju un 31. augustu 1920. — **Šavners**, Āntons,
 Āntona d., no Kreslavas pagasta, miris 26. martā
 1920. — **Šēniņš**, Ādolfs, miris 1. martā 1920. — **Šēniņš**,
 Ānsis, Franča d., miris no ievainojumiem 1. sept. 1920.
 — **Šemaitis**, Jēkabs, Jēkaba d., no Bruknas pag., miris
 no ievainojuma 3. martā (gads nav uzrādīts). — **Ži-**

ģurs, Pēters, Āvdēja d., no Jaungulbenes pagasta, miris 1921. g. janvārī. — Žilins, Jozefs, Vikentija d., no Daugavpils, miris 27. janvārī 1920. — Šimanskis, Arkādijs, Ivana d., no Rēzeknes apriņķa, miris. — Šmets, Johans, Andrēja d., rotas komandiers, no Stāmerienes, Valkas apriņķa, miris no ievainojumiem 24. septembrī (gads nav uzrādīts). — Šmidts, Bernhards, Kārļa d., no Rūjienas, Valmieras apriņķa, miris 5. janvārī 1920. — Šmidts, Fridrichs, miris 7. martā 1920. — Šmidts, Kārlis, no Rīgas apriņķa, kritis kaujā 12. maijā 1920. — Šmidts, Rūdofls, kritis kaujā 29. decembrī 1918. — Šneiders, Izraēls, Matīsa d., no Daugavpils, kritis kaujā 7. aug. 1920. — Šņepsts, Francis, Ivana d., no Jasmuižas pag., Daugavpils apr., miris no ievainojumiem 27. aug. 1920. — Šņežs, Āntons, sanitārs, no Jasmuižas pag., Daugavpils apr., kritis kaujā 31. aug. 1920. — Šņecs, Aleksandrs, Pētera d., no Vidzemes, miris ar tīfu 23. nov. 1919. — Šņidebušs, Jēkabs, no Rīgas, miris 22. febr. 1919. — Šņiker, Marija-Magdaliēna, Andrēja meita, no Nirzas pagasta, Ludzas apriņķa, mirusi 1. jūlijā 1920. — Šņitke, Pēters, miris 7. nov. (gads nav uzrādīts). — Štālbergs, Jānis, miris 15. apr. 1921. — Šteinbergs, Kārlis, Pētera d., no Rīgas, kritis kaujā 25. apr. (gads nav uzrādīts). — Šteinerts, Alberts, Heinriha d., kritis kaujā 30. aug. 1920. — Šteinmanis, Eduārds, kritis kaujā 29. dec. 1918. — Šterns, Voldemārs, no Sātiņu pag., Kuldīgas apr., miris 24. nov. 1919. — Štraufs, Aleksandrs, An., no Dobeles, kritis kaujā 17. maijā 1921. — Šukels, Rūdofls, Jāņa d., no Vecpiebalgas, Cēsu apriņķa, miris ar tīfu 6. maijā 1919. — Šulps, Fricis, Jāņa d., vada komandiers, no Kursīšu pag., Kuldīgas apr., kritis kaujā 1. sept. 1920. — Šurins, Alfrēds, Kārļa d., no Mēdzules pag., Cēsu apr., miris 9. sept. 1920. — Šūsters, Teodors, miris no ievainojuma 2. jūl. 1920. — Švēde, Kārlis, kritis kaujā, laikā starp 16. un 20. apr.

1919. — **Starkovs**, Nikolajs, no Valmieras, miris 16. aug. 1920. — **Statiņš**, Mārtiņš, Jēkaba d., no Bebru pag., Rīgas apr., kritis kaujā 16. janv. 1919. — **Stefanovičs**, Jozefs, Ādama d., no Usalas sādžas, Salienas pag., Ilūkstes apr., kritis kaujā 10. sept. 1919. — **Stefanovičs**, Jozefs, Jozefa d., no Rīgas, miris starp 20. sept. un 20. okt. 1919. — **Stradze**, Eduārds, komisārs, no Rīgas, miris 23. sept. (gads nav uzrādīts). — **Strads**, Vocechs, Antona d., sarkanarmietis, no Juškas sādžas, Daugavpils apr., miris 6. martā 1920. — **Streikuss**, Ivans, sarkanarmietis, no Liepājas, kritis kaujā laikā starp 24. febr. un 3. martu 1919. — **Striķis**, Kārlis, Eduarda d., no Liepājas, miris 19. aug. 1919. — **Strupkovs**, Jānis, Pēterā d., no Skandinās sādžas, Ludzas apr., kritis kaujā 17. aug. 1919.

Takels, Vasils, Friča d., no Olaines, Rīgas apr., kritis kaujā 19. martā 1921. — **Tālbergs**, Kārlis, no Popes pag., Ventspils apr., kritis kaujā 1919. g. aprīlī-maijā. — **Taldins**, Pēters, Aļekseja d., no Saukas „Kūleņu” mājām, Jaunjelgavas apr., miris 20. febr. 1920. — **Tālmans**, Eduārds, Jāņa d., kurpnieks, no Rūjienas, Valmieras apr., miris 26. jūl. 1920. — **Tambergs**, Kārlis, brīvprātīgais, no Rīgas, miris 10. dec. 1921. — **Tarkšs**, Jānis, Reiņa d., vzvoda komandiers, miris 1. maijā 1920. — **Taube**, Jānis, no Rīgas, kritis kaujā, laikā starp 5. un 15. martu 1919. — **Tenis**, Francis, Jozefa d., no Rīgas, kritis kaujā 6. janv. 1921. — **Tennis**, Domeniks, tēlegrafists, no Liksnas pag., kritis kaujā 18. maijā 1920. — **Teters**, Jēkabs, Otto d., no Kauņu pagasta, Valmieras apr., kritis kaujā 8. aug. 1920. — **Tobiašs**, Mārtiņš, no Kurzemes, miris 23. jūl. 1920. — **Trepins**, Pēters, Pēterā d., no Suntažu pag., kritis kaujā 3. sept. 1920. — **Trofimovs**, Harlamovs, Gregora d., no Grīvas pag., kritis kaujā 17. dec. (gads nav uzrādīts).

Ūdris, Jānis, Jāņa d., sarkanarm., no Jaunsvirlaukas pag., Dobeles, kritis kaujā 6. jūlijā 1920. — **Unferichs**, Artūrs, Vilhelma d., no Rīgas, miris 4. janv. 1920. — **Upenieks**, Aleksandrs, Jāņa d., no Ķeču pag., Rīgas apr., noslēcis 19. jūl. 1918. — **Urbels**, Pēters, Jēkaba d., no Rēzeknes, kritis kaujā 9. aug. 1920.

Vağuss, Jūlijs, Reiņa d., no Voirols (Veisneņķa) pag., Cēsu apr., kritis kaujā 16. okt. 1920. — **Valkins**, Roberts, no Valmieras apr., kritis kaujā 17. febr. 1919. — **Valters**, Jozefs, Staņislava d., no Prodes pag., Ilūkstes apr. miris ar dizenteriju 28. augustā 1919. — **Valcevs**, Aļeksejs, Petrovičs, no Liepājas, kritis kaujā 10. jūlijā (gads nav uzrādīts). — **Vanaģis**, Žanis, Kārļa d., no Bauskas apr., kritis kaujā 1. sept. 1920. — **Vainiņš**, Mārtiņš, Jozefa d. no Talsu apr., miris 3. febr. 1922. — **Vardons**, Eduards, Pēterā d., no Ļeču pag., Cēsu apr., kritis kaujā 12. maijā 1919. — **Vēbers**, Aleksandrs, Jēkaba d., miris ar tifu 17. febr. (gads nav uzrādīts). — **Vērdiņš**, Oskars, Otto d., no Kalnciema pag., Veckalna muižas, Valkas apr., kritis kaujā 11. aug. 1920. — **Vēzis**, Kārlis, kritis kaujā 3. okt. 1919.

Pilsoņu kara frontēs kritušie latvju strēlnieki.

Pēc latvju strēlnieku vēstures datiem.

„Iskolastrēla“ priekšsēdētājs Jūlijs Zariņš (kritis pie Kazaņas 1918. g. augustā); 3. latvju brigādes komandiers Judiņš, bij. 4. Vidzemes latvju strēlnieku pulka rotas komandiers (kritis Kazaņas frontē pie Krasnajas Gorskas); latvju pulka politiskais komisārs Eduārdš Andrējs, Pēterā d. Pētersons no Rūjienas pag., Valmieras apr., (kritis 1918. g. 13. aug. Kazaņas apkārtnē); 9. latvju str. pulka komandiers Eduards, Miķeļa d. Kriščunas (kritis 1918. g. 7. nov. Donas stepēs, cīņās pret kazakiem); 8. latvju str.

pulka komandiers Pētersons (kritis 1918. g. maijā Kosarskas stacijas laukumā pie Donas); latvju strēlnieku pulku pirmais komisārs Nachimsons-Mihaļci (kritis Jaroslavā 1918. g. 5. jūlijā); 6. Torošinas latvju pulka komandiers Hercbergs (kritis kaujās pie Ažaslano stacijas 1918. g. pret čehoslovakiem); 7. latvju pulka strēlnieki: Pēters Ribāns, Jānis Rutcelis un Bronislavs Šlatis (krituši Maskavā, eseru sacelšanās laikā, 1918. g. 6.—7. jūlijā); instruktors Āvrovs (kritis pie Kazanā); Penzas latvju str. pulka strēlnieks Svainis (kritis Sarātovas gub. 1918. g.); 6. Tukuma latvju pulka 3. rotas komandiers Indriķis Dribus; tā paša pulka izlūks Kārlis Liepiņš, strēlnieks Zostiņš, 5. rotas komandiera palīgs Augusts Balodis un strēlnieks Emīls Pētersons (krituši kaujās pie Jaroslavas un Kazanā 1918. g. jūlijā).

Brāļu kapi Latvijā

Brāļu kapi, kuŗos apbedīti lielākā skaitā kritušie latvju strēlnieki, kā arī Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieki, izkaisīti pa visu Latviju un atrodas pa lielākai daļai bijušās cīņu vietās Rīgas frontē. Daļa Brāļu kapu ir gājusi zudībā un laika zobs tos pilnīgi iznīcinājis. Tos vairs nav iespējams atrast. Tomēr vēl pietiekoši daudz vietu, kuŗās brāļu kapi uzglabājušies, bet pa lielākai daļai stipri nolaistā stāvoklī.

Kritušo varoņu kapi atrodas: 1) Ķekavas-Olaines rajonā: pie bijušām mežsargā Bērziņa mājām — apbedīti 1916. g. jūlija kaujās 250 kritušie latvju strēlnieki no 6. Tukuma un 7. Bauskas bataljoniem; 2) pie States mājām — apbedīti ap 100 latvju strēlnieku no 1. Daugavgrīvas bataljona. Turpat priežu krusta vietā uzcelts glīts piemineklis, zem kuŗa guldīti

ap 30 tā paša bataljona strēlnieku; 3) pie Kuģu mājām apbedīti 1916. g. jūlija un citās kaujās kritušie 300 latvju strēlnieku; 4) uz rītiem no Klunša kalna pļaviņā brāļu kapos guļ 36 latvju strēlnieki no 1. Daugavgrīvas latvju strēlnieku bataljona; 5) netālu no Jelgavas šosejas aiz Franču-Inga mežsarga mājām atrodas kapsēta, kur apbedīti ap 100 latvju strēlnieku no 1. Daugavgrīvas, 2. Rīgas, 6. Tukuma un Bauskas latvju strēlnieku bataljoniem; 6) Skujeniekos pie Ķekavas atrodas atsevišķi kapi, kuŗos guldīti 1. Daugavgrīvas bataljona latvju strēlnieki.

Olaines-Slokas rajonā (līdz Rīgas jūrmalai) Brāļu kapi atzīmēti Slokas pilsētas kapsētā, kur apbedīti 2. Rīgas un 3. Kurzemes bataljona ap 150 latvju strēlnieku.

1916. g. Ziemassvētku un 1917. g. janvāra kaujās Tīreļa purvā un Ložmetēju kalnā kritušie latvju strēlnieki apbedīti Brāļu kapos: 1) pie mežsarga Cenes mājām — ap 1000 latvju strēlnieku; 2) pie Silenieku mājām — ap 200; 3) Ķemeru baznīcas kapsētā guldīti 2. Rīgas, 5. Zemgales, 6. Tukuma, 7. Bauskas un 8. Valmieras pulku — 80 latvju strēlnieki.

Nāves salas rajonā latvju strēlnieku brāļu kapi atrodas: Ikšķiles draudzes kapsētā — apbedīti ap 75 latvju strēlnieku no 2. Rīgas un 3. Kurzemes latvju strēlnieku bataljoniem; 2) pie Kaparāmura mājām — aprakti 18 kritušie latvju strēlnieki; 3) pie J. Goldmaņa mājām Vēveros — apbedīti latvju strēlnieki un krievu kareivji kopējos kapos un 4) pie Pelču mājām — apbedīti ap 80 latvju strēlnieku no 3. Kurzemes bataljona. Šie pēdējie brāļu kapi uzglabājušies sevišķi labi un atrodas skaistā mežmalā.

Latvju strēlnieku kapi vēl atrodas: 1) Ogrē, kur apbedīti ap 50 latvju strēlnieku; 2) Nītaurē (pēc Rīgas krišanas 1917. g. augustā); 3) Cēsīs; 4) Val-

mierā un 5) Tērbatā, kur ilgu laiku stāvēja latvju strēlnieku bataljonu rezerves bataljoni.

Latvijas nacionālās armijas kaŗavīri apbedīti šādās vietās, kur arī atrodas brāļu kapi: 1) Pārdaugavā pie Tiltiņa mājām — apbedīti 41 latvju kareivis; 2) Jelgavā, Nikolaja kapos — guldīti ap ap 70 latvju kareivju; 3) Valkas kapsētā — ap 50 latvju kaŗavīru; 4) Cēsīs — Ziemeļlatvijas armijas ap 30 latvju kaŗavīru un 5) Liepājā. Vislielākais skaits kritušo latvju kaŗavīru apbedīts Rīgā, Brāļu kapos, kur pēc pavirša aprēķina apbedīti ap 1500 latvju strēlnieku un 500 nacionālās armijas kaŗavīru. Neatzīmēto un nezināmo brāļu kapu vietas grūti noteikt. Pasaules kaŗa un revolūcijas laikmetā krituši dažādās frontēs ne mazāk kā 30.000 latvju kaŗavīru. No tiem tikai viena ceturtdaļa atdusas dzimtenes smiltīs. Latvju strēlnieku un nacionālās armijas kaŗavīru vēsturiskās cīņu vietas un brāļu kapi arvien paliks dārgā atmiņā, un taka uz viņiem nedrīkst aizaugt!

Literātūra.

- Līgotņū Jēkabs. Latvijas valsts dibināšana.
Latviešu strēlnieki. I. daļa.
Latvju strēlnieku vēsture. I. un II. daļa.
K. Goppers. Četri sabrukumi.
Arturs Tupiņš. Tīreļa purvos.
Arturs Tupiņš. Nāves sala.
K. Skalbe. Latvju strēlnieks.
Pulkvedis Fr. Briedis.
Latviešu strēlnieks.
J. Kaktiņš. Varoņu sejas.
Latvijas kareivis.
Latviešu strēlnieku bataljoni.
Ģenerāļu Ā. Āuzāna, R. Bangerska, K. Goppera,
M. Peniņa, Krustiņa u. c. sniegtie kauju apraksti.
J. Vācietis. Latviešu strēlnieku vēsturiskā no-
zīme.

Kļūdu izlabojumi.

53. lappuse — Virsrakstā nodrukāts: Latvijas strēlnieku cīņas 1915. gadā; jābūt: Latvju strēlnieku cīņas 1915. gadā.
84. „ — 5. rindā no augšas nodrukāts: Matens; jābūt: Matteuss.
107. „ — 6. rindā no augšas nodrukāts: plkst. 5. ritā 27. (5. janv.) decembrī; jābūt: plkst. 5. ritā 23. (5. janv.) decembrī.
194. „ — 6. rindā no apakšas nodrukāts: Vācijas—Anglijas savienības valdības; jābūt: Vācijas—Austrijas savienības valdības.

SATURA RĀDĪTĀJS.

	Lpp.
Ievadam	5
Kā radās latvju strēlnieku bataljoni	7
Latviešu strēlnieku bataljonu nozīme	9
Kā izcēlās un organizējās bataljoni	11
Vēsturiskais iesniegums armijas virspavēlniekam	14
Pagaidu noteikumi par latviešu strēlnieku bataljoniem	18
„Pulcējaties zem latviešu karogiem“	21
Latviešu strēlnieku bataljonu komiteja sāk darbu	23
Strēlniekus formē un apmāca	25
Virsnieku un kareivju iestāšanās bataljonos	28
R. Bangerska izklāsts ziemeļvakaru frontes virspavēlnieka štaba priekšniekam	31
Sabiedrības vienotais darbs strēlnieku labā	38
Prese par latvju strēlniekiem	40
Saules emblema strēlnieku karogos un nozīmēs	44
Kā veidojās strēlnieku kara muzejs	45
Strēlnieku lazarete — tautas neizdzēšamā atmiņā	47
Varoņu pirmās uguns kristības, upuri un bēres	48
Dzīve ugunsliņijā	51
Latvju strēlnieku cīņas 1915. gadā	53
1. Daugavgrīvas bataljona pirmā kauja 12. oktobrī Olai- nes rajonā	53
Fr. Brieža rotas uzbrukums 16./29. oktobrī pie Misas (Plakaņu rajonā)	55
Slokas—Ķemeru kaujas	57
Uzbrukums pie Veisa mājām 10./23. novembrī	60
Latvju strēlnieku cīņas 1916. gadā	63
1916. gada 8./21. marta kaujas pie Franču mājām	63
Latvju strēlnieku Golgata — Nāves sala	66
Nav pretgāzes masku!	70
Ko stāsta Nāves salas aizstāvis	72
3.—9. jūlija kaujas pie Ķekavas un Smerdukļa purva	73
Latvju strēlnieku bataljonus pārveido pulkos	81

	Lpp.
Latvju strēlnieku 1916. gada Ziemassvētku kaujas	85
XII. armijas frontes Rīgas placdarms	85
Vācu spēki Rīgas frontē	86
XII. armijas gara stāvoklis	86
Latvju strēlnieku gara stāvoklis	89
Ziemassvētku kauju operācijas plāns	90
XII. armijas operatīvā pavēle	93
6. Sibīrijas korpusa pavēle	97
Apvienotās latvju strēlnieku divīzijas un brigādes uzbrū-	
kuma plāns	102
Asiņaino cīņu priekšvakarā	107
Pirmās latvju strēlnieku brigādes uzbrukums 23. decembrī	
(5. janvārī)	109
Otrās latvju strēlnieku brigādes trieciens 23. decembrī	
(5. janvārī)	113
Ložmetēju kalna un „Meles“ ieņemšana	117
Kaujas gaita no 23.—29. decembrim (5.—11. janvārim)	121
6. korpusa zaudējumi Ziemassvētku kauju laikā no 23.—	
29. decembrim (5.—11. janvārim)	123
Izšautie lādiņi no 23.—29. decembrim (5.—11. janvārim)	123
12./25.—17./30. janvāra kaujas 1917. g.	124
Ziemassvētku un janvāra kaujās 12. armija zaudēja ap	
20.000 vīru.	
Latvju strēlnieku traģēdija	130
1916. gada Ziemassvētku cīņas (23. decembra notikumi)	
kaujas dalībnieku aprakstos	130
Apvienotās latvju strēlnieku divīzijas komandiera ģen.	
A. Misiņa ziņojums	130
2. latviešu strēlnieku brigādes štāba priekšnieka štāba	
kapteiņa V. Ozola pārskats	132
Sibīrijas pulka komandiera ģen. Kršeminska pārskats par	
kauju gaitu	136
Ģen. Misiņa ziņojums 12. armijas komandierim 1917. g.	
11. martā par 1916. g. 23. dec. (5. janv.) kaujām un	
kaņas spēka vadību	137
11. Sibīrijas pulka pagaidu komandiera plkv. Pirumjancs	
vaino latvju strēlniekus	144
Neviens nezina, kurp aizklīdis sibīriešu bataljons	149
Sibīriešu bataljons nesteidzas palīgā	150
9. un 10. Sibīrijas pulku rotas krit vācu gūstā	151
Vāciet, nešauj — padodos	152

Praporščika J. Elša liecība par notikumiem pie Mangaļu mežsarga mājas	156
Latvju strēlnieki nodevības un intrīgu asiņainā tīklā . . .	160
Pulkveža Fridricha Brieža varoņa seja	171
Pulkvedis Fr. Briedis par saviem varoņiem	178
Lielais lūzums latvju strēlnieku pulkos	185
Pēc 1917. gada revolūcijas latvju strēlnieki nokļūst lie- linieku pavadā	187
Latvju strēlnieki nodevības un intrīgu asiņainā tīklā . . .	160
17. maija lielnieciskā rezolūcija	194
Balsis pret 17. maija rezolūciju	196
Valsts domnieku J. Goldmaņa un J. Zališa protests . . .	203
Rīgas krišana un 12. armijas atkāpšanās 1917. g. augustā	207
Līdz oktobra apvērsumam Vidzemē	215
Latvju strēlnieki pilsoņu kara frontēs padomju Krievijā . . .	217
Latvju strēlnieki — padomju valdības pirmais bruņotais balsts	217
Solītā miera vietā — latvju strēlnieku asiņainās cīņas pilsoņu kara frontēs Krievijā	221
Uzstājas pret Satversmes sapulci Pēterpilī	223
Latvju strēlnieki palīdz likvidēt kreiso eseru sacelšanos 1918. g. jūlijā Maskavā	224
Cīņas čehoslovaku frontē austrumos	228
Cīņas ap Kazaņu	230
Kauja pret Kaļedīnu	234
Kauja pie Rusanovas un Novochooperskas	235
Latvju strēlnieki ziemeļos — Archangeļskā	237
Latvju strēlnieki Vjatkas frontē 1918. g.	239
Likvidē sacelšanos Ostaškovā	240
„Kara gājiens“ no Lukiem uz Rževu	241
Strēlnieki Ribinskā	241
Cīņas pret Deņikinu	241
Niknas cīņas Krimas dēļ	244
Kā J. Vācietis novērtē latvju strēlnieku piedalīšanos pil- soņu karā Krievijā	248
Latvju strēlnieku gaitas viņu atmiņās	250
Latvju strēlnieki atgriežas Latvijā	258
Latvju strēlnieku pulku cīņas un vēsturiskās gaitas (chro- nika)	263
Piemiņas lapa kritušiem latvju strēlniekiem	277
Kritušie latvju strēlnieki. (Apbedīti Rīgā, Brāļu kapos)	278

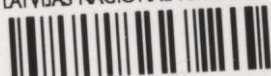
1916. g. Ziemassvētku kaujās kritušie latvju strēlnieki	294
Krievijā kritušie un mirušie latvju strēlnieki	298
Pilsoņu kara frontēs kritušie latvju strēlnieki	327
Brāļu kapi Latvijā	328
Literatūra	331

ILLUSTRĀCIJAS UN SCĒMAS.

	Lpp.
1. Latvju strēlnieks	29
2. Latvju strēlnieku aizlūgums par kritušiem cīņas biedriem kaujas laukā	50
3. Atpūtas brīžos zemnicā. Raksta vēstules piederīgiem	54
4. Latvju strēlnieki dodas uz kaujas lauku. Atpūta ceļā	56
5. Strēlnieku cīņas 1915. g. oktobrī un novembrī — schēma	62
6. Ierakumi	65
7. Nāves sala — schēma	68
8. 3.(16.)—9.(22.) jūlija kaujas Ķekavas rajonā Rīgas frontē	75
9. Strēlnieku kapi frontes joslā	80
10. Ierakumos uzbrukumam laikā. Nāvīgo gāzu dūmakā	87
11. Bāliņš karā gāja — J. Tillberga zīmējums	91
12. 1916. g. 23. decembra uzbrukuma plāns	103
13. Latvju strēlnieki pie Ziemassvētku eglītes pozīcijās	108
14. Tireļa purvs	115
15. Pate mātē savu dēlu — J. Tillberga zīmējums	119
16. 12./25. janvāra 1917. gada operācijas plāns	126
17. Latvju strēlnieku zemnicā	145
18. 1. Daugavgrīvas strēlnieku bataljona karogs	165
19. Pulkvedis Fr. Briedis apvienotā latviešu strēlnieku batal- jonu lazaretē pēc ievainojuma Ziemassvētku kaujās	181
20. Latvju strēlnieku kopīgais kaps Ķekavā	222
21. Latviešu strēlnieki apspiež kreiso eseru sacelšanos Maskavā 1918. g. jūlijā — V. Andersona glezna	231
22. Dzīve zemnicā — J. Grosvalda glezna	238
23. Mirstošais kaņavīrs — J. Grosvalda glezna	246
24. Latviešu strēlnieki kreiso eseru sacelšanās dienās Maskavā, 1918. g. 7. jūlijā — K. Veidemaņa glezna	259
25. Ierakumos — J. Grosvalda glezna	262

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307093175

Sar 1

[3,50]

VĀKU ZĪMĒJIS
Z. VIDBERGS